לציונות—לסוציאליזם—לאחוות עמים

על המשמר

יום ו', כ"א בתשרי תשמ"ז, 24 באוקטובר 1986 / שנה מ"ד מס' 13173 / המחיר 1.20 שקל כולל מע"מ

לפחות 13 נהרגו בהתרסק מטוס נוסעים בפקיסטאן

איסלאמאבאד. — מטוס נוסעים של חברת־התעופה הפאקיסטאנית התרסק אמש ליד גבול אפגאניסטאן, בעת שניסה לנחות. בידיעות ראשונות נמסר, כי לפחות 13 נוסעים נהרגו ונפצעו 27.

היה זה מטוס בוכנה דו־מנועי מדגם „פוקר פרנדשיפ פ־27". מקורות מסרו, כי המטוס התרסק על הקרקע במרחק של כ־8 ק"מ מנמל־התעופה של פשאוואר, שבו התכוון לנחות. היו במטוס 49 נוסעים, בכללם 10 ילדים, וכן חמישה אנשי־צוות. צוותי־הצלה ראשונים, שהגיעו למקום ההתרסקות, מסרו, כי נראה שיש ניצולים מעטים בלבד. (אי.פי.)

אין ימי חסד לשרת־הבריאות החדשה, ארבלי־אלמוזלינו

האחיות ממשיכות לנטוש — לסירוגין

רופא מבי"ח בירושלים: זהו „רצח" ■ אין מגעים עם האוצר ■ נטישה חלקית ב„סורוקה" ■ הרופאים מאיימים בסכסוך־עבודה

מאת יוסף שמי, כתב „על המשמר" וכתבי עתי"ם

האחיות נטשו אתמול את מחלקות בתי־החולים, חוץ ממחלקות הפגיות, היונקים והדיאליזה. הפעם נטשו גם מחלקות גריאטריות ופסיכיאטריות.

רק היום בשעות הבוקר אמורות האחיות לחזור לעבודה, אך ישובו לנטוש את המחלקות בתום המשמרת הראשונה ובשבת ינטשו במשמרת הערב.

שרת הבריאות, שושנה ארבלי־

(המשך בעמוד 2)

תפקודי הכבד של המושתלת משתפרים; מצב קריטי אך יציב

בני משפחתה של מירה שיכמנטר ליד דלת המחלקה בו היא מתאוששת, בבי"ח „רמב"ם" בחיפה. (צילום: יניר אלפיח/„חדשות")

מאת יואב אביב
כתב „על המשמר"

מצבה של מירה שיכמנטר, שבגופה הושתל כבד במרכז הרפואי רמב"ם בחיפה, ממשיך להיות מוגדר על־ידי הרופאים כ„קריטי אך יציב". אתמול אף ירדה המנותחת ממיטתה וישבה על כורסה במשך כחצי שעה.

תיפקודי הכבד המושתלת משתפרים בחלקם. הכבד החל לפעול בגופה של מירה שיכמנטר כאיבר חי מיד לאחר ניתוח ההשתלה. ד"ר יגאל קם שביצע את ההשתלה אמר אתמול: „כולם צריכים לדעת שהיא עדיין במצב קריטי אך אנחנו מקווים שיהיה בסדר והחלמתה תימשך". במשך כל יום אתמול המשיכו מעבדות בית־החולים רמב"ם לקיים בדיקות תכופות כדי לבדוק אם הכבד נקלט בגופה של מירה שיכמנטר.

אחיות נשארו

ועדת האחיות בבית־החולים, אישר לאחות להישאר ליד מיטתה של מירה אתמול בשעות אחה"צ, לאחר שאחיות בית־החולים נטשו את המוסר במסגרת מאבקן המקצועי".

(המשך בעמוד 2)

מאסר עולם לרוצחי דוד מנוס ● עמוד 4

צרפת מכחישה אספקת נשק לסוריה ● עמוד 26

הצעת חוק לאיסור פירסום שמות תורמים / מיליון דולר ל„מרכז הכבד" ● עמוד 3

שביתת־זעם במלחמת הדיפלומטים ● עמוד 2

מוס נכסים למפעל „פרי זה" ● עמוד 28

ידיד וענונו בארץ לברר את גורלו

ירושלים. – כומר אוסטרלי, ג'ון מקנייט, הצהיר אתמול באוזני כתב סוכנות הידיעות הצרפתית, כי בדעתו לבדוק אצל שלטונות ישראל מה עלה בגורל ידידו, הטכנאי הישראלי מרדכי ואנונו, שעקבותיו נעלמו באורח מיסתורי בלונדון, ב־30 בספטמבר, לאחר שגילה פרטים על יכולתה הגרעינית של ישראל.

„גופו ידיעות, שלפיהן כלוא וענונו באורח סודי בישראל," אמר הכומר האוסטרלי, שהגיע ביום ד' לישראל. הוא מסתמך בעניין זה על מאמרים שהופיעו בעתונות הבין־לאומית, בלי שיאמר כי בידיו מידע מיוחד בנושא.

„זו פרשה עדינה ביותר," הוסיף הכומר. „כל מה שאני יכול לומר לך ברגע זה הוא, כי וענונו היה מודע לסכנות האורבות לו בקשר עם גילוי סודות אלה," אמר מקנייט.

לדבריו, פעל וענונו „בעיקר מטעמים מצפוניים."

הכומר קיים שיחה טלפונית אחרונה עם הטכנאי הישראלי בלילה שבין ה־30 בספטמבר ל־1 באוקטובר.

כתב־העת האמריקני „ניוזוויק" כתב בגליונו האחרון, בהסתמכו על מקורות המקורבים למודיעין הישראלי, כי וענונו נלכד על־ידי „המוסד" בעזרת ידידה, לאחר ששוכנע לצאת מגבולות בריטניה.

דובר משטרת ישראל הכחיש את השמועות, שלפיהן עצור וענונו בישראל. (ע"צ)

קברים ללא שם בבודפשט

שלושה קברים בלתי־מזוהים, באחת הפינות של בית־קברות מרוחק בבודאפשט, טמונות – לפי שמועת העם – עצמותיהם של מי שהיה ראש הממשלה ומנהיג המרד ההונגרי מ־1956, אימרה נג', של שר ההגנה הצעיר והאמיץ שלו דאז, גנראל פאל מאלטאר, ושל יועצו המדיני הראשי, עיתונאי מבריק מיקוס גימאס. השלושה נשפטו בחשאי והוצאו בחשאי להורג ב־1958, שנתיים אחרי שנשאר רק מיזכר היסטורי מדכא מאוקטובר ההונגרי, ומן הפולני שהופיע יחד עמו.

לא יהיה זה מוגזם לטעון היום, במבט רטרוספקטיבי, כי דיכוי המהפכה ההונגרית, באמצעות צבא הכיבוש הסובייטי, גרם למשבר קיומי עמוק מאוד בשמאל המערבי והחל את התהליך של התפוררות הרעיון הקומוניסטי הדמוקראטי, כפי שנתפס אצל אבותיו המארקסיסטים. המהפכה ההונגרית, שפרצה כהתפרצות ספונטאנית ברחובותיה של בודפשט ב־23 באוקטובר 1956, הסתיימה כעבור פחות משבועיים ימים בלבד; ב־4 בנובמבר נכנסו הטאנקים הסובייטים לבירת הונגריה ומחצו כל התנגדות. אך רעיון המהפכה הזאת, שפרחה תקופה קצרה כל כך, ממשיך להלהיב עד היום את דימויים של עשרות מיליוני האזרחים במזרח־אירופה וכל כולו מסתכם במלה פשוטה אחת: דמוקראטיה.

לאורח המערב, המורגלים לריבוי מפלגות פוליטיות, המתחרות ללא הרף על קולו של הבוחר הפוטנציאלי, לעיתונות, המשקפת קשת־דעות רחבה ביותר, ולאופוזיציה, כחלק בלתי־נפרד משיטת הממשל – קשה להבין את אורחות־החיים במזרח־אירופה, את היאוש והמרירות של הנשלטים, את המאבקים היומיומיים של האינטליגנציה על מרחבי־מחשבה ואת אומץ־הלב של מתי מספר, המצליחים לפרוץ חסר שלטוני טוטאלי. ההונגרים ב־1956 (עד יום פלישתו של הצבא הסובייטי), הצ'כים ב־1968, הפולנים ב־1982, לא דרשו ולא רצו לבטל את הסוציאליזם בארצם; הם רק ביקשו להעניק לו תוכן דמוקראטי ממשי, לחבטיח שלטון של זכויות אזרחיות, חמגינות על האדם הפשוט מפני עריצות הזולת כאשר – ראשי המרד ההונגרי היו קומוניסטים מסורים, גם כאשר אולי התאכזבו – נתגלה לנגד עיניהם חקרע העמוק בין העם לבין המפלגה, שנועדה לדבר בשמו ולשלוט למענו. אחרי שנות האימה של סטאלין, סברו, כי הגיעה השעה לבצע רפורמה יסודית מאוד בדפוסי המנהיגות של המפלגות הקומוניסטיות, ביחסים שבינה לבין המפלגות האחרות של השמאל הסוציאליסטי, ובקשרים החד־כיווניים שבין ברית־המועצות לבין מדינות מזרח־אירופה. כל התקוות הללו נמחצו ב־1956 כלא היו בשרשראות הטאנקים הסובייטיים, ומאז, בהדרגה אך בהתמדה, חדל הקומוניזם מלהיות אידיאל שהאנושות יכולה לשאוף אליו, למרות ההישגים העיוניים והמפעים הנוראים של תקופת האימה, ונהפך לשם נרדף לרודנות מקושת של עילית מפלגתית חסרת־מעצורים, המשליטה את שלטונה באמצעות כיבוש צבאי פנימי או חיצוני.

שלושים שנה אחרי המהפכה ההונגרית, אסור לציין את זיכרה בבודפשט, בוורשה, בפראג או במוסקווה. וזו העדות המובהקת ביותר לכך, שאם עדיין פוחדים השליטים מעוצמת־רוחה. ומכורת המשיכה של המסר שהיה טמון בה. עובדה: אין שם ואין מצבה על קברי מנהיגיה.

חיל־האוויר מסייע בחיפושים אחר מריקני הנעדר

[illegible]

במלאת שנה למותו של

נח מוזס ז"ל

נעלה לקברו

מחרתיים, יום א' כ"ג בתשרי תשמ"ז, 26.10.86 בשעה 3 אחה"צ בבית העלמין בקרית־שאול

אוטובוסים ייצאו מבית „ידיעות אחרונות" בשעה 2.15 אחה"צ

המשפחה
ובית „ידיעות אחרונות"

נחשפה החולייה שביצעה הפיגוע הרצחני באוטובוס קו 18 בי"ם

המטען שהתפוצץ באוטובוס לפני 3 שנים גרם למותם של 6 אנשים ולפציעת 50 נוספים ● החולייה נחשפה במהלך חקירת החשודים בפיגוע ברחבת הכותל

מאת בצלאל עמיקם, כתב „על המשמר", וסוכנות עתי"ם

כוחות הבטחון ומשטרת ירושלים חשפו בימים האחרונים חוליית מחבלים שחבריה חשודים בהנחת המטען שהתפוצץ לפני שלוש שנים באוטובוס קו 18 בשכונת בית הכרם בירושלים ושגרם למותם של 6 בני־אדם ולפציעת 50 נוספים.

החולייה נחשפה במהלך חקירה ממצה של ארבעת המחבלים שנעצרו לפני ימים אחדים בחשד כי השתתפו בהטלת הרימונים ליד שער האשפות בירושלים.

חברי החולייה משתייכים לפת"ח ומתגוררים בבית־לחם, ראמאללה ומזרח ירושלים.

הפיצוץ הרצחני באוטובוס אירע ב־6 בדצמבר 1983, דקות ספורות לפני השעה 1 בצהריים. האוטובוס בקו 18 שנסע ממרכז ירושלים לשכונת קרית היובל היה עמוס נוסעים ועצר ברמזור אדום בצומת הרחובות הרצל — יפה־נוף. לפתע התפוצץ מטען רב־עוצמה שהונח באמצע האוטובוס וכתוצאה מכך נהרגו 6 נוסעים ועוד 50 נפצעו.

4 חשודים בהשלכת הרימונים

בידי זרועות הבטחון והמשטרה 4 חשודים בקשר להשלכת הרימונים אחרי טקס גבעתי ליד שער האשפות לפני שבוע.

3 מן העצורים הם אחים תושבי הכפר סילואן, שניים מהם הודו במעשה והשלישי נחשד בסיוע. העצור הרביעי הינו תושב אבו־טור שגם כן הורה בשותפות במעשה. מעצרם של שניים הוארך ב־10 יום ומעצרם של השניים האחרים יוארך פעם נוספת בסוף השבוע.

עובדי בל"ל השיגו מבוקשם — יקבלו 5% תוספת שכר

מאת אודי נחשון, כתבנו הכלכלי בתל־אביב

הסכם שכר בין ועד עובדי בנק לאומי להנהלת הבנק נחתם אתמול לאחר דיונים ממושכים. על־פי ההסכם יקבלו העובדים תוספות שכר מדורגות, מאפריל 86', שיגיעו בינואר 87' ל־5 אחוזים.

כתבנו מציין, כי בכך השיגו העובדים את מבוקשם — לקבל תנאים זהים לאלה שקיבלו עובדי המגזר הציבורי (עובדי המגזר הציבורי קיבלו תוספות אלה בצורת העלאה בדרגות). עוד סוכם, כי לבעלי דרגות נמוכות תושלם ההכנסה ל־700 ש"ח ברוטו לחודש, אם היא תיפול מסכום זה.

ההסכם קובע, כי יינתנו הלוואות לפקידים — החל מ־750 ש"ח בדרגות הנמוכות ועד 3000 ש"ח לעובדים בכירים. ההלוואות יינתנו ל־30 חודש והן תהיינה צמודות למדד ללא ריבית. הצדדים סיכמו עוד, כי בתחילת השבוע הבא יתחילו דיונים לסיכום תוכנית ההתייעלות, שעיקרה צמצום מצבת כוח האדם וניוד עובדים בבנק.

במהלך הדיונים השבוע העלתה ההנהלה את הצורך לצמצם את מצבת כוח־האדם בבנק ב־1100 עובדים, אולם אנשי הוועד דחו תביעה זו על הסף. בעקבות זאת צפוי כנראה עימות חריף בין ההנהלה לוועד העובדים על תוכנית ההתייעלות. הוועד ימשיך לתבוע בדיונים אלה כי בכירי הבנק יקצצו את שכרם.

המשטרה נערכת למנוע „ביקור" ח"כ כהנא בכפר כנה היום

„תהגרו או שתהפכו למשרתי היהודים" — מציע חבר הכנסת במברק ששיגר לתושבי הכפר

מאת קאסם זייד
כתב „על המשמר"

המשטרה נערכת למנוע את כניסתו של ח"כ מאיר כהנא לכפר כנה שליד נצרת היום — מסר אתמול מפקד המחוז הצפוני, ניצב שאול לוי.

ניצב לוי פנה לראש מועצת הכפר, לנכבדים ולאנשי הדת לעשות להרגעת הרוחות ולהבטיח שהחיים בכפר לא ישתבשו. ניצב לוי הודיע, שהמשטרה אחראית לסדר הציבורי והיא נחושה בדעתה לאסור את כניסתו של ח"כ מאיר כהנא לישובים הערביים.

אתמול בשעות הצהריים נתקבל במועצת כפר כנה מברק מח"כ מאיר כהנא בו הוא מודיע על כוונתו לבקר היום בשעות הצהרים בכפר.

במברקו כותב כהנא, שהוא בא להציע לתושבים לבחור בין שתי אפשרויות: להגר מן הארץ עם כל הסיוע הנדרש לכך, או לחיות במדינה היהודית כמשרתים לאורחיה היהודים, ללא כל זכויות לאומיות ואזרחיות.

ראש המועצה סאלח עמראה הודיע על המברק למפקד מרחב העמקים ולח"כ עבדול וואהב דראושה וביקש מהם לפעול כדי למנוע מכהנא לבצע את מזימתו הפרובוקטיבית.

אמש התכנסה המועצה לישיבת חירום בהשתתפות נכבדי הכפר ובה הוחלט לקרוא לתושבים לשבות היום. התושבים נקראו שלא להיגרר אחרי פרובוקציות כלשהן ולשמור על השקט והסדר הציבורי.

● אוטובוס „אגד" בקו 70 נרגם אתמול לפני הצהריים באבנים, בעת שחלף ליד מחנה הפליטים קלנדיה מצפון לירושלים. אחת משמשות האוטובוס נופצה.

ילד שיחק בזיקוקין ודירתו עלתה באש

מאת אשר שילוני, כתבנו בחולון

ילד בן 7 ששיחק בזיקוקין גרם לדליקה בדירה ונפגע בעינו. לדירה שברחוב כצנלסון בחולון נגרם נזק כבד.

הילד ניצל את ההזדמנות שהוריו שוהים בחו"ל, והדליק זיקוקין בחדרו, כאשר לפתע אירעה כנראה תקלה ואש אחזה ברהיטי הדירה. שכנים שראו עשן מיתמר מן הדירה שבקומה ב' הזעיקו את מכבי האש.

דליקה בכלא מעשיהו

מאת זהבה מוזס,
כתבת „על המשמר"

דליקה פרצה אתמול בנגריית כלא מעשיהו וכילתה את אחת המכונות. כן נגרם נזק קל למערכת החשמל.

הדליקה כובתה על־ידי האסירים והסגל ונסיבותיה טרם הוברר.

לחברי קיבוץ שומריה

ביום השנה לעלייתכם על הקרקע

ברכות חמות ביום חגכם

צוות התיישבות של
הקיבוץ הארצי

ההסתדרות הכללית של העובדים בישראל
משפחת המנוח, הוועד־הפועל
מפלגת הפועלים המאוחדת / המרכז

הנכם מוזמנים להשתתף
בטכס האזכרה
במלאת ארבעים לפטירתו של חברנו

יוסף חמים ז"ל

שיתקיים ביום ראשון 26.10.86 בשעה 18.00
בבית הגפן ברח' הציונות 33 חיפה

מרכז מפ"ם ● הקיבוץ הארצי

המחלקה הרעיונית פוליטית

קוראים לכל חברי מפ"ם בקיבוץ ובכפר להשתתף באירועים:

ארועי סוכות תשמ"ז
מפ"ם על המפה

נגבה – להתישבות, בטחון ושלום

יום ה' 23.10.86, בשעה 18.00, בשדות הכותנה של קיבוץ נגבה

משתתפים: אלעזר גרנות, אברהם אדן (ברן), חיים אורון, יעקב חזן, זליג חליבני, אורה פוטר, שלמה גרוניך, דני ליטאני, אריק סיני, רוחמה רז.

במקרה של גשם האירוע יידחה למועד מאוחר יותר

על המשמר

אמש בקונצרט

„השעון" של היידן דייק בירושלים

המנצח רוג'ר נורינגטון, שתחת שרביטו ניגנה אמש תזמורת ירושלים רשות השידור את הסימפוניה ה־101 מאת היידן, „השעון". „גנב את ההצגה" משני הסולנים. היתה זו מלאכת מחשבת של יצירת ניעודים קיצביים ודינמיים. נורינגטון העניק ליצירה אופי חייכני, תיאטרלי כלשהו.

בקונצ'רטו ברה מינור לצ'מבלו ולתזמורת כשלה אנלודה אונרו במקצב, שלא תאם את הליווי המדוייק והנקי של הנגנים. הכנר הראשון של התזמורת, יגאל טונה, ניגן את הקונצ'רטו במי מז'ור מאת באך. בפרק השני שר טונה שירה חרישית, לירית, נוגעת ללב.

שיאו של הקונצרט היה, ללא ספק, בנגינת „השעון" — כאן הגיעה התזמורת לשיא של שלמות וחיוניות. הנגנים ומנצחם נהנו מכל רגע, גם הקהל.

יצחק שור

הפנינג לציון 40 שנה לעליית 11 הנקודות בנגב

מאת רפאל גאון, כתבנו בדרום

הפנינג רב־משתתפים ייערך הערב בשדות הכותנה של קיבוץ נגבה לציון 40 שנה לעליית 11 הנקודות בנגב.

יהיה זה אחד מבין ארבעת האירועים שמתכננת מפ"ם בשיתוף עם הקיבוץ הארצי — „מפ"ם על המפה" — לחג הסוכות.

במפגש בנגבה ישתתפו אנשי רוח, סופרים, משוררים, פעילי ציבור ואמנים. ישאו דברים ותיקי נגבה, יעקב חזן, מזכ"ל מפ"ם, אלעזר גרנות, מזכיר הקיבוץ הארצי, חיים אורון, אלוף (מיל.) אברהם („ברן") ארן וראשי המועצות האזוריות בני שמעון ויואב. בחלק האמנותי תוצג מסכת ההתיישבות ויופיעו הזמרים אריק סיני, שלמה גרוניך, דני ליטאני ורוחמה רז.

עובדי עיריית אום־אל־פחם פתחו בשביתה ממושכת

מאת קאסם זייד, כתב „על המשמר"

עובדי עיריית אום־אל־פחם פתחו אתמול בשביתה ממושכת במחאה על אי־קבלת משכורותיהם.

העובדים תובעים גם מהעירייה לשלם את חובותיה לקרנות הביטוח.

מורי בית־הספר התיכון בעיר פתחו גם הם בעיצומים מאותה סיבה.

ראש העירייה, האשם מחמיד, אמר בתגובה, שהעירייה מבינה את מצוקת העובדים אולם אין ביכולתה לשלם את המשכורות, משום שגרעונה עולה על 4 מיליון וחצי ש"ח.

ראש העירייה יצא בקריאה למשרד־הפנים לממש את הבטחתו מלפני חודשיים לכסות חלק מחובות העירייה. לדבריו, הבטיח משרד הפנים להעביר לקופת העירייה שני מיליון וחצי ש"ח.

ממשרד הפנים נמסר, שהמשרד הורים וממשיך להורים לקופת עיריית אום־אל־פחם את הסכומים המגיעים לה ואף מעבר לזה.

„גוש אמונים" מתכוון לקיים הקפות שניות בעזה

מאת רפאל גאון, כתב „על המשמר"

„גוש אמונים" שלח אתמול מברק לשר־הבטחון רבין, בו הוא מודיע כי בדעתו לערוך הקפות שניות במוצאי שבת בבית־הכנסת העתיק בעזה.

„בעקבות האירועים האחרונים, שבמהלכם נרצחו בעזה שני יהודים תמימים ברם קר, ובמגמה לחזק את בטחון היהודים בעזה, אנו מבקשים לערוך את ההקפות השניות בבית־הכנסת העתיק בעזה", נאמר במברק.

ועד הישובים ברצועה ביקש ממיפקדת איזור רצועת עזה לערוך הקפות שניות ברובע היהודי בעזה אולם בקשתו נדחתה. בעקבות זאת ביקש „גוש אמונים" לערוך הקפות שניות בבית־הכנסת העתיק בעזה וצה"ל שוקל לאשר את הבקשה.

תמורה מלאה לצופי מירוץ סוף העונה

מאת יואב אביב,
כתב „על המשמר"

כ־10,000 איש הגיעו אתמול למסלול המירוצים באשקלון לחזות במירוץ סוף העונה, שהיה המרתק מבין מירוצי המכוניות שנערכו בעונה זו.

תמורה מלאה לדרך הארוכה שעשו עד אשקלון קיבלו הצופים על המסלול, שם התנהלו קרבות מרתקים בשלושת מירוצי הגמר.

את ההצגה הפיקנטית גנב הפעם ישראל דיקר במקצה חצי הגמר השלישי, כשפרץ עם הסאב 96 של מועדון סאב קדימה והצליח להתברג במקום השלישי, לפני מישל גד בסיטרואן ויוה ראלי, שסבלה מתקלה בהנעה הכפולה והסתפקה בהנעה קדמית. שתי הקפות נותרו לסיום אותו מקצה כשלפתע נראה על המסלול גלגל גדול ונבודד עושה את דרכו בגלגול קליל אל מחוץ לקשת המסלולים. הסאב נותר עם שלושה גלגלים. אולם ישראל דיקר לא ויתר ולא הניח לגד במשך הקפה שלמה נוספת לעקוף אותו, כשהוא נוסע על שלושה גלגלים בלבד ומרגים שליטה נדירה במכונית. בסיומה של הקפה זו נפסל דיקר על־ידי השופטים ורק אז הצליח גד לתפוס את המקום השלישי ולעלות לגמר ה־1600 סמ"ק.

גמר זה הפגיש מספר יריבים ותיקים, ביניהם אהוד לביא ב־205 ג'י.טי.איי, רוני גרדון בגולף ג'י.טי.איי, ופקה ניכאקובסקי בחיפושית. בסיומו של קרב זה ניצח המושבניק האלמוני יאיר לוי בגולף.

רוני סגרדסון זכה בתואר אלוף ישראל לקבוצת 1600 סמ"ק. אלוף לאלוף עונת 1986 במכוניות ולק חצה ראשון את קו המטרה במקצה 1300 סמ"ק. נצחון ראשון זה שהשיג העונה זיכה אותו במקום השלישי בדירוג „הכולל". במקום הראשון במקצה זה התחלקו שני מתחרים ותיקים, חיים הווה מקבוצת פולקסוואגן בפולו קאפ, שלא הצליח לסיים את המירוץ, ויצחק זית בפלבו סמבה ראלי.

בנפח 1000 הוכתר אלון קידר, שנהג בפולקסוואגן פולו, אף הוא חבר קבוצת צ'מפיון מוטורס ספורט.

המכוניות יוצאות לדרך (צילום: יואב אביב)

פסק-זמן במלחמת הדיפלומטים בין ארה"ב לבין בריה"מ

וושינגטון. — ארה"ב הכריזה אתמול על שביתת נשק במלחמת גירוש הדיפלומטים עם בריה"מ.

"אנו מקווים, שנוכל לשייך עתה מערכת בעיות זו לעבר," אמר דובר משרד החוץ, צ'ארלס רדמאן.

תוהו ובוהו השתרר אתמול בשגרירות האמריקנית במוסקווה, לאחר שהטבחים, הנהגים ועובדים אחרים של השגרירות, שהם אזרחים סובייטיים, לא הופיעו לעבודה בהתאם להוראות שקיבלו מהשלטונות.

סגן דובר הבית הלבן, דן הווארד, אמר לכתבים: "אין ספק שאי-הופעת העובדים המקומיים לעבודה תכביד על פעולת השגרירות. אך האנשים שלנו בשירות החוץ רגילים לפעול בנסיבות קשות ברחבי-תבל, ואני סבור שיוכלו לעמוד במבחן".

שר ההגנה האמריקני, קאספאר וויינברגר, אמר אתמול כי הדיפלומטים הסובייטיים שגורשו כללו מרגלים בכירים. עם זאת הביע משאלה, שמסע הגירושים לא יפגע בשיחות המתנהלות בין שתי המעצמות על הפיקוח על החימוש.

דוברים אמריקניים אמרו אמש, כי ארה"ב שמה למעשה קץ לפעילות של השירותים החשאיים הסובייטיים בארה"ב, בגרשה באחרונה 80 דיפלומטים סובייטיים.

"זהו סוף עידן. רשת הריגול הסובייטית החשובה בעולם היתה בארה"ב. מעתה לא תהיה עוד לסובייטים הזכות המיוחדת להחזיק בארה"ב מספר מוגזם של סוכני ביון," אמר אחד הדוברים. (עיר. ע"צ)

האחיות ממשיכות לנטוש — לסירוגין

(סוף מעמוד ראשון)

אלמוזלינו, פנתה לאחיות וביקשה מהן לחזור לשירות לפעול. אך מטה השביתה דחה את פנייתה. כן נדחתה פניית איגוד האחיות הראשיות.

רופא: זה רצח

אחד מרופאי בתי-החולים בבירה האשים את האחיות באחריות למותם של חולים הנשלחים הביתה. הוא כינה את מעשיהן "רצח".

מנהל בית-החולים "הדסה" בירושלים מסר, כי בגלל המצב שנוצר, נסגרו מחלקות והתפוסה ירדה לכ-60 אחוז.

האשמות הדדיות

מלבד הפניות הרבות לאחיות לדחות את העיצומים, לא היו מגעים בין מטה השביתה לבין נציג האוצר, שהוא איש המפתח במו"מ. הצדדים המשיכו בהאשמות הדדיות. האחיות האשימו את הלל דוראי, כי הוא מחבל במו"מ ומושך אותו עד אין סוף, נציגי האוצר ומשרד הבריאות האשימו את האחיות בסירוב לתת כמה ימי-חסד לשרת הבריאות החדשה.

האחיות וגם שרת הבריאות דחו את הצעת ח"כ וירשובסקי, להעביר נושאים שנויים במחלוקת לידיו של בורר יחיד.

ממטה השביתה נמסר, כי האחיות ימשיכו בשיטה זו של עיצומים קשים יותר מבעבר, עד שתחול תפנית בעמדת האוצר.

נטישה חלקית ב"סורוקה"

נטישת האחיות במרכז הרפואי "סורוקה" בבאר-שבע הייתה חלקית, בניגוד לבתי-חולים אחרים בארץ. יחד עם זאת, היא הייתה מקיפה יותר מהפעמים הקודמות, שבהן הושארו אחיות רבות יותר במחלקות האישפוז.

בית-החולים "מאיר" בכפר-סבא נותר ללא מתנדבים, ומנהל בית-החולים קרא למתנדבים, המעוניינים לסייע לבית-החולים, לפנות למשרד האחות הראשית, בטלפון 052-442024.

גם הרופאים מאיימים

בבית-החולים ביילינסון בפתח-תקווה זקוקים בדחיפות למתנדבים. בישיבה סוערת, שקיימו רופאי בית-החולים ביילינסון, הועלו הצעות לסגור את בית-החולים, ונתקבלו החלטות לדרוש מההסתדרות הרפואית להכריז על סיכסוך עבודה בשל תנאי העבודה והשכר הקשים של הרופאים. כן הוחלט להעמיד לפני משרד האוצר דרישה אולטימטיבית, שאם לא תיענה דרישת הרופאים מלפני כחודשים, בדבר תוספת שכר, ייצאו הרופאים למאבק מיידי.

בין היתר הוחלט בישיבה לדרוש מהנהלת בית-החולים לסגור את מרפאות החוץ החל בשבוע הבא, אם עד אז לא יסתיים סיכסוך האחיות.

3 הרוגים ו־14 פצועים — קציר הדמים בכבישים אתמול

שני צעירים תושבי הכפר קרע נהרגו אתמול אחה"צ, לאחר שמכונית אאודי פגעה בהם בכביש המוביל לפרדס חנה ליד הקיבוץ גן שמואל.

שני הצעירים שנפגעו הלכו על שולי הכביש כשגבם לכוון התנועה. הנהג שפגע בהם, בן 31, תושב חדרה נפגע אף הוא ומאושפז תחת שמירה משטרתית בביה"ח "הלל יפה" בחדרה.

משטרת מרחב חיפה העלתה חשד כי הנהג היה שתוי בעת התאונה.

ההרוגים הם קנני פארוק בן שאקר וקנני מוחמד בן עארף, שניהם מהכפר קרע. אחד הצעירים נהרג במקום והשני מת מפצעיו לאחר שנכשלו נסיונות ההחייאה של ניידת טיפול נמרץ מחדרה.

צעיר נהרג בכביש החוף

בתאונת דרכים קטלנית שאירעה אתמול בצהריים בכביש החוף סמוך לקיסריה נהרג צעיר בן 23, תושב כפר גלעדי.

התאונה אירעה סמוך למגרשי הגולף של קיסריה. הצעיר נהג במכונית "וולבו" והתנגש מסיבות בלתי-ברורות בגדר בטחון של מגרשי הגולף.

אמבולנס של מד"א מחדרה הגיע למקום כעבור דקות, וצוות הנט"ן ניסה להחיות את הצעיר — אך ללא הצלחה.

11 נפצעו בעמק

11 איש נפצעו, מהם 3 קשה, בתאונת דרכים ליד קיבוץ בית-קשת. טנדר צבאי שנסע לכיוון עפולה סטה למסלול השמאלי והתנגש חזיתית במכונית סובארו. נוסעי הרכב הצבאי ו-5 נוסעי הסובארו נפצעו והועברו לבית-החולים פוריה.

2 נפצעו ליד צומת נחשון

שני צעירים כבני 22, תושבי ירושלים, נפצעו אמש כאשר שני כלי רכב התנגשו בצומת נחשון בכביש הישן לירושלים. אחד מהם, עודד שושני, נפצע קשה והשני, ניר תמיר, נפצע קל. הם הועברו על ידי מד"א לבית החולים "קפלן" ברחובות. רופא, שעבר בדרך, הושיט להם עזרה. (עתים)

מצב קריטי אך יציב

(סוף מעמוד ראשון)

אתמול בבוקר הורדה מירה שיכמנטר ממיטתה וישבה כחצי שעה על כורסה כשבעלה משגיח עליה. המנותחת עדיין איננה מסוגלת לדבר אך היא מגיבה בתנועות עפעפיים לסובבים אותה.

אתמול הגיעו שתי מושתלות כבד ישראליות אחרות לבקר את מירה שיכמנטר — עליזה שמיר בת 58 ולימור אייזנר בת 16. לימור אמרה אתמול: "לא ישנתי כל הלילה מהתרגשות. איך ששמעתי על ההשתלה החלטתי לבקר אותה ולאחל לה הצלחה והחלמה". בשעות הצהרים כינסה עליזה שמיר מסיבת הפתעה לצוות המנתח. המסיבה נערכה ביוזמתם של אסתר ודוד שווארץ מלוס-אנג'לס, שסייעו בהקמת המרכז וביקשו להודות לצוות בדרך זו.

"תהיה חגיגה גדולה"

בעלה של המנותחת אמר אתמול, שהרופאים עדיין אוסרים עליו לנשק את אשתו, מחשש לזיהומים. "כשינתקו את כל המכשירים תהיה חגיגה גדולה", אמר הבעל.

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

חטיבת הצנחנים סיימה אתמול תרגיל רחב היקף ברמת-הגולן שכלל לוחמה רגלית בשטח הררי קשה. בתרגיל, שנמשך כמה ימים, שונן שיתוף הפעולה של כוח רגלי עם כוחות שריון ומסוקי תקיפה. כן תורגלה לחימה בתנאים של זיהום חומר לחימה כימי. תוך כדי תנועה בשטח. בתרגיל בא לידי ביטוי כושר הלחימה של חיילי ומפקדי הצנחנים, שתרגלו שיטות לחימה חדשניות. את הצנחנים בתרגיל ביקרו שר-הבטחון יצחק רבין, הרמטכ"ל רא"ל משה לוי. אלוף פיקוד המרכז, אהוד ברק, ואלופי צה"ל נוספים. (כתבנו: אבי בניהו; צילום: יוני רייזין, יח' דובר צה"ל)

המשמר עתון יומי

המו"ל: עתון וספר בע"מ
עיתון מפלגת הפועלים המאוחדת

עורך ראשי: סבר פלוצקר
עורך משנה: ישראל זמיר
מזכיר המערכת: עדה סער

המערכת והמנהלה: רח' חומה ומגדל 2, תל-אביב טל. 378833
חשבון בבנק הדואר 3-43360-4
המען למכתבים: שירות שק-דואר נעול ת"א 61999

"AL-HAMISHMAR" (The Daily Guardian) 2, Choma Umigdal St. Tel-Aviv.67771 Phone: 378833.Telex: 341652

סניפים: ירושלים 94622 רח' בן-יהודה 2, בניין סנסור חדרים 102-121, טל' 6-223125, המען למכתבים: ת"ד 1216 ירושלים 91008. חיפה: 33134 רח' [illegible] 17, טל' 673673, המען למכתבים: ת"ד 4007 חיפה 31040.

נחיתת-חרום של "אל-על" באתונה

מטוס "אל-על", שהיה בטיסה מנמל בן-גוריון למאדריד, התעכב יותר משעה באתונה, כדי לוודא שמזוודה שהועלתה למטוס ללא בעליה אינה מכילה פצצה.

דובר "אל-על" מסר אמש, כי נוסע בטיסה זו פנה לדייל זמן קצר אחרי ההמראה וסיפר לו, שהסכים לקבל מזוודה מחבר שהיה אמור לטוס באותה טיסה וביקש ממנו לרשום את המזוודה בכרטיסו, מכיוון שהיה עמוס במשקל-יתר. אחרי ההמראה הבחין, שהחבר לא עלה לטיסה.

קברניט הטיסה החליט לא להסתכן וביקש רשות לנחות באתונה. הנוסע זיהה את המזוודה שקיבל מחברו. זו נבדקה ולאחר שהתברר שאין בה שום דבר מסוכן, חזרו הנוסעים למטוס, שהמשיך בטיסתו למאדריד. (עתים)

נתגלו עובדות חדשות על עברו של ואלדהיים

מאת דליה שחורי, הכתבת המדינית של "על המשמר"

נשיא הקונגרס היהודי העולמי אדגר ברונפמן, מסר אתמול לראש הממשלה, יצחק שמיר, כי בשבועות האחרונים התגלו עובדות חדשות על עברו הנאצי של נשיא אוסטריה, קורט ואלדהיים.

שמיר ביקש לראות ראיות אלה וברונפמן הבטיח להמציא לו את החומר.

ברונפמן אמר, כי בכוונתו לנסוע בקרוב לבריה"מ כדי לטפל בבעיית יהודי בריה"מ. שמיר קידם את הנסיעה בברכה.

בתוך כך נודע, כי שמיר אכן מתכוון להטיל על השר משה ארנס משימות בעניין יהודי בריה"מ. בלשכת ראש הממשלה נאמר, כי הדבר תואם את ההסכם בין הליכוד ולמערך, שלפיו לא יעביר ראש הממשלה תחומי אחריות שבטיפולו בלי הסכמת ממלא מקומו. בלשכת שמיר נאמר, כי העברת משימות למשה ארנס אינה בבחינת העברת תחומי אחריות.

ראש הממשלה יצחק שמיר ושר החוץ שמעון פרס שלחו אתמול מברקי ברכה והודה לראש ממשלת אוסטרליה בוב הוק ולשר-החוץ שלה תום היידן, בעקבות החלטת הפרלמנט של אוסטרליה לצאת נגד החלטת האו"ם, שקבעה כי ציונות היא צורה של גזענות.

הליכוד זועם על הצהרת "40 ימי החסד" לשמיר

מאת מוטי בסוק, כתב "על המשמר" בכנסת

הצהרת מזכ"ל העבודה, עוזי ברעם, כי סיעתו נותנת 40 ימי-חסד ליצחק שמיר, התקבלה בליכוד בזעם רב.

עוזי לנדאו טוען, כי מילוי הסכם קואליציוני אינו מתקיים עם העברת תפקיד ראש הממשלה מפרס לשמיר. לדבריו, יקפיד הליכוד שהמערך יקיים את ההסכם לפרטיו במשך כל 25 החודשים הקרובים.

פנחס גולדשטיין אמר, כי דברי מזכ"ל העבודה חשפו את פרצופו האמיתי של המערך. ברעם וחבריו שכחו, כי הליכוד נתן לפרס 800 יום חסד. גולדשטיין מציע לליכוד לפעול לאיחוד מלא בין תנועת חירות והליברלים לסיכול "מזימת המערך".

פועל נהרג לאחר שנלכד במערבל מזון

מאת אשר שילוני

נתן אליהו בן 60 מחולון, שעבד במפעל המזון "טופו" שבאיזור התעשייה בחולון, נהרג אתמול סמוך לשעה 4 אחה"צ, לאחר שנלכד בזרועות מערבל.

הפועל הכניס את ידו למערבל וזו נתפסה ומשכה גם את חלק גופו העליון פנימה.

במלאת שנה לפטירתו של חברנו

גדעון חיאל ז"ל

נעלה לקברו להתייחד עם זכרו
ביום שני, 27.10.86, בשעה 15.30

המשפחה
וקיבוץ שריד

ביום השלושים לפטירתו של חברנו היקר

אברהם פודורובסקי (סוד)

נעלה לקברו ונתייחד עם זכרו
ביום שני, 27.10.86, בשעה 16.00

המשפחה
ובית גלאון

ח"כ לין יוזם הצעת-חוק לאיסור פרסום שמות תורמים

נשיא מועצת העיתונות: מעשה נבזה ■ עורך "חדשות" "לא ידעתי" ■ דובר משרד הבריאות: לא היתה בקשה רשמית לאסור הפרסום — למדנו לקח

מאת מאיר שושני, כתב עתי"ם ואשר לנדאו, כתב "על המשמר"

הצעת חוק שתאסור פרסום שמות או כל פרט מזהה אחר של תורמי איברים, בניגוד להסכמת המשפחה — תוגש לכנסת על-ידי ח"כ אמנון לין.

ח"כ לין סיפר על כך בשיחה עם כתב עתי"ם מאיר שושני, בעת ביקורו אצל מושתלת הכבד אתמול אחה"צ בבית החולים רמב"ם בחיפה. הוא אמר כי פרסום זהותה של תורמת הכבד והכליות הניעה אותו להגיש את הצעת החוק, כדי למנוע תופעות כאלה בעתיד, העלולות לסכל את המשך השתלות האברים והחיוניות בישראל.

ההחלטה לנקוט צעד פרלמנטרי זה נתקבלה לאחר שח"כ לין עמד על הלכי הרוח בקיבוץ שער העמקים. "המשך ההשתלות בישראל מותנה בהבטחת הסודיות של התורמים", אמר ח"כ אמנון לין לכתב עתי"ם, והטעים כי במקרה זה, השיקולים של הצלת נפשות עומדת מעל לכל החובות האחרות.

פרופ' יוסף ברנדייס, מנכ"ל המרכז הרפואי רמב"ם לשעבר ומנהל מחלקת נשים ויולדות בשעתו, אשר לחץ ליישום השתלות הכבד בישראל, אמר כי מפליאה העובדה שאוסרים פרסום שמותיהם וזהותם של אנסים ועבריינים למיניהם, בעוד שזהותה של משפחה שעשתה מעשה אנושי הראוי לשבח וביקשה לשמור על אלמוניותה, מתגלגל בראש חוצות, למגינת ליבם של הרופאים ובני המשפחה.

"מעשה נבזה"

ד"ר יהושע רוטנשטרייך, נשיא מועצת העיתונות, הגדיר את פירסום שמה ותמונתה של רויטל ברנר משער העמקים, תורמת הכבד למירה שיכמנטר, כ"מעשה נבזה". לדבריו, עשויה נשיאות מועצת העיתונות להוקיע היום את "ההפרה הגסה של אמון למשפחה אצילה".

בהתייחסו עוד ל"חדשות" אמר רוטנשטרייך, כי אם העיתון לא יפרסם עד יום א' הקרוב את פסקי-הדין המרשיעים נגדו שאישר הוועד הפועל של מועצת העיתונות לפני מספר שבועות, יפעל להוצאתו מהארגון.

לא ידע

לטענת יוסי קליין, עורך "חדשות", לא ידע על בקשת המשפחה — ואילו ידע היה לוקח זאת בחשבון. לדבריו, עד סגירת הגיליון של יום ד', לא ידעו במערכת על הבקשה.

בבדיקה שערך כתבנו התברר, כי לא הייתה כל בקשה רשמית לכלי התקשורת לא לפרסם את שם התורמת. שלמה חבר, מזכיר קיבוץ שער העמקים, ביקש זאת מהנהלת בית-החולים וזו הסתפקה בסירוב לתת את המידע לעיתונאים. בקשה רשמית לא הוגשה, לא לכתבים בבית-החולים ולא למערכות העיתונים.

כתב "חדשות", יגאל קוצר, שידע על ההשתלה כבר משעות הבוקר, נסע בערב לקיבוץ וביקש מהמזכיר את תמונת החיילת שנהרגה בתאונת דרכים. התמונה ניתנה לו. באותה עת, ניתוח ההשתלה היה בעיצומו. קוצר טוען, ש"ברור היה שמדובר בפירסום בנושא זה". שלמה חבר, לעומתו, עומד בדעתו שהיה מדובר בפירסום על תאונת הדרכים.

לא היתה בקשה רשמית

דובר משרד הבריאות, שמואל אלגרבלי, אישר בפני כתבנו שלא הייתה בקשה רישמית לכלי-התקשורת לא לפרסם את שמה של רויטל ברנר. אולם, הוסיף אלגרבלי, "לא חשבנו שאם לא נמסור את השם לפירסום העניין ייוודע."

אולם ה"עניין" נודע, השם והתמונה פורסמו והגורמים הרישמיים למדו את הלקח. להבא — אמר אלגרבלי — תוצא במקרים כאלה בקשה רישמית לכלי-התקשורת.

אלמוזלינו מזועזעת

שרת הבריאות שושנה ארבלי-אלמוזלינו החליטה להיפגש בדחיפות עם נשיאות מועצת העיתונות ועם ועדת העורכים, כדי לדון בדרכים למנוע פרסום שמות של תורמי איברים לצורך השתלות.

שרת הבריאות אמרה לכתב עתי"ם, כי הודעה עמוקות מפירסום שמה של התורמת של השתלת הכבד, וציינה כי הדבר עלול לחבל במאמצים להשגת תורמים בעתיד. "לא יעלה על הדעת, שמשפחת תורם המבקשת לשמור על עילום שמה — לא יכבדו את בקשתה, על אף העובדה שבתרומתה הצילה חיי שלושה אנשים. אין כאן שאלה של חופש של עתונות, שאני מכבדת אותו, אלא עניין של כבוד האדם וצניעות הפרט", אמרה.

הרמת כוסית לחיי המושתלת. משמאל לימין: ד"ר ליאוניד שיכמנטר בעלה של המנותחת, ד"ר יגאל קם ראש צוות המנתחים ושתי מושתלות כבד שבאו לברך את עמיתתן, לימור אייזנר ועליזה שמיר.

(תצלום: ינור אלפייה/ "חדשות")

מכתב נוסף: "הנעדר סטריקובסקי בידי אש"ף"

מאת אשר שילוני, כתבנו בבת-ים

במכתב כתוב עברית וחתום P.L.O, שהגיע למשפחת תמם שבנה נחטף ונרצח על-ידי מחבלים נאמר: "אנו מחזיקים בעוד שבוי ציוני, דוד סטריקובסקי, מבת-ים שנחטף לפני כמה שנים. הוא ימצא את גורלו כמו משה תמם, כי יש קשיים בהעברתו למדינה ערבית". משפחת תמם מסרה את המכתב למשפחת סטריקובסקי בבת-ים, וזו העבירה את המכתב למפכ"ל המשטרה. המכתב הועבר לטיפולה של משטרת מחוז תל-אביב.

דוד סטריקובסקי יצא את ביתו בבת-ים, לפני 4 שנים, כשהוא לבוש בגדי-ים במטרה להתרחץ בימה של בת-ים. מאז נעלמו עקבותיו. בן 14.5 היה בעת היעלמו.

לפני כשנתיים הגיע מכתב למערכת "חדשות" וכן למשפחת סטריקובסקי. אף אז נאמר במכתב, שהיה כתוב עברית, שהנער בידי אש"ף, ודורשים לשחרר 150 מחבלים תמורתו. כן נאמר שלא יאפשרו לצלב האדום להיפגש עימו ושהוא חש בטוב ולומד ערבית. אבי הנער רמי סטריקובסקי, אמר לכתבנו שאין לו אוייבים ואיננו סבור שמישהו חומד לצון על חשבונו. לדעתו, שני המכתבים באים מאותו מקור. הוא נתלה בזיק של תקווה, קלושה ככל שתהיה, והוא משמיע נימה של בקורת על שהמכתב ששלח למפכ"ל המשטרה הועבר לטיפול המחוז, שלדעתו לא הצטיין בטיפול בפרשה עד כה.

דוברת מחוז משטרת תל-אביב אמרה בתגובה לכתבנו: אני מבינה ללבו של מר סטריקובסקי, אבל המשטרה חוקרת ביסודיות כל פיסת מידע בנושא.

כמליון דולר שגוייסו מתרומות הושקעו ב"מרכז הכבד" ברמב"ם

מאת יואב אביב, כתב "על המשמר"

כמליון דולר הושקעו בבית-החולים רמב"ם בחיפה להקמת מרכז הכבד הישראלי שייקרא מרכז סטרליין.

בבית-החולים רמב"ם בחיפה בוצע עד כה מספר הניתוחים הרב ביותר של כריתת חלקי כבד, הנעשים לחולים שנפגעו רק בחלק מהכבד שלהם. רופאים אמרו אתמול, כי אדם יכול לחיות גם אם הוסרו 40 אחוזים מהכבד שלו.

המרכז שיוקם בהשקעה של כמליון דולר יאפשר גם הכשרתם של רופאים נוספים בביצוע השתלות כבד. מטבע הדברים, הרופאים העוסקים בהשתלות כבד הם רופאים המתמחים בכירורגיה של כלי-דם כמו ד"ר יגאל קם. הכסף שיושקע במרכז החדש נתרם רובו ככולו.

400 אלף דולרים נתרמו ע"י משפחת סטרליין מוורג'יניה. 400 אלף דולרים נתרמו על-ידי אגודת ידידי בית-החולים בניו-יורק. 200 אלף דולרים תרמה הקהילה היהודית בפיטסבורג ו-200 אלף דולרים נתרמו על-ידי ידידי הטכניון בפיטסבורג.

מוסד מחקרי

בסיכום שהושג בין הטכניון לבית-החולים רמב"ם הוסכם כי יוקם מוסד מחקרי בנושא הכבד. סגן מנהל בית-החולים ד"ר צבי בן-ישי אמר אתמול כי בית-החולים ילמד בתקופה הקרובה מהו התקציב הדרוש לתיפעול המחלקה החדשה, ורק לאחר מכן יפנה לממשלה כדי שזו תעזור במימון המחלקה החדשה. הציוד ששימש לניתוח הראשון נרכש בהשקעה של 100 אלף דולרים מכספי תרומות, והמרכז להשתלות כבד יוקם בקומתו השמינית של בית-החולים רמב"ם בחיפה.

"היום יום הולדתה הרשמי אבל יש להסבו ליום ההשתלה"

מושתלת הכבד הראשונה בישראל, מירה שיכמנטר תציין היום את יום הולדתה ה-40.

אחותה של מושתלת הכבד יאנה דורי, הסועדת את אחותה בבית החולים יחד עם בעלה סגן ניצב עמוס דורי, מפקד משטרת באר שבע, אמר לכתב עתי"ם כי אמנם היום ימלאו 40 שנים למירה, אך "אני מצדי חושבת שאת יום ההולדת יש להסב ולחגוג ב-22 באוקטובר — יומיים לפני יום הולדתה הרשמי, כי זה היום שבו הושתל הכבד בגופה — יום שנולדה בו מחדש.

שמחה הולצברג "אבי הפצועים", הגיע לבית החולים בחיפה על מנת לברך את מושתלת הכבד ומושתל הכליה המאושפזים בבית החולים. הולצברג ביקש להרים כוסית עם ד"ר יגאל קם, אשר לא מש ממיטתה של החולה, אך לאחר שהסובבים הסבו את תשומת לבו בפתח חדר ההתאוששות, כי אלכוהול מזיק לכבד, בירך הולצברג את מושתלת הכבד ליום הולדתה כשהוא מחזיק כוס קפה בידו.

כתב עתי"ם מוסר, כי משלחת של רופאים מבית החולים רמב"ם בחיפה ביקרה ביום ה' בקיבוץ שער העמקים ונפגשה שם לשיחה עם בני משפחתה של רויטל ברנר, החיילת שנהרגה בתאונת הדרכים. בשיחה זו הועלה נושא הפירסומים בכלי התקשורת, וחשיפת זהותה של התורמת חרף התנגדות המשפחה ובית החולים לפרסום זה. (עתי"ם)

גם הכיליה נקלטה

24 שעות לאחר ביצוע השתלת הכליה שנתרמה על-ידי משפחת החיילת רויטל ברנר, שנספתה בתאונת הדרכים, מצביעים הסימנים על קליטתה של הכליה.

כתב עתי"ם מוסר, כי הכליה הושתלה בגופו של מיכאל רכיבו בן 46 אב לשלושה, תושב קרית חיים העובד במשרד הבטחון. מיכאל רכיבו סבל מאי-ספיקת כליות וזו כשנה היה נתון בטיפול דיאליזה בביה"ח רמב"ם בחיפה. ביום ד' צילצל הטלפון בביתו ומבהלת הודיעו לו, כי נמצאה כליה מתאימה התואמת את רקמת גופו. מיכאל רכיבו היה אותה עת במקום עבודתו, ומעוצמת ההתרגשות אחזו בו ובבני משפחתו, מיהר לבוא לבית-החולים. שם בעבור שעות הושתלה הכליה בגופו. (עתי"ם)

ועד עובדי משרד-החוץ מחרים העובדים "המוצנחים"

מאת הכתבת המדינית של "על המשמר"

ועד עובדי משרד-החוץ הוציא אתמול חוזר לעובדים ברוח סיכומיו שלשום עם מנכ"ל משרד-החוץ, אברהם טמיר.

כאשר לארבעת העוזרים שהגיעו למשרד-החוץ — ברוך אסקרוב, אריה עופרי, יעקב היכל ואריה שומר — נאמר בחוזר — כי אינם שייכים למשרד-החוץ והעובדים מתבקשים לא לבוא עמם בשום מגע.

הוועד יכנס את עובדי משרד-החוץ לאסיפה כללית ביום כ' הבא. באסיפה יינתן דיווח על ההתפתחויות האחרונות ותישקל האפשרות, כי עובדי משרד-החוץ יגישו בג"ץ נגד מינוי שני מנהלים כלליים במשרד.

לקיבוץ משמר-העמק
דרושה
מורה לכיתה א'
לעבודה מיידית
רצוי בוגרת "אורנים" או סמינר הקיבוצים
מגורים במקום
להתקשר בשעות 14.00 — 07.00, לטלפון: 04-894681

הופיע
פוליטיקה
גליון כפול (10-11) של
על המנהיג הישראלי — אחרי או אחרי-המבול
עורך יוסי שריד
משתתפים:
יוסי ביילין ■ ידיב בן אליעזר ■ שלמה בן עמי
גליה גולן ■ יצחק גל-נור ■ אורי הופמקלר ■ זאב ■ עדית זרטל
אליהו חסין ■ דוד טרטקובר ■ בן דרור ימיני ■ צבי כסה ■ אסא כשר
ניבה לניר ■ מושיק ■ אבישי מרגלית ■ יגאל עילם ■ מיכה קירשנר
מיכאל קרפין ■ רוביק רוזנטל ■ זאב שטרנהל ■ יונתן שפירא ■ יגאל תומרקין

המשטרה חסמה דרכו של כהנא לכפר כנא

מאת שלמה גלזר, כתב „על המשמר"

ח"כ מאיר כהנא נחסם אתמול על־ידי המשטרה בצומת גולני ולא הגיע לכפר כנא כפי שתכנן. מברק ששלח שלשום, שבו הוא מודיע על כוונתו לבקר בכפר כנא (שהוא הגדול בכפרי המיעוטים בגליל התחתון) ובו הוא מציע לתושביו להגר מהכפר או להיות משרתי היהודים, הספיק למועצת הכפר להשבית את העבודה והלימודים בכפרים ולארגן תהלוכות מחאה.

חד"ש והמתקדמת אירגנו תהלוכות בכפר וגם הצעירים הפגינו.

מי שפעל ומהר היה ח"כ דראושה שמנה שלשום למפקד מחוז הצפון ניצב שאול לוי שימנע את ביקורו של כהנא בכפר.

גורמים בכפר מסרו לכתבנו, כי ההשבתה וההפגנות נובעות מכך שבאחרונה נוצר מתח בכפר על רקע של חזרה מוגברת לדת על־ידי צעירים ורצונם של עסקני המפלגות השונות בכפר להסית את המתח שנוצר עקב כך לאפיקים לאומניים ולצורך רווחים פוליטיים.

חייל יוניפי"ל נהרג מפליטת־כדור

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר"

חייל צרפתי מכוח יוניפי"ל נהרג מירית אקדח במפקדת האו"ם בנקורה. המקרה אירע כאשר חייל אחר הרכיב אקדח לאחר שניקה אותו. עד כה נהרגו 22 חיילים צרפתים בכוח יוניפי"ל בדרום לבנון.

● החברה לחקר המקרא, שבן גוריון היה ממייסדיה, קיימה בחול המועד סוכות כנס במסגרת אירועי מאה שנה להולדת בן־גוריון בבית התנ"ך בתל־אביב.

השקעות אלה בע"מ
(תיק מס' 51-108288-2)
מודיעה בהתאם לסעיף 26 לפקודת החברות (נוסח חדש) התשמ"ג–1983, כי באסיפה כללית שלא מן המניין שהתקיימה ביום 22.10.86 נתקבלה החלטה מיוחדת לשינוי הוראות תזכירה בנוגע למטרותיה שלשונה:
„בסעיף 2א' לתזכיר ההתאגדות, לאחר המילה „לנהל" תתווספנה המלים הבאות:
„לתכנן ולבצע עסקים של יבואנים, יצואנים, משווקים, מפיצים, מקדמי מכירות, בעלי סוכנויות של נעליים, חלקי נעליים, עורות, מוצרי עור למיניהם, מוצרי זכוכית, אספקה כללית לבתי מלון וכל סוג לקוחות אחר וכל מוצר המיוצר בכל מקום שהוא בעולם וכו'."

מאסר עולם לשניים מרוצחי דוד מנוס

שניים מן הנאשמים ברצח החייל דוד מנוס נדונו אתמול למאסר עולם בבית המשפט הצבאי בשכם, ברוב דעות. השופט השלישי בהרכב ביקש להטיל עליהם עונש מוות.

הנאשמים הם איברהים תופיק, ומוסטפה קארווש מהכפר באלוט בשומרון. כתב עת"ם מציין, כי בפרשת החטיפה והרצח מעורבים עוד שלושה נאשמים, ובהם שתי נשים, למיה מערוף וזהרה סעיד. שתי אלה מואשמות בפרשת הרצח. ואילו הנאשם השלישי תאייסיר עבדאללה מואשם בסיוע אחר לאחר הרצח. משפטם של השלושה נמשך בימים אלה בבית המשפט הצבאי בשכם.

במהלך הקראת גזר הדין התפרצה משפחתו של החייל כלפי הנאשמים בקללות ובצעקות רמות. אחיו של החייל, אבי מנוס, אף יידה אבן שפגעה בעורפו של אחד משני הנאשמים. שופטי בית הדין הצבאי קבעו בגזר דינם, כי התלבטו רבות בשאלת חומרת העונש שיוטל על שני רוצחי החייל דוד מנוס, תופיק איברהים ומוסטפא קארו קארווש מהכפר באלוט בשומרון. בטיעונים לעונש הדגיש בא כוח התביעה את החומרה הרבה במעשיהם של שני הנאשמים, ודרש על פי הנחיות הפרקליטות הצבאית הראשית להטיל עליהם מאסר עולם.

דרש עונש מוות

השופטים, שלושתם משפטנים בהשכלתם, היו רשאים להטיל עונש מוות על פי החוק הצבאי החל על הנאשמים, ושופט המיעוט אכן ביקש להטיל גזר דין כזה. בנימוקיו קבע, כי בשל החומרה הרבה במעשיהם של השניים יש לגזור עליהם את העונש המקסימלי הקבוע בחוק והוא עונש מוות. „אם המקרה הנדון אינו המקרה המתאים למיצוי סמכותנו על ידי הטלת עונש מוות, אז לא היה מקום לאיזכורו של עונש זה בספר החוקים".

שני שופטי הרוב שללו גישה זו ופסקו מאסר עולם. בנימוקיהם קבעו, כי בחוק ישנה אבחנה בין עונש מוות ומאסר עולם ובשל סמכותם להכריע איזה עונש יוטל, הם מביאים בחשבון שיקולים שאינם משפטיים טהורים ובחרו לגזור מאסר עולם.

שני הנאשמים הורשעו לבד מחטיפתו ורציחתו של החייל גם בהנחת שני מטעני חבלה שלא התפוצצו, האחד בתחנה המרכזית בתל־אביב והשני סמוך לבית החולים בייליסנון בפתח תקווה.

אחיו של החייל דוד מנוס מתפרץ לעבר המחבלים לאחר הקראת גזר הדין. (תצלום: י.פ.פ.א)

19 שנים לשלושה מחבלים שביקשו לתפוס בני ערובה

מאת זהבה מיזס, כתבת „על המשמר"

19 שנות מאסר גזרו אתמול שופטי בית־המשפט הצבאי בלוד על שלושה מחבלים מסוריה שביקשו לתפוש בני ערובה בצפון הארץ ולהעבירם לאחת מארצות ערב.

באסם בוטר בן 22, רדואן ג'אסם בן 20 שניהם עריקים מהצבא הסורי וחסאן חוסנאי בן 21 התגייסו בסוריה ל„פתח" כשבתחילה שרתו כחברים בפלג של יאסר ערפאת. בסוף חודש מארס השנה עשו את דרכם לכיוון מנרה כשבכוונתם לתפוס בני ערובה בבית מגורים, או בבית־ספר, לנהל מו"מ בעזרת שגרירי מדינות זרות ולהעביר מספר בני־ערובה לאחת ממדינות ערב. הם נשאו רובי קלצ'ניקוב, מטולי אר.פי.ג'י. ורימוני יד.

בעת שהמחבלים עשו את דרכם לכיוון היעד הבחינו בכוחות צה"ל ששהו בשטח. השלושה החליטו כי במקום לנסות ולחדור לארץ יחפשו בני־ערובה בלבנון ונכנסו לבית בתחום רצועת הבטחון.

כוחות צה"ל כיתרו את הבית והמחבלים נכנעו.

ליי"א הנקודות
החוגגות 40 שנה להתנחלות
ברכת המשך והתעצמות
רפאל כץ ושות'
משרד עמילות מכס, ביטוח, הובלה
מבית לבית, ים, אויר ויבשה
חיפה — חנמל 30 (בניין לבנט), ת.ד. 33028 טל' 04-668191 (10 קווים), טלקס 46438 פקסימיליה 670020.
ירושלים — שלומציון המלכה 13, טל' 02-224206.
תל־אביב — העלייה 45, טל' 03-374006 (7 קווים), טלקס 33827, פקסימיליה 03-375033.
לוד — בניין ממ"ן חדר 304, טל' 03-9712868.
אשדוד — בית המכס, טל' 055-35880.
אילת — עורף חנמל, קריית המשרדים, טל' 059-76769, טלקס 7722.

הקרן למען בטחון ישראל
פינה חמה ללב"י
השבוע
☆ התרומה הגבוהה
מר לוי מבלגיה
4,436 ש"ח
☆ התרומה המרגשת
לכבוד יום הולדתו ה־80
של מר דוד ריכרד תרמו חבריו
150 ש"ח
☆ התרומה הצעירה
תלמידי כיתה ח' ביה"ס שכטרמן, כפר יעבץ
40 ש"ח
היום יותר מתמיד — תן לבך ללב"י
קרן לב"י, רח' ד' (אר"יא) 12, הקריה, תל־אביב 64734

אנשים ואירועים

בהלה לזהב בארה"ב; 800 אלף מטבעות נחטפו

וושינגטון. — האמריקנים מסתערים על הזהב: 800,000 מטבעות זהב שהוטבעו על־ידי האוצר לראשונה זה יובל שנים, נחטפו בתוך 48 שעות, וכל מה שקשור למתכת הצהובה מעורר עניין רב.

כ־20 מכרות זהב אמורים להיפתח השנה במערב ארה"ב, בקליפורניה, שם היו בהלות הזהב הגדולות במאה שעברה, וגם בנוואדה, מונטאנה וקולוראדו. מכון הזהב מסר, כי תפוקת המתכת הצהובה בארה"ב תוכפל ב־1988 ותגיע ל־4.6 אונקיות. הודות לכך, תעלה ארה"ב למקום השלישי, במקום קנדה ואחרי דרום־אפריקה ובריה"מ.

מכון הזהב מסביר, כי ההתעניינות בזהב גברה לאחר שמחיר המתכת עלה מ־335 דולר לאונקיה ביוני ליותר מ־426 דולר כיום.

בעבר, רכשו האמריקנים מטבעות זהב במיליארד דולר בשנה, בעיקר מטבעות קנדיים ודרום־אפריקניים. אולם, כאשר נאסר היבוא של הקרוגראנד מדרום־אפריקה, הוחלט להטביע מטבעות זהב גם בארה"ב, ואלה נחטפו כלחמניות טריות. (ע"צ)

זכרונו של חייל סובייטי שב אליו לאחר 40 שנה

מוסקווה. — חייל סובייטי במלחמת העולם השניה חזר זה עתה לכפרו בביילורוסיה, שנה לאחר שנפצע בחזית המערבית ולאחר שזכרונו חזר אליו פתאום, לא מזמן.

העתון „סובייטסקיה ביילורוסיה" מוסר, כי אלכסנדר קוולוב נפצע קשה בדצמבר 1944. הוא היה מאושפז שנים רבות בבית־חולים, כשהוא מחוסר הכרה, אולם לבסוף, ב־1985, כאשר היה בן 70 שנה, התחיל שוב לדבר.

בחודשים האחרונים חזר אליו זכרונו בהדרגה, והוא נזכר בשם כפר הולדתו, מאזול, כ־1944 הוכתמו תעודותיו בבוץ ובדם, ולכן לא היה אפשר לקרוא בהן את שם הכפר.

כאשר חזר לכפרו, נפגש עם אחיו, שאותו לא ראה למן המלחמה. (ע"צ)

המזל לא שיחק פעמיים לעיתונאית שנהרגה בהתרסקות מסוק

ניו־יורק. — מסוק לפיקוח על התנועה, שפעל מטעם תחנת־שידור בניו־יורק, התרסק ביום ד' בנהר האדסון, ליד מאנהטן, והעיתונאית שהיתה בו ודיווחה ממנו על עומס התנועה, נספתה.

ג'יין דורנקר, בת 38, טבעה במימי הנהר, ואילו הטייס, ויליאם פייט, הוכנס לטיפול נמרץ ומצבו הוגדר קריטי. שניהם היו לכודים דקות ספורות במסוק מתחת לפני המים, בטרם הצליחו לחלצם.

זו התאונה השניה מסוגה בתוך שישה חודשים שארעה לעיתונאית זו. ב־18 באפריל נפל המסוק שבו דיווחה על התנועה בניו־יורק למימי נהר אקנסאק, בניו־ג'רסי. העיתונאית ניצלה והחליטה אז לעבוד באולפן, אולם באחרונה חידשה את פעולותה באוויר. (ע"צ וע"ד)

צוותי הצלה מנסים להחיות את העתונאית שחולצה מהמסוק. (תצלום: אי.פי.)

הפסקת מסחר בבורסה של בומביי... בעקבות פשיטת אנשי מס הכנסה

בומביי. — בורסת ניירות־הערך של בומביי, הגדולה שבהודו, הפסיקה אתמול את המסחר במניות בעקבות פשיטה מקיפה של אנשי מס־הכנסה על ברוקרים מקומיים.

הברוקרים הפסיקו את המסחר, כיוון שאתמול החרימו נציגי מס־הכנסה מסמכים וספרים של הנהלת חשבונות, כדי לחשוף הון שלא הוצהר עליו.

לא פחות מ־500 אנשי מס־הכנסה פשטו על המשרדים והדירות של יותר מ־20 ברוקרים מובילים בבורסת בומביי, ולקחו עמם מסמכים מוזמנים ותכשיטים.

מאז החלה אשתקד מערכה נגד השתמטות מתשלום מסים, עצרו השלטונות כמה אנשי עסקים ידועי־שם ופשטו על המשרדים של מאות חברות, כדי לגלות הון שחור.

• ההון השחור בהודו נאמד ב־1984 ב־31 מיליארד דולר, כחמישית מכל התוצר הלאומי הגולמי של הודו. (ע"ד)

צילום: [illegible]

...אחרי

לפני...

זמנים חדשים

יצחק שור

מצא את ההבדלים

שמיר איננו פרס: פרס מאמין בפשרה, שמיר — בא"י השלמה ■ אם פרס ושמיר הם כמעט תאומי־סיאם — כטענת יוסי שריד — אין ולא יהיה לשמאל בן־בריות אפשרי בעתיד

אין הבדל בין שמיר לפרס, טען יוסי שריד בדיון שנערך ביום ב' השבוע על הודעת ראש הממשלה החדש, יצחק שמיר. „זר לא היה מבחין בהבדלים. גם להלכה לא היו הבדלים ניכרים, אבל למעשה הם התבטלו כמעט כליל" — נאום יוסי שריד.

בלהט הוויכוח האופוזיציוני שכח שריד את העיקר: פרס רוצה פשרה, שמיר — לא. העובדה שבשתי שנות כהונתו של פרס כראש־ממשלה, לא חלה התקדמות דרמאטית לכיוון השלום לא נבעה מכשרונותיו הפוליטיים המפוקפקים של פרס, או מעמדותיו הנוקשות, אלא מהעדר נכונות ברורה מצד חוסיין לפתוח במו"מ ישיר ובשל השיתוק שמטיל שמיר על ממשלת האחדות.

כשם שהטון עושה את המוסיקה, כך גם הסגנון עושה את הפוליטיקה. סגנון מתון בפוליטיקה יכול ליצור אווירה נוחה להידברות. פרס יודע להאזין, ולכן הוא מסוגל להיות חבר בתזמורת המזרח־תיכונית. שמיר איננו מאזין כלל. לדעתו אין מה לשנות במדיניות הישראלית. אלה שצריכים להשתנות הם המדינאים במערב ובמזרח. מן הערבים אין לצפות למאומה. פרס מבין שאם לא יטפחו שני הצדדים את השלום לא יהיה סטטוס־קוו, תהיה מלחמה. שמיר מאמין בא"י השלמה. כדי לזרז את תהליך הסיפוח, המנוגד לתהליך השלום, יש להעדיף התנחלויות על פני ערי הפיתוח.

פרס רוצה מדינה יהודית ודמוקרטית. לשמיר אין תשובה לשאלה מה תהיה דמותה של ישראל כאשר יחיו בתוכה מליון וחצי ערבים ללא זכויות פוליטיות, ויחד עם ערביי א"י שבתוך הקו הירוק הם יהפכו לרוב.

אם פרס ושמיר הם כמעט תאומי־סיאם, הרי שאין ולא יהיה לשמאל בן־ברית אפשרי בעתיד. מסקנה הכרחית זאת, מדבריו נזהר יוסי שריד מלומר את האמת.

המסר של שמיר

בנאומו בכנסת ניסה שמיר לשדר שוב ושוב את המסר של „אחדות העם", „קירוב לבבות", „אהבת ישראל" ושיתוף פעולה אמיתי בהנהגה הפוליטית. מזכ"ל מפלגת העבודה, עוזי ברעם, הזכיר ביום ב' לכנסת את הנורמות של „מתינות" ו„כבוד לזולת" שנתגלו בוועידת „חרות" לפני חצי שנה.

שמיר איננו מעוניין לחדש את הויכוח הפנימי ב„חרות", ולכן אין סימן לכך שהוא מתכוון לסיים את הוועידה הבלתי־גמורה ההיא במועד קרוב הנראה לעין. אבל ללא ועידת „חרות", כיצד ניתן יהיה ללכד את הליכוד, היינו — לאחד את „חרות" והליברלים ולהבטיח את עתידם הפוליטי של מודעי, ניסים, שריר ופת?

מי שמוטרד ממצב, זה הריהי יו"ר סיעת הליכוד, שרה דורון. בטקס הרמת כוסית לכבוד יצחק שמיר אמרה שרה דורון: „אנחנו מרימים כוסית לקיום הרוטציה. זוהי הוכחה ששתי המפלגות הגדולות יכולות לשבת יחד בממשלה. אני מקווה שבקרוב נרים כוסית לכבוד ליכוד הליכוד". שמיר הקשיב ולא הגיב.

באותה מסיבה קטנה נכחה גם גאולה כהן, מנהיגת „התחייה". אין ספק שפוליטית ומנטלית היא קרובה לשמיר יותר מאשר שרה דורון. לגאולה כהן זה מצב לא נוח. אולי מכך ניתן להסביר את העובדה שהנואם מטעם „התחייה" היה באותו יום דווקא רפאל איתן.

המעניין הוא, שהנימוק בזכות הקמת ממשלה עם ראש אחר תאם להפליא את הנימוק של אלעזר גרנות, מן הכיוון ההפוך, כמובן. „דרושה ממשלה יציבה". בנאומו סיפר רפול, כי הוא כבר שומע את „הלמות פטישי הבנאים, הטורחים בהקמת מתבן שבו יאוחסן הקש ששני הצדדים השותפים ינסו להלעיט בו אחד את השני".

זכרון קצר

במהלך הוויכוח חלק אלעזר גרנות על הקביעה שהיה זה רצון העם כי תקום ממשלת אחדות לאומית, לדעת גרנות רצה בזה אותו שליש שתמך בליכוד. אהוד אולמרט, האדווקאט המוכשר של הליכוד, שאל את אנשי מפ"ם, כיצד שופטים את רצון העם. „עומד כאן ח"כ גרנות, שמפלגתו לא רצה לבד לבחירות והוא קובע שרצון העם הוא מה שרוצים גרנות וחמשת חבריו". שאלה חייקה גרוסמן: המפלגה שלך רצה לבד? אולמרט היתמם: כן, בהחלט, מפלגתו רצה לבד.

אולמרט התעלם מן האמת המרה: מפלגתו, „לעם", איננה קיימת עוד, היא התאחדה עם „חרות" ומכל חבריה נותר אחד — אולמרט. סבא אליעזר שוסטאק עומד לסיים את חייו הפוליטיים; מפ"ם לא התאחדה עם „העבודה", וגם בימים שהיתה במערך שמרה על מסגרתה.

במהלך נאומו התפעל אולמרט מן ההישגים הכלכליים המזהירים של התוכנית הכלכלית ויחס אותה למודעי וניסים, פרס וקיסר. שוב „שכח" אולמרט את האמת. עוזי ברעם הזכיר לו כאשר הובאה התוכנית הכלכלית לאישור הממשלה התנגדו לה משה ניסים, משה ארנס, דוד לוי, גדעון פת, אריאל שרון ואברהם שריר. קורפו ושמיר הצביעו בעד התוכנית, עם מודעי ופרס.

מי שהתלהב פחות מן ההישגים הכלכליים של התוכנית הכלכלית היה יגאל הורביץ, שמבין בכלכלה לא פחות מאולמרט: ההצלחה היא אמנם גדולה, אבל אין זאת תוצאת מאמציה של ישראל, אלא תוצאות תהליכים שעברו על השוק העולמי. אילמלא הצניחה הדרמאטית במחירי הדלק, הבשר והדגנים, ואילמלא העזרה האמריקנית המאסיבית, היינו נשארים בלי דולר אחד ברזרבות".

דוברי הליכוד בדיון התעלמו מן ההישג היחידי האמיתי של ממשלתם, שהושג בניגוד לדעתם: הנסיגה מלבנון. היתה להם סיבה טובה לכך: ההחלטה נתקבלה בהתנגדות כל שרי הליכוד, למעט שניים. גם רוב חכ"י הליכוד התנגדו לנסיגה.

אבו־חצירא מאותת

אברהם ורדיגר הוא שריד אחרון של סיעת „מורשה", שנכנסה לכנסת הנוכחית עם שלושה ח"כים והצטרפה לממשלה. השר ללא תיק, יוסקה שפירא, וחה"כ חיים דרוקמן חזרו הביתה, למפד"ל. אך המפד"ל מעולם לא היתה ביתו של ורדיגר, אלא פא"י, שהתפלגה מאגו"י. עמדותיו הפוליטיות של ורדיגר אינן פחות „לאומיות" מאלה של יוסקה שפירא ואינן פחות דתיות מאלה של חיים דרוקמן. ההסבר היחידי לישיבתו באופוזיציה הוא תפיסתו החרדית, אבל זה לא מפריע לש"ס לתמוך בקואליציה.

ורדיגר מצביע נגד הממשלה, חרף הסכמתו עם מדיניותה. אבו־חצירא, מתמ"י, יושב באופוזיציה ותומך בממשלה, ואם תמיכה זאת מאותתת על תוכניתו לשוב למפד"ל לפני שעה אין לכך כל רמז. ■

הסתדרות — ממשלה

אבשלום קווה

חורף חם

ההסכם הצפוי עם האחיות ופקיעת תוקפם של הסכמי המסגרת יעוררו כנראה את יחסי העבודה במשק מתרדמת הקייץ שלהם ● קיסר מבטיח יחס ענייני לממשלת שמיר, אך מצפים שה„לא" שלו יהיה תקיף יותר מאשר בתקופת פרס

חזית השכר ויחסי העבודה במשק עשויה להתעורר בקרוב מתרדמת הקיץ שלה. ההתפתחויות הצפויות, על־פי המתרחש עתה, אינן קשורות בהכרזתו של ראש הממשלה, יצחק שמיר, מלפני הבחירות, כי יכופף את ידה של ההסתדרות.

אחת הסיבות שיביאו כנראה לעימותים היא ההסכם שעומד להיחתם בין אחיות בתי־החולים לבין המעסיקים, לאחר שהישגיה של קבוצת עובדים זו עד כה מעוררים כבר עתה תרעומת רבה בקרב מקומות העבודה. אחיות בריאות הציבור יהיו הראשונות שיתבעו, בבוקר שאחרי, לקבל אותן התוספות שיקבלו עמיתותיהן ואחריהן יבואו קבוצות נוספות. החבל הדק של הסכם השכר עלול להיפרם כבר בשבועות הקרובים. אולם טבעי יותר שעם פקיעת תוקפם של הסכמי המסגרת בשני המיגזרים, הציבורי והפרטי, ולקראת חידוש המו"מ בין ההסתדרות למעסיקים, ינסו איגודים מקצועיים לשפר עמדות, „ולו בצעד קטן", כדברי אפרים זילוני, סגן יו"ר האגף לאיגוד מקצועי.

מוקד של לחץ נוסף הוא הפער בשכר בין הסקטור הציבורי לפרטי, כתוצאה מהסכמי השכר הנוכחיים ואלה שקדמו להם. לדברי זילוני, תהיה הרמה הממוצעת של השכר בסקטור הפרטי־תעשייתי באפריל 87 גבוהה בצורה משמעותית מזו שהיתה ביולי 85, המועד בו יצאה התוכנית הכלכלית לדרך.

המחיר הגבוה של התוכנית

התוכנית הכלכלית לא היתה יכולה להצליח ללא ההסתדרות וללא העומד בראשה, ישראל קיסר. בזמן שחלף מאז התברר כי המחיר החברתי היה גבוה, גבוה מדי לדעת שרה זילברשטיין מזכ"ל איגוד העובדים הסוציאליים. „על ההסתדרות לערוך עתה מאזן כללי ולהציב קווים אדומים". כדברית, תביעותיה החוזרות ונשנות של ההסתדרות למימוש הביטוי הנשחק עד לזרא של חלוקה צודקת של הנטל נשארות לעמוד כפני קיר אטום. משרד־האוצר שם ללעג את ההסתדרות. כל יום שני וחמישי מוציאים אנשיו תוכניות חדשות. לאחר שהצליחו לפגוע בקשישים בצורה משמעותית, הם מפרסמים תכנית ובה „הבטחה" לפגוע במיסוי על עבודת משמרות. מטרה אחרת שאיננה יורדת מסדר היום אלה הן קרנות ההשתלמות. גם שמעון השמיע את המנגינה שיש צורך בביטולן. ומה הן קרנות ההשתלמות, אם לא אחד ההישגים המזהירים של ההסתדרות גם אם אלה קרנות חסכון לכל דבר. „עכשיו הזמן להגיד פוס, לתת גט רשמי לאוצר ולהפסיק לשחק על פי החליל שלהם" — דברי זילברשטיין.

האינפלאציה אמנם התייצבה, אך האבטלה הגיעה לשיעור הגבוה של 7.8 אחוזים. הצמיחה במשק היא על הנייר בלבד והממשלה המכובדת הזאת, שהחליפה נהגים, נוהגת בדמגוגיה של קניות, כאשר ברור לחלוטין שהפריבילגיה הזאת איננה נחלת חלקים מציבור העובדים. הממשלה לא שמה ידה, כפי שלפחות הבטיחה, על ההון השחור, וכל ההיטלים המובטחים על בעלי היכולת היו ונשארו סיפורי סבתא. ועל רקע כל אלה בולטת ההסתדרות בשתיקתה, בהשלמתה המכאיבה עם מציאות של העמקת הקיטוב.

להפעיל הנשק הכבד

השנה הזאת יכולה להיות השנה של המזכ"ל קיסר. עתה, כאשר עומד מולו שמיר, יכול קיסר ויכולה ההסתדרות לדבר בקו ברור וחד ולעמוד

מאחורי דבריהם. אחד ממקורביו מבטיח: ה„לא" של קיסר יהיה עתה תקיף יותר מאשר בתקופת פרס.

קיסר הצהיר לאחרונה כי אין כל סיבה לכך ששיתוף הפעולה בין ההסתדרות לבין הממשלה בראשות שמיר לא יימשך, משום שהנושאים והבעיות העומדות על הפרק הם לא בין אנשים, אלא בין גופים שונים. אם ההסתדרות נמנעה מלהפעיל את הנשק הכבד שלה, ויש לה מזה מכל טוב, היה זה משום החשש לפגוע בממשלת פרס ובפרס עצמו. היום השתנו פני הדברים. בוועד הפועל אומרים כי ראש הממשלה הנוכחי מודע היטב ליכולתה האירגונית של ההסתדרות ולעוצמתה. קיסר וחבריו להנהגה יעמדו גם בפני הביקורת, שתשאל: איפה הייתם בתקופת פרס. על־פי מזכירי איגודים מקצועיים ואנשים בשטח, הפופולאריות של קיסר איננה, בלשון המעטה, בקו הבריאות. בשנה הקרובה עוד ניתן יהיה לפעול ולנסות לתקן את המעוות, ואילו בשנה שלאחריה הכל כבר יהיה צבוע בצבע הבחירות.

אחד הדברים בהם לוקה ההסתדרות הוא חוסר תכנון משלה. המכון החברתי־כלכלי עוסק במחקר ובהכוונה מסויימת. לקיסר עוזרים, אך לא יועצים. מול משרד־אוצר מתנשא ומזלזל ומעסיקים פרטיים מתוחכמים, משמשת הוועדה המרכזית כחותמת גומי להחלטות המוכרעות במטבח מצומצם. צוות יועצים כדומה לזה המקיף את פרס או שמיר לא יזיק גם לקיסר.

סביר להניח שהתקופה הקרובה ביחסי ממשלה־הסתדרות תהיה חמה ואולי אף מרתקת. משקלה של ההסתדרות בקביעת אורח חייה של ממשלת האחדות גובר עתה, עם חילופי הגברי. גם אם לא ניתן למחוק את הבכיה לדורות של „אתא" ושל „מספנות ישראל", אפשר, לפחות, להציב שוב את ההסתדרות במקום הראוי לה.

דו"ח מוושינגטון

זאב בליצר

הזדמנות־פז

ראש הממשלה יצחק שמיר והנשיא רונאלד רייגן יישארו בתפקידיהם בערך אותו פרק־זמן — שנתיים. עובדה זו מן הדין שתעמוד בעת לנגד עיניו של שמיר, כשהוא נכנס לתפקיד מס' אחד בירושלים.

לשמיר כראש ממשלה יש הזדמנות בלתי־רגילה לבצר את יחסי ישראל־ארה"ב בשנתיים הקרובות, במספר דרכים מכריעות. מה שעתיד להתרחש בתקופה זו יוכל ללא ספק לעצב את פני הדברים בעתיד. בתקופה זו אפשר יהיה ליצור מגמות, שלממשלים האמריקניים בעתיד — אף אם לא יהיו כה פרו־ישראליים — יהיה קשה לשנות.

מנקודת ראותה של ישראל יהיה זה ביזבוז טראגי להחמיץ את הזדמנויות הפז הללו על־ידי מעשי איוולת שירגיזו את ארה"ב.

ההרכב של רייגן, שר־החוץ ג'ורג' שולץ ויתר מעצבי המדיניות המרכזיים מהווה אולי את ההנהגה האמריקנית הפרו־ישראלית ביותר בהיסטוריה. אכן, יש לפרקים חילוקי־דעות בין וושינגטון לבין ירושלים, בפרט בתחום אספקת נשק אמריקני למדינות ערביות „מתונות", אך משקל של נקודות ההסכמה עולה כיום לאין ערוך על זה של המחלוקות הללו. בוושינגטון קיים עתה מאגר גדול של תמיכה מדינית בישראל, המצפה לניצולו היעיל.

רייגן ושולץ, בגיבויים של היועץ לענייני בטחון לאומי ג'ון פוינדקסר, מנהל סוכנות הביון המרכזית ויליאם קייסי, סגן־הנשיא ג'ורג' בוש, (במידה פחותה מהם), ראש צוות הבית הלבן דונאלד רייגן ואפילו שר ההגנה קאספאר ויינברגר — החלו לראות בישראל ידידה ובעלת־ברית רבת־חשיבות. הם אף מאמינים כי ישראל נהפכה, במידה רבה, לנכס אסטרטגי חשוב בבלימת השפעתה של בריה"מ ובמלחמה בטרור.

להמשיך בתוכנית ההחלמה

בשנתיים האחרונות, אשר בהן כיהן שמעון פרס כראש־ממשלה, החלו האמריקנים, לראות בערבים את המכשול הראשי לפני החייאת תהליך השלום. ישראל התקבלה כגורם גמיש ונבון, בתובעה מו"מ ישיר, פנים־אל־פנים. הערבים, לעומת זאת, החלו להיחשב כפארטנרים בלתי־מתפשרים. גם זה מסביר את הידוק הקשרים בין ארה"ב לבין ישראל.

רייגן, שולץ ועמיתיהם ממשיכים במדיניותם „למסד" את היחסים הקרובים עם ישראל בקשת רחבה של תחומים. בחזית הכלכלית, למשל, קיים ההסכם בדבר אזור של סחר חופשי — ליבראליזציה נרחבת של הסחר, שתסיר את כל המכשולים בסחר בין שתי המדינות בשנים הקרובות. כן יורחבו אפשרויות הייצוא הישראלי לארה"ב.

נוסף על כך קירם שולץ את ההתייעצויות השיגרתיות בין שתי המדינות על דרכים אחרות לחזק את המשק הישראלי, ונוצרה מסגרת מנגנונית למען השגת המטרה הזאת.

שמיר יעשה בחוכמה אם ימשיך בתוכנית ההחלמה הכלכלית של ישראל. האמריקנים, ובפרט שולץ, התרשמו מאוד מן המפנה בכלכלת ישראל בשנתיים האחרונות, אך הם משתוקקים להמשך הרפורמות הכלכליות לשם השגת צמיחה של ממש והגברת הפריון.

אותו „מיסוד" חל גם על היחסים הצבאיים־אסטרטגיים שבין ארה"ב לישראל. קיימת היום קבוצת עבודה אמריקנית־ישראלית משותפת, המטפלת בעניינים של מדיניות צבאית. צוותים של אנשי צבא ודיפלומאטים מקיימים ישיבות סדירות לשם תיאום שיתוף־הפעולה האסטרטגי. פרטים רבים הם „מסווגים", אך מכל הבחינות הדברים מתקדמים באורח דראמאטי.

במישור הצבאי פעלו איפוא ארה"ב וישראל בשקט ובלא רעש רב — דבר שלא עשו מעולם קודם־לכן, נבלם הנזק שנגרם על־ידי שערוריית הריגול של ג'ונתן ג'יי פולארד. ונבלמה גם התגובה השלילית מצד הערבים לשיתוף־הפעולה הצבאי המוגבר בין שתי המדינות.

שולץ אמר לידידים כי לפני פרישתו מתפקידו הוא מבקש להדק את הפורומים הבילאטראליים הללו עוד ביתר־שאת. הוא רוצה להבטיח כי ייהפכו לחלק מן השיגרה הביורוקרטית בוושינגטון — שלמעצבי המדיניות יהיה קשה, אם לא בלתי־אפשרי, לחסלם. אך לשם כך יזדקק שר־החוץ לשיתוף־פעולה מלא מצד ישראל, וזהו המסר הנשלח לשמיר.

מיטב ידידיה של ישראל בוושינגטון; מחוץ לממשל — סנאטורים וצירי קונגרס, וכן עסקנים פוליטיים יהודים בארה"ב — ערים להזדמנות־הפז הקיימת עתה. הם מוסרים בכל הדרכים מסרים משלהם לשמיר ולצוות החדש העובר עתה במשרד ראש־הממשלה בירושלים. האמריקנים יודעים את הפוליטיקה בעולם המציאות — את הלחצים, המנוגדים תכופות, שיופעלו על שמיר. מה שמקובל בוושינגטון, ייתכן שאינו כה מקובל על חסידיו בליכוד.

הקטנת שערי הריבית

האמנם יסתכן שמיר בהרחקתם של ממשל רייגן, של הקונגרס ושל דעת הקהל האמריקנית — הידידותיים עד מאוד — כדי להפיס את דעת הימין שבקשת הפוליטית בירושלים? אכן, נחיה ונראה.

כך או כך, אין ספק כי לגבי ישראל מוטל הרבה מאוד על כף המאזניים — בפרט בתחומים המעשיים מאוד של התמיכה הכלכלית והצבאית מצד ארה"ב. לישראל יש עדיין הרבה להרוויח בוושינגטון.

כך, למשל, אם ישראל תשחק בקלפיה בדרך הנכונה, היא עשויה לזכות בהקטנת שערי

משקלן של נקודות ההסכמה שבין ישראל לארה"ב עולה כיום לאין ערוך על המחלוקות שביניהן ● אם שמיר ישחק בקלפים בדרך הנכונה, הוא יקבע בשנתיים הקרובות עובדות, שגם לממשלים אמריקניים אחרים, פחות פרו־ישראלים, יהיה קשה לשנותן ● גמישות — זה שם המשחק

הריבית הקיימים על המלווים הצבאיים שטרם פרעה. גם היום, כבעבר, מנסים מחוקקים מרכזיים, יחד עם הממשל, למצוא נוסחת פנקסנות יוצרת, שתאפשר להקטין את שערי הריבית הללו בחצי. דבר זה, בדיוק, עמד לעשות הקונגרס — בראשותם של הסנאטור הדמוקראטי דניאל אינוי והסנאטור הרפובליקני בוב קאסטן — בשנים האחרונות. ישראל היתה זוכה ברווח של למעלה מ־500 מיליוני דולארים, אך לפתע נעצר פולארד והאקלים הפוליטי השתנה.

עתה שב המצב לתקנו. אם שמיר וממשלת ישראל ישמרו על תדמיתה של ישראל כמדינה גמישה ואחראית, תדמית שנוצרה על־ידי פרס בשנתיים האחרונות, הרי יש להם סיכויים טובים שהקטנת הריבית שוב תעמוד על הפרק. דבר זה ידרוש תבונה רבה בירושלים. הדיבורים על הרחבת ההתנחלות בגדה המערבית — אפילו מדובר ברטוריקה גרידא שנועדה להפיס את דעתם של קשוחי־הימין — עלולים לגרום נזק רב. התדמית היא לפרקים יותר חשובה מן המציאות. לתדמית של ישראל כעקשנית — תמונה שצויירה תכופות כאשר מנחם בגין כיהן כראש ממשלה — עלולה להיות השפעה הרסנית על גישת האמריקנים כלפי ישראל.

לגבי שמיר, אינו דמות בלתי־ידועה בוושינגטון. בכלות הכל היה ראש ממשלה במשך שנה, לאחר התפטרותו של בגין, והוא גם שימש כשר־חוץ. היה זה בנובמבר 1983, תחת שמיר וכשר־הבטחון היה משה ארנס, כאשר ארה"ב וישראל חתמו על הסכם בדבר שיתוף־פעולה אסטרטגי. אין ספק כי דבר זה הכניס נימה חיובית ביחסים בין שני העמים. אך אפשר לעשות עוד הרבה יותר. ממשל רייגן, בתמיכה של רוב דו־מפלגתי בסנאט ובבית הנבחרים, נוטה ללכת בכיוון זה. ייתכן עידן חדש בברית, שבין ארה"ב וישראל — עידן שיביא להגברת אספקת הנשק לישראל.

חשבון נפש

רונית מורגנשטרן

טוב לו במפלגה

שמיר כראש ממשלה אינו בבחינת ייהרג ובל יעבור. עובדה, ח"כ חיים רמון (עבודה) עדיין יושב בכנסת. עם פרס יילך עד הסוף. בינתיים, עם פריץ החצי השני של הרוטציה, הוא אינו צופה שינויים מפליגים במדיניות הכלכלית. בצד המדיני, הוא אומר, יהיה קיפאון. הכל תלוי בטון

הרוטציה בוצעה על־פי התחזיות ולמרות התחזיות. שמיר יושב בלשכת ראש־הממשלה ומתחיל את הקדנציה שלו עם נווט שבוי בלבנון, השתלת כבד והחרפת משבר האחיות. פרס עוד לא מצליח למצוא את מקומו במשרד החוץ — הוא מתרוצץ בין שני [illegible] שלו. תמה המחצית הראשונה של ממשלת האחדות הלאומית.

חבר־הכנסת חיים רמון, פרלמנטר צעיר (36) וחרוץ במפלגת העבודה, נמנע מהצבעה בעד שמיר כראש ממשלת האחדות הלאומית. במשך השנתיים האחרונות בלט רמון כמי שאינו מיושר עם קו סיעתו — בעיקר במאבקיו ליישום המסקנות האישיות של דו"ח בייסקי ונגד טיוח פרשת השב"כ ושיחרור הדרג המדיני מאחריותו. המאבקים היו עקרים בסופו של דבר — אבל רמון נשמע היטב במפלגתו ובאמצעי התקשורת.

נתחיל בשאלה הבלתי־נמנעת — מדוע נמנעת מהצבעה בעד שמיר כראש ממשלת האחדות הלאומית?

רמון: אני לא מוכן לקבל את שמיר כראש ממשלה, ולא בגלל עמדותיו הפוליטיות. פסלתי אותו על רקע פרשת השב"כ. למעשה, עוד כשפרצה פרשת השב"כ והייתה הצבעת אמון בממשלה — כבר אז נמנעתי. אז נימקתי את הצבעתי, בנאום במליאה, בכך שקשה להביע אמון בממשלה, שמר שמיר ממלא בה תפקיד כל־כך מרכזי. אז הוא היה שר־חוץ ומ"מ ראש הממשלה, שבוודאי יותר קשה לי להביע אמון בו כשהוא ראש ממשלה.

קיימות עדויות רציניות מפי אנשים שממלאים תפקידים בכירים בשב"כ, שמפלילות לכאורה את שמיר. לא סביר שמי שעומדות נגדו האשמות כל־כך חמורות, הכנסת תביע בו אמון. סיבה שניה, שאותה ניתן היה לתקן, היא שרה"מ הוא האחראי הבלעדי היחיד על שירותי הביטחון בישראל. וגם אם מר שמיר חף מכל אשמה באופן אישי, אין ספק שהוא נושא באחריות מיניסטריאלית. בתקופתו, בגלל הנהגתו הפוליטית את השב"כ, נהרס השב"כ כמעט עד היסוד. כשהפרשה הייתה בשיאה, ניסיתי לשכנע את חברי סיעתי, ולא הצלחתי.

יש פוליטיקאים שנוקטים גם צעדים חריפים יותר, כמו שנקטו יוסי שריד בשעתו ומוטה גור היום, כדי להישאר נאמנים לקו מחשבתם. יש לך עקרונות שהם בבחינת ייהרג ובל יעבור?

רמון: אני רוצה להאמין, שלכל פוליטיקאי הגון יש עקרונות שהם בבחינת ייהרג ובל יעבור.

— כן, אבל השאלה מתייחסת אליך אישית.

רמון: מכיוון שאני מחשיב את עצמי, בצדק או שלא בצדק, כפוליטיקאי הגון, גם לי יש קווים אדומים, ואני מקווה שלא אעמוד במצב, שבו יהיו קווים אדומים כאלה, שאני לא אוכל לחיות איתם.

— ואם יחצו?

רמון: צריך לזכור, שיוסי שריד עזב את המפלגה 11 שנה לאחר שהצטרף אליה. לקח לו די הרבה זמן לחיות עם דעותיו במפלגה. לי טוב במפלגה. אני חושב שאני גורם משפיע במפלגה הן מבחינה כלכלית־חברתית; והן מבחינה מדינית. אינני חושב שאני צריך לפרוש מהמפלגה, כי אני מאמין שאני מייצג חלק גדול מחבריה וחלק גדול ממצביעיה, ואני משתדל לייצג אותם נאמנה.

יוזמות מרחיקות לכת

— רבים מאוכזבים מעמדתה הלא־תקיפה של העבודה מול הליכוד ואף חשים [illegible] בהתבטאויות הנציות של רבין או בביטויים החוזרים מאוד של פרס. אולי זו תוצאה של ישיבה ממושכת לצד הליכוד.

רמון: התבטאויות נציות של רבין נשמעו גם בעת שלא ישבנו בממשלת אחדות לאומית. זו השקפתו — וזכותו לומר אותה. אני מאמין שהוא חושב, כי הוא מייצג את מפלגת העבודה או את רובה בצורה יותר נכונה ממני. אבל לא הישיבה בממשלת האחדות גרמה להתבטאויות האלה — אני לפחות רוצה לקוות כך. לגבי פרס, אני חושב שממשלת אחדות לאומית מטבעה אינה מאפשרת לאנשים שנושאים תפקידים מיניסטריאליים להביע את עמדתם בצורה נחרצת. לו פרס היה עומד בראש ממשלה שאינה ממשלת אחדות לאומית, אני מאמין שהוא היה מעז יותר. אבל גם כך הוא הציג עמדות, שראשי ממשלה מן המערך לא בטאו בפומבי בעבר.

— למשל?

רמון: קודם כל בהתייחסות לפלשתינים. עם כל השלילה של אש"ף מצד אחד, הוא מוכן, מצד שני, לדבר עם כל פלשתיני ששולל את הטרור. הוא מוכן להידבר עם משלחת ירדנית־פלשתינית, שבה יהיו אנשים ששוללים את הטרור, אבל בהחלט מזוהים עם אש"ף. אני מתכוון גם לדיבורים במפורש על ועידה בינלאומית, שהיו טאבו במשך שנים. הוא נקט יוזמות מרחיקות־לכת, שרבות מהן אינן ידועות, למרות המגבלות של ממשלת אחדות לאומית.

— מה באשר להמלצות שנתן פרס לחון את אנשי השב"כ?

רמון: הייתה לי ביקורת על הדרך בה טיפל פרס בנושא השב"כ. אני חושב שהוא לא טיפל בפרשה הזאת באופן נכון, וכתוצאה מכך היא הסתבכה.

— כראש ממשלה ללא ליכוד לידו הוא היה נוהג אחרת?

רמון: אני חושב שלא. אני חושב שהוא טיפל בעניין הזה על פי השקפתו, כשהוא משוחרר משיקולים מפלגתיים. אדרבא, באמצעות הפרשה הזאת הוא היה יכול להגיע אפילו לפירוק הממשלה. הדבר שבאמת הטריד אותו, הוא הפגיעה הקשה בשב"כ. לדעתי הטיפול שלו לא היה נכון, אבל הוא נבע מתוך דאגה אמיתית להשלכות החמורות שהיו נובעות מטיפול שונה.

— הוא לא ניסה להישמע לרחשי הציבור מתוך דאגה לתדמיתו?

רמון: התדמית שלו די נפגעה: הוא ספג ביקורת ממשפטנים ואנשי־רוח.

— אני מדברת על הציבור הרחב.

רמון: אני לא אומר ששמעון פרס לא רוצה שגם הציבור הרחב יאהב אותו ויראה בו מנהיג, אבל בניגוד לכמה ממנהיגי הליכוד, חשוב לו מאד גם מה העילית החברתית בישראל חושבת עליו.

— כמי שמקורב למרדכי גור, כיצד אתה רואה את פרישתו? הוא לא לוקח על עצמו סיכון פוליטי?

רמון: אין ספק שגור לקח על עצמו סיכון פוליטי גדול בכך שהתפטר. באופן אובייקטיבי אני מצטער שהוא לא בממשלה, אבל בהחלט צריך לכבד איש פוליטי שאומר ,אני אינני יכול להסכים, שפרשה מסוג השב"כ תעבור לסדר היום מבלי שאני אמחה על כך'. הוא אמר לשמיר, שהוא איננו ראוי להיות ראש־ממשלה, וכאדם הגון הוא איננו יכול לכהן בממשלה ששמיר הוא ראשה. אני חושב שבחיים הפוליטיים שלנו זו נורמה חשובה. ולצערי היא חריגה מאד. הפרישה מרחיקה ממעגל ההשפעה המרכזי, והיו כאלה שפרשו ונעלמו, אבל אני מאמין שלמרות כל זאת מוטה עוד יחזור.

— לפני הבחירות היית מאמין שפרס והעבודה יוותרו על מפ"ם, על שריד ועל ר"צ לטובת „יחד" ו[illegible]?

רמון: פרס לא ויתר על מפ"ם ועל יוסי שריד.

— הם ויתרו עליו. האלטרנטיבות הפוליטיות היו כאלה, שהיה צריך לבחור בין בחירות חדשות, שאולי לא היה להן רוב, לבין להוות אופוזיציה או ממשלת אחדות לאומית. אני הייתי בעד אחדות לאומית כל עוד לא דובר על רוטציה. מפ"ם פסלה ממשלת אחדות־לאומית באופן עקרוני. ניסיתי לשכנע חברים במפ"ם לפני שדובר על הרוטציה, אבל הם לא יכלו לחיות עם זה, ואני מבין אותם. הכנסיה של וייצמן הייתה, חלק מחסימת הליכוד. זו לא היתה איזושהי הכרעה אידיאולוגית של שתי המפלגות.

— כלומר, אם וייצמן לא יהיה במערך, הוא ילך לליכוד?

רמון: אם וייצמן לא יהיה במערך, ייתכן שתקום ממשלת ליכוד, כי הובטחו לו שם שמיים וארץ. אני מכבד מאד את עזר וייצמן. הלוואי ועוד כמה אנשים פוליטיים — כולל במפ"ם — היו מוכנים לעמוד מאחורי עקרונותיהם ולשלם את המחיר כפי שוייצמן עשה. הוא לא פסול בעיני לשותפות במערך. יש לו הרבה מה לתרום.

— לפני שנתיים הצבעת במפלגה נגד ממשלת אחדות לאומית. בכנסת הצבעת בעד. מה גרם לך לשנות את דעתך? לא האמנת שאמנם יגיע יום ביצוע הרוטציה?

רמון: כשניסו לשכנע אותי לא להצביע נגד המפלגה, אמרו לי ,מה אתה יודע מה יקרה בעוד שנתיים?' לא ידעתי, אבל התחושה שלי אמרה לי, שמהמסלול של ממשלת אחדות לאומית ורוטציה יהיה קשה מאד לרדת. חשבתי שהממשלה הזאת לא תוציא את ימיה רק אם יקרה דבר אחד — התפתחות דרמטית בעולם הערבי.

— יוזמת שלום נוסח סאדאת?

רמון: משהו מהסוג הזה. אפילו קצת פחות. דבר כזה היה מביא לפירוק הממשלה.

— וזה לא קרה. המחצית הראשונה של הקדנציה אופיינה בקיפאון מדיני מבחינת השלום באזור.

רמון: כי הערבים לא מוכנים ללכת למינימום שאנו מוכנים לתת.

— לא היה לקיפאון קשר עם הכבלים שהניחה השותפות עם הליכוד על מהלכים נועזים יותר בכיוון שלום?

רמון: הערבים קיבלו מספיק איתותים ומספיק רמזים. בעיקר חוסיין, שכל הזמן הבטיח, שאם ערפאת בא — וערפאת בא — ואם ערפאת יכיר ב־242, אז הוא יסכים למשלחת ירדנית־פלשתינאית, הוא אמר את זה לאמריקנים, והוא אמר את זה לנו, ובסופו של דבר זה לא קרה. הוא הבטיח עוד דבר, כך לפחות הייתה התחושה, שאם ערפאת לא יבוא, הוא יבוא לבד, ובכל זאת, שני הדברים לא קרו. גם בטאבה לא התקדמנו בקצב שרצינו. אז אולי מפגש אלכסנדריה היה מתקיים לא בסוף הקדנציה, אלא במחציתה, וייתכן שהתמונה המדינית הייתה נראית שונה, אבל הבעיה המרכזית היא, שגם ירדן וגם אש"ף לא באו. זה לא משחרר אותנו מן הרצון והצורך להציג עמדות שיאפשרו לערבים לבוא.

— ואיך, לדעתך, תיראה התמונה המדינית עכשיו?

רמון: עכשיו בוודאי לא יקרה כלום. אם יש דבר שהכי מדאיג אותי, זה שגם אם תהיה יוזמה ערבית, היא לא תיתקל בתשובה נאותה. מהתפתחות דרמטית יהיה קשה להתעלם, אבל אם תהיה התפתחות סבירה, שפרס היה יכול להשתמש בה כמנוף לקידום השלום, שמיר ימעיט בערכה ויזלזל בה.

— יש סיכוי ממשי לוועידה בינלאומית?

רמון: ראשית, שמיר מתנגד. שנית, יש כל־כך הרבה מיכשולים אובייקטיביים, שאינני רואה סיכוי ממשי. מדינות ערב מדברות על ועידה בינלאומית בשיתוף אש"ף, ואין שום סיכוי שאנחנו נסכים לכך, מבלי שיחול שינוי דרמטי באש"ף. ירדן לא תבוא לוועידה בינלאומית בלי סוריה ובלי אש"ף — היא תבוא לפחות עם אחת מהן. מחצר שלנו איני צופה כל יוזמה מדינית, כי ברור לליכוד שכל יוזמה תביא למו"מ, שכתוצאה ממנו צריך יהיה לוותר — והם לא מוכנים לוותר. שמיר התבטא לפני שלוש ארבע שנים, כי יוזמה מדינית, או יוזמות שלום, הן דבר מסוכן מאוד, משום שהן עלולות להצליח.

— חילוקי דעות בנושא ועידה בינלאומית עלולים להביא לפירוק הממשלה?

רמון: יכול להיות, אבל אז שמיר יבוא ויגיד ,אני לא מסכים כרגע. בואו נריב כשזה יהיה אקטואלי'.

יכולת מוגבלת לשמיר

— כל ראש ממשלה מעצב את תפקידו לפי השקפותיו ולפי קווי מפלגתו. האם ממשלת אחדות לאומית, בסופו של דבר, אינה מעשה מרוקן מתוכן?

רמון: אין ספק שהקדנציה של שמיר תהיה שונה מזו של פרס. אבל הכבלים בנושאים המדיניים הם כבלים המונחים על צווארם של שני הצדדים. נכון, הרטוריקה של שמיר תהיה — להתיישב, להתנחל וכו', אבל היכולת שלו תהיה מוגבלת. יודגשו נושאים הקרובים יותר ללבו של שמיר, אבל אני לא צופה שינויים מפליגים במדיניות הכלכלית. בצד המדיני יהיה קיפאון, וברטוריקה, בלאומנות — תהיה הגברה רצינית.

— עם ביטויים בשטח.

רמון: זה יכול להתבטא בשטח רק במסגרת ההסכם הקואליציוני. יוקמו ששת היישובים שהוסכם עליהם. זה מדאיג אותי, אבל לא פחות מדאיגה אותי ההתרחבות של היישובים הקיימים.

— זה נעשה כבר בקדנציה של פרס.

רמון: או על אחת כמה וכמה זה ייעשה בחצי השני. מבחינה זאת אני רואה שחורות — הרחבת התשתית בשטחים, פיתוח, תוספת אוכלוסיה. חלק גדול מהפיתוח בא באמצעות משרד הבנייה והשיכון ומשרד התעשיה והמסחר, שם יושבים לוי ושרון, שלהם יש עניין נוסף — מנהיגות חירות. עיבוי ההתיישבות יכול לחזק את מעמדם בתנועה.

— ועידת חירות תתחדש בקרוב. האם יניחו לוי ושרון לשמיר להשלים את הקדנציה?

רמון: אני לא חושב ששרון ולוי יפגעו בשמיר כראש ממשלה. הם יערערו על מעמדו בתנועה. אבל הם לא ייצרו מצב שבו הקדנציה של שמיר תקוצר בגללם. לא עולה על דעתי, שהם יעשו טעות פוליטית כזאת, כך שלא מהם תבוא הישועה למפלגת העבודה.

— הטענה המקובלת היא, שהקדנציה השניה נוחה יותר. הבעיות החמורות בכלכלה ובביטחון ניבלמו, ומי שעומד בראש הממשלה בקדנציה השניה ילך לבחירות כראש ממשלה.

רמון: אני מניח שאם היינו מציעים לליכוד לקחת את החצי הראשון, הם היו מסכימים. לשמיר יש היום בעיה — נניח שהוא לא ישמור על ההישגים בכלכלה. יהיה לו קשה לבוא ולהסביר איך שמעון פרס, ממצב כמעט בלתי־אפשרי, הצליח להגיע לייצוב המשק ואילו שמיר, הוא גורם לרדרוד.

מעמד פרס לא ניתן לערעור

[illegible]

— קשה היה לפרס לפרק את ממשלת האחדות הלאומית בקדנציה שלו בגלל בעיית אמינות ותדמית. השאלה היא, אם עכשיו, לאחר קיום המחוייבות לגבי הרוטציה, לא יהיה לו נוח יותר להביא לפירוק הממשלה?

רמון: כמו שאי אפשר היה לפרק את הממשלה בחצי הראשון באופן מלאכותי, כך אי־אפשר לעשות זאת בחצי השני, רק משבר בגלל דבר אמיתי יכול להביא לפירוק הממשלה הזאת, וזה יכול לקרות. בגלל עילות בתחום המדיני, חריגה במדיניות ההתנחלויות או ניהול כושל של הכלכלה.

— מה עומד לפני שמיר מבחינת המשק? תקופת שמיר תהיה תקופת הצמיחה?

רמון: ראשית, עליו לשמור על הקיים, לשמור על כך שהאינפלציה לא תפרוץ מחדש, על יציבות במשק, על מאזן תשלומים סביר, וזו בהחלט משימה לא קלה. הוא באמת צריך להעביר את המשק לשלב של צמיחה, ושוב, זה לא פשוט. הממשלה צריכה לעשות מעשים כמו רפורמה בשוק ההון ורפורמה במיסוי, ואלה דברים מסובכים. הוא צריך ליצור תשתית למפעלים שאין להם תשתית כלכלית ופיסית, כדי שניתן יהיה לנהל תעשייה ברמה גבוהה ורווחית.

— העובדה ששמיר הביא עמו את עמוס רובין כיועץ כלכלי מצביעה על מדיניות כלשהי?

רמון: עם כל הכבוד למעמדו היועץ הכלכלי ולעמוס רובין, שיש לו דעות מקוריות ומעניינות, אני לא יכול לומר, שמינוי יועץ כלכלי כזה מצביע על מגמות של שמיר.

אפי לנדאו

קשר כפול

צנזורה — צעדים היסטריים

„צעדים היסטריים של הצנזורה חונקים כל ויכוח בסוגיית הנשק הגרעיני" — אמר לפני שבועיים ח"כ יאיר צבן במליאת הכנסת, בהתייחסו לפירסום ב„סאנדיי טיימס" בראשית השבוע, מפיו של מרדכי ואנונו, על היכולת הגרעינית של מדינת ישראל. עוד אמר צבן (והדברים פורסמו למחרת, 8.10.86, ב„על המשמר"), כי עתה אין להימנע מדיון לאומי בנושא רגיש ומורכב זה, בכפוף לכל הכללים המתחייבים. „אי־אפשר להימנע ממנו. הוא גורלי מאין כמותו. התחמקות ממנו היא פרובינציאלית. השלכותיו קיומיות בכל התחומים של חיינו...".

ואכן, בשבועות האחרונים מוטלות הגבלות חמורות, ביוזמה ממשלתית, על חופש הביטוי בנושאים קיומיים של מדינת ישראל, הנוגעים למחדלים. המצב הוא ללא תקדים (לפחות לגבי השנים האחרונות) ומגבלות אלה מונעות דיון ציבורי בבעיות קיומית של מדינת ישראל.

אסיפת עיתונאים של „על־המשמר", שהתכנסה לפני כשבוע, החליטה לפתוח בצעדי־מחאה כנגד תופעה חמורה זו. השבוע נשלחה פנייה לעשרות עיתונאים ממערכות כלי התקשורת הפועלים בארץ, להצטרף בקריאה לממשלה, „לאפשר לעיתונות לטפל בנושאים קיומיים של מדינת ישראל ועל־פי אמות־מידה המקובלות בצנזורה הבטחונית עד כה — ועל־פיהן בלבד".

לכאורה נראה, שהגוף החייב לפעול בנושא זה ולמחות על פגיעה חמורה זו בחופש העיתונות, הוא ועדת העורכים, שבה יושבים עורכי מרבית העיתונים היומיים. אולם, אליה וקוץ בה, או: ועדה וקוץ בה. בשבוע שעבר כונסה הוועדה לישיבה דחופה בנושא זה והחליטה... לא לעשות כלום. מרבית העורכים קיבלו כמובן־מאליו את הצנזורה הפוליטית שהוטלה עליהם.

מסתבר, שהפרה הקדושה ששמה „ביטחון", עדיין יש לה השפעה מאגית, 13 שנה לאחר שנקברה קבורת חמור במלחמת יום־הכיפורים. בעקבות אותה מלחמה, במארס 1974, קיבלה מועצת העיתונות החלטה, התובעת במפגיע מוועדת העורכים לתת ידה ל„יצירת תנאים שיאפשרו לעיתונים למלא את חובתם כלפי ציבור קוראיהם בנושאים הקשורים לתחום הביטחון". יש החלטה, אך היישום אינו נראה, לפחות עתה, בשטח.

* * *

הציבור בישראל אינו מודע, בדרך־כלל, ל„צעדים היסטריים של הצנזורה". מערכות העיתונים שומרות על שתיקה ורק מדי פעם מופיעות רשימות המאשימות את הצנזור הצבאי ב„פסילות פוליטיות" או בטחוניות, שלדברי הכותבים, מוגזמות לחלוטין.

כותב משה נגבי בספרו „נמר של נייר", בפרק העוסק בצנזורה הצבאית: „החלטות הצנזור הצבאי חסינות, למעשה, גם מפני ביקורת ציבורית. החוק אוסר על העיתונות לפרסם „כל הוראת דברים המציינת או שניתן ללמוד ממנה, כי נעשו כל שינוי, הוספה או השמטה בפקודת הצנזור'. הוראה זו מחריפה עוד יותר את הסכנה הטמונה בחריגת הצנזורה מייעודה הבטחוני".

ומוסיף נגבי: „דווקא על רקע שיקול־הדעת הרחב שהחוק מעניק לצנזור, נודעת חשיבות לכך, שהציבור יהיה מודע לצורה שבה מיושם שיקול־דעת זה, ויוכל להיווכח אם התערבות הצנזורה אומנם מוגבלת לכתבות או למאמרים שנושאיהם בטחוניים מובהקים. ואולם, כאמור לעיל, החוק אוסר להשאיר בעיתון רמז כלשהו שבכתבה או במאמר פלוני הושמטו פיסקאות בהוראת הצנזורה. ההוראה הזו היא, מן הסתם, גזירה שאין העיתונים יכולים לעמוד בה, וכל מי שקורא בעיתונות הישראלית נתקל ב„חורים לבנים' המעידים על התערבות הצנזורה. לעיתים אף מסתכנים העיתונים בהפרת־חוק חמורה יותר, ומציינים במפורש את דבר התערבותה של הצנזורה".

הדברים שנכתבו לעיל חמורים. חמורים גם דבריו של יאיר צבן בכנסת על „צעדים היסטריים". היסטריה פירושה במובן זה: צעדים בלא שיקול־דעת מוקדם, צעדים מתוך שיקול־דעת מוטעה או שיקול־דעת פוליטי.

העיתונות חייבת להידרש לדברים אלה ואולי, כצעד ראשון, לבטל את „הסכם הצנזורה" ולהעמיד את הבעייה למבחנו של בג"ץ.

סייג לחוכמה

„מה שנכתב ב„סאנדי טיימס" מצוץ מן האצבע" — אמר ראש־הממשלה היוצא, שמעון פרס, בעצרת בבאר־שבע לפני יומיים.

לפני כשבועיים, במוסף יום כיפור של „ידיעות אחרונות", מקדימה אורלי אזולאי־כץ בפתח ראיון עם פרס (ואני מצטט): „אולם, [illegible]

● מי שלא בירך

בעת היותי סטודנט בבאר־שבע, דיווח שבועון מקומי על נפלאות אחד מימי הסטודנט באוניברסיטה, על־פי ההודעה לעיתונות שהוציאה לשכת הדובר לפני הארוע. רצה הגורל, כמו בהרבה ארועים מסוג זה, והתוכניות השתנו וחלק מאותם „נפלאות" כלל לא היו. אותו כתב — שהיום הוא עיתונאי מן המניין באחד העיתונים היומיים — למד את לקחו: לא מדווחים על ארוע לפני שהתרחש בפועל.

דבר דומה קרה לפני שבוע לדוד פרידמן, כתב עת"ם בירושלים, שדיווח על עצרת השבעת טירוני השריון בלטרון, יום לאחר פיגוע הרימונים בהשבעת טירוני „גבעתי" ליד הכותל. בידיעה, שנשלחה לכל העיתונים אך פורסמה רק ב„דבר", נאמר: „בטקס נכח הרמטכ"ל, רב־אלוף משה לוי, שבירך את בוגרי הטירונות של חיל־השריון". באותו ערב (יום ה') הופל 'מטוס חיל־האוויר ליד צידון ורא"ל לוי ביטל את הופעתו בטקס, מסיבות מובנות.

פרידמן (לפי עדותו) עזב את המקום לפני תחילת הטקס והסתפק בהודעת דובר צה"ל, שבדיעבד, הוכחה כלא נכונה. השגיאה, לדעתו, לא היתה גורלית ולכן לא טרח לתקנה. אף הרמטכ"ל — שהתכוון לברך, לא בירך, ויצא מבורך — לא טרח להעיר על הטעון תיקון. אולי רק אלה מהורי הטירונים שקוראים את „דבר" — תמהו במקצת...

טוב לי

(המשך מהעמוד הקודם)

— נסכם בקצרה את השנתיים של פרס. בכלכלה — הצלחה?

רמון: אולי הייתי עושה שינוי קטן פה ושם, אבל אין ספק שלהגיע מערב שואה כלכלית למצב הנוכחי — זו הצלחה בקנה־מידה עולמי.

— מעבר לתחושת היציבות, בלימת האינפלציה היא אמיתית?

רמון: אני טענתי כל הזמן, שחלק גדול מהאינפלציה בישראל הייתה מלאכותית. היא לא נבעה מהמצב הכלכלי. היא אפילו לא הייתה חכמה — ממשלה יוצרת אינפלציה כדי להרוויח ממנה, והממשלה בישראל הפסידה ממנה. לא הייתה הצדקה כלכלית אובייקטיבית לאינפלציה ברמות שהיא הגיעה אליהן. אבל האינפלציה בהחלט יכולה להגיע לרמה יותר גבוהה מאשר היום — 40־50 אחוז — שזו כבר אינפלציה גבוהה מאד. אם זה יקרה, נהיה בבעיה קשה מאד. הסכנה הזאת קיימת, אבל בינתיים מצליחים לבלום אותה, ויש לנקוט צעדים על־מנת לשמר את ההישג הזה, ואפילו להוריד את האינפלציה לרמה אירופאית של כ־8 אחוזים בשנה.

— ההישג הבטחוני היה היציאה מלבנון?

רמון: יצאנו מהמציאות הלבנונית, תוך שמירת מצב בטחוני סביר באזור.

— מה מעמד ישראל בעולם?

רמון: יש שיפור אדיר במעמדה של ישראל בעולם. זה מתבטא בהמעטת הביקורת על ישראל ובאיזון הביקורת. בעבר האשימו רק את ישראל, והיום מאשימים את הטרור של אש"ף.

— גם כאן, כמו בעניין הכלכלי, היו גורמים אובייקטיביים, מדינות שונות נפגעו מהטרור, וזה סייע לישראל מבחינת מעמדה הבינלאומי.

רמון: נכון. צריך גם מזל בחיים. זה שמחירי הנפט ירדו והדולר נחלש, זה 50 אחוז מההצלחה הכלכלית. כך גם בנושא היחס לטרור בעולם. מה שחשוב זה שבא אדם לפני שנתיים, וקיבל מצב נתון, והנה הוא עוזב במצב נתון אחר. אם הגורמים האובייקטיביים היו שונים, או היו אומרים שפרס ניכשל. הייתה תרומה של גורמים אובייקטיביים, אבל ללא השילוב שלהם ושל פרס, הדברים היו ניראים אחרת. לכן צריך לתת לו את הקרדיט.

— יש סיכוי להרעת התנאים האובייקטיביים הכלכליים?

רמון: יש סיכוי שמחירי הנפט יעלו ל־20 דולר, וזה יתבטא בכמה מאות מיליונים נוספים, שתשלם הממשלה.

— נחזור למעמד הבינלאומי של ישראל. שינוי הסגנון של ראש הממשלה ישפיע גם בכיוון זה?

רמון: ברור. חלק גדול מההישג נובע גם מהסגנון. פרס מגיב ב„כן — אבל...", בעוד שהתגובה האינסטינקטיבית של שמיר על כל הצעה ועל כל יוזמה היא „לאו" ואז קל יותר להציג אותנו כסרבנים.

— תמונת המצב החברתי בסוף שלטון הליכוד הייתה מחרידה. היום, לפחות מעל פני השטח, ניכרת רגיעה.

רמון: אין ספק שיש ירידה במתח העדתי. עד כמה זה אמיתי — אי אפשר לדעת. מה שברור הוא שלפני שנתיים היינו על סף נקודת רתיחה. יכול להיות שעכשיו זה מתבשל על אש קטנה, אבל ברור שהורדנו את המתח בצורה דרמטית.

— חלק גדול מהצלחת התכנית הכלכלית תרמו העובדים ושיתוף הפעולה של ההסתדרות. כיצד יתנהג קיסר עכשיו?

רמון: אני חושב, שקיסר ירצה לשמור על יציבות המשק ובלימת האינפלציה, שזה ההישג הגדול שקיבלו העובדים על תרומתם. האינפלציה היא האויב של האדם העובד. קיסר, לדעתי, ישתף פעולה עם הממשלה, כל עוד היא לא תסכן את ההישג הזה. יחד עם זאת הוא ימריץ את הממשלה ליצור מקומות עבודה.

— יש הקצנה בציבור הישראלי. ממה היא נובעת?

רמון: יש הקצנה בחצי הימני. אני מסביר את זה בהמשך מצב הכיבוש והמלחמה, כשאתה רואה אנשים המסתובבים בקרבך והם בחזקת אויב פוטנציאלי בגלל פעולות הטרור שנעשות על־ידי בני־אדם.

— אבל ההקצנה היא לא רק ביחס לערבים, היא גם ביחס לשלטון החוק, לדמוקרטיה.

רמון: הכל משתלב. ההשלכות של הכיבוש הנמשך עם היחס אל הערבים משפיעות גם על ההתייחסות בין היהודים לבין עצמם. מי שאינו מקפיד על שלטון החוק כלפי הערבים, לא יקפיד על שלטון החוק כלפי היהודים. הצרה היא שיש גורמים פוליטיים שמסיתים כל הזמן. פעולות טרור היו גם כשהייתי ילד. הן אינן דבר חדש, אבל איש לא העלה על דעתו, שאחרי כל פיגוע יפגינו מול משרד הביטחון בתביעה לדכא את הערבים, דבר שיביא להתגייסות נוספת של ערבים לאירגוני טרור.

— מה יקרה עכשיו, כששמיר הוא השומר על שלטון החוק?

רמון: שיפור בוודאי לא יהיה. שמיר לא היה שותף בשום הישג מהישגי ממשלת האחדות הלאומית — הוא היה נגד הנסיגה מלבנון, לא סייע בנושא הכלכלי, ניסה לשבש את שיפור היחסים עם מצרים, ולכן אין לי שום סיבה — גם ללא פרשת השב"כ — לתלות תקוות בנושא שלטון החוק.

— רבים, בעיקר אנשי־דת, האמינו שממשלת האחדות תוכל לרסן את המפלגות הדתיות. זה לא קרה.

רמון: מה היו ההישגים שלהן מבחינה תחיקתית? ב„מיהו יהודי" הם ניכשלו כישלון מחפיר. לעומת זאת, את חוק החמץ הם כן הצליחו להעביר. או זה השלל שלהם מבחינה תחיקתית. כל זמן שיהיה תיקו פוליטי, החיזור אחרי הדתיים יימשך. הבעיה היא שלליכוד אין שום קווים אדומים בנושא כפייה דתית, אני מוכן לשלם לדתיים כדי שהם יתמכו בנו בשלטון, אבל יש כאלה אצלנו שחושבים שבכמויות וכחיזורים אחרי הדתיים, הם יקנו אותם. לדעתי הם מפסידים את הדתיים וגם סופגים ביקורת מציבור חילוני.

— המציאות הפוליטית היום היא מעין תיקו פחות או יותר, עם אפשרות לשינויים קלים בשוליים. אתה מאמין שתהיה לנו ממשלת אחדות לאומית לאורך שנים?

רמון: זו אפשרות. קצת מפחידה, קצת מדאיגה, אבל מרחפת באוויר הפוליטי. אולי לא תהיה ממשלה רוטציונית, אבל הכל אפשרי.

ס.ע.

גנראל אנטואן לחאד

ראיון עם הגנראל לחאד

אבי בניהו

„אם יצטרפו האיראנים — נזדקק לצה"ל"

מפקד צבא דרום־לבנון על התקפת ארגון החיזבאללה, על הלקחים הנלמדים, על הטייס הישראלי השבוי בידי „אמל" ועל כלא אל־חיאם, שהוזכר בדו"ח אמנסטי

צבא דרום־לבנון — מפיקים לקחים

צילום: עופר קרני

בחודש אפריל 1984 שב הגנרל אנטואן לחאד (56) לכפרו, מרג' עיון. הוא בא כדי לקבל עליו את הפיקוד על צבא דרום־לבנון, שהוכר עד אז, כצבאו של רב־סרן סעד חדד.

באותה עת היה עדיין צה"ל שקוע עמוק בבוץ הלבנוני. בראיונות שהעניק אז הגנרל החדש הוא קרא בתקיפות לנסיגת צה"ל מאדמות לבנון, והבטיח לבנות צבא חזק, שימנה לפחות 5000 לוחמים. צה"ל סיים בינתיים את מעורבותו המאסיבית בלבנון, כונן את אזור הבטחון ונערך להגנה על ישובי הגליל. מול הטרור עומדים כיום בעיקר אנשיו של לחאד. „התענוג" הזה, של אחזקת צד"ל (כ־3000 לוחמים), המשמש למעשה כ„שבס־צ'יף" של מדינת ישראל, עולה לנו 4 וחצי מיליון דולר בשנה. התמיכה בצד"ל מוצאת ביטוי בתחזוקה, חונכות למפקדים וללוחמים, הכשרת חיילים, אספקת תחמושת, נשק, מזון ופרטי לבוש — ובאחרונה — גם סיוע צבאי פיסי בשעת הצורך.

לפני כשלושה שבועות, עם זריחת החמה, פשטו למעלה מ־150 לוחמים של ארגון „החיזבאללה" בתוספת מספר אנשי „אמל", על שלושה מוצבים של צד"ל בצפון רצועת הבטחון. המיתקפה של „חיזבאללה" מצאה כנראה מוצבים עם שמירה דלילה, חוסר עירנות ואי־הקפדה על נוהלים.

לוחמי צד"ל במוצבים כמעט ולא השיבו אש. צבאו של לחאד איבד באותו יום תשעה לוחמים ועוד 16 נפצעו. בכלי התקשורת דובר על מורל ירוד בצד"ל ועל קושי להתייצב מול הטרור השיעי. על־פי החלטת שר הבטחון ריכז צה"ל כוחות ליד הגבול הבינלאומי והכריז על גיבוי צבאי לצד"ל. הגנרל לחאד יודע כעת כי בעת הצורך יבואו כוחות צה"ל להגנתו.

שלושה שבועות לאחר המתקפה שורר שקט בדרום לבנון. במוצבי צד"ל עוסקים כעת בשיפוץ, בביצורים ובהכנות למתקפות פתע נוספות.

בשיחה עם הכתבים הצבאיים, שביקרו השבוע במוצבי צד"ל באזור הבטחון, דיבר הגנרל לחאד, על מצב צבאו.

— מהו מצבו של צד"ל כיום, לאחר התקיפות הגדולות נגד מוצביך?

לחאד: התקיפות האחרונות נשאו אופי שונה מאלו שהכרנו בעבר. למרות זאת, הצלחנו להתמודד איתן והראייה היא שהן לא נישנו.

— דובר על מורל ירוד בצבא דרום לבנון לאחר ההתקפה והאבידות.

לחאד: היתה ירידה במורל החיילים, אולם היא היתה זמנית בלבד. המפקדים והלוחמים בצד"ל הבחינו מיד כי נקטנו בכל האמצעים, הוספנו אימונים, והוספנו חיילים בעמדות ובמוצבים. יש לנו די חיילים וגם די תחמושת וארטילריה.

— בעבר היו לכם 2000 חיילים, כיצד מחולק הצבא מבחינת העדות?

לחאד: 30 אחוז מהחיילים הם שיעים והיתר נוצרים.

— דובר על כך שבזמן התקיפה לפני מספר שבועות, הצבא לא נמצא במצב תקין, באלו אמצעים נקטת?

לחאד: המסקנות שלנו הורו על כך שהיו לנו קשיים במספר תחומים: מחסור בנשק, אימון של החיילים כיצד להתנהג במצב תקיפה, והתנהגות לא נכונה של מספר מפקדים שלנו.

— מה דעתך על הארגון השיעי „חיזבאללה" ועל מעמדו בדרום לבנון?

לחאד: רוב המצטרפים לארגון החיזבאללה נמנים מתוך האוכלוסיה השיעית. הארגון הזה שלט גם בארגון „אמל". יותר ויותר מהמפקדים והבכירים של „אמל" מצטרפים ל„חיזבאללה": וזאת משתי סיבות עיקריות: זיקה למלחמת האיסלם של איראן וכסף טוב המשולם עבור הפעולות: החיזבאללה יכול לשלם יותר כסף, משום שהוא נהנה ממימון ומתמיכה מלאה של איראן.

— מי הכוח הדומיננטי כיום בדרום לבנון?

לחאד: בתיאוריה, ארגון „אמל". הוא הכח החזק והגדול ביותר. למעשה, הכוח העיקרי הדומיננטי הוא החיזבאללה. לארגון זה יש יכולת לגייס עוד לוחמים רבים מאזור ביירות ובקעת הלבנון. החיזבאללה צובר כוח והתושבים מפחדים מפניו, הוא משפיע עליהם לבצע פעולות חבלניות והוא משלם ביד נדיבה.

— האם קיים זרם מרכזי בחיזבאללה שמכוון את הפעולות של הארגון?

לחאד: המרכז של הארגון יושב באיראן. יש להם מפקדה בלבנון, שמקבלת הוראות והנחיות ומדווחת על הביצועים. הם מאורגנים בשלושה אזורים עיקריים. ביירות, בקעת הלבנון ודרום לבנון ולמפקדות המקומיות שלהם. מוצבים מפקדים שממונים על־ידי איראן. החיזבאללה הוא הכוח הצבאי החזק והיעיל ביותר בדרום. הגיוני לצפות כי הוא ישתלט בקרוב גם על „אמל".

— האם צד"ל יוכל להתמודד עם כוח זה?

לחאד: כרגע אנחנו בהחלט מסוגלים להתמודד עם המצב הזה, אבל אם יצטרפו לאזור גם איראנים נזדקק לעזרה של צה"ל. צריך לזכור שהיעד העיקרי והסופי של החיזבאללה הוא ירושלים ולא דרום לבנון.

— כפי הנראה נמצא נווט מטוס הפנטום הישראלי בידי ארגון „אמל". מהם הסיכויים שמפקדו נביה ברי, יחזירו לישראל?

לחאד: לפי הידוע לי נביה ברי אינו שולט בכוח של „אמל" שלכד ומחזיק בטייס הישראלי.

(הטייס נפל באזור צידון הנתון בשליטתו של מחמוד פקידה, המפקד המקומי של „אמל". פקידה אינו נחשב לאיש אמונו של נביה ברי — א.ב.).

— נביה ברי קרא להחלפת שבויים: המחבלים [illegible] תמורת הטייס [illegible] נתון לשליטתך, מה דעתך?

לחאד: עד עתה נביה ברי לא פנה אלינו בהצעה או בבקשה כזאת. אם ברי יבקש משהו באופן רשמי, נשב ונדון בכך.

— נביה ברי טוען כי בכלא אל־חיאם מתעללים בנשים צעירות ובילדים, וכי כלואים שם צעירים ללא משפט. הנושא הוזכר גם בדו"ח „אמנסטי".

לחאד: כל מה שנאמר על הנעשה בכלא אל־חיאם הוא חלק ממערכת תעמולה שמנהלים נגדנו. אל־חיאם הוא כלא שמיועד לצעירים שביצעו פעולות חבלה באזור הביטחון. אין בו שום ילדים ונשים צעירות. לפעמים יושבות שם מחבלות שנתפסו כשבאו לבצע פעולות התאבדות באזור הבטחון.

— מהם התנאים בכלא?

לחאד: יש כלואים באל־חיאם המרגישים שם טוב יותר מאשר בבתיהם. אנחנו מאפשרים לכלואים לקבל טיפול רפואי בבית החולים במרג' עיון ומדי פעם משחררים כלואים בהתאם להחלטה.

— כמה כלואים מוחזקים שם?

לחאד: בדרך כלל מעל 200 צעירים. כשיש יותר מ־250 צעירים, אנחנו משחררים חלק.

— העצורים זוכים למשפט צדק?

לחאד: אין לנו בית משפט. יש בית־דין צבאי ונערך להם משפט צבאי. אני אחראי לכל מה שנעשה שם. צה"ל וישראל אינם מתערבים כלל. אל־חיאם הוא כלא לבנוני ולא ישראלי.

אש"ף — המאבק האלים נמשך

עוזי מחניימי

חזרה לקו ההתחלה

ההנהגה המזדקנת של אש"ף יודעת היום, כי תמיכת הפלשתינים בשטחים הכבושים היא התקווה היחידה שלה. הזמן שוב אינו דוחק בה. עד שישראל תביע נכונות לוויתורים — היא תמשיך לשמור על קשר עם תושבי הגדה והרצועה, תפגע בישראל, ותמתין

עליתו בלהבות באתונה, ביום השלישי השבוע, של מונזר אבו־עזאלה, מפקד הכוח הימי של הפת"ח, בוודאי אינה תשובה לפיגוע בשער האשפות. כך גם הסתערות חיל האוויר, שתקף יערים של הפת"ח סמוך למחנה מיה ומיה, הרומית לצידון. עם זאת, נראה כי המלחמה בין ישראל לפת"ח נמשכת במלוא עוזה, וגירושם הקיץ של מנהיגי הארגון מעמאן רק ליבה את מדורת המאבק ולא החלישה.

הפלשתינים ספגו באחרונה מכות כבדות: מפקדתם בטוניס נפגעה קשות; פרשת „אקילה לאורו" סיבכה אותם עם ידידיהם במצרים ובירדן; המלך חוסיין גירש את מפקדיהם וסגר את משרדיהם; במחנות הפליטים בביירות משסים בהם הסורים את נאמניהם, והגרוע מכל מבחינתם: כל המכות הללו לא מזכות אותם ביותר מדמעות־תנין מצד מדינות ערב. טבח הפלשתינים בביירות לא נפסק על־ידי מדינות חסות ערביות כמו סעודיה; התקפת חיל האוויר הישראלי אפילו לא הביאה לכינוס מחאה ערבי בדרג בכיר, וסילוק מפקדי אש"ף מעמאן לא עורר עניין בקרב מנהיגי העולם הערבי.

המשך המאבק האלים עם ישראל בזמן שהארגון ממשיך להיחלש ולאבד מאחזים טריטוריאליים, נאבק על חייו בלבנון, והופך בקרב הערבים מנושא שעל סדר היום לנושא של שיחות־חולין על כוס קפה וגילגול „מסבחה" — מובילים זה זמן מה את הפלשתינים והנהגתם למסקנות הבאות: העולם הערבי נמצא בתקופה של ליקויי מאורות ואין לסמוך עליו. וכנו תמיכת הפלשתינים בשטחים הכבושים היא התקווה היחידה של ההנהגה המזדקנת של אש"ף, כמי שהדבר בא לידי ביטוי בסקר האחרון שנערך בגדה.

ערפאת, אבו־ג'יהאד והאחרים יודעים כבר עתה, בשלהי שנת 86, למעלה משני עשורים מתחילת המאבק המזוין, כי לא יזכו להשגים טריטוריאלים בחייהם. מבחינה זו הסכם חוסיין־ערפאת מפברואר 85, ושנת המגעים שבאה בעקבותיו עד לפיצוץ בעת נאום חוסיין בפברואר השנה, היו המרחק הקצר ביותר בו יכלו המנהיגים הערבים לגרור לשוקת את הסוס הפלשתיני. ערפאת דרש או מחוסיין דבר פשוט: שכר להתמתנותו; דרישה כי צמוד להכרתו בסעיף 242, ארה"ב תקבל את זכותו להגדרה עצמית במסגרת קונפדרציה עם ירדן (סעיף 2 בהסכם עמאן). כל מפעלו של ערפאת באש"ף הוא מושג ההגדרה העצמית. אם מבקשים ממנו לוותר על כך, זה בעיניו כניעה טוטאלית, וכשלון של 20 שנות מאבק.

הנהגת אש"ף יודעת כי אפסה התקווה להשגים בחייה. ניתן היה לראות זאת שוב בשבוע שעבר, בראיון של מנהיג הארגון לעורך השבועון המצרי „אוקטובר". בפסימיות הוא חוזר שוב ושוב על הנוסחה שגרמה לגירוש ארגונו מעמאן: ההגדרה העצמית בצמוד להחלטת 242.

כך שומרת ההנהגה הפלשתינית על היקר לה מכל העמידה האיתנה של תושבי השטחים, וכד בזמן פעילות אקטיבית נגד ישראל בשטחים הכבושים. כל זאת במינון עדין, כדי לא להקריח את התבשיל; אהדת תושבי השטחים והמשך מאבקם נגד ישראל.

הפיגוע בשער האשפות אינו מבשר עידן חדש במאבק הישראלי־הפלשתיני, כפי שציירו זאת השבוע כמה מעיתונאי העולם. הפיגוע והפעולות הישראליות שבאו אחריו, אך לאו דווקא בעקבותיו, מעידים דווקא על חזרה לקו ההתחלה: פיגוע חבלני, פעולה ישראלית נגדית וחוזר חלילה. הזמן — שאולי דחק לפלשתינים עד פברואר השנה — שוב אינו דוחק. זה אולי לא משחק לטובתם, אך וודאי גם לא לרעתם. ההשתלטות ה„חוקית" של ישראל על אדמות הגדה כבר הפכה לעובדה מוגמרת שאין מה להתסס ולהיאבק בה. תושבי השטחים הביעו ברוב מוחץ את אמונם ביאסר ערפאת. ההנהגה הפלשתינית יודעת כי שינוי בסטטוס־קוו יכול לבוא עתה רק מצד ישראל. לטווח הקצר — אם מנהיגי ישראל יעריכו כי הדרך לפתור את צרת הטרור היא דרך המשא־ומתן והוויתורים הטריטוריאליים; או לטווח הארוך — הציווי הדמוגרפי. הנהגת אש"ף מאמינה, כי ברגע שישראל תבין כי המדינה הופכת לדו־לאומית אולי יחול שינוי ותהיה נכונות לוויתורים. ועד אז — יש לשמור על הקשר עם תושבי הגדה והרצועה, לפגוע בישראל, ולהמתין.

מה ההשלכות שיכולות להיות לחילופי השלטון בישראל על ההנהגה הפלשתינית וההנהגה הערבית בהקשר הפלשתיני? כפי שראינו, אין מנהיג אש"ף רואה הבדל גדול בין הליכוד למערך. להיפך, נראה שקל להתמודד עם הליכוד מאשר עם המערך. דווקא על חוסיין יכולים חילופי השלטון להשפיע. החשש של חוסיין היה מאז ומעולם, שישראל תנסה למצוא את הפתרון לבעיה הפלשתינית בתחומי ממלכתו. ראש הממשלה שמיר הוא מאלה שסבורים כי לפלשתינים יש כבר מולדת — ירדן. מכך חושש חוסיין, וכלל לא מן הנמנע כי כדי לסכל סכנה אפשרית זו הוא ישוב ויפתח את הדלת לפלשתינים כדי לקבוע את עובדת שייכותם לגדה המערבית.

שינוי מסוים צפוי אולי גם אצל המצרים. לאו דווקא בשל כניסת שמיר לראשות הממשלה, אלא כיוון שהנשיא מובארק הכריז על שנת 87' כשנת המאמצים לשלום, שנת ועידה בין־לאומית וכיוצא בזה. לאחרונה נמסר כי המצרים לוחצים על ערפאת לקבל את החלטת האו"ם 242 ללא תנאים מוקדמים. ככל הנראה דוחה עד כה ערפאת את המאמצים המצריים, ובשל כך נדחה גם ביקורו בקהיר למרות גאוותו על „ההזמנה הפתוחה".

אכן, ספק אם לחץ מצרי על אש"ף יהיה יעיל יותר מהלחץ הירדני. ערפאת וארגונו נראים כאילו השלימו עם המשך המאבק.

על הפרק

מארק גפן

הנשק הגרעיני והמאבק היהודי

ע ם סיומה של ועידת רייקיאוויק חיפשו הישראלים והיהודים בעולם אחר "הנקודה היהודית", אך לא מצאו אותה לא בדיווחים של סוכנויות ולא במסיבות העתונאים של שני המנהיגים, אשר כל אחד מהם ניסה להסביר את אשמת זולתו בכשלון הוועידה. היהודים, נדמה, היו פחות מאוכזבים מכשלון ההידברות בנושא הנשק הגרעיני, מאשר מן האלם בשאלת יהודי ברית-המועצות. על-פי גודל הציפיות, שלא היה להן יסוד, של פעולות ספקטקולריות, אפשר היה להתרשם כאילו גורבצ'וב ורייגן הלכו לרייקיאוויק כדי לפתור את בעיית מסורבי העלייה ושאלת יהודי ברית-המועצות בכלל.

אלה שעסקו בפעילות ההפגנתית הזאת יכולים, כמובן, לסכם בסיפוק שהצליחו כמעט בכל המשימות: מספר משלחות יהודיות הגיעו לרייקיאוויק, קיימו תפילה פומבית, נפגשו עם הרבה עתונאים, ובתל-אביב הציבו יאכטה על חוף הים מול השגרירות, כדי לעורר את תשומת לב אנשי השגרירות האמריקנית לתביעה לשחרר את אסירי ציון, לאפשר עלייה למסורבי העלייה ועוד. מארגני הפעילות הזאת מספרים עתה בסיפוק רב, כי הצליחו להביך את אחד הפקידים הסובייטים במלונו ברייקיאוויק, בעת שהיה מוקף עתונאים מערביים. האמנם פעילויות מסוג זה שינו במשהו את עמדתה של מוסקבה בנושא היהודי?

הישג מפוקפק

איני בא לדון כאן בדרכי המאבק למען זכותם של יהודי ברית-המועצות לעלייה חופשית. בדבר אחד אני בטוח: העוקץ האנטי-סובייטי בפעילות הזאת בוודאי שאינו מסייע לעניין, ואולי אף מזיק לעתים בצורה חמורה. אחד מראשי הפעילות ההפגנתית האחרונה התפאר, כי אחד ההישגים הגדולים שלהם ברייקיאוויק היה הודעת סוכנות הידיעות הסובייטית ט.א.ס.ס. שאמרה, כי "הציונים באו לרייקיאוויק בכוונה לשבש את השיחות בין ארצות-הברית וברית-המועצות בעניין פירוק הנשק הגרעיני". "זהו הישג עצום — התפאר האיש — כתבו על הפעילות שלנו בתקשורת הסובייטית". אני מפקפק מאוד בתועלת שבה"הישג" זה, שמקורו בנימה המיליטנטית של אותם חוגים ישראליים או יהודיים הסבורים, כי אפשר להכניע את מוסקבה ולהכריח אותה לשחרר את היהודים ולשנות את המדיניות הרשמית שלה בשאלה היהודית.

ראייה ריאליסטית ומפוכחת של הנושא מחייבת לראותו בהקשר כללי יותר.

ברייקיאוויק ניסו שני המנהיגים להגיע להסדר בשאלה הנוגעת ישירות לשתי המעצמות הגדולות, אך בעקיפין לאנושות כולה, לרבות העם היהודי ומדינת ישראל. אילו הושג ההסכם בין השניים בנושא הגרעיני היו מברכים על כך כל עמי העולם כצעד גדול לקראת הסרת אימת הגרעין המרחפת על האנושות. אך מה שלא פחות חשוב, היה נפתח עידן דטנט מחודש בין שתי המעצמות. עידן של הידברות בהרבה נושאים בינלאומיים ובילאטראליים. אין ספק, כי אווירה זו היתה נוחה גם לדיון בשאלת יהודי ברית-המועצות.

נכון, כי ארצות-הברית, והנשיא רייגן בכלל זה, מגלים נכונות לסייע למאבקנו על זכותם של יהודי ברית-המועצות לעלות לישראל. אך מי שחושב, כי ארצות-הברית תהפוך את הדרישה הזאת כתנאי להידברות עם מוסקבה, פשוט מאבד את הפרופורציות. ארצות-הברית אומנם חוזרת על הצהרותיה בעניין זכויות האזרח, וזכויות היהודים בכלל זה, אך אין בכוחה להכתיב לסובייטים את מדיניותם הפנימית. אין להם כוח ואין להם גם כוונה כזאת. אחרת היו באים למנהיגים הסובייטים ואומרים להם: "לא נדבר אתכם על שום נושא עד שלא תשנו את המשטר שלכם". האם מישהו מעלה על הדעת שמנהיג אמריקני כלשהו יעז לדבר בסגנון כזה? הרי כל הרעיון של דטנט מבוסס על עקרון של דו-קיום בין גושים עולמיים בעלי משטרים שונים, אם לא מנוגדים.

לפי דעתי, מי שחותר לפתרון שאלת יהודי ברית-המועצות חייב לתמוך בכל לב בהידברות בין שתי המעצמות, שרק במסגרתה תיווצר אווירה נוחה גם לטיפול בשאלת ההגירה של יהודי ברית-המועצות. לכן, כשלון ועידת רייקיאוויק (לפחות בשלב זה), חייב היה להדאיג דווקא את אלה שנלחמים למען העלייה מברית-המועצות, אך לא שמענו מהם אפילו מלה אחת של אכזבה וצער. לא לגלות עניין בפירוק הנשק הגרעיני — ניחא. אך לא להבין, כי כשלון ההסדר בין שתי המעצמות בנושא המרכזי שהועלה לדיון הכשיל, לפחות בשלב זה, גם את הטיפול בשאלה היהודית — זהו ממש עיוורון פוליטי ולאומי כאחד.

יש כאן גם אי-הבנה לגבי מידת מעורבותה של ארצות-הברית בנושא יהודי ברית-המועצות. אין ספק, כי הממשל האמריקני (וכמובן גם דעת הקהל) רואה את שאלת יהודי ברית-המועצות במסגרת טיעוניו נגד הפרת אמנת הלסינקי (המבטיחה בין השאר זכות הגירה חופשית) ומושפע גם ממשקלה הפוליטי של יהדות ארצות-הברית. אך שני גורמים אלה לא יביאו את הממשל האמריקני להפיכת הנושא היהודי לנקודת מחלוקת בין שתי המעצמות, שתמנע השגת הסדרים אחרים.

תשובה לחצי היהודים

שליחו המיוחד של הנשיא רייגן לשיחות פירוק הנשק עם בריה"מ, מקס קמפלמן, שהגיע השבוע לישראל כדי לדווח על השיחות ברייקיאוויק, אמר בעניין זה דברים ברורים לחלוטין. בהופעתו במסיבת עתונאים בירושלים אמר קמפלמן, כי ארצות-הברית רואה בהתרת העלייה מברית-המועצות "נושא חשוב" בשיחות עם בריה"מ, אך הנשיא רייגן אינו מוכן לקשור את נושא הפיקוח על הנשק הגרעיני עם שאלת גורל יהודי ברית-המועצות, וארצות-הברית לא תתנה את חתימת ההסכמים להגבלת החימוש בשינוי מדיניות ההגירה של ברית-המועצות.

הדברים הללו היו מובנים מאליהם, ואם קמפלמן נזקק לומר אותם במפורש, הרי היתה זו תשובה לאותם חוגים יהודים שאיבדו כל חוש מידה וניסו ללחוץ על הממשל האמריקני לחסוך את הנושא היהודי כתנאי לכל הסדר עם ברית-המועצות. אפשר בנקל לחזות את התגובה בארצות-הברית או באירופה, אילו התרחש התסריט (הדמיוני) הבא: גורבצ'וב ורייגן היו מסכמים בהבנה את נושא פירוק הנשק הגרעיני, ואז היה הנשיא רייגן פונה לעמיתו הסובייטי ואומר: על ההסדר הזה לא אחתום עד שתסכים להתיר יציאה חופשית של יהודים מארצך. מה היו אומרים על כך עמי אירופה ואמריקה? בגלל היהודים לא נזכה להשתחרר מהסיוט הגרעיני — היו אומרים.

מדובר, כמובן, בתסריט דמיוני, אך יש בין הלוחמים למען העלייה מברית-המועצות המפליגים בדמיונות כאלה ובונים את המאבק הצודק למען זכותם של היהודים לצאת מברית-המועצות על העימות בין שתי המעצמות, במקום לראות את סיכוייו של מאבק זה בהידברות ובהבנה בשאלות המחלוקת הגלובאליות העיקריות.

כהוכחה לכך אוכל להביא קטע מראיון שפורסם ב"דר שפיגל" הגרמני עם ולנטין פאלין, מדינאי סובייטי שהשתתף בוועידת רייקיאוויק. פאלין נשאל "כיצד טופלו שאלות הומניטאריות בוועידה" (ההגדרה הזאת כוללת את עניין יהודי ברית-המועצות), והשיב: "כרגיל הגישו לנו רשימת אנשים המבקשים לצאת מברית-המועצות, וכרגיל לא הגשנו רשימה נגדית. אנו יכולנו למשל להגיש רשימה של כמה מיליוני אינדיאנים..." שואל "דר שפיגל": "... ואלה (כלומר אינדיאנים) מבקשים להגר לברית-המועצות?..." פאלין: "לא, למה? גם לא כל אורחי ברית-המועצות רוצים להגר לארצות-הברית, אבל ארצות-הברית מתיימרת לייצג אותם. למה אסור לנו לייצג את זכויותיהם של האינדיאנים?" "דר שפיגל": "האם אתם מוכנים להעניק לאזרחים שלכם אותה זכות להגירה המוענקת לאזרחים אמריקנים?"

עד כאן היה זה למעשה פולמוס שגרתי, והשימוש באינדיאנים בפיו של הנציג הסובייטי אף הוא איננו בבחינת חידוש. אבל בתשובה לשאלה האחרונה השיב המדינאי הסובייטי פאלין תשובה משמעותית מאוד: "לדיוני המומחים (ברייקיאוויק) היו תוצאות מסויימות, אבל לאחר שלא הושגו תוצאות בבעיות מרכזיות של פירוק הנשק, הרי שהסיכומים של אותה קבוצת עבודה (בשאלות הומניטאריות) לא נבחנו סופית". פירושם של דברים אלה הוא, כי הסובייטים היו מוכנים לדון בשאלת ההגירה, ואולי היו קרובים להבנה מסויימת, אך השגת ההסדר בנושא זה תלוייה בחידוש הדטנט בין שתי המעצמות, שעיקרו היום הסכם בעניין הגבלות הנשק הגרעיני. מי שאינו מבין זאת יכול כמובן להתקומם נגד הצמידות הזאת של הסכם בעניין הנשק הגרעיני וגורל יהודי ברית-המועצות, אך בכך לא ישנה את המציאות. מכאן אני מגיע למסקנה שכל המערבים נימות אנטי-סובייטיות במאבק למען יהודי ברית-המועצות אינם מביאים תועלת לנושא שלמענו הם נאבקים.

בעיית "סרבני העלייה"

אני סבור, כי גורבצ'וב ומקורביו מוכנים לצעדים משמעותיים בנושא יהודי ברית-המועצות — כאמור, עם השגת הסדר עם ארצות-הברית בנושא הנשק הגרעיני — לא רק כמחווה כלפי המערב ולא רק לשם שיפור תדמיתה של ברית-המועצות. על-פי יותר מאשר רמזים שנאמרו בפגישות שונות עם נציגים סובייטים ידוע, כי שאלת יהודי ברית-המועצות נבחנת מחדש. הצמרת הסובייטית מודעת לעובדה, כי עד היום לא נמצא שום פתרון לשאלה היהודית במשטר הסובייטי והתסיסה המתמדת, המקיפה לפחות חלק מהם, עלולה להדביק גם עמים אחרים בתוך ברית-המועצות. המשטר הסובייטי יהיה מוכן לבחון — כאשר תבוא שעת רצון — את עניין איחוד המשפחות, שיוצג כנושא הומניטארי. אך כאן אנו עצמנו נמצאים בבעיה. אין זה סוד לסובייטים עצמם, כי 80 אחוז מן היהודים היוצאים את ברית-המועצות אינם מגיעים כלל לישראל. מה עם הטיעון שלנו, כי יהודי ברית-המועצות מבקשים לממש את זכותם הלאומית ולשוב אל המולדת?

בשלב הנוכחי המאבק למען זכותם של היהודים לצאת את ברית-המועצות בפועל הוא מאבק למען הגירתם של רובם המכריע לארצות-הברית. הייתי מציע, כי כל הארגונים והאנשים הנרתמים למען עליית יהודי ברית-המועצות יקדישו חלק ממחשבתם גם לסוגייה זו, שהרי היהודים הבוחרים בארצות-הברית ולא בישראל גם הם במידה מסויימת "סרבני עלייה" בהכרעתם החופשית.

מי שחושב שוושינגטון תציג את הדרישה ליציאת יהודי בריה"מ כתנאי להידברות עם מוסקבה — פשוט מאבד את הפרופורציות ● אילו הושג ברייקיאוויק הסכם בנושא הנשק הגרעיני — היתה נוצרת אווירה נוחה גם לדיון בשאלת יהודי בריה"מ

ריקיאוויק — הפגנה למען יהודי בריה"מ

בל"ל על שיפודים

אודי נחשון

הקרב נגמר; מלחמה מתחילה

ב תחילת השבוע איים יו"ר מועצת המנהלים של בנק לאומי, אלי הורביץ, לגנוב לחברי ועד העובדים של הבנק את ההצגה. הם הגיעו לקומה הרביעית בבניין הנהלת הבנק בתל-אביב כדי לשחזר את הפלישה ללשכתו של היו"ר המורש, ארנסט יפת, אבל הורביץ שיחק איתם על-פי כללים אחרים.

אלי הורביץ הביא לעולם המעונב והסגור של הבנקאות, שמאוהבת בחשאיות, את הקסם התקשורתי, שמקפיץ אותו תמיד למקומות הנכונים בעמודי החדשות. הוא עשה זאת לאחרונה בוועידת התעשיינים, כאשר קם ודיבר בגלוי על פינוקי התעשייה הישראלית. אחר-כך הוא חזר בעיתוי מוצלח לכותרות כאשר הגיב על ממצאי הסקר של פרופ' גלוברזון בדבר גובה שכרם של בכירי הבנקים. כל הבנקאים האחרים העדיפו לשתוק, כרגיל, ורק הורביץ אמר, כי לממצאים אין יסוד במציאות וכי הבנק ישקול לתבוע את יוזמי הסקר לדין. התוצאה: הכותרות שוב עברו לאלי הורביץ.

הורביץ לא המתין לעשרות עובדי בל"ל בחדרו, כפי שנהג יפת. הוא יצא אליהם, גינה את התנהגותם וניסה להוציא מהם את האוויר בעזרת רוח מבודחת ונינוחות שפיזר באולם: "אין לי סיגרים להציע לכם", אמר. העובדים החלו לצחוק, ופתאום הבינו מי צוחק כאן אחרון. באולם השתררה מבוכה.

ועד עובדי בל"ל, שקיווה להסתייע בתנופת הפופולאריות של בכירי הבנקים בימים אלה, מצא עצמו מותקף לא פחות מהם. בשעה שהורביץ דיבר לפני כ-70 נציגי העובדים מאיזור תל-אביב וגינה במלים חריפות את הפלישה ללשכתו של ארנסט יפת, העבירו העובדים מיד ליו"ר את מאמרו של רב גניחובסקי ב"ידיעות אחרונות". "לא כבוד גדול הוא כעת להיות עובד בבנק לאומי... הנורמה שקבעו חברי ועד עובדי בל"ל בלשכתו של ארנסט יפת עוד תרדוף אחרינו ימים רבים מאוד", כתב גניחובסקי.

יו"ר מועצת המנהלים של בל"ל אלי הורביץ (משמאל) עם יו"ר ועד העובדים לואי רוט (מימין) — מי צוחק אחרון

"ילדים רעים"

במערכת הבנקאית היו שאמרו, כי ועד עובדי בל"ל ניהל טקטיקה בלתי נבונה. דווקא כאשר בכירי הבנקים עלו על שיפודי הביקורת הציבורית, פרצו העובדים ללשכתו של יפת וזכו לגינויים. ועד העובדים הזמין את הטלוויזיה, וזו הציגה אותו במערומיו — אמרו במערכת הבנקאית. העריכו גם, שאנשי הוועד הם אלה שהזינו את פרופ' גלוברזון בנתונים על שכר הבכירים, כדי למשוך את האש לכיוון הנהלת הבנק בזמן המשא-ומתן, ופיזור האש לעברה של המערכת הבנקאית כולה פגע בסופו של דבר במשא-ומתן שהם מנהלים.

ביום רביעי בבוקר היה המשא-ומתן בין ועד העובדים להנהלה על הסכם השכר לשנה הקרובה תקוע, ויו"ר הוועד הארצי, לואי רוט, ישב בחדרו והמתין לטלפון מהמנכ"ל, מרדכי איינהורן. לואי רוט לא אהב את הגינויים באמצעי התקשורת. "הפגנת מחאה על-ידי ישיבה במשרדים זו הפגנה לגיטימית, זו לא דרך אלימה, בפרט שאני מפגין בבית שלי, שביתות כבר לא מקובלות היום, ורצינו לנקוט במחאה שלא תפגע בלקוחות הבנק. אם הנהלת הבנק תנסה ליישם את מדיניות ההתייעלות החד-צדדית, אני אבוא עם המשפחה והילדים שלי אליהם", אומר רוט, ודובר הוועד, יצחק מטלון, מחזק אותו: "בעשה דברים כאלה שלא עשו עוד בארץ".

לואי רוט אומר: "מדברים על הפעולות שלנו, אבל אנשים שכחו את שביתת הרופאים ואת השביתות הגדולות. הבכירים כל הזמן הטיפו לנו להתייעל, ופתאום מתפרסמים סכומים דמיוניים. חמישה מיליוני דולרים — פיצויים ליפת — לא זעזע אותם, והפעולה שלנו כן זעזעה?"

לדבריו, פרשת המשכורות נמשכת זה שלוש שנים. "פנינו להנהלה בדרישה לפתוח את הספרים, בעקבות הדרישות שלהם להתייעלות, וענו לנו אל תתערבו בניהול. לאחר המפולת ב-83' עברנו תקופה קשה. ב-84' תרמנו 10 ימי חופש, והבכירים הכריזו אז שהם מוותרים על 20-10 אחוז משכרם, אבל מי יכול לבדוק אם הם עשו את זה". לואי רוט מכחיש, כי היה לוועד מגע עם פרופ' גלוברזון. "אם היינו פונים אליו, היינו מביאים נתונים אחרים", הוא אומר.

היריה הראשונה

בסופו של דבר הגיע הטלפון מאיינהורן. לואי רוט לא נראה אופטימי, אבל מהשיחות שנשמעו בחדרים של הוועד הארצי ניתן היה להבין, כי ההסכם עומד לפני חתימה. באותו יום, בשעות אחר הצהריים, הושג הסכם. העובדים קיבלו תוספות שכר מדורגות, מאפריל 86', שיגיעו בינואר 87' ל-5 אחוזים. המחלוקת סביב התוספת הזו נסובה על הפירוש לדרישת העובדים "לקבל מה שקיבלו עובדי השירות הציבורי". בסופו של דבר, כל אחד מהצדדים יכול להציג את ההסכם כהישג, והמחלוקת על המספרים נותרה בעינה.

אבל המאבק לא תם. הקרב האמיתי יתחיל בשבוע הבא, כאשר ההנהלה תתחיל לדון עם הוועד בתוכנית ההתייעלות. היריה הראשונה כבר נורתה השבוע. ההנהלה הודיעה לוועד, כי יש לצמצם את מצבת כוח-האדם ב-1,100 עובדים. הוועד מסרב להקשיב: כבר פוטרו מספיק אנשים, ולא ניתן יד לפיטורים נוספים. הוועד טוען, כי האלטרנטיבה לפיטורים הוצע להם להקדים את גיל הפרישה: גברים יפרשו בגיל 60 ונשים — בגיל 55. גם לצעד כזה יש בינתיים התנגדות.

כמה יקצצו למעלה?

תוכנית ההתייעלות של בנק לאומי כוללת גם צמצום מספר הבכירים וקיצוץ בשכרם. ההנהלה מסרבת לומר בשלב זה כמה בכירים יפרשו מהבנק. לגבי הקיצוץ בשכר נודע, כי בדרגים הגבוהים ביותר יקצצו עד 25 אחוז ובדרגים הפחות בכירים עד 10 אחוזים. לואי רוט ממתין לראות מה יוחלט למעלה. הוא עדיין אינו מאמין שהקיצוץ בדרגים הבכירים יהיה משמעותי.

אין זה קל להילחם בימים אלה על מעמדם של עובדי הבנקים. מצבה של המערכת הבנקאית אינו משופר, והמפקחת על הבנקים ממשיכה ללחוץ עליהם לצמצם, באופן דרסטי, את הפעילות. משמעות הדבר: סגירת סניפים ופיטורי עובדים. בנק לאומי צמצם את מצבת כוח-האדם שלו ב-25 אחוז בשלוש השנים האחרונות. כיום עובדים בו כ-9,800 איש. בשבוע הבא יצטרך הוועד להילחם על המשרות של 1,100 מהם. הפעם זו לא תהיה מלחמה על אחוזים.

הקרב על תוספת שכר של עובדי בל"ל הסתיים ● עכשיו מתחילה המלחמה ● ההנהלה הודיעה על כוונתה לפטר 1,100 עובדים והוועד נערך להדיפה ● הפעם זו לא תהיה מלחמה על אחוזים

האיש עם המקטרת והזקן

בתמונות השבוע בלטו הכובע, הווסט, המקטרת והזקן של לואי רוט, יו"ר הוועד הארצי של עובדי בנק לאומי. הוועד מחולק לשניים — ועד הפקידים וועד המנהלים (מדרגת "מורשה חתימה" ועד סמנכ"ל). סניפי בל"ל בארץ מחולקים לשישה אזורים ובכל איזור נבחרים נציגים, שנשלחים לוועד הארצי על-פי משקלו של האיזור במערכת. בוועד הארצי חברים 18 עובדים, שבוחרים מזכירות מצומצמת של שבעה עובדים שמנהלים את המשא-ומתן. מעל הוועד הארצי נבחר עוד גוף נוסף, מעין פרלמנט, שמורכב מ-91 חברי ועדים מכל האזורים.

בוועד המנהלים, שפועל לצד ועד הפקידים, ישנם 12 חברים והוא שולח 5 נציגים לוועד הארצי.

לואי רוט בתפקידו הנוכחי זה שנתיים וחצי. הוא החל לעבוד בבנק לאומי ב-1971, במרכז המיכון, והחבר בוועד זה 12 שנה. תחילה היה חבר ועד אזורי מטעם ההנהלה המרכזית. ב-76 נבחר לוועד הארצי, ואחר-כך נבחר לחבר מזכירות וליו"ר.

רפואה פרטית במסווה ציבורי

יוסף שמי

מעגל קסמים

ה שיחה עם פרופ' חיים דורון, יו"ר הנהלת קופת-חולים, התקיימה בשעה ששביתת האחיות היתה בעיצומה. באמצעי התקשורת דווח באותם ימים על חקירה שנפתחה נגד כמה רופאים ממרכז "בילינסון", המואשמים בעבודה פרטית בתוך מוסד ציבורי. הרפואה הציבורית, לא רק בישראל, נמצאת בדילמה קשה. מצד אחד יש גידול בעלות השירותים בשל החידושים בציוד ובמגוון התרופות, וכן בשל הגידול באוכלוסיה הנזקקת לעזרה, ומצד שני יש נטייה להוריד את רמת ההוצאות או לפחות לבלום את תהליך עלייתם.

צמצום ההוצאות התקציביות בשירותי הרפואה הציבוריים צריך להלכה להקיף את כל מרכיבי העלות. למעשה, מקצצים בעיקר בהוצאה לכוח אדם: חוסכים על-ידי הורדת רמת השכר וקיצוץ בכוח העבודה. קשה יותר לעצור את חידושי הטכנולוגיה. ליצרנים וליבואנים דרכים משלהם כדי לזכות בסכומים המתאימים. בפירצה שבין הפוטנציאל הגלום ברפואה ציבורית לבין המיגבלות התקציביות פועלת הרפואה הפרטית, המנצלת את המוסדות הציבוריים.

— המשבר הכספי שפקד את קופת-החולים נבע מגרעון מצטבר של כ-530 מיליון דולר. מה קרה מאז חתימת ההסכם עם הממשלה?

פרופ' חיים דורון: אין ספק שאנחנו נמצאים בדרך להבראה. עם זאת, עדיין לא הסתיימה דרך היסורים שלנו. ההסכם נועד לסיים את המשבר החריף, אך הוא יהווה מיטת סדום תקציבית של קופת-החולים ושל שירותי הבריאות. יש לקחת בחשבון שההסדר כרוך בצימצום כוח האדם בכ-1,700 משרות, דבר המבוצע בימים אלה. יש גם לזכור שקיצצנו את ההוצאות בכ-40 מיליון דולר. תקציב הפיתוח השנה עומד על כ-5 מיליון דולר לעומת 30-40 מיליון דולר בעבר. כל זה קורה עת עולה בהתמדה מספר המבוטחים וגדלה האוכלוסיה המבוגרת, בגיל 65 פלוס ואף 75 ומעלה. לכך יש להוסיף את ההתקדמות המתמדת ברפואה, המצריכה הון עתק. ההסדר שהושג מושתת על צמצום השתתפותה של הממשלה עד 5.4 אחוז מתקציבה של הקופה, וכל זאת אם מנקים מהתמיכה את הסכום הניתן בגין הפחתה של המס המקביל.

— קופת-החולים היא גוף ציבורי, השייך להלכה לציבור מבוטחיה. אך נתונים על מצבה הכספי נודעו לציבור רק לאחרונה. איך קרה דבר כזה?

פרופ' חיים דורון: אתה טועה. קופת-חולים פירסמה במשך שנים את תקציביה ואת גרעונותיה. היא מעולם לא הפסיקה להתריע, וחזרה והתריעה על חומרת המצב הכספי ועל החומרה שבתנודת ההשתתפות הממשלתית מ-29.8 אחוז ל-5-6 אחוז. כן התריעה קופ"ח על אי-סגירת תקציבה של הקופה לשנת 1984. הזהרנו מפני תוצאות הנטל שבריבית המבהילה, והזהרנו מפני סכנת שיתוק השירות. אני יכול להמציא לך קטעים שבהם דיווחים ואזהרות — גם ב"על המשמר" וגם בעיתונים אחרים. לפני קופת-חולים עמדה רק אופציה אחת — שיתוק השירות. את זאת היא לא עשתה, וטוב שלא עשתה. עלי להוסיף כי פירסום הנתונים אודות חובותיה של קופ"ח — שכלל גם חלק זה של החוב שאני יכול לכנות "נחלת אבותינו" (הלוואות לטווח ארוך) — תרם לחיזוק הרושם. אולם, בעיקרו של דבר, דובר בחוב לטווח קצר, כ-240 מיליון דולר. גם שר הבריאות הודה כי כ-140 מיליון דולר מתוך סכום זה היו באחריות משרד האוצר, שיכול היה לנקוט פעולה מתאימה. יעקב גריש, שבדק את מצבו הכספי של המוסד, כלל בדו"ח שלו דברי ביקורת חריפים כלפי האוצר, שהזניח את קופת-חולים וגרם במידה רבה למשבר.

— על סדר היום עומדת הפרקטיקה הפרטית הנעשית במסגרת הקופה. כיצד אפשר למנוע, או לפחות לעצור את תהליך התפשטותה?

פרופ' חיים דורון: אם התופעה פסולה, עלינו להיאבק ללא פשרות על מנת לעקרה מן השורש. בימים אלה אני מקבל עידוד מעמדתם הנחרצת בנדון של רופאים רבים מאוד. יש לנו קושי עצום בהתמודדות עם התופעה, ולא במעט בשל שתיקתם של הנוגעים בדבר, פציינטים, רופאים ואחרים. אינני מתנגד לרפואה פרטית, אולם רפואה פרטית אמיתית מושתתת על משאביה היא, על כוח האדם שלה ועל הציוד שלה. זו אינה מערכת טפילית המנסה לסחוט מהרפואה הציבורית. בעיקרון, ההסתדרות הרפואית מאמינה, כי אחרי שעות העבודה חופשי כל רופא לעשות כל דבר שירצה, מבלי לפגוע במוסד בו הוא עובד.

— האם צמיחת הרפואה הפרטית החישה לאחרונה בשל יעילותה הירודה של הרפואה הציבורית? יש לנו ארבעה מרכזי ניתוח לב פתוח; מה רמת פריונם לעומת מוסדות מקבילים בחו"ל?

פרופ' חיים דורון: התשתית הקיימת מספיקה. אם נוסיף מרכז אחר או שניים בשנים הקרובות. עם זאת, אין ספק שיש בעיה של ניצול מירבי של חדרי הניתוח ושל המיתקנים הרפואיים. ניצול כזה ניתן היה להשיג על-ידי הפעלת משמרת שניה. בבית-החולים "כרמל" בחיפה אכן יש משמרת שניה, ומדובר באחת היחידות הכירורגיות היעילות בארץ. כללית, יש לציין כי הפעלת משמרת שניה בחדרי הניתוח קשורה בסבך של בעיות שכר ותנאי עבודה ועלות.

— איך יוצאים מזה?

פרופ' חיים דורון: בעצם ימים אלה החלטנו להתחיל במבצע חיסול תורים של ניתוחים מתוכננים של הערמונית והקטרקטה. כן הוחלט לעשות מאמץ מיוחד לשם הפעלת משמרת שניה בחדרי ניתוח של בתי-חולים השייכים לקופה. יש צורך בפעולה מקבילה בכמה מישורים ובמשך פרקי זמן ארוכים. בתחום סידורי עבודה והפיקוח קורים דברים. כך, למשל, מערך מיחשוב החולים המיועדים לניתוחים מתוכננים, הנמצא בשלבי השלמה, יקשה על הערמת המשלמים לרופאים. יש צורך בחיסול התורים המוזרים. חלק מפעולות אלה כרוכות בבעיות תקציביות קשות ביותר. לזה יש להוסיף את מודעות הציבור. אסור לנו להשלים עם המצב ואסור לו לשתוק. יתכן שיש לרענן את מערכת היחסים שבין הרופא למוסד.

— על סדר היום משבר האחיות. האם הנשירה בליבך גדולה, כפי שטוענות האחיות?

פרופ' חיים דורון: הנשירה מתמקדת בנקודות מסויימות. יש נטייה להקטין שעות עבודה, לעבור למשרה חלקית. יש בעיה ספציפית בנגב. היא קשורה במשבר הכללי העובר על הנגב. נוצרים מעגלי קסמים: כשחסרות כמה אחיות, גובר העומס על הנותרות. וזה כשלעצמו מגדיל את הנשירה. פה אנחנו חייבים להיות עקביים. אי-אפשר לטעון שיש נשירה, ובו-בזמן לתת תמריצים לאחיות העובדות עבודה חלקית.

יו"ר הנהלת קופ"ח, פרופ' דורון: להתחיל במבצע...

„רפואה פרטית אמיתית מושתתת על משאביה היא, על כוח האדם שלה ועל הציוד שלה. זו אינה מערכת טפילית, המנסה לסחוט מהרפואה הציבורית". שיחה עם פרופ' חיים דורון, יו"ר הנהלת מרכז קופת-חולים

לקח פסגת ריקיאוויק
יורם נמרוד

„תכנית ניסויים גרעיניים מתושבת היטב הכרחית כדי להבטיח שנשקנו אמין, יעיל, בטוח ועמיד לשיני הזמן. מנהלי מעבדות הנשק הממשלתיות הצהירו כי ניסויים לא גרעיניים עשויים, אמנם, לחשוף ליקויים במרכיבים של ראשי נפץ גרעיניים — אך הבעיות החמורות יותר המתעוררות במאגרי הנשק הגרעיני, יכולות להחשף רק בניסויים גרעיניים ממש".
„דוח מיוחד" מס' 151, של מחלקת המדינה, לקראת פגישת הפסגה.

סלע המחלוקת, שגרם להתמוטטות הפסגה בריקיאוויק, היה הניגוד בשאלת הניסויים הגרעיניים — שחיוניותם לתכנית ההגנה נגד טילים, אינה מוטלת בספק. בלעדיהם, אין היא אלא רעיון בשלב המעבדה.

במהלך הימים שלאחר הפסגה שטפו בכירי המדינאים של שתי המעצמות את התקשורת העולמית בשפע של גרסאות על מהלך הפגישה; אפילו בכל צד לא היתה אחידות והרגשים היו שונים. כך, למשל, ניכר הבדל ברור בין גרסתו של שר החוץ שולץ, לבין גרסתו של תת שר ההגנה ריצ'ארד פרל בשאלת אופי הניסויים, שגורבאצ'וב דרש להשעות, והעניין נותר מעורפל. אולם, ויקטור קרפוב, ראש הצוות הרוסי לדיונים על בקרת הנשק הבהיר דווקא נקודה זו. לדבריו (והם אמינים בהקשרם הענייני), התנגד גורבאצ'וב רק לניסויים הגרעיניים הכרוכים ביוזמת ההגנה האסטרטגית, ולא לניסויים מסוגים אחרים. לבריה"מ יש טעמים משלה להבחין בין סוגי הניסויים, אך ברור שהיא היתה גמישה יותר בשלב המכריע של השיחות.

בכללה, היתה גישת גורבאצ'וב ותרנית באופן מפתיע, בכל הנושאים הקשורים בבקרת נשק. מפתיעה במיוחד היתה הסכמתו-מראש לוותר בשלב זה על מניין ראשי החץ הגרעיניים של צרפת ובריטניה במאזן הכוחות, ולא לתבוע סילוק כל הטילים המוצבים על-ידי מעצמות-העל באירופה. הסכמה זו היא תפנית חדה לעומת עמדתם של קודמיו בתפקיד — וכמו בשאלת הניסויים היא עומדת בניגוד לעמדת הממסד השמרני בארצו. שמרנים אלה עדיין דבקים בתפיסתו של קוסיגין בשאלת ההגנה האסטרטגית ומצפים לכשלונו של גורבאצ'וב, כדי להתחיל בהרצתה של תכנית להגנה אסטרטגית בחלל, הנמצאת כבר שנים אחדות בשלב המעבדה. (המידע על כך שאוב בעיקרו מדיווחי המודיעין האמריקני לקונגרס, ראה עמדת קוסיגין במסגרת). משמע, כשגורבאצ'וב יוזם פשרות מרחיקות-לכת עם ארה"ב, הוא נמצא במצבו של רוכב אופניים על קיר משופע: אם לא יאיץ, ייפול. אם יאיץ ויגיע להסכם — תיפתח הדרך לליברליזציה בסיסית של החברה בגוש המזרחי, תוך שילוב הדוק במשק העולמי באמצעות מימוש התכניות להשתלבות בארגוני הסחר-והמימון שליד האו"ם). ממילא, יאבד האגף השמרני מכוחו, וירבו הסיכויים להאצת הליברליזציה של החברה הסוציאליסטית.

לתמרן את גורבאצ'וב לכישלון

כל הנושאים הללו לובנו בדיונים אין-ספור בין קבוצות העבודה של שני הצדדים, במסגרת שיחות ג'נבה לצמצום החימוש. לא ידוע הרבה על האישים שהשתתפו בשיחות מן הצד הסובייטי, אך יש מידע רב על האישים המופקדים על נושא בקרת הנשק בצד האמריקני. מלבד מקס קמפלמן (שבא אחר הפסגה לדווח בישראל), כל הצוות הבכיר מורכב ממתנגדים מושבעים לצמצום החימוש, ומבקרי כל ההסכמים שנעשו בידי הממשלים הקודמים מאז מלחמת העולם, בתחום בקרת הנשק הגרעיני. הם מעוניינים לתמרן את גורבאצ'וב לכישלון, שכן, נצחון קו האופוזיציה הניצית לגורבאצ'וב, ישרת היטב את מטרותיהם. זאת הסיבה שממשל רייגן זוכה למעט מאד אמון מצד אנשי הממשלים הקודמים, ועוד פחות מצד הקונגרס.

בשבוע, שבו נסע רייגן לאיסלנד, התפרסם ב„ניו יורק טיימס" מכתבו של הסנטור ג'ון קרי, שהאשים את הנשיא בהונאת הציבור, בכל הנוגע לקשר שבין יוזמת ההגנה האסטרטגית לבין הצורך בניסויים גרעיניים. „האירוניה שביוזמה זו — קבל הסנטור — היא שתכליתה לעשות את כלי-הנשק הגרעיניים לחסרי-ערך, אך היא עצמה היתה הסיבה העיקרית לכך שהניסויים הגרעיניים נמשכים. האירוניה מרה במיוחד, מפני שהנשיא תאר זאת לפחות ב-17 הזדמנויות כאילו מדובר במחקר בתחום ההגנה הלא-גרעינית". הסנטור הביא במכתבו ראיות חותכות לכך שהנשיא הטעה ביודעין, שכן „ידוע לרבים שאין מציבים נשק שמעולם לא נוסה".

אין נשק גרעיני מבצעי ללא שדה ניסויים פעיל

עמדתו של גורבאצ'וב בכל הנושאים הקשורים לבקרת נשק גמישה באופן מפתיע ונוגדת את עמדת הממסד השמרני בבריה"מ, המצפה, לפיכך, לכשלונו ● אנשי הצוות הבכיר האמריקני הם מתנגדים מושבעים לצמצום החימוש ולכן גם אותם ישרת היטב כשלון הקו הגמיש של גורבאצ'וב

הסנטור קרי הוא רק אחד מקבוצת סנטורים רבת-השפעה, שנטלה על עצמה לערוך מעקב צמוד אחר דיוני המעצמות בתחום בקרת הנשק. קבוצה זו אינה מסתפקת רק בתחקור אנשי הממשל, אלא מזמנת אליה לעדות ולחוות-דעת את אנשי הממשלים הקודמים, ונציגי אגודות אקדמיות ואחרות שהתארגנו על בסיס על-מפלגתי, כדי להאיר הבטים שונים של החיים בצלה המאיים של הפצצה. מנהיגה של קבוצה זו הוא הסנטור אדוארד קנדי. מאז פרש סופית מהמרוץ לנשיאות, ביצר קנדי את מעמדו כנושא דברה של האופוזיציה לכל מה שמבטא הימין השמרני בממשל רייגן. בראשית שנה זו ביקר קנדי במוסקבה, לסיבוב שיחות עם גורבאצ'וב ועוזריו הבכירים. הדיווח לו היה אופטימי: „מאז 1979 לא היו הסיכויים טובים כל כך — אמר הסנטור — להסכם בכל הנושאים הנדונים בשיחות על בקרת הנשק".

כשבוחנים את הנקודות המוסכמות המפורטות בדיווח של אדוארד קנדי בהשוואה לנושאים שנידונו בפסגה — מתברר שהמידע שבידו היה מדוייק, בכל הנוגע לגבול הוויתורים של הסובייטים. בנושא שעלול היה למוטט את הפסגה, דיווח קנדי עוד בפברואר שנה זו: אפשר להגיע להסכם להפחתה הדרגתית של הניסויים, ולא באופן אולטימטיבי — אך אין סיכוי שהסובייטים יסכימו לניסויים רבי-העוצמה הנדרשים ליוזמת ההגנה האסטרטגית. בכל לב המליץ הסנטור הבכיר לצעוד במסלול שסוכם בינו לבין גורבאצ'וב: „הסכם לאיסור כולל של ניסויים יהיה צעד יעיל ביותר לעצירת מרוץ החימוש. יש דרכים אחרות, מלבד ניסויים תת-קרקעיים, כדי להבטיח את אמינותו של מאגר גרעיני".

תפישתו של אלפורד

על פסיקה החלטית (ובלתי-מנומקת) זו של קנדי בעניין הניסויים, יש חולקים לא רק בין הפוסלים את תהליך צמצום החימוש. המחלוקת נטושה בעיקר במחנהו שלו: יש הסבורים, כסנטור קרי, כי אם אמת בפי הטוענים כי ללא ניסויים — ייפסל בהדרגה כל מאגר הנשק הגרעיני המצוי — הרי נמצאה דרך בטוחה לפרוק חימוש אמיתי. לאחר ארבעים שנה של הרתעה גרעינית — תימצא דרך חלופית לשמור על מעצמות העל מפני הדרדרות למלחמת עולם. שר ההגנה לשעבר, מק-נמארה, הוא הנציג השנון ביותר של ההשקפה הגורסת שאפשר לפתח מערכת הרתעה אמינה על בסיס של נשק קונבנציונאלי. מק-נמארה הוא אישיות סמכותית בענייני הגנה ומדיניות-חוץ, ואיש בממסד לא יטען נגדו שהוא משרת את האויב, ונוהג כלפיו כפייסנות נוסח צ'מברליין (כפי שמטיחים כמה מתומכי רייגן בסנטורים האופוזיציוניים). אולם, אסטרטגים מקצועיים מן המחנה התומך בצעדים דרסטיים לבקרה וצמצום הנשק סבורים שאין עדיין תחליף לנשק הגרעיני ברמה אסטרטגית, ואיסור כולל של ניסויים בשלב זה יערער את היציבות.

מעניינת במיוחד בשאלה זו היא עמדתו של אסטרטג בריטי, ג'ונתן אלפורד, הפוסל זה שנים את דבקותן של בריטניה וצרפת בכוחות הרתעה גרעיניים עצמאיים, ומסכים עם העמדה הרוסית, שהסכם לצמצום החימוש הגרעיני באירופה מחייב התייחסות גם לכוחות אלה. לדעת אלפורד, אין להשוות מאזן-אימה בין מעצמות העל — שהוא גורם מייצב, לבין מאזני-אימה איזוריים המרבים אי-ודאות. על כן, הוא מתנגד להסכם חפוז לאיסור ניסויים כולל — שמשמעותו אינה בקרת נשק, אלא פרוק חימוש בלתי-מבוקר. מבין השיטין של דיווח קנדי בפברואר מבצבצת ועולה תפיסה זו, כיסוד ההבנה עם גורבאצ'וב.

מכל נקודת-ראות, המפתח באסטרטגיה הגרעינית היה ויהיה קשור תמיד בשלשלת. מידתה של שלשלת זו היא הרמה האפשרית של הניסויים הגרעיניים. לקיום מאגר גרעיני אמין הכרחיים שני סוגי ניסויים: ניסויים לפיתוח כלי-נשק חדשים וניסויים לצרכי תחזוקה. עד לפני עשר שנים היה נושא זה — של הקשר בין תכיפות הניסויים לקיומו של מאגר — הנושא הסודי ביותר, גם במערכת הפתוחה של ארה"ב. בשום דרך, לא ניתן היה להשיג מידע ומין למחקר חופשי. סוגיה זו הטרידה רבים, שראו בבלימת הסכנה של תפוצת נשק גרעיני את האתגר המרכזי של מחצית המאה. אך מי שידע לא דיבר. מי שדיבר — לא ידע. הסכר נפרץ באחת מוועדות הסנאט, ומאז זורם המידע על כך בשפע.

אפשר לסכם מידע זה כך: לפני הצבתו של נשק גרעיני חדש במערך אופרטיבי, יש לבצע, בממוצע, שישה ניסויים ולפחות חלקם, יש הכרח לבצע בעוצמה מלאה.

גם תחזוקה תקינה מחייבת ניסויים תקופתיים.

ולכל ראש חץ גרעיני יש אורך-חיים קבוע „על המדף". בממוצע, שמישים ראשי-הנפץ הגרעיניים כעשרים שנה. תחזוקתם מורכבת יותר מכל נשק אחר, משום שהחומר פעיל תמיד ויש לו השפעות בלתי-צפויות על המנגנון. אורך החיים מתקצר, ככל שהכלי מורכב ומשוכלל יותר. בממוצע, דרוש ניסוי שנתי אחד לכל סדרה, ובלבד שלא הוכנסו שום חידושים במנגנון.

מהלך שתוכנן בקפידה

מובן, על כן, מדוע כה להוטים התומכים במדיניות של מניעת התפוצה הגרעינית בהסכם מחייב לאיסור ניסויים, שיושג בשורה של מהלכי-ביניים. אלה יגבילו בהדרגה את העוצמה המותרת של הניסויים ואת מידת תכיפותם. יוזמת רייגן היא כעצם בגרונם. לא זו בלבד שהיא תחייב לפחות 200 ניסויים (לעומת כ-800 שקיימה ארה"ב מאז מלחמת העולם), אלא שבשלב כלשהו היא תחייב שינויים גרעיניים, בחלל, בניגוד להסכם להגבלת הניסויים משנת 1963.

היום אפשר לקבוע בוודאות שקריאתו של גורבאצ'וב לרייגן להיוועד עוד השנה לדיון ספציפי באיסור הניסויים, היתה מהלך שתוכנן בקפידה בידי האופוזיציה לנשיא מבית. המוקש הקבוע בדיונים על איסור ניסויים היתה הדרישה המופרזת של המשטר הסובייטי לפיקוח זר על מעשיו בבית. מתנגדי איסור הניסויים בארה"ב ניצלו חולשה זו על ידי הצעות נדיבות לבקרה הדדית באתרי הניסוי, בצד התניה אולטימטיבית של כל הסכם בבקרה זו. מסעו של אדוארד קנדי למוסקבה הסתיים בהסכמה סובייטית לפיקוח צוותים אמריקניים באתרי ניסוי בתוך בריה"מ. תחילה על-ידי מומחים מטעם ארגונים פרטיים. הממשל נדהם, ולא יכול היה לסרב. חצי שנה לאחר הביקור, באוגוסט, יצאו הצוותים הראשונים להניח את כלי-המדידה שלהם סמוך לאתרים. הסיכון שנטל על עצמו גורבאצ'וב מוכיח את אמינות כוונותיו. גורבאצ'וב ביצע פריצת-דרך שלא היתה כדוגמתה בתולדות רוסיה הסובייטית. ולמעשה, מסר עצמו בידי רייגן לשבט או לחסד. שכן, אם תיפסק התנופה של ההסכם לצמצום חימוש, ולא תתקבל התמורה בתחום הפתיחות למסחר, לאשראי ולטכנולוגיה — ידבך מבית מבקשי נפשו. ■

הפילוסופיה של „מלחמת הכוכבים"

המצדיקים הוצאות-עתק הכרוכות בהגנה נגד טילים מדגישים את הצורך להגן על אוכלוסיה לא לוחמת. כמה אמירות בנושא האסטרטגיה הדפנסיבית מטעימות הבט זה:

„איני סבור, שמערכת המתריעה מפני התקפה היא גורם במרוץ החימוש. להפך, זהו גורם המצמצם אפשרות של פגיעה בבני אדם... כיום נפוצות תיאוריות המציגות את השאלה כך: מה זול יותר לפגוע באוכלוסיות ולמחות ערים שלמות, או לייצר נשק המגן מהרס. וזה אותם תיאורטיקנים ממליצים על השיטה הזולה (ואמנם), מערכת נגד טילים בליסטיים היא יקרה יותר ממערכת התקפית (אך) זו הדרך הממשית להצלת האנושות".
קוסיגין, בעת ביקור בלונדון (9 ביוני, 1967)

„האם לא מוטב להציל את החיים במקום לנקום את דמם של המתים?... וכי מה זה החופש אם אזרחינו יוכלו לחיות בבטחה ובידיעה שבטחונם אינו תלוי בחוט השערה של יכולתנו לגמול לתוקפן?"
רייגן, נאום ההכרזה על יוזמתו האסטרטגית (28 במרס, 1985)

„מוטב להקים מערכת הגנה נגד טילים, מאשר לבסס את הבטחון על יכולת ההשמדה ההדדית".
רייגן, לאחר כשלון הפסגה (13 באוקטובר, 1986)

„מתנגדי האסטרטגיה הדפנסיבית סבורים שהרטוריקה ההומניטארית היא נבובה בין אם משמיע אותה מנהיג מערבי או קומוניסטי".

האם טעה קיסינג'ר

במאמר קודם (17.10.1986) הסברתי שהיתה התחייבות מוקדמת של רייגן, להגביל את יוזמת ההגנה בחלל למחקר, ולהמנע מנסויים גרעיניים. קביעה זו הסתמכה על מסה של קיסינג'ר ב„ניוזוויק", בשבוע הפסגה: „נאומו של רייגן באו"ם העלה הצעה מורכבת: צמצום ראשי חץ לטווח בין יבשתי... ובו בזמן הקפאת היישום והניסוי של נשק היוזמה להגנה אסטרטגית לשבע וחצי שנים. גורבאצ'וב דרש הקפאה בת 15 שנים. פשרה אפשרית כאן".

והנה, בדיקת נאום זה של רייגן (22.9.1986) אינה מגלה אלא רמז דו-משמעי להצעת פשרה כזו. רייגן הכריז שבמכתבו לגורבאצ'וב ביום 26.7.1986 הציע ש„שני הצדדים יסכימו להגביל עצמם עד 1991 למחקר, פיתוח, וניסוי המותר לפי הסכם הטילים האנטי-בליסטיים".

כלומר, רייגן לא כלל בתחום ההקפאה ניסויים אלא יישום בלבד. כיצד יכול היה קיסינג'ר המנוסה לטעות טעות כה גסה? סביר להניח שלא טעה כלל, והעוקץ נעוץ בסיפא של דברי רייגן על הסכם הטילים נגד טילים. לפי פרוש צר ומדוייק של אותו הסכם, צדקו קיסינג'ר וגורבאצ'וב שפרשו את דברי הנשיא כהתחייבות להמנע מניסויים של נשק גרעיני, במסגרת יוזמתו.

ומי מוסמך יותר מקיסינג'ר לפרש הסכם שהוא היה אדריכלו.

ההסכם להגבלת טילים נגד טילים

מק-נמארה, שר ההגנה בימי הנשיאים קנדי וג'ונסון (1961-1967) הוא אבי האסטרטגיה של „מכה שנייה". אסטרטגיה זאת מאפשרת בקרת, פיקוח וצמצום חימוש על יסוד ביטחון הדדי ביכולת לגמול לתוקפן, במידת הרס שגורם. הסמכת הציפות של יחסי המעצמות על יכולת ההשמדה ההדדית, נודעה בראשי התבות שלה: MAD.

בוועידת הפסגה בגלאסבורו בין קוסיגין לג'ונסון (1967) תומרן ראש ממשלת בריה"מ בידי מק-נמארה לנטוש את ... המיסטית בהגנה נגד טילים, נפתחו שיחות לגיבוש הסכם שיגביל הגנה זו לאמצעים התקפיים של מעצמות מדרגה שנייה בלבד, ומתוך הבנה שזוהי עובדת חיים ולא שאלה של בחירה: אין הגנה אמינה לאוכלוסיות מפני התקפה גרעינית של מעצמה גדולה.

שיחות אלה הסתיימו בהסכם שעוצב בידי קיסינג'ר, ונחתם בוועידת הפסגה בין ניקסון לברז'נייב ב-26.5.1972. בהסכם נאמר באופן חד משמעי (סעיף 5.1): כל צד מתחייב לא לפתח, לא לנסות או ליישם מערכות טילים נגד טילים או מרכיבים שלהן, בין שהן מוצבות בים, באוויר, בחלל, או שהן ניידות על פני הקרקע.

לפי פרוש מצומצם לסעיף זה, אסור כל ניסוי לפיתוח מערכות, אם לא הוסכם עליו במפורש בשיחות בין הצדדים, כמפורט בסעיפים המתאימים בהסכם. זה היה הנושא שהעלה גורבאצ'וב בשיחותיו עם רייגן.

ברם, להסכם הגלוי נוספו בשעתו „הצהרות מוסכמות", אשר תוכנן עדיין סודי. על הצהרות אלו הסתמך עתה סגן שר ההגנה, ריצ'ארד פרל, כשעיתונאים יודעי דבר שאלו אותו כיצד מתיישבים ניסויים „מחוץ למעבדה" עם ההסכם הזה, והמפלט של פרוש הרחב מלשכנע את השואלים.

יומן כלכלי
פ. סבר

● ניו-יורק: ראיתי אפילו בנקאים מאושרים

לפני שנתיים ימים בדיוק ישבתי עם בנקאי ישראלי בניו-יורק על קערה עמוקה של דמעות ונקניק פרוס של בושה. הוא סיפר לי אז, ואני סיפרתי לקוראי, על אזעקות הטלפון העצבניות המגיעות יום-יום אל משרדו מאיזה קצין אשראי קפדן בבנק אזורי נידח בצפון המזרח המפרייח של יבשת אמריקה, המבקש לדעת היש ביכולתו של משרד-האוצר הישראלי לפרוע לאלתר את ההלוואה בת חצי מיליון הדולר שבנתינתה ליהודים הסתבך הבנק הקטן שלו, לפי עצת לחשנים חסרי אחריות, והנה עכשיו, עם הבחינה השנתית של היקף הסיכונים, הוא מבקש לבטלה ולסגור חשבון. ואני חורק שן, אמר אז הבנקאי הישראלי בוואלסטריט, עוטה עור חתול ופורע ללא מלה. לפני שנתיים, לא חלף שבוע בלי שעיתון אמריקני זה או אחר דיווח על משבר כלכלי בישראל. כשמיחזור המידע בין אמצעי התקשורת לבין עצמם גורם לכך שאותו החומר מתגלגל ומתהדהד מעיתון לעיתון, מרשת לרשת, וכל פעם בתוספת צבע שחור. להיות בנקאי ישראלי בניו-יורק, כתבתי לפני שנתיים, זה לא נעים, זה כמעט משפיל.

בראש השנה תשמ"ז פגשתי שם כמה בנקאים ישראלים מאושרים, מחוייכים, שהקולגות האמריקנים מחזרים אחריהם כלאחר כבוד גדול. והמהפך במעמדה הפיננסי של ישראל מורגש היטב בוואלסטריט ובשדרות אמריקה. „הטלפונים מצלצלים גם עכשיו על שולחני", מספר איש הבנק הישראלי שם, „וליבי כבר לא קופץ עד הגרון. אני יודע שמחפשים אותי, כי רוצים לעשות איתי עסקים. רוצים מאוד. הם, פקידי מיטב הבנקאות האמריקנית, מפתים אותי בריביות ובהבטחות, ואני יכול לבחור כיאה ללקוח חזק". מה קרה? התשובות ששמעתי מפי בנקאי ישראל באמריקה הן מקומיות, ישראליות ובינלאומיות.

נתחיל מן המזל המקומי. הבנקים הישראלים הפועלים בארה"ב, בין אם כשלוחות ובין אם כחברות-בת של האבות התל-אביביים, לא היו מעורבים ולא נכשלו במתן אשראי למגזרים הבעייתיים של המשק האמריקני, לא לחקלאות ולא לאנרגיה. היינו קטנים מדי, זהירים מדי, וגם לא רצו אותנו, מספרים בנקאינו בגאווה אירונית. לכן, אין להם עכשיו צורך להפריש מן הרווחים סכומי ענק לחובות בעייתיים ומסופקים, והם יכולים להציג (ומציגים) מאזנים מנפחי-חזה. הבנקאות הישראלית לא השתתפה גם בחגיגת האשראי למדינות דרום-אמריקה, מן הצד הכואב הזה, המכביד על מערכת הבנקאות המסחרית של ארה"ב. לישראלים אין דקירות ואין פצעים. השורה התחתונה: הבנקאות הישראלית בארצות-הברית רווחית מאוד, כולה רווחית מאוד", כעדות הנוגעים בכסף.

המזל הישראלי משתזר במקומי. כלכלת ישראל מוצגת היום בארה"ב כעוף חול שהתנער מרמצו, התרומם ממשברו; ובכנפיים פרושות טס אל הרקיע השביעי. ילד פלא, הניסוי הכלכלי המוצלח ביותר של העשור האחרון, טאסט-קייס מרהים בהישגיו — אלו רק מקצת התארים הניתנים לנו בשפע, ועוד אחזור לספר מדוע וכמה ולטובת מי. שיטת המיחזור של הדיווח העיתונאי פועלת שוב, אך בכיוון הפוך: הכתבה של „ניו יורק טיימס" על התאוששות מבטיחה מתגלגלת לעיתון פרובינציאלי כסיפור על ניסים ונפלאות ישראליים, ומשם חוזרת אל קטעי העיתונות של קציני האשראי בבנקים מקומיים, הנקראים אל מנהליהם להסביר מיד מדוע זה המליצו לפני שנתיים לצמצם את החשיפה לסיכון ישראלי ולהגדיל את החשיפה לסיכון טקסאסי, והנה עכשיו איפה טקסאס ואיפה ישראל. לא רק הרו"חות והסיפורים החיוביים מהדהדים בצנרת הכספים, אלא גם העובדות בשטח: הבנקאות הישראלית איננה מחפשת עכשיו איך לגייס אשראי בארה"ב, היא מחפשת איך להשקיע את עודפיה. „המדיניות של בנק ישראל מכוונת למנוע יבוא אשראי בנקאי מחו"ל", חצי מתלונן חצי משתבח אחד ממנהלי הבנקים הישראלים בארה"ב, „ולכן אין לנו שום צורך בסחורה. אנו באים אל הבנק אוף אמריקה, שמצב ספריו גרוע יחסית ממצב ספרינו, וממששים אצלו את חוזקו, כמה הוא משלם עבור הפקדונות שלנו אצלו. אתה יודע", אומר הבנקאי, „היום אפשר להגיד שהוא סיכון שלנו, ולא אנחנו סיכון שלו".

קצת מגוזם, אך נכון. הדירוג הבינלאומי שעורך הירחון „יורומאני" לא יחמיא לישראל גם השנה, אך אין בכך כדי לשנות את העובדה, שישראל אינה נחשבת היום בארה"ב לסיכון אשראי גדול יותר מארה"ב עצמה. נושא זה גלגלתי בשיחות-סרטנים עם יקירי הנושא תואר של קצין הערכות מאקרופוליטיות בחברת השקעות גדולה בוואלסטריט, ודבריו שנאמרו בין פריצת שיריון זנבו של הסרטון המטוגן לבין שבירת עצמות רגליו מבטאים את הלך הרוחות והטעמים בקהיליית העסקים כולה. אנחנו, הוא אומר, איננו יכולים לערוך תסריטים של מדיניות כלכלית בכל ארצות העולם בכוחות עצמנו. לשם כך היינו צריכים להקים צוותים של כלכלנים לכל מדינה בה אנו מושקעים. לכן אנו מושכים חומר סטאטיסטי, ובמידת האפשר — היום, ידידי, על כוס יין אופנתי כבר אפשר — גם השקפות ותחזיות מן המוסדות הכלכליים הבינלאומיים הגדולים. מקרן המטבע הבינלאומית, למשל. ומה היא אומרת לנו? שישראל אינה מסווגת כלווה גדול, או לווה בעייתי, או לווה התלוי בטבורה של מערכת בנקאות בינלאומית — לא, אתם לא נמצאים באף אחת מן הקטגוריות מקפיאות-העסקים הללו. כלכלנים שלכם, או שלכם-למחצה, מאכלסים מחלקות ואגפים גם בקרן המטבע וגם בבנק העולמי, שבנייניהם סמוכים זה לזה. מזכרים פנימיים מציגים אתכם כהצלחה לדוגמה. הנגיד החדש של הבנק המרכזי שלכם שווה כשלעצמו תריסר נקודות תוספת בדירוג האמינות הפיננסית. כולם אומרים שעל ברונו אפשר לסמוך מאה אחוז. היציבות הפוליטית הפנימית שלכם קוסמת לכל בנקאי סולידי, שחלומו היא ממשלת אחדות לאומית מקיר אל קיר. שולץ שלנו אוהב אתכם. בנסיבות כאלה, סיים הדובר למצוץ את לשד סרטנו, אמליץ בפני הנהלתי להרחיב עד כמה שאפשר את העסקים עם ישראל. טוב, מהו?

לימוזינות ממתינות בכניסה לבניין קרן המטבע הבינלאומית ברחוב 19

ואני, בלי לדעת האם התכוון לסרטון המטוגן או לעמידתה הפיננסית של ישראל, הסכמתי איתו כי טוב באמת. נפלטנו מאפלולית המסעדה אל רחוב ניו-יורקי דחוס וחסר-נשימה, שאיזה קיץ אינדיאני מטורף העלה עוד בתחילת אוקטובר את מעלות חומו ל-30 (צלסיוס), כמעט. הוא שב למשרדו ואני הלכתי אל הבניינים החדשים של ניו-יורק, אל מגדלי השיש ומלונות הזכוכית, שצמחיה סבוכה גדלה בתוכם, כמו סמל ירוק להיפוך היוצרות — במקום שהטבע יגן על משכנות האדם, מגינים משכנות האדם על הטבע.

בנקאי ישראלי בניו-יורק, בימים אלה ובזמן הזה, צריך להיות בדרך כלל איש מרוצה.

● וואשינגטון: מק' קטנה לק' גדולה מאוד

ק'5 התכנסה ביום שישי 26 בספטמבר, ישבה מן הצהריים ועד שבע בערב, והתפזרה ללא סיכום משותף, ברוגז. ק'7 התכנסה בשבת, גיהצה את הניגודים ופירסמה כעין הודעה מרגיעה משתמעת לכל פנים. ק'10 נתקבצה בהמשך ישיר לק'7, והרימה במקצת את מעטה החשאיות מעל דיוניה; לפחות בעיתוני וושינגטון שקראתי בטיסה מעל האוקיאנוס, נמסרו עליה פרטים מסויימים, רובם ככולם חסרי ערך ממשי. ב-20 לספטמבר פתחה בדיוניה ק'22, ואלו נמשכו יומיים; אני הספקתי להגיע אל הבניין החדש של משרדי קרן המטבע הבינלאומית בוושינגטון דקות ספורות לפני שראשי הק'22 פתחו את תידרוך העיתונאים השנתי וגם להוציא את תווית הכניסה המצולמת, שבלעדיה אתה לא-כלום. למחרת היום, באולם הנשפים האיצטדיוני של מלון שרתון וושינגטון, כיבד נאומו של הנשיא רייגן את טקס הפתיחה של כינוס הק'151, הידועה יותר בשמה הרשמי כוועידה שנתית של מועצת הנגידים של קרן המטבע הבינלאומית והבנק העולמי המונה 151 מדינות. אבל, לכל סוס ועידות ותיק ברור, כי מה שאומרים ב-ק'151 הוא רק הצגה, והגורלות נחתכים אצל ק'5. ק' בתירגומי החופשי מלקסיקון כלכלי בינלאומי, היא קבוצה, כלומר GRUOP באנגלית, או בקיצור „G". ק'5, הלא היא G5, כוללת את שרי האוצר של חמשת מעצמות המערב הגדולות: ארה"ב, יפאן (או שמא נכתוב יפאן, ארה"ב...), גרמניה, בריטניה וצרפת. ישיבתם המפורסמת והפוריה ביותר נתקיימה בספטמבר אשתקד במלון פלאזה בניו-יורק: הוסכם בה על פיחות מתואם של הדולר מול ארבעת המטבעות האחרות בשיעור שנתי מצטבר של כ-30 אחוז ועל הורדה מתוזמרת של שערי הריבית. מאז מנסים קברניטי הכלכלות המשתתפות ב-ק'5 לחזור על הסינכרוניזציה בעשייה ועל ההבנה ההדדית ורוח השיתוף ששררו במפגש פלאזה הזה. אולם ללא הצלחה רבה — בתידרוך גלוי-למחצה לעיתונאים יאמר כעבור ימים אחדים נשיא הבנק המרכזי הגרמני, קארל אוטו פוהל, כי הסופשבוע של ק'5 בוושינגטון היה השנה „המתוח ביותר", ועוד נשוב לסיבותיו.

ברצותם לרצות את השותפים, נוהגים חברי ק'5, בסיום סיבוב הדיונים הראשון המכריע, לצרף לחוגם הפנימי עוד שתי מדינות, קנדה ואיטליה. כך נוצרת ק' 7. אניני הטעם שבין קוראי ההודעות גורסים, כי הצירוף של השתיים מעדן את התבשיל. מכל מקום, הק' 5 נוהגת רק לציין את דבר פגישתה, בשעה שק' 7 נוהגת גם לומר משהו על הכלכלה. בנייר סיכום שמצאתי בתיק העשוי נייר קרטון מזול (ממוחזר) שהכינה עבור העיתונאים המזכירות הנדיבה של קרן המטבע, יכולתי לקרוא כי שרי האוצר של הק' 7 סמכו את ידיהם על התחזיות הכלכליות של ארצותיהם, וכן שהם ממליצים לארצות הסובלות מצמיחה מעטה להאיץ אותה, ולאלו הסובלות מגרעונות מסחריים להקטין אותם. זה וגם זה יועיל ל„ליצוב שערי החליפין". נאמר עוד ב-STATEMENT המשותף של שרי-האוצר חברי ק' 7 — משפט מפתח ממנו הסיקו עיתוני ובנקאי העולם, שתרגיל פיחות הדולר המשותף ממפגש פלאזה מלפני שנה לא יחזור על עצמו.

ומקבוצת „השבעה" אל קבוצת „העשרה", הוותיקה והפורמאלית שבמשפחת הקבוצות המחליטות. חברות בה, בנוסף לשביעייה הפותחת, גם הולנד, שוודיה ושוויץ. היא נוסדה ב-1962 כמועדון מדינות עשירות דיין לתת אשראי לקרן המטבע הבינלאומית, ולא לבקש אשראי ממנה. מספר חבריה אכן 11, אבל שוויץ, מוכת שגעון הניטראליות, מבקשת שלא לספור אותה ביחד עם האחרים. לפני שק' 10 ילדה את ק' 7 שילדה את ק' 5, היתה הראשונה חשובה מאוד, עכשיו היא חותמת גומי להבנות שהושגו ואי-הבנות שלא סולקו אצל הקבוצות המצומצמות. בהודעתה, שנתפרסמה ערב פתיחת ועידת המטבע והבנק העולמי עיקבות קלים של בשר החלטות ממשי, ולא רק הג'לי הדביק של ניסוחים ריקים, המספקים את כולם. נאמר שם, בין היתר, כי הפער במאזני התשלומים של מעצמות המערב „מרהים בגודלו", וכי השבת האיזון למערכת הכספים הבינלאומית צריכה לזכות לקדימות עשייתית ראשונה (אני מתקשה מאד לתרגם לעברית את האנגלית המיוחדת במינה של דיפלומטיה כלכלית).

הובעה גם דאגה מן הירידה הנוספת במחירי חומרי הגלם והסחורות, ודאגה כזו, מפי דואגים כאלה, שווה אפילו כסף. ההודעה נזפה במערכת הבנקאות המסחרית על שאינה מתגייסת במידה מספקת לעזרת המדינות השקועות בחובות. כלומר, למען הדיוק ההיסטורי, לעזרת המדינות השקועות במתן אשראי למדינות השקועות בחובות. כדי להשלים את התמונה אמרו עוד עשרת העשירות של המערב, כי קרן המטבע צריכה בהדרגה להפסיק את הנוהל הזמני של מתן סיוע מורחב, וביד נדיבה, לארצות שהסתבכו מעל לסביר. כששאלתי מכר, המיושב היטב באחד מחדרי האטריום של בניין הקרן, ברחוב 19 בוואשינגטון, מה פירוש ה„הדרגה" הזו, הוא השיב, שפירושה עד מתי שיתחשק לקרן להניק ולמדינות צמאות-הסיוע לינוק. „ושלא תשלה את קוראך", הוסיף בזעף, „החלב שלנו תמיד חמוץ-מתוק, ולפעמים יותר חמוץ ממתוק".

עוד אזכיר כאן בקצרה את ק' 22, המכונה גם „ועדת-הביניים" של קרן המטבע, שהיא הוכחה מוחצת ומוחשית לטענתו של ידידי, זה, לאמור שאין מוסד כלכלי בינלאומי קבוע יותר מן המוקם והמוכרז כזמני. ה-INTERIM, G24 COMMITTEE, יחגוג בשנה הבאה את בר-מצוותו העקרה (ואם זו קבוצה, היא תחגוג את בת מצוותה עכשיו בוושינגטון). כשנוסד המוסד הזה ב-1974, הוטל עליו להכין מערכת מטבע בינלאומית חדשה, שתהיה מספיק גמישה לאמץ את שיטת שערי החליפין הניידים, ומספיק נוקשה למנוע זעזועים משבריים בסחר עולמי כמו שפקדו את הציוויליזציה.

מפני שנוסחת-הקסמים המיוחלת לא נמצאה עד היום, ממשיכה ועדת הביניים לתפקד עד היום כממשלת מעבר מתמדת של קרן המטבע הבינלאומית, כזרוע פעילה מטעם מועצת הנגידים, המפקחת על העשייה והמדיניות השוטפת של הקרן. בין ועידה שנתית גדולה אחת לבאה אחריה, והוועידות הללו, שחמש מהן כיסיתי ככתב ועורך, ריבונו של עולם, כמה ואיזה אוכל יש בהן?

● קרן המטבע והשפע: אוכל, קדימה אוכל

נעשה לנו אתנחתה קולינארית לקראת סיומה של כתבה ראשונה זו. לפני שאספר על נסיגה במעמדה של קרן המטבע מול ניפוח במעמדו של הבנק העולמי, ועל הפיספוס העצוב של עידן הזהב ועל המריבות סביב הלא-נושא של האינדיקאטורים הכלכליים, ועל דראמת החובות המקסיקנית, שזכרתי עוד מימי טורונטו (ולכן גם על ההשוואה שבין טורונטו 1982 לוושינגטון 1986), ולפני שאספר על רשמיו של פרופ' ברונו, ועל מעמד ישראל בקרן המטבע, וגם על כמה לקחים מהיותנו ארץ קטנה ועל כמה שמחות מהיות הנפט זול ושריו מתוסכלים, ולא כל שכן לפני שאעז לסכם את המחלוקות בין גרמניה יפאן וארה"ב ואת המהפך בשוקי הפיננסים והבורסות בעולם ולנחש מי יבוא במקומו של דה-לארוזייה — הרי לפני כל אלה הרשו לי כאן סטיה קצרה בכיוון התפריט.

אין ולא היו בהיסטוריה הסעודית (מהמלה סעודה) של העולם המערבי קבלות פנים, ארוחות ערב ונשפי אכילה כמו אלו הנערכים בוועידות השנתיות של הנגידים של קרן המטבע הבינלאומית והבנק העולמי, שנתיים רצופות בארה"ב, שנה שלישית בניכר. המזמינים המתחרים על סעודת השנה הם הבנקים המסחריים הגדולים וחברות ההשקעה הרב-לאומיות. המוזמנים הם מדינאים כלכליים, יועצים כלכליים, ואי-אלו אנשי תקשורת, המצליחים להתחבר אל משלחות ארצם ולחדור פנימה, אל השולחנות העמוסים.

והם עמוסים עד הריצפה, עד השטיחים. אפשר היה להאכיל חצי סודאן.

בהעדר דירוג רשמי של האירועים הגאסטרונומיים, ערכנו אנחנו, קבוצה די מגוונת של עיתונאים ויועצים, את רשימת שלושת הבולטים. ארוחת הצהריים הסנובית ביותר הייתה זו של חברת ההשקעות והפיננסים „האחים סלומון" מניו יורק: היא נתקיימה באולמות האירוח המפוארים של מחלקת המדינה בוושינגטון (גם את המקומות הרשמיים הללו אפשר לשכור תמורת כסף רציני) ובתחילה נאם הכלכלן הציני, המתוחכם הסוער של החברה, הלא הוא אחינו קאופמן נביא-הבורסה, על הצעתו המפתיעה להנפיק את מניותיו של הבנק המרכזי של ארה"ב בבורסה של טוקיו, ובכך לפתור אחת ולתמיד את בעיית החוב החיצוני של ארה"ב, הנאמד בכ-250 מילארד דולאר. לא כל האוכלים את המעדנים הבשריים הוורודים ירדו מיד לעומקה של ההלצה האירונית, ואולי היה מי שאף אמר לעצמו, רעיון לא רע. אחד הישראלים אמר, קאופמאן מציע יפניזציה של אמריקה. ואם בענייני וכספי יפאן מדובר, אז קבלת הפנים המקורית ביותר בתפריטה, קישוטה ומנהגיה היתה זו של חברת החיתום היפנאית „ניקו", במלון ווילארד המחודש והמשופץ, שופע השיש והנברשות. מה הוגש שם? קוראים יקרים, האם באמת חושבים אתם שמסוגל אני לזכור ולמנות את מטעמיו של המטבח היפאני, על כל מנותיו המיוחדות? ולו אף רשמתי לעצמי על פתק קטן את שמות המאכלים העיקריים ואת סימני הזיהוי שלהם (כפי שאכן עשיתי, ללא בושה), ההייתי מסוגל היום לשחזר את הטעם, הניחוח, ההרכב והייחוד של כל אחד מהם ולספר זאת בכתב?

היפאנים השתדלו מאוד להרשים, ואף-על-פי כן ידינו אנו היתה, לדעת הכל, על העליונה.

אנו? אכן. כנס הנגידים של קרן המטבע הבינלאומית והבנק העולמי 1986 ייזכר גם (ואולי רק?) בזכות קבלת הפנים הגראנדיוזית, הגדולה מכולן, שערכה באגף המזרחי של הגלריה הלאומית לאומנויות בוושינגטון משפחת הבנקאים ספרא, על שני ענפיה, האחד שבבעלות ראפאבליק נאשיונאל באנק אוף ניו-יורק, והשני שבבעלות באנקו סאפרא מבראזיל. משפחת ספרא, יהודים טובים מחלב, הזמינו לארוחת הערב הרצופה שנמשכה מ-6.30 אחר-הצהריים ועד חצות הליל, לא פחות משלושת אלפים איש והשקיעו באירוע קרוב למיליון דולר. מספר המנות העיקריות נאמד בכ-65 פלוס; מספר המנות לקינוח בכ-25 פלוס. באו לגלריה שרים, נגידים, סנאטורים, בנקאים אחרים ומיטב סוחרי המטבע מאורחי הוועידה. כאן נראה כסף גדול, גדול באמת, נשפך אל הקיבות כדייאט קולה. בין המאכלים בלטו דווקא הדגים הקרים, חידוש מעניין לאחר שלושה ימים של סרטנים, סושי וצדפות. לרגע חשבתי על גפילטע פיש, וייתכן שגם הטבחים של משפחת ספרא חשבו על איזו נימה יהודית יהודית בסטרוקטורה המפוארת של התפריט. למיטב טעמי וידיעתי, האוכל לא היה כשר; אני יותר מכל אהבתי ואכלתי את אשכולות הפטל הוורוד, את האוכמניות השחורות ואת תותי הבר.

היוצאים מן הגלריה אל הלילה הוושינגטוני, הספוג לחות כמו צמר-גפן שהוצא מאמבטיה חמה, קיבלו במתנה לוח שנה בכריכת עור עדינה, שסמל הבנק של ספרא מתנוסס עליה בפיתוחי זהב. כך גנבו היהודים את ההצגה מן הבנקאים של אמריקה, מן המומחים של קרן המטבע, ואפילו מן הבירוקרטים היפאנים.

(רשימה ראשונה) ■

ולכל הדעות

מירשם לשנאה עצמית

יהודה באואר

הקצנה חרדית וכנעניות מחודשת

רבים מאתנו צפו, בערב ט' באב, בשיחה הטלוויזיונית בהנחייתה של פרופ' אניטה שפירא. כבר נכתבו דברים על התכנית, אך ברצוני לעמוד לא על הצלחתה או אי-הצלחתה, ולא על אופן הגשתה, אלא על מהות הדברים שנאמרו בה. כללית, ובלי להיכנס לדקויות של דעות, דומה ששלושה מהמשתתפים ביטאו את ההסכמה הציונית-החילונית וההומניסטית, ואילו שניים לא ביטאו אותה.

במה ניתן להגדיר הסכמה ציונית-חילונית? יש לה, דומני, כמה הנחות: ההכרה בכל-עולמיותו של העם היהודי; ההכרה בתרבותו המתמשכת, שאינה זהה עם דת ופולחן דתי כבסיס לתרבות הלאומית היהודית בישראל; ההכרה בישראל כמדינה יהודית (כלומר, כמדינת של העם היהודי, וכמדינה שבה באה לביטוי ותתפתח התרבות היהודית שהיא מורשת העבר והבטחה לעתיד), בה יחיו כשווי זכויות מלאים בני עם או עמים אחרים, על תרבותם הייחודית שוות-הערך; דחייה של ההנחה המזהה את דת ישראל עם תרבות ישראל, וקביעה שהדת שימשה, למשך תקופות היסטוריות ארוכות, מעטה הכרחי וחיובי לתרבות של העם (כפי שדתות אחרות שימשו מעטה דומה לתרבותם של רוב רובם של עמי תבל); קביעה שהאדם אינו תלוי במעשיו ובמחדליו בישות על-אנושית כלשהי; קביעה שמדינת ישראל חייבת להישאר מדינה דמוקראטית, ובה יובטחו זכויותיו של כל פרט, חייו ורכושו, במסגרת חוק שוויוני, ושבה אין להרשות את שלטון כוהני הדת על חיים אלה בניגוד לרצון הפרט. מכאן התנגדות לחוקים שכופים על הפרט את מצפונו של הממסד הדתי, והתירה לחברה שבה — על בסיס של הערכה הדדית ושיווי ערך — ידורו בכפיפה אחת אנשים שאינם מאמינים אמונה דתית עם אלה שכן מאמינים אמונה כזאת. אפשר להוסיף לרשימה הזאת, ובמסגרת קביעות כאלה יבואו בוודאי לביטוי גוונים וגווני גוונים.

מול עמדה זו נבקטות בציבור כמה עמדות נוגדות. האחת היא דתית, ומשותפת לחלק גדול מכל המחנות הדתיים המפולגים ביניהם והיא גורסת זהות מוחלטת בין דת ישראל ועם ישראל, בעבר, בהווה ובעתיד. הגיונית נובעת מכך מסקנה שמי שאינו מקיים את מצוות הדת, ממילא, במוקדם או במאוחר, יתרחק ויפרוש מהכלל היהודי. בסופו של דבר מוכרחה עמדה כזאת להביא לשלילת הציונות, שהיא עמדה לאומית כוללנית, המכירה ביהדותם של כל הפלגים, אף של אלה שדוחים את הציונות עצמה. ההגיון הפנימי של העמדה הדתית מביא, כך דומה, לפילוג ברור בין "שלומי אמוני ישראל" לבין, כביכול, זרועות חילוניות מדולדלות ומתדלדלות, אם כי ניתן "להציל" את מיעוטן במסע מיסיונרי דוגמת זה של חסידי חב"ד, או, באופן כללי יותר, דייני להחזרה בתשובה; אולם בסופו של דבר מוותר הגיון זה על מרבית העם היהודי כפי שהוא קיים כיום. המחנה הדתי, עקרונית, מוסיף לכאורה חורבן על חורבנותינו, בכוונה תחילה. אולם, וזאת נחמה מסויימת, עומד הגיון זה בסתירה לעקרון אחר והוא "אהבת ישראל". במקומות שאין אהבה זו משמשת כסות של עלה תאנה, מביאה היא גם אנשים דתיים לנסיון מכובד להכיר באוטונומיה העקרונית והמעשית של העמדה הלא-דתית היהודית, ומכאן לנסיונות גישור על בסיס של הכרת ערך עמדת הזולת כעמדה לגיטימית. חוסר הסימטריה בין העמדה הציונית-חילונית, המכירה בכל יהודי כבן העם והתרבות, לבין העמדה הדתית על גווניה הציוניים והלא-ציוניים, שאינה רואה יהודים חילוניים אלא כטועים וכאובייקטים של תעמולה לכל היותר, מתאזנת אצל הוגים ואנשי מעשה דתיים מן הסוג השני שתיארתי, לכדי יכולת הידברות והבנה. אך דא עקא — מדובר במיעוט של הוגים ואנשי מוסר, בינתיים לפחות.

התהליך בישראל מוביל, כפי שידוע לכולנו, להקצנה בכל השטחים. במחנה חרדי הולכת ומשתלטת העמדה הלא-ציונית ואף האנטי-ציונית. בסופו של דבר, כל המחנה הזה, כפי שהראה ישעיהו ליבמן בניתוח מעניין ביותר בחוברת "גשר" (2/113, תשמ"ו), הינו מיעוט (על פי כמה סקרים, כ-28 אחוז מיהודי ישראל מגדירים עצמם כשומרי מצוות). אלא שהבחירות לכנסת מצביעות על תזוזה פנימית במחנה זה, על התגברותה של קיצוניות חרדית, מורשתה של אגודת ישראל, המתפלגת היא היום למספר פלגים. בעבר, התאזנה קיצוניותם בשטח הדתי ע"י מתינות פוליטית. בהווה, היא מתאחדת עם תפישות לאומניות במידה הולכת וגוברת, מבלי לרגול בעמדות כלל-ישראליות וכלל-ציוניות. אנו עדים אפוא להתפתחותה של עמדה לאומנית, שבמודע אינה זהה עם הציונות. ואילו במחנה הדתי-הלאומי — לבד מאותו חלק שבו, שחותר להבנת-אמת עם הציבור הלא-דתי על בסיס שוויון — מתבלטת משיחיות-השקר כלפיד העובר לפני המחנה והמובילה את ציוניותם הלאה מן הדמוקרטיה. שהרי, אם אנחנו, במצב של אתחלתא דגאולה והמשיח כשער, מה לנו ולדמוקרטיה? על עמדותיו של המשיח אין הצבעות; והרי בואו של המשיח יובטח על ידי הקמת הבית השלישי, ולמען זה יש לבער את נוכחות המוסלמים מהר הבית. מכאן שיש טעם, לשיטתם, במלחמה נגד העולם כולו, פשוטו כמשמעו.

אך ההקצנה הדתית, והתחירה לחיי הפרט שאינו בהכרח דתי, אינה הסכנה היחידה לעמדה ציונית-חילונית, שההומניזם הטבוע בה מביאה לעמדה של הכרה בזכותו של כל אדם להאמין כמה שיחפוץ, ולנהוג על פי אמונתו זו במידה ולא יפגע בכך בזכויות המקבילות של זולתו. עמדה מוקצנת המקבילה לעמדה הדתית היא זו של כנעניות המתעוררת מחדש. מהי עמדה זו, כפי שבאה לביטוי בדברים שהושמעו באותו רב-שיח, וגם מעל דפי "על-המשמר" (חסון, אבישי)? זוהי עמדה שמנתקת בין היהודי הישראלי והיהודי בגלות: אין לי, אומר הכנעני, דבר משותף עם היהודי בגולה, פרט לכמה שרידי מנהגים ושרידי לשון (ניסוח שהיה נקוט אצל סטלין; הרי יש קירבה בין חסון וחבריו לבין רק"ח). אמת-נכון, מוצאי מן הגולה, אך זה עניין של עבר, אומר הכנעני: אני ישראלי, ואין לי זהות אחרת. התחירה היא לזהות משותפת יהודית-ערבית ישראלית, המתבטאת, על פי ההסבר המוגש, במושג "אזרחות". כפי שבארה"ב קיימת "אזרחות" אמריקנית שהיא זהה ל"לאומיות". שם, ורק שרידי זהויות אתניות מתקיימות במסגרתה. כך צריך להיות גם כאן, דבר דומה נכון לגבי בריה"מ. אמנם שם יש שלושה לאומים, אך הם נתונים במסגרת הנאמנות הלאומית ה"אמיתית", הסובייטית. חבה, אפוא, אומר הכנעני, נפריד בין יהדות, שאינה אלא דת, לבין ישראליות. נבטל את כל זכויות-היתר היהודיות, כגון חוק השבות, סמלים יהודיים מן העבר, ונאחד את כל יושבי ישראל בתרבות אזרחית אחת.

כמובן, זהו למעשה — על אף הכוונה הטובה — מירשם בדוק להשתלטות הרוב היהודי על הערבים. כך גם בבריה"מ, בה ה"לאומיות הסובייטית" היא למעשה כסות לשאיפת ההשתלטות הרוסית על יתר עמי בריה"מ. שכן, באיזו שפה, ובאלו מורשות תרבותיות מדובר? האם הכנענים שלנו יוותרו על העברית? על מורשת עברית חילונית לטעמם (הסמוגה, אגב, מורשת יהודית קלסית כרימון)? יתר על כן, בשביל ליצור תרבות "אזרחית" ישראלית צריך שיתוף פעולה מצד המיעוט הערבי. הערבי הישראלי, בדין, מסרב ויסרב לוותר על עצמיותו התרבותית והלשונית. והכנעני שלנו יישאר, כרגיל, לבד, עם האזרחות שלו, המבודדת מן היהדות.

הגדרתו של הכנעני את היהדות היא עצמה דתית! בדיוק כמו הרבי מליובאוויטש, רואה גם הכנעני את כל מכמני התרבות היהודית רק כשדה הרעייה של רבני העולם. לכל היותר, כפי שהתבטא אחד ממשתתפי הרב-שיח, יש ללמוד אותם כדי לדעת להתרחק מהם. זהו כמובן סילוף היסטורי האופייני לקבוצות קיצוניות בתנאי משבר חברתי, כפי שהחברה היהודית כאן ובעולם עוברת אותו כיום. הסילוף הזה אינו מודע במלואו כסילוף — אנשים באמת מאמינים בהבלים אלה, כאילו שאפשר להתנתק במעבר לאומי, כאילו שאפשר לנו לבטא, כאנשים יהודיים חילוניים, מושגים וערכים כלל-אנושיים בשפה אחרת משפת התרבות היהודית, שנצטברה בהצטברויות עצומות במשך תקופה ארוכה ביותר. מול זה עומדת העמדה החילונית-הומניסטית של הציוני הישראלי ומדגישה שהתרבות הזו, כפי שאמר מתווכח ציוני ברב-השיח, אינה נחלתם של הדתיים דווקא, היא שייכת לכולנו. יש בה אלמנטים חיוביים ושליליים, והבחירה "בין הטוב והרע", כפי שאומר המקרא בידינו.

הבעיה האקטואלית היא, שלנוכח תהליכי ההקצנה הדתית העוברים עלינו, מתגברת גם במחנה החילוני האלימות, ולא רק הפיזית, אלא גם הרעיונית, המודעת או הלא-מודעת. התגובה האחת היא נטישת הארץ, הבריחה מן המאבק ומהקושי, וההליכה חזרה אל מעגל הגולה היהודית, של אלה שלא למדו כלום ולא הבינו דבר. התגובה האחרת היא ההסתגרות מפני היהדות החילונית על ידי התנתקות מן העם היהודי; ושוב, יש כאן הקבלה מדוייקת לעמדת הדתיים-החרדיים הקיצוניים. שתי הגישות האלה משלימות אשה את רעותה. אך הגישה החרדית היא חיצונית לקוראי "על המשמר", ואילו הגישה הכנענית מהווה מיפלט ליותר מאשר קצוות במחנה זה, והנשידה לאנטי-ציונות חילונית זו מהווה סכנה. בדין טוענים הכנענים שיש להם תומכים בקיבוץ הארצי ובין אינטלקטואלים חילוניים בכלל.

בשני מאמרים שפרסם הר"ד א. אבישי בוויכוח עם ד"ר שוניה בנדור הוא שם את הדגש על הפרדת הדת מן המדינה. אינני בא להגן על שוניה בנדור, כי הוא יידע לענות תשובה משלו ואינו זקוק לי לשם כך. אך מנקודת המבט של הדברים לעיל, דומני שיש כאן דבר מעניין. לאבישי אין בעיה עם תרבות יהודית, מאחר שהוא פוסל אותה מלכתחילה, אין לו אלא לנתק "דת" מן המדינה. המעשה הוא קיצוני, חד וחלק — וכמובן אין כל סיכוי שייעשה בפועל, לא בדורנו ולא בדור הבא, לכן קל לדקלם אותו. מה פירושה של ההפרדה? למשל — חוק השבות, שמייחד יהודים במדינה יהודית, בלי ספק נכלל אצל אבישי כחוק "דת". או: חוק שמכתיב לצה"ל אוכל כשר, שהוא בלא ספק חוק המכתיב מנהג דתי לציבור לא-דתי. אם יבטלו את החוק הזה, ולא ימצאו פשרה שתאפשר לכל מי שירצה בכך להגיע בצורה מסודרת לאוכל כשר בעת שירות צבאי, יפגעו באחדות העם הזה ובכושר ההתגוננות שלו. מכאן שאנשים כד"ר בנדור ואנוכי, המאוגדים באגודה הישראלית ליהדות הומניסטית-חילונית, אמרנו שיש לבחון את הדברים לגופם. התירה להשתחררותה של החברה הישראלית מן הכבלים של דת ממוסדת צריכה להיות מלווה בתירה לפשרה שתאפשר לחילוניים יהודיים חיים משותפים עם אנשים המאמינים במסורת הדתית במסגרת עם יהודים כאן ובעולם כולו.

מי שרוצה את התפרקותה של ישראל מכל זיקה ליהדות-יהדות הרי כוללת את התרבות היהודית כולה, כולל זו הלא-דתית, הליבראלית, הסוציאליסטית, ואף החילונית-שמרנית — ממילא מוכרח לתגיע לזהות השקפה עם האנטי-ציונים, כולל לאומנים ערבים אנטי-ציונים, שחרתו על דגלם את סיסמת השקר של פלסטין דמוקרטית-חילונית. לא ייפלא אפוא שהכנעניות מובילה להצטרפות למקהלה האנטי-ציונית, שהיא, בתנאי ימינו, אנטישמיות ממש.

הכנעניות היא אפוא מירשם לשנאה עצמית, וזו כמובן תופעה תרבותית יהודית ידועה, הידועה לנו היטב מן העבר הרחוק והקרוב, היא מופיעה כל פעם מחדש, כמו הידרה בעלת ראשים לאין ספור. אם לא ניאבק בה, היא עלולה לדרוס אותנו, חלילה. מכאן זהות המאבק שלנו בהקצנה חרדית והכנענית: אין ברירה, זו המלחמה התרבותית והציונית הנכפית עלינו.

הומו אקונומיקוס

לוי מורב

לחם

אהבתי את שלמה בוחבוט, את התום שלו, את החום שלו, את השכל הישר, את הפשטות שלו ואת האמונה הפשוטה והכל-כך אמיתית שאסור לעבור על מעשה עוול בשקט. אהבתי את המחאה השקטה שלו, למרות שאני לא מסכים עמה, אני הייתי עושה דברים קשים יותר. אהבתי עוד יותר את בתו נאווה, שלמרות השהות הממושכת שלה בתל-אביב ולמרות שנעשתה "אינטליגנטית", לא איבדה את חוש הצדק הטבעי שלה והבינה מיד מה אביה מנסה לומר.

אבל דבר אחר לא נותן לי מנוח. כיצד קורה שבוחבוט וזגורי ובוזגלו ובוסקילה והאחרים לא מקשרים בין המצב הקשה והבלתי-נסבל שאליו הם נקלעו לבין מפלגת השלטון מאז 1977 — הליכוד. כיצד אין הם רואים את האינטרסים של יצחק מודעי ויגאל כהן-אורגד, ואורליך ופסח גרופר ואריאל שרון, אינטרסים כלכליים וחברתיים העומדים בניגוד גמור לאינטרס של הבוחבוטים. כיצד קורה שלמרות כל המכות הם ממשיכים לנשק את היד המכה, להצדיק את הדין ולהטיל את האשמה על מישהו אחר. הם הרי אנשים נבונים והם יודעים ורואים שהמדיניות הכלכלית מאז 1977 לא מיועדת להיטיב עמם אלא עם זולתם. שגם כשכאילו היטיבו עמם, שיעבדו את עתידנו והגדילו את הפערים עשרות מונים. איזה כתם שחור מסתיר להם את האמת המרה, או איזה משהו אחר, כבוד אבוד אולי, מעניק להם הליכוד המעוור את עיניהם מלראות את האינטרסים האמיתיים שלהם.

אינני מאמין שאנחנו יכולים לחשוף את האמת הזאת. שבכוחנו למחוק את הכתם השחור הזה. רק מתוכם, רק אנשים כמו נאווה ובנות דמותה יוכלו לעשות את זה. כל ניסיון שלנו לא יתפרש נכונה. יתקבל כפטרונות, כניסיון להכתיב מלמעלה. רק אחרי כן אפשר יהיה ליצור את החיבור הפוליטי, האידיאולוגי. בינתיים חובה עלינו לקיים את הקשר האנושי החי שאין לו תחליף. בלי להטיף, בלי להסביר, בלי לקוות לרווחים פוליטיים. אילו היינו אצל משפחת בוחבוט כדי לשתוק ביחד על כוס תה עם נענע, היינו יוצרים את ראש הגשר. מודעי ושרון אינם יכולים להיות נציגי ירוחם, דימונה ובית-שמש. יבוא היום וגם הם יבינו את זאת. אני מאמין בכך בכל לבי.

תוצאה ישירה

יוסף מונדי

משנתו של ב.ג.

בשעתו כתבתי ב"חותם" סדרה של רשימות, שבהן ניסיתי להתמודד עם המיתוס הבן-גוריוני. ברשימות אלה לא התכוונתי לדייק מבחינה היסטורית, אלא הרשיתי לעצמי להשתולל ולתת דרור לדמיון ההכרתי והתת-הכרתי.

בימים אלה דמותו של בן-גוריון שבה לכותרות, עת הציבור בארץ חוגג מאה שנים להולדתו. ברשימה זו בניגוד להשתוללויות הקודמות, אנסה להתייחס במלוא הרצינות למיתוס הבן-גוריוני לפי מיטב הכרתי ושיפוטי.

הייתי בן 16 כשהגעתי לארץ. המושגים שלי על יהדות וציונות היו מעורפלים ומבולבלים. בכל-אופן, הגעתי לארץ מתוך אמונה לוהטת, שכאן, בניגוד לארץ הולדתי, אמצא את "החופש" המיוחל. בעיר הולדתי בוקרשט, בגימנסיה הרומנית, הפך השלטון את כל התלמידים לבובות, שנאלצו לקום ולצעוק פה אחד: סטלין! סטלין! סטלין!

הייתי בן 16, אך היתה לי המודעות כי סטלין אינני אני. מעל לכל הבנתי שהוא לא יותר מרודן צמא-דמים שיש להשמידו. הדיכוי הסטליניסטי עורר בתוכי זעם ושנאה לכל מנהיג שעודד מסביבו את פולחן האישיות. כשהגענו לנמל חיפה — הורי ואני, מובן מאליו שלא ציפינו שבן-גוריון יחכה לנו עם זר פרחים. אף-על-פי-כן איש מאתנו לא פילל שתוך כמה שניות יעמיסו את כולנו כמו בהמות על משאית כדי לזרוק אותנו על גבעת שימרון, מול נהלל. היתה זו מכה קרה ויבשה, למרות החום השרבי של חודש ספטמבר. מישהו הכניס אותנו לאוהל אחד, שמו לנו כמה מיטות, זרקו עליהן מזרונים וזהו זה.

אחר-כך היתה מעברת חולון. עד היום אני זוכר את העולים החדשים מסתובבים המומים על החולות. בעיקר, ריחמתי על העולים העיראקים שעדיין לבשו חליפות יפות מגברדין שהביאו מבגדד. כדי להישאר במעברת חולון, נאלץ אני להרשם למפא"י. כן, לכל הרוחות, כדי לקבל קרון מטריה, השלטון הבן-גוריוני צירף אותך בכוח לשורותיו.

מאוחר יותר, כשהתחלתי לתרבת את עצמי ולשכלל את הידע האוטודידקטי, שמתי לב יותר ויותר לזיוף הבן-גוריוני.

אינני בא כאן לשלול את זכויותיו ההיסטוריות. אין ספק שאדם זה נחון באישיות מגנטית והיו בו כוחות אדירים, אך האופן שבו הערצו אותו נראה בעיני מעוות וחולני. (זוכרים: תימנים דפוקים מנשקים את ידיו, וכו'...) נקודה אחת ברורה ואני מאמין בה עד הסוף. נכון שבן-גוריון לחם נגד העליה הסלקטיבית, אך בדיעבד אתה למד שאנחנו, העולים החדשים, הובאנו לכאן כדי לשמש כפועלים חוטבי עצים ושואבים מים לכמה מאות משפחות של הישוב הוותיק שירש את המנדט הבריטי. אמנם המצב הדמוגרפי והכלכלי השתנה מאז שנות ה-50, אך מבחינה סטרוקטורלית אינני חושב שחלה תזוזה כלשהי מאז ימיו של בן-גוריון.

פן נוסף: הדור הנוכחי שוכח שבזמן בן-גוריון, היתה קיימת רדיפה בטחונית הגובלת בשיגעון ובפאראנויה. ייתכן מאוד שמבחינה היסטורית אפשר למצוא הצדקות, אך אנחנו שבאנו ממזרח אירופה, הכרנו מיד במיון ובזהויות בין שתי השיטות השלטוניות. אינני בקיא בפרשת לבון ויכול להיות שהצדק המשפטי היה עם בן-גוריון ובפירוש נעשה לו עוול, אבל, עצם ההתקוממות של הממסד המפא"יניקי נגד "הזקן" היה מפנה חינוכי והוכחה שאנחנו בכל-זאת יהודים ואין להשליט עלינו משטר המאפשר "פולחן אישיות".

נכון שבן-גוריון הכריז על הקמת המדינה, אבל לא הוא האיש שעשה את המדינה. המדינה נעשתה בדמם של אלפי צעירים וגם של יוצאי מחנות הריכוז, אשר חרפו את נפשם כדי שלא תקום בדור הזה ובדורות הבאים "אושוויץ שניה". דור שלם הקיז מדמו ואת הפירות השילטוניים ליקטו הטפילים של הממסד המפלגתי.

עד היום אני זוכר את הבוז והסלידה שחשתי בכל פעם, שאמצעי התקשורת דאז, היו מודיעים כיצד בן-גוריון אוהב לקרוא ספרים ומעל לכל את אפלטון ביוונית עתיקה. הבנתי מיד שההתרברבות היוונית הבן-גוריונית היא סממן מובהק של קרתנות. אם השלטון של מפא"י היה חרד לחינוך, או כבר ב-48' עם הקמת המדינה, היו כוללים את החינוך בסעיף הביטחון ויוצרים יש מאין בתי-ספר ואוניברסיטאות שבהם ניתן ללמוד חינם.

אני רוצה לטעון כאן שבעיית החינוך איננה "מחדל", אלא "פשע מכוון". ייתכן מאוד גם שגישה זו נבעה מכך שרוב האישים הפוליטיים, שהיוו את הממסד השלטוני ובן-גוריון בראשם, באו מעיירות קטנות ומכאן שראו בחינוך משהו אקסלוסיבי השייך אך ורק למעמד נבחר ומועדף.

הנקודה החשובה ביותר בהיסטוריה הבן-גוריונית היא העובדה שהיו לו אנטנות רגישות והוא הצליח למוטט את הרהב הרביזיוניסטי, עוד לפני מלחמת העולם השנייה. אין ספק שהוא הבין, כי אלה הלובשים חולצות שחורות המכריזים על עצמם כיהודים, אינם שונים במאומה מאלה הלובשים חולצות שחורות ומכריזים על עצמם כארים.

לבסוף, עלי להדגיש שחשוב להתמודד בהתמדה וללא לאות עם המיתוס הבן-גוריוני, כיוון שהחיים שלנו במדינת ישראל של שנת 1986, הם תוצאה ישירה של החזון הבן-גוריוני.

משיכות יתר מפה ומשם

יהודה לחב

לגיטימציה

מרוב דיבורים על הרוטאציה, על מועדי, על תפקידו של יוסי ביילין ועל אמינותו של שמעון פרס נעלם מן העין איזה תקדים שנקבע השבוע, עם השבעת ממשלתו של יצחק שמיר.

"חירות" כבר היתה בממשלה, לראשונה ערב מלחמת ששת הימים ב-1967. היתה גם ממשלה בראשות "חירות", לראשונה ב-1977. אך רק עתה, ערב שנת 1987, הוקמה בפעם הראשונה ממשלה בראשות איש "חירות", שנציגים של תנועת-העבודה — סיעת המערך בכנסת — נתנו לה אמונם ושרים, המייצגים את תנועת-העבודה, משרתים בה לא רק יחד עם אנשי "חירות", אלא תחת הנהגתו של איש "חירות".

השבוע ניתנה, איפוא, לגיטימציה לקיום ממשלה בראשות "חירות", בהשתתפות מפלגות פועלים. התקדים הזה עוד עלול לתבוע מאתנו מחיר גבוה מאוד. מי יודע, אולי ב-1997...

מספרים (א')

משכורות הבכירים בהנהלת הבנק הלאומי הן סוד כמוס. גילוי הסוד הוא חדירה בלתי-נסבלת לתחום הפרטיות.

אבל גובה הפיצויים למר ארנסט יפה בעקבות פרישתו המאולצת מראשות הבנק אינו סוד: 5 מיליון דולר. מכל מקום, איש לא הכחיש את הדבר.

כואו נעשה חישוב קטן: אם מר יפת יפקיד את סכום הפיצויים שלו בבנק (כוואדוז, או אפילו בתל-אביב) ויקבל, נניח, לא יותר מ-8% אחוזים ריבית, הרי זה 400 אלף דולר בשנה, כלומר, יותר מ-33 אלף דולר (50 אלף ש"ח) בחודש. 50 אלף בחודש!

זה יכול לתת מושג-מה על גובה משכורתם של הבכירים. שכן, מי יעבור תמורת משכורת קטנה יותר מן הסכום של הריבית, שהוא יכול לקבל על פיצויי הפיטורים שלו?

מספרים (ב')

הנשיא רייגן טוען, כי ברייקיאוויק לא יכול לוותר על המשכתה של "מלחמת הכוכבים", כיוון שתוכנית "מלחמת הכוכבים" היא בבחינת "תעודת ביטוח" לארה"ב, למקרה שבריה"מ תנסה לרמות ולא תקיים את ההסכמים על קיצוץ הנשק והגבלתו.

ומה יעשו הסובייטים אם יחשדו שהאמריקנים מרמים וש"מלחמת הכוכבים" נועדה לעקוף את ההסכמים ולהבטיח את עליונותם? ברור, שגם הם ייזקקו ל"תעודת ביטוח", וחוזר חלילה. ובכן, זו הסיבה שברייקיאביק לא הושג הסכם.

דרך אגב, לדברי הסנאטור האמריקני ויליאם פרוכסמייר, "מלחמת הכוכבים" תעלה כ-2000 מיליארד דולר. התחזוקה השנתית של המערכת שתוקם תעלה 200 מיליארד דולר. קשה לתפוס מה זה 2000 מיליארד, או 2 טריליון דולר. כדי להמחיש את הדבר: זה למעלה מ-300 דולר לכל אדם עלי אדמות, מפטגוניה עד אלאסקה, מטף עד זקן. זה פי שלושה מן השכר השנתי הממוצע במרבית חלקי העולם, פלוס מחיר התחזוקה השנתית. עסק כדאי. יש מי שהעסק הזה כדאי מאוד בשבילו.

איפה גאולה?

באשדוד נרצח פועל-נקיון מעזה, כנראה כנקמה על רציחות הישראלים שם. בבת-ים התעללו צעירים בפועל נקיון ערבי מעזה, כנראה מאותה סיבה. אין כל קשר משפחתי או קשר אחר בין פועלים אלה ובין הרוצחים מעזה.

והלהקה של גאולה כהן — זו הפותחת יללות היסטריות לאחר כל תקרית — אינה פוצה פיה. אף מלה בגנות התוקפים והמתעללים. אף מלה על דם נקיים וחפים מפשע.

זה טבעי לחלוטין. דם, שאינו דם יהודים, אינו דם; נקיים שאינם יהודים, אינם נקיים; חפים מפשע שאינם יהודים, אינם חפים מפשע. אדם, אין לו כל משמעות, אלא אם כן הוא יהודי. אל תעשה לחברך ששנוא עליך (אלא אם כן הוא שמאלן אוהד אש"ף, יוסי שריד, קומוניסט, מניאק, יאלה, בית"ר, יאלה!).

גלויות תל־אביביות

כתב וצייר משה בן־שאול

להיות ראש־קבוצה

ה ילד הזה בירושלים שקראו לו, פשוט, סיטון, היה „ראש קבוצה". בשבת של לפני הצהריים היה יוצא אל הרחוב הגדול של השכונה בבגדי חאקי מגוהצים להפליא, על כותפות החולצה התנופפו הסרטים הצבעוניים (צהוב וירוק, כבר אינני זוכר) של תנועת „המכבי הצעיר" ועל צווארון החולצה המעומלן היתה מונחת העניבה הכחולה־לבנה בקפלים מגוהצים למשעי.

סיטון החזיק בידו הימנית מקל חורן קצר, כדרך ה„אינגליזים".

את „ראש הקבוצה" הזה אהבנו והערצנו, אבל גם קצת פחדנו ממנו. הוא היה אומר: „הקשב, אתה... תושיט את היד קדימה!" ואז מצליף במקל החורן על גב היד. ומחייך.

„למה אתה מכה?" היו שואלים את סיטון.

„קודם תקבלו, אחר־כך אני אגיד לכם את הסיבה", היה אומר ומסתלק.

זה היה לפני שנים הרבה. היסטוריה. סיטון היה תמיד איזה „פרנג'י" ואנחנו היינו „סתם, מהשכונה". וחוץ מזה, הוא היה „ראש קבוצה".

אני מספר לכם על סיטון בגלל תל־אביב, ובגלל משהו שקראתי על מישהו, שאני דווקא מחבב אותו, באיזה מקומון עירוני מכובד.

מישהו שהוא „ראש קבוצה". וזה די לגיטימי, אפילו יש קבוצה קטנה, שאותה אפשר לבנות לאט, בשום־שכל ולגבש לה תיאוריה.

אז מה קראתי? שאותו „ראש־קבוצה" מוכשר מאוד (שאני דווקא מחבב באמת) יצר תיאוריה פוסט־מודרניסטית, שלפיה טוב וחשוב (מרווח?) להתייחס לעבר. משהו כמו קלאסיציזם, מסורת, יהודיות, עבריות, מבנים קלאסיים. אפשר לקבל ואפשר לא. מה גם שיכול (אם הוא רוצה) „ראש קבוצה" אחר וליצור תיאוריה של פוסט־אימפרסיוניזם, פוסט־פוביזם, פוסט־אקספרסיוניזם (כבר ישנו) או „האגורה העברית החדשה לשירה הכתובה בשיטת הטרוכיאוס והאמפיברכוס".

זאת אומרת: צריך ליצור תיאוריה מרתקת, מעניינת וחדשנית (גם ההיסטוריה מתחדשת) ולהיות „ראש קבוצה" מוביל ואחראי.

המון אנשים רוצים להיות בקבוצה. זה נכון. אפילו שזה כואב — זה סטאטוס. רגעו מה קראתי?

ובכן, ליצור תיאוריה, ללוש אותה, לאסוף אנשים ולעשות „סטוצים" — נשף פוסט־מודרניסטי ראשון" (נשף שנערך בצוותא בדצמבר 85'). „סטוצים" הם סימן מקדם, עניין מקדם. ב„סטוצים" אפשר לעשות גם קונצים, אבל זה די קונץ לעשות „סטוץ".

כבר אמרתי שה„סטוץ" (או מה־שמו אחר) הוא עניין מקדם, וכדי להתקדם מוכנים לקפוץ על העגלה גם כאלה שאינם משתייכים לתיאוריה, או התיאוריה לא כל־כך מובנת להם. על „סטוץ" כזה קראתי. בדיוק. העתונאי (במקומון) שמע „מיצגנית" אחת, שבין השאר מוכנה היתה לגלח מול הקהל את... שיער־ערוותה, ובכן, אותה נערה (שלא גילחה לבסוף) שאלה בראשית ה„סטוץ" את „ראש הקבוצה":

— תגיד לי „ראש קבוצה", האם העבודה שלי שייכת בכלל לפוסט־מודרניזם? הרי זה בפירוש כן־מודרניזם.

— זה מסובך, כך בערך אמר לה, קודם תעשי, אחר־כך אסביר לך איך זה מתקשר לתיאוריה.

כמו סיטון, מהשכונה בירושלים. בערך.

מי שרוצה להיות חייל במשחק, מוכרח להבין שלפעמים נופלים.

* * *

זה לגיטימי להיות „ראש־קבוצה" בתל־אביב. בטח יש עוד המון ראשי קבוצה, שאינם יודעים לעשות „סטוצים" ולקדם את הרעיון. תל־אביב עיר גדולה, מה אנחנו יודעים מה נחבא מתחת לכנפיה הגדולות.

וא־פרופו, כבר אמרתי, אני מחבב את „ראש־הקבוצה" הזה. בחור מוכשר, חכם, יודע־ספר. עם תיאוריה ובלי תיאוריה. סליחה שאני חושב בהקשר זה על ביאליק. הוא לא יצר שום... באמת שום תיאוריה, אבל אחר־כך אמרו דור־ביאליק. לא אמרו שום „איזם".

מה רציתי לומר?

רציתי לומר, שמתחת לכל זה, מתחת למעטה האיפור, הצבע, ה„סטוץ", הקלאסיות והניאו־קלאסיות, ה„פוסט" ואחרי־הפוסט, טמון עצב גדול. ■

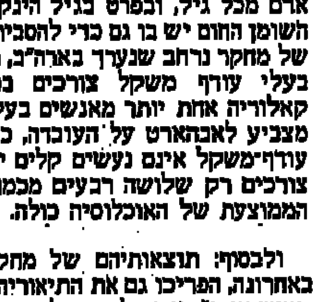

דוד ארן
מסביב לעולם

● שומן אינו גרגרנות

ט ענתם של רבים מבעלי עודף המשקל — המתקבלת בספקנות — כי הם משמינים אפילו כשהם ממעטים באכילה — יש לה, בכל זאת, ביסוס פיזיולוגי. תוצאות מחקר חדשות, שהתפרסמו לא־מכבר על־ידי פרופ' א. לאבהארט מבית־החולים האוניברסיטאי של ציריך, מניחות, כי נטייה להשמנה נובעת מתיפקוד לקוי של איבר מסוים, שבאמצעותו „שורפים" אנשים רזים קאלוריות עודפות.

תהליך שריפה זה, המכלה אנרגיה נוסף על חילוף החומרים הבסיסי, מתרחש אצל יונקים במה שנקרא „ריקמת השומן החומה", הנמצאת בעיקר בין עצמות הכתפיים, בית־השחי, בחלל־הבטן ובין הצלעות. תאי השומן החום, התדורים טיפות שומן ומספר רב של „מיטוכונדריות" ענקיות, המהוות את מפעל־הכוח של התא, מחוברים בקשרי־עצבים למערכת העצבים הווגטאטיבית (הבלתי רצונית).

בשעת האכילה, אך גם בסביבה קרה, מפעיל ה„סימפאטיקוס", הקוטב הממריץ של מערכת העצבים הווגטאטיבית, את תאי השריפה של ריקמת השומן החומה באמצעות החומר המתווך נוראדרנאלין. ניסויים בבעלי חיים — מסביר לאבהארט — הראו, כי בתוספת משקל רב מדי מתרחשת יצירת חום וזה כאילו „על אש קטנה".

זה מכבר ידוע, כי פציעות במקומות מסויימים של רמת המוח (המרכז של מערכת העצבים הווגטאטיבית) גורמות אחריהן באורח בלתי־נמנע נטייה להשמנה. תאי השומן החום של חיות־ניסוי אלה אמנם כשרים לתיפקוד, אך הם ממתינים לשווא לאות הפעולה, הנמסר להם על־ידי הנוראדרנאלין. מתן מנה נוספת של חומר זה מוליך אפוא תמיד לירידה במשקל.

מצד שני מצויים גם מכרסמים, הנוטים להשמנת־יתר, בלא פציעה במוח, אלא מתוך תכונה גנטית בלבד. במקרים אלה נפגעה לדברי ליבהארט, ריקמת השומן החום עצמה, ואין להפעילה אף באמצעות תוספת נוראדרנאלין.

מדידות מדוייקות של החום בגופם של בני־אדם הנוטים להשמנה גנטית, גילו אף אצלם מידה קטנה יותר של יצירת חום. לפיכך ניתן להניח, כי לפחות מקרים קשים של נטייה להשמנה, המתחילה כבר בגיל הילדות, נובעים מהפרעות בתיפקודה של ריקמת השומן החום.

תאי שומן חומים, המהווים אצל עכברושים שלושה אחוזים ממשקל הגוף, התגלו גם בבני־אדם מכל גיל, ובפרט בגיל הינקות. פגם בתאי השומן החום יש בו גם כדי להסביר את תוצאותיו של מחקר נרחב שנערך בארה"ב, ואשר לפיו אין בעלי עודף משקל צורכים בממוצע אפילו קאלוריה אחת יותר מאנשים בעלי גוף רזה. כן מצביע לאבהארט על העובדה, כי רבים מבעלי עודף־משקל אינם נעשים קלים יותר כאשר הם צורכים רק שלושה רבעים מכמות הקאלוריות הממוצעת של האוכלוסיה כולה.

ולבסוף: תוצאותיהם של מחקרים, שנערכו באחרונה, הפריכו גם את התיאוריה הפסיכולוגית „המשכנעת", אשר לפיה תלויים מנהגי האכילה של השמנים־יותר בגירויים חיצוניים, והם אוכלים דברי מזון מושכים במיוחד אף בלא תחושת רעב, בעוד שה„נורמאלים" אוחזים בסכין ובמזלג רק כאשר מציק להם הרעב באמת. כיום מאמינים, כי גירויים מסוג זה פועלים במידה שווה על שמנים ועל רזים.

מדענים מסויימים טענו כנגד תיאוריה זו, כי היה זה בניגוד להגיון הביולוגי אילו פיתח יצור חי איבר ל„ביזבוז אנרגיה", מאחר שההישרדות במאבק החיים תלויה בניצול האפשרי הטוב ביותר של המזון. על־כך השיבו חוקרים אמריקנים, כי מנגנון שריפת העודפים תורם דווקא להישרדות, הוא מאפשר, למשל, לקלוט כמויות־ענק של מזון, אשר מכיל חומרים תזונתיים מועטים כמו ויטאמינים ויסודות נדירים. כך מקבל האורגאניזם את כל יסודות המזון שהוא זקוק להם, בלא להינזק מעודף־משקל.

יש אפוא להניח, כי הטיפול בהשמנת־יתר יתקדם בצעדי ענק, כשיצליחו להפעיל שוב את ריקמת־השומן החומה, שיצאה מכלל שימוש, באמצעות תרופות.

רולף דגן

● גם קופים מדברים

עשרות שנים נבלם המחקר בשל טעות. ההנחה היתה, שקופים מסוגלים להוציא רק קולות נחירה וצווחה. גרונם, לשונם ושפתותיהם אינם מסוגלים ליצור „לשון חתוכה". רק בזמן האחרון גילו חוקרי התנהגות כי ההתעלמות מלשון הקולות של הקופים מושתתת על אי־הבנה. האדם אינו מסוגל לקלוט את דקויות המיבטא של הקופים למיניהם.

את פריצת־הדרך הראשונה עשה פרופ' טום סטרוזאקר מן החברה הזואולוגית של ניו־יורק. במארק הלאומי אמבולסי, במזרח־אפריקה, הבחין „ד"ר דוליטל" מודרני זה בשלושה אותות אזעקה שונים אצל קופים ארוכי־זנב ירוקים.

נביחה נרגשת פירושה: „זהירות, ברדלס". כשניתן האות הזה קופץ העדר כולו במהירות־בזק על עץ קרוב. אמנם ברדלס מסוגל גם לטפס, אך בין הענפים הקופים זריזים יותר, ואילו על־פני הקרקע הם נעים באיטיות. בפני אריה מזהיר רק ביחכות חרישי. הקופים אינם מתייחסים בכבוד למלך החיות, מאחר שהם יכולים להימלט על־ידי קפיצה על עץ. צריחה נמרצת קצרה מפי ה„שומר" היא אזעקה מפני „התקפה אווירית" של עייט. המוזהרים מגיבים בהתאם לכך. תוך שבר של שניה מסתתרים הקופים מתחת לשיח קוצני.

שריקה גבוהה מזהירה מפני נחש, אך רק כאשר מדובר בנחש פיתון ענקי. תגובת הקופים היא כה מהירה, עד שהם מסוגלים להימנע גם בלא אזהרה מנכישתו של נחש ארסי קטן. למשמע האות ניצבים הקופים על רגליהם האחוריות, מסתכלים לכיוון שאליו מביט המזהיר, ונמנעים מלגשת לאותו מקום.

מפתיע הדבר, כי גורי הקופים ארוכי־הזנב אנוסים ללמוד את משמעותם המדוייקת של האותות הללו. כבר בגיל צעיר מאוד הם מתאמנים בשמירה, וברוב להיטות הם משמיעים גם למראה יונים וחסידות את אותות האזעקה מפני עייטים. גם למראה חזיר־יבלות, שאיננו מזיק, הם משמיעים אזעקה, כאילו מדובר בברדלס, ויש שהם מחליפים לטאה בנחש־ענק.

כאשר גור משמיע אזעקה, מאמתת אמו תחילה מה באמת מתרחש. העדר מגיב רק כאשר האם עצמה משמיעה אות אזהרה. במקרה של אזעקת־שווא, מתעלמת האם מקולו של הגור; כך לומדים הגורים מה מסוכן באמת, וכיצד יש להזהיר מפניו. כך הם רוכשים, לדברי פרופ' סטרוזאקר, „ידע זואולוגי" של אויביהם, ואת ה„כינוי" הנכון שלהם.

בעוד שאוזן האדם מסוגלת להבחין בין קולות האזעקה השונים, אין הדבר כך לגבי סוגי ה„נחירה", המושמעים לשם תקשורת בין הקופים לבין עצמם. רק בדיקות ב„ספקטוגרף של קולות" הוכיחו כי לא מדובר כאן בפיטפוט גרידא, אלא ב„מלים" האופייניות לכל מצב ומצב.

פרופ' וייפארת ודורותי צ'יני מאוניברסיטת קאליפורניה שבלוס־אנג'לס גילו לאחרונה, כי בעת חיפוש אחר מזון, כאשר שני קופים ארוכי־זנב נתקלים זה בזה, נוחר הגבוה יותר בדרגה: „הנה אני". הנחות משיב: „אם כן, אני זז הצדה". סוג שלישי של נחירה פירושו: „הנה מגיע עדר זר", ורביעי: „אני יוצא אל השדה הפתוח". כאשר החוקרים השמיעו את הקולות האלה על־גבי סרט־קול, הגיבו בעלי החיים כאילו השמיעום חבריהם. זו הוכחה כי הקופים מבינים בדיוק את פירוש הקולות הללו, הבלתי־ניתנים להבחנה אצל האדם.

קופי פאוויאן־ג'לאדה יוצרים את „מלות היסוד" בלשון ובשפתיים. את זאת הוכיח לא־מכבר פרופ' באדוס ריצ'מן מן המרכז לפרימאטים ע"ש ירקס באטלאנטה. לקופים לא חסר אפוא הכושר להשמיע „תגאים" חתוכים. הם רק עושים זאת בצורה שונה מזו של האדם. הם כאילו מפטפטים במהירות עצומה, אך כנראה יש להם גם כושר השמיעה הדרוש לפיענוח ה„פיטפוט" הזה. כושר זה חסר לאדם.

העובדה שבעלי החיים האלה משתמשים בשפת הקולות שלהם (כמו האדם) מתוך הכרה מלאה, לשם העברת מסרים לחבריהם־לעדר, בולטת במיוחד במקרה של שקרים. כאשר, למשל, מוצא קוף־רזוס שבע מרי מטעם מוסתר בין השיחים, ובשעה זו עובר על ידו קוף שאיננו סובלו, הוא נוחר: „אין כאן מזון", וממתין עד שהלה מתרחק. אז הוא קורא לידידיו, אך לא בקריאה „כאן יש מזון", העלולה למשוך אורחים בלתי־רצויים. הוא משמיע קול שפירושו: „הייתי רוצה לנקות את הפרווה שלך" ועם התקרב הידיד הוא מראה לו את המזון בשקט, בתנועת־יד. פעם הפריז קוף רזוס צעיר בתמרוני הטעיה מסוג זה עד־כדי כך ש„יצא לו שם" של שקרן ללא תקנה. ברגע שצעק „אין כאן מזון" חשו אל המקום חבריו לעדר, שבאו מכל העברים כדי „לחפש את האפיקומן", ועד מהרה שב הצעיר ונהפך ל„קוף מדבר אמת"...

לפעמים אף השתיקה היא רבת־משמעות. יום אחד פיתתה הנקבה החביבה על ראש מנהיג של עדר פאוויאנים, צעיר, שיתנה עמה אהבים. במשחק האהבה דיכאו השניים את קולות התשוקה לבל יתגלו. ובכל זאת, קיבל הצעיר מנה הגונה של מכות מידי המנהיג. הלה גילה בעקבות שבחול מי עשה מה עם מי...

חיים ב. דרשר
„לטובה" ■

משרד הפנים — מועצת קרית־ארבע

פינחס ענברי

הליקויים תוקנו. איפה הכסף?

הליקויים החמורים שהתגלו במועצת קרית־ארבע לא מרשימים במיוחד את משרד הפנים. אובדן מאות אלפי דולרים, הלוואות שלא ברור למי ניתנו, הוצאות בלתי־חוקיות — כל אלה לא הביאו עדיין לפיזור המועצה. בינתיים היא מקבלת, בזו אחר זו, „אזהרות אחרונות בהחלט"

צילום: ויקי כהן

מ שרד הפנים פיתח לו במרוצת השנים תחביב מוזר, שהגיע לידי שכלול בעת האחרונה — הוא מזהיר שוב ושוב את המועצה המקומית קרית־ארבע... רק בשלושת החודשים האחרונים הוזהרה המועצה פעמיים, ולא סתם אזהרות. „אחרונות בהחלט". כל זאת, לבד מן האזהרות בכתב משנים עברו.

מי שמעיין בהתכתבות המרתקת בין משרד הפנים לבין המועצה המקומית מתקשה להשתחרר מן ההרגשה כי חבלי קסם משוכים בין חוגים במשרד לבין אותה מועצה, וכי הקריטריונים שעל־פיהם שופטים במשרד הפנים את ראש המועצה, שלום וואך, וחבריו הם סלחניים ביותר.

נדמה לעצמנו היפותזה: למשל, עיריית חיפה היתה מוציאה שלא כדין כספים למימון משפטם של בריונים שהתפרעו בשכונת ואדי ניסנאס הערבית, או היתה מממנת פעולה פוליטית של איש הימין הקיצוני בדרישה להעתיק את השכונה הערבית למקום אחר... ובכן, דברים מסוג זה קרו בקרית־ארבע — ואלה אינם המקרים החמורים ביותר.

משרד הפנים הוא קודם־כל משרד מקצועי ואסור לו לערב שיקולים פוליטיים בהחלטותיו. הוא לא יכול להתייחס אל המועצה המקומית בקרית־ארבע, כאל מועצה שקיבלה החלטות גזעניות כפיטורי העובדים הערבים, ואשר תומכת במוסדות גזעניים כמו אלה הקשורים ברב כהנא. הכוונה היא ל„יד לאחיות" — אותו מוסד שערורייתי שאמור היה להעניק חסות לנשים שנפרדו מבעליהן הערביים, אבל החוסות האומללות שלו סיפרו כי היו נתונות לסחיטה מינית, והדברים כבר פורסמו ב„על המשמר".

המשרד חייב להתייחס אל המועצה רק אם המימון ל„יד לאחיות" ניתן על־פי נוהל מוניציפלי תקין, אם התמיכות הפוליטיות היו כשורה מבחינת התקנון, ואם הסיוע המשפטי לבריונים הוא חוקי. (יחד עם זאת חייבים להעיר כי במחוז הצפון של משרד הפנים, תחת ניהולו של ישראל קניג, ההתייחסות של משרד הפנים כלפי היישובים הערביים היתה במידה לא מעטה פוליטית — והדברים כבר ידועים).

ניהול כספי מופקר

ובכן, גם על פי הקריטריונים המקצועיים פעלה המועצה המקומית בקרית־ארבע שלא כשורה וזכתה בשל כך להערות מבקר המדינה. אורכא, ההיבטים הפוליטיים הצורמים של תיפקודה הבלתי־חוקי מן הבחינה המקצועית היו רק סימפטום של ניהול כספי מופקר, שגרם לאובדן כספים עצום למשלם המסים הישראלי. אובדן זה מוערך על־ידי יודעי דבר במאות אלפי שקלים.

כאשר מדברים במשרד הפנים, חייבים לדייק ולומר כי חוגים מסויימים בו דווקא דורשים לפעול נגד המועצה, במסגרת החוק, בעוד חוגים אחרים — שתפיסתם היא הקובעת היום את עמדת המשרד — סבורים כי המועצה המקומית עדיין לא עברה את הקו האדום, ויש להמתין עוד, עד שיצטרכו לנקוט נגדה אמצעים.

את עמדת משרד הפנים מסביר הממונה על הרשויות המקומיות, אריה הכט. לדעתו, מבקר המדינה עצמו, כאשר נדרש להגדיר את המצב במועצה המקומית, השתמש במונח הממעיט „ליקויים", ואכן, באופן זה צריך המשרד להתייחס לנעשה בקרית־ארבע.

משרד הפנים ריכז בידיו כ־60 דיווחים על ליקויים, והטיל על המבקר הפנימי של הרשויות המקומיות, דב שאג, לעקוב באיזו מידה מתאמצת המועצה המקומית לתקן אותם.

על פיזור המועצה אין על מה לדבר בשלב זה, שכן הפיזור לא יעמוד במבחן הבג"ץ. הנסיון המשפטי של משרד הפנים מלמד כי חייבים להתקיים שלושה תנאים לפזר מועצה מקומית: פגיעה בשירותים לתושבים, ליקויים חמורים בניהול, וחוסר אפשרות לקבל החלטות. כל פעולה של המשרד נגד מועצה מקומית, בלי שמתקיימים התנאים האלה, היא פגיעה בדמוקראטיה המקומית, וביטול ביורוקרטי של רצון הבוחר.

אריה הכט טוען שהתרשם כי המועצה המקומית בקרית־ארבע עושה מאמץ כן לתקן את הליקויים האלה, ובעצם גילתה רצון טוב, אולי יותר מכל מועצה אחרת במצבה.

האומנם?

איש משרד הפנים לא רצה להיכנס לפרטים, והוא כנראה ידע למה. אבל לפני שנרחיב את הדיבור על אותם „פרטים" די אם נציין כי לפחות תנאי אחד בסיסי קיים — חוסר היכולת לקבל החלטות, שכן המועצה המקומית משותקת לאחר שהקואליציה בין וואך לתומכי כהנא נפלה, ולא קמה קואליציה אחרת. בינתיים פועלת (?) המועצה המקומית ללא תקציב מאושר וללא יכולת לקבל החלטה כל שהיא. אריה הכט הביא דוגמאות של מועצות מקומיות אחרות, שפעלו ללא קואליציה זמן ממושך, אבל השאלה היא איזו דוגמא רואה לפניו משרד הפנים כאשר הוא מבקש להשליט סדרי מינהל תקין במועצות המקומיות — דוגמת המועצות הנחשלות או דוגמת המועצות המשגשגות? האם באמת צריך להמתין עד שיתמוטטו השירותים לתושבים וצחנת היישוב תעלה השמימה או שיש להקדים תרופה למכה?

האם מחכים עד שיתמוטטו השירותים

אבל גם כאשר בודקים את הפרטים קשה להשתכנע כי הליקויים תוקנו במהותם. מעיינים בדוח שאג אכן אפשר להתרשם כי מושקע מאמץ גדול בתיקון. ואין פלא בכך — כאשר חרב הפיזור מתהפכת מעל הראש סביר כי ראש המועצה יעשה הכל כדי להציל את ראשו הפוליטי. אבל הליקויים שתוקנו נושאים אופי שולי, ואינם נוגעים בעיקר — אובדן הכספים המדהים, שהוא תוצאה של שנים ארוכות בהן היתה תחושה מבוססת כי בכל מה שנוגע לקרית־ארבע — לית דין ולית דיין.

מה שמפליא הוא שדב שאג, אף־על־פי שניתח בפירוט מה תוקן ומה לא, איננו מטפל באופן מעמיק בחברה לפיתוח קרית־ארבע או בחברות־הבת שלה כמו „ב.א. תיקשוב", שהן מקור אובדן הכספים הגדול של המועצה. אריה הכט אומר כי אלה מוסדות נפרדים מן המועצה מבחינה משפטית, ולפיכך בדק המבקר רק צד אחד של פעילותם — טיב הקשר של המועצה המקומית עמן. לדעתו של חבר הכנסת רן כהן, שהעמיק לחקור את המצב במועצה המקומית, יתכן ששני פקידים בכירים של משרד הפנים שקועים עד צוואר בהסתבכויות החברה לפיתוח. אחד העובדים האלה התמנה בינתיים לתפקיד בכיר בחו"ל, והשני, שהוא עדיין עובד משרד הפנים, הכחיש בכל תוקף כל קשר בין העובדים לחברה לפיתוח.

אבל גם עיון מרפרף באותו צד מסויים שהותר בו למבקר לבחון את החברה לפיתוח יש בו כדי לעורר תמיהות לגבי שביעות הרצון מן „המאמץ לתיקונים", שבו משתבח משרד הפנים. קודם־כל, ההגדרה „ליקויים" היא בהחלט ממעיטה למקרא דו"ח שאג. מסתובב למשל שיק של 80.000 דולר ואין איש יודע היכן הוא...

מדובר בהלוואה שנתנה „אמנה", היא תנועת ההתיישבות של גוש אמונים, במכתב שנכתב אל עובד החברה לפיתוח, אהרון דומב, בסוף שנת 1984. תנאי ההלוואה אינם קלים: 19 אחוז ריבית על הלוואה דולרית צמודה (רב שאג לא התייחס לשאלה אם אי־אפשר היה להשיג בבנק מסחרי רגיל הלוואה בתנאים טובים יותר). כדי לקבל את ההלוואה, שיעבדה החברה מכונות והמועצה התחייבה לשלם את החוב אם החברה לפיתוח לא תוכל לעמוד בתשלומים. דב שאג נזהר מאוד בניסוחיו: „... אין חוזה או מסמכים שיצביעו מי קיבל את ההלוואה ו/או הסדר תשלומים. שני הצדדים אומרים שיש חוזה אצל העורך־דין. למרות בקשות חוזרות ונשנות לא קיבלתי לעיון את חוזה ההלוואה. מנהלת החשבונות אומרת שלא ראתה את הצ'יק שהופקד בבנק (לא ידעה על־ידי מי) ישירות לחשבון ב.א. תקשוב בבנק".

בלי לקבוע אם יש כאן חשד לעבירה פלילית לכאורה, הרי הקורא ההדיוט עשוי בהחלט לקבל את הרושם, אפילו זה רושם מוטעה, שהסכום של 30.000 דולר בכלל לא הופקד בבנק, והחברה מחויבת חוב על הלוואה שכלל לא קיבלה... אז איפה ה־30.000 דולר? האם הוכנסו כדין לחברה לפיתוח או לחברת־הבת ב.א. תיקשוב? האם הוצאו למימון עניין פוליטי כלשהו? או שמא מצאו את מקומם חס וחלילה בכיסו של מאן דהוא? גם מורה מאוד השיטה לתת לאמנה צ'יקים פתוחים להחזר החוב.

חשדות הדדיים

בכלל, הדוברים המוסמכים של משרד הפנים, ומר הכט בתוכם, מרבים לקבוע כי „רוב הליקויים תוקנו". זה אולי נכון מבחינה סטטיסטית, ולא מבחינה עניינית. יש הבדל גדול בין ליקוי שתוקן בעניין מנהלי, חשוב ככל שיהיה, לבין עניינים כספיים, שהם בעצם המבחן האמיתי לכנות כוונתו של שלום וואך. ובעניינים הכספיים הוא מגלה עמדה נוקשה, שגם ניסוחיו הזהירים של עובד המדינה הקפדן אינם יכולים להסתיר.

בעניין הפגנתו של הרב לווינגר מול דהיישה, שעלתה למועצה המקומית „סכום פעוט" של 5.000 דולר, הודיע שלום וואך למבקר הפנימי: „חד וחלק, כי „איננו מבקש החזרת הכספים" מכיוון שהכספים ניתנו לאחר קבלת ייעוץ משפטי כחוק. דב שאג איננו קובע אם ליקוי זה תוקן אם לאו והוא משאיר זאת להתרשמותו של הקורא... כך הוא גם נוהג במקרים דומים. כמו תשלומים לחברת חקירות פרטית בעניינים המוגדרים „עבירות נגד המוסר". המבקר איננו נכנס לבדיקת הסוגיה קלה הערך אם מתפקידה של מועצה מקומית ליזום חקירות נגד המוסר, מהכרה מעט יותר מעמיקה של נשוא החקירה יכול כותב השורות האלה לספר כי האיש שנחקר הוא יריב פוליטי של הקואליציה המקומית. את סכום ההוצאה לחברת החקירות — אלף דולר — לא החזירה המועצה, והמבקר איננו מעמיק בסוגיה זאת. עניין כבר אחר שהמבקר מסתפק בכמה הערות קצרות הוא עניינה של חברת־הבת של החברה לפיתוח „ב.א. תיקשוב", שכבר עסקנו בה הרבה מעל דפי „על המשמר". על־פי הערכות של יודעי דבר שקועה החברה הזאת בחובות של לפחות 200.000 דולר על הסתבכויותיה של חברת המחשבים מסתפק המבקר בהערה מאוד לא אופיינית למבקר מקצועי „העניינים מסובכים"... והרי זה תפקידו — להבהיר את הסיבוך! המבקר מזכיר את חילופי האשמות בין החברה לפיתוח קרית־ארבע לבין חברת ב.א. תיקשוב, אבל שוכח להזכיר כי שתי החברות החשידו זו את זו בעניינים פליליים. הוא רק מציין כי הן האשימו זאת את זאת ב„ניהול כושל ופיזרני של ב.א. תיקשוב ללא ביקורת, ורישומים לא נכונים של הנהלת החשבונות. צפוי כנראה דיון משפטי".

הממונה על הרשויות המקומיות גורס כי אין זה נימוק מספיק לפעול נגד המועצה, שכן מבחינה משפטית זה מוסד עצמאי. אבל המועצה גם הפסידה כספים רבים באופן ישיר, ובמשרד המשפטים דווקא מייחסים לכך חשיבות. באמצע השבוע התקיים דיון לגבי הצורך לחייב את המועצה להחזיר את החובות השונים חיוב אישי, ובשעת כתיבת המאמר עדיין אין יודעים מה היתה ההחלטה. דיון דומה כבר התקיים בלשכתה של פליאה אלבק באמצע השנה, אך הסערות שטלטלו מאז את משרד המשפטים מנעו את המשך הדיון.

הוצאות בלתי־חוקיות

הטלטלה הזאת גם מנעה את פירסום חוות דעתו של היועץ המשפטי, הפרופ' זמיר, בעניין פיטורי העובדים הערבים של המועצה המקומית על־פי דרישות אנשי כהנא. אבל אפילו נצא מן ההנחה שהיועץ המשפטי היה קובע כי פיטורי הערבים היו בהתאם להנחיותיו המשפטיות, הנחה שהיא כמובן אבסורדית, הרי לעניין הפיטורים היו השלכות מוניציפליות שזכו לתשומת ליבו של משרד הפנים — אם נצא מתוך הנחה שהממונה על המחוז ביהודה ושומרון מייצג את משרד הפנים. ב־2 ביולי שיגר הממונה מכתב אל ראש המועצה המקומית ובו דרש ממנו לבטל את ההסכם עם קבלן הגינון שהחליף את העובדים הערבים שפוטרו. בין היתר קבע, כי החוזה נחתם עם הקבלן כאשר המועצה עדיין לא אישרה את מסגרת התקציב וכי הסכומים שייעדה לגינון היו מוגזמים וללא כיסוי. את מכתבו חתם הממונה על המחוז במילים האלה: „אנו מתייחסים להוצאות שבוצעו ושתבוצענה בנושא זה במתכונת ובהיקף ובצורה הנוכחית כבלתי חוקיות (ההדגשה שלי — פ.ע.)".

הנה כי כן, לפחות ה„ליקוי" הזה מוגדר על־ידי נציג מוסמך של משרד הפנים כעבירה על החוק.

לפני האזהרה („האחרונה בהחלט") האחרונה, ניתנה למועצה המקומית ארכה אחרת, גם היא „אחרונה בהחלט". אז נמסר לכותב השורות האלה — בצורה מוסמכת ביותר ממשרד הפנים — כי הממונה על המחוז, שלמה עמר, קיבל סמכות לפקח על המועצה „פיקוח הדוק", עד כדי מינוי מפקח כספי שישלול משלום וואך את הסמכות לפזר כספים, אלא בתוספת חתימתו של המפקח הכספי.

זאת היתה בשורה רעה מאוד לשלום וואך, משום ששלמה עמר הוא מן היחידים במשרד הפנים שניסה לטפל ברצינות באי־הסדרים במועצה המקומית. ומן הסתם כבר בא בדברים עם איש מתאים שישמש מפקח כספי. בדיוק אז, באורח פלא, החלו להופיע בעיתונות פירסומים על חקירות נגד עמר במשטרה בעניינים הקשורים בטוהר מידות. הפירסומים הוכחשו בתוקף על־ידי המשטרה ולא היה להם המשך. מכל מקום, בשום פנים ואופן אין כוונה לרמוז כי שלמה עמר היה נתון ללחצי סחיטה, ויתכן מאוד כי העיתוי הוא באמת מקרי.

בלי שום קשר לכך, היתה למועצה המקומית סיבה לחשש מפני שלמה עמר. עוד ב־11 באוגוסט 1985 שלח שלמה עמר את ההזהרה הזאת: „על המועצה המקומית לגלות רגישות רבה בעבודתה ולהקפיד על פעילות על פי החוק... יירשמו לחובתה של המועצה פעולות חריגות ונגיב בהתאם עד כדי האמצעי הקיצוני של פיזור המועצה. (הדגשה שלי — פ.ע.) זאת, כמובן, רק אם היא תפעל שלא על־פי החוק או הוראות הממונה, או אם יתגלה שהיא נחשלת".

זה שהממונה עצמו קבע כי המועצה עוברת על החוק כבר ראינו, גם ראינו שאין היא מתרגשת באופן מיוחד מהוראותיו. אשר לנחשלות: אם מצב שבו אין הנהלת מועצה, אין תקציב, אבל יש לעומת זאת חובות מעיקים — אם כל זה איננו נחשלות, אינני יודע נחשלות מהי. ועדיין לא סיפרנו את סיפורה המלא של המועצה המקומית.

תוך הכנת הכתבה לדפוס, נתברר כי במשרד המשפטים נערך דיון בשאלת הכספים שהוציאה המועצה, והובעה שביעות־רצון מהעובדה כי המועצה קיבלה בחזרה חלק מהכספים שהוציאה. אך לא נערך דיון כיצד לגבות את כל הכספים ובינהם הכספים שהוצאו למימון הפגנתו של הרב לווינגר. ■

סיפור הגדה המערבית (ג')

צבי אלפלג

הומאניות תמימה

המדיניות הליבראלית של ישראל — הגדלת מספר הבוחרים בשטחים ומתן זכות בחירה לנשים — הביאו ניצחון חסר־תקדים לאש"ף. משה דיין טעה בהנחתו כי רווחה כלכלית תקטין את חוסר שביעות הרצון ואת ההתנגדות הפוליטית של התושבים

ביוני 1967, זמן קצר לאחר שצה"ל נכנס אל הגדה המערבית, נועדתי עם משלחת של משפחת אל־מאסרי המכובדת, אשר דרשה ממני למנות אחד מבניה לראש העיר שכם. הם נימקו דרישה זו בטענה כי ראש העיר דאז, חאמדי כנעאן, לא נבחר למעשה מעולם, אלא התמנה על־ידי שלטונות ירדן. הנוהג קובע, לדבריהם, כי חילופי השלטון באזור יתלוו בחילופי משמרות בבית העירייה. התברר, כי על־פי החוק הירדני, (סעיף 84) ממנה מועצת השרים הירדנית את ראש העיר על פי צו שר הפנים.

שר־הפנים רשאי אף למנות שני חברים של מועצת העיר, שיקבלו אותן סמכויות כמו עמיתיהם הנבחרים, והם אף עשויים להתמנות לתפקיד ראש העיר (סעיף 9).

ישראל החליטה לוותר על הסמכויות הללו — ועל רבות אחרות — בניסיון להנהיג צורות שלטון דמוקראטיות יותר בשטחים. על כל חברי ההנהלות המקומיות להיבחר אפוא על־ידי תושבי השטחים, והנהלות אלו, מצדן, ימנו את ראשי הערים.

הבחירות הראשונות תחת שלטון ישראל נערכו ב־1972. ירדן התנגדה מתוך חשש מן תשפיע ישראל על התוצאות. בינתיים סירבו ראשי הרשויות המקומיות, רובם תומכים נלהבים של המשטר ההאשמי, להשתתף בבחירות. הממשל הישראלי נאלץ להפעיל לחץ ניכר כדי להבטיח שהבחירות אכן יתקיימו.

במבט לאחור מתברר כי חששות ירדן לא היו מבוססים. פרט לכאריים חאלאף (עובד הממשל הצבאי לשעבר, שלאחר שהתמנה לראש העיר של ראמאלה, התגלה כתומך לוהט של ג'ורג' חבש), ראשי הרשויות המקומיות הנבחרים היו מנהיגים מסורתיים וכעלי־ברית של ירדן.

מצב זה השתנה בבחירות של 1976. בימים ההם הבטיח לעצמו אש"ף תמיכה רבה באזור, והגיע תורו לחשוש כי ישראל תנצל את הבחירות לשם ערעור בסיס הכוח החדש שלו. רק ערב הבחירות, כשנוכח כי אין זה כך, התיר אש"ף לחסידיו הבכירים ליטול חלק בבחירות. או־אז פתח בתעמולה תוקפנית ואלימה; שהתאפיינה בקרבות רחוב, אשר בהם נפצעו קשה תושבים רבים וכן כמה מאנשי כוחות הביטחון הישראליים.

ניצחון מכריע לאש"ף

אש"ף זכה בבחירות הללו בניצחון מכריע, כי 200 חברי הרשויות המקומיות, אשר הזדהו עם ירדן, וכן מתונים אחרים, הודחו מעמדותיהם על־ידי מועמדי אש"ף. הקיצוניים האנטי־ישראליים והאנטי ירדניים קיבלו לידם את אמצעי השלטון, שלאחר־מכן הם ניצלום ללא רחמים.

אחד הגורמים שהשפיעו על תוצאות הבחירות היה תיקון החוק הירדני על־ידי ישראל, שהגדיל את מספר בעלי זכות הבחירה מ־32,000 בבחירות של 1972 ל־88,000. דבר זה הושג על־ידי מתן זכות בחירה לבני גיל נמוך יותר ועל־ידי ביטול הדרישה שהבוחרים ישלמו מס רכוש. הנה כי כן יכול היה אש"ף לאיים על מספר גדול יותר של בוחרים ולהטרידם. שלטונות ישראל העניקו אף זכות בחירה לנשים — צעד ללא תקדים בחברה ערבית מודרנית כלשהי.

מיד לאחר היוודע התוצאות הכריזו מנהיגי אש"ף, כי „למרות חניתות הדיכוי הישראלי העניק העם הפלשתיני מאנדאט ברור לאש"ף". אך איש לא הופיע, כי בכל הנוגע לחוק הבינלאומי היו מנהיגי הרשויות המקומיות רשאים להמשיך בתפקידם ללא הגבלת זמן, תוך התעלמות גמורה מתוצאות הבחירות. איש אף לא הזכיר כי אש"ף זכה בנצחונו חסר התקדים הודות למקבלי ההחלטות בישראל, שהתכוונו להביא דמוקראטיה לשטחים. למותר להדגיש כי מצב כזה לעולם לא היה נוצר תחת שלטון ירדן, ושמותיהם של שכעה, חאוואתמה וחאלאף, ראשי הערים בגדה המערבית שנהפכו לחביביהם של אמצעי התקשורת הבינלאומיים, לא היו משיגים אלא מקום בשולי ההיסטוריה הפלשתינית.

חשש מגורמי הסירוב

ב־1980 לא נערכו בחירות. תקנה שהוצאה על־ידי המושל הצבאי, הורתה לרשויות המקומיות הקיימות להמשיך בתפקידיהן. הנימוק שהובא לכך היה, כי הסכמי קמפ דייוויד דורשים כינון אוטונומיה אזורית, וכי הבחירות המקומיות ייערכו, לפיכך, בעת ובעונה אחת עם הבחירות למועצת האוטונומיה. אך הסיבה האמיתית לתקנה הזאת היה חששה של ישראל כי גורמי הסירוב באש"ף יפילו את המתונים שבשלטון, בהנהגתו של יאסר עראפאת. אלה שמטילים ספק בכך שהאחריות הראשית להשתלטות אש"ף על הגדה המערבית מוטלת על ישראל, ייטיבו לעשות אם ייזכרו במתרחש ברצועת עזה. שם לא נערכו בחירות, והרשויות המקומיות ברצועה נוהלו על־ידי אישים שבהחלט לא היו חברים ב„וועדה להכוונה לאומית" האש"פית ולא היו מעורבים בנסיונות לארגן טרור נגד ישראל. והנה, אפילו שם, לא היו מסוגלים לעמוד לאורך זמן בפני הכוח הגדל של אש"ף. כך, למשל, ראש העיר הוותיק של עזה, בעל־ברית משכבר הימים של ירדן, הביע בוז מוחלט לאש"ף. מביירות נשלחו עוצבות טרור כדי לחסלו, אך בטרם הצליחו לרצחו, הבין הוא עצמו שעליו לחצות את הקווים — או יותר נכון, לקפוץ — אל המחנה של אש"ף, אם רצונו להישאר בחיים.

מנהיגים אחרים, שלא חצו את הקו, פרשו מן הזירה הפוליטית, תוך סלידה מן המדינה היהודית שלא השכילה לתמוך בהם כאשר היו זקוקים לתמיכתה יותר מאי־פעם. ישראל — טענו — נקטה אחר־כך צעדים כדי להבטיח כי ההנהגה הקיצונית תמלא את מקומם. כך תוכל להכריז בנקל, כי אין עם מי לדבר בשטחים. אך מה שהמתונים האלה לא הבינו היה, שישראל מסוגלת לפעול לא רק מתוך רשעות אלא אף מתוך תמימות.

נאמנות לשלטון הירדני

היכן טעתה ישראל במדיניותה כלפי השטחים? היא התבוננה באופיו של השלטון שם לפני 1967, והכריזה כי שום מדינה מערבית מתקדמת לא תוכל לאפשר את המשכו של משטר ריאקציוני מסוג זה.

הממשל במזרח התיכון מאופיין על־ידי תלות הדדית מרחיקת־לכת בין האוכלוסיה ובין השליט. השליט מספק שירותים ומבטיח להגן על חיי התושבים ועל רכושם, ומן האוכלוסיה מצפים כי תגמול לו על־ידי נאמנות בלתי־מסויגת. הממשל הוא, כמובן, בדרך־כלל פונקציה של התרבות הפוליטית. בבריטניה, למשל, מקודשות זכויות האדם כמעט כאילו היו מתת אלוהים.

במזרח התיכון, בכל אופן, תלויות זכויות האזרח בציות עיוור. הסכם חברתי זה נאכף ביתר חומרה ככל שהאוכלוסיה המקומית מרשה לעצמה להטיל ספק בחוקיות המשטר השליט. דבר זה היה נכון במיוחד בגדה המערבית, שבה ראו התושבים את המשטר ההאשמי כלא כל־כך חוקי.

מבחינה אידיאולוגית בזו רוב הפלשתינים לשלטון הירדני, למעשה הם הפגינו בדרך־כלל נאמנות. המשטר הגיב על־כך בכך שהתחלק בנתח מן השלטון עם הפלשתינים (בין 1948 ל־1967 התמנו עשרה פלשתינים לתפקידי שרים בממשלת ירדן), ועל־ידי פיתויים אלה שמר על הפער בין דוגמה לבין פראגמאטיזם. ישראל, שהיא פחות מקובלת על התושבים מאשר ירדן, החליטה לזנוח את השיטה הזאת.

ואולם, משה דיין טעה בהנחתו כי רווחה כלכלית תקטין מידת חוסר שביעות־הרצון ואת ההתנגדות הפוליטית של תושבי השטחים. בלא כוונה להכתים את השאיפה ההומאנית מאוד לשפר את רמת החיים שם, יהיה זה הוגן לומר כי הציפיות, אשר ליוו את היוזמה הזאת, לחלוטין לא היו במקומן. דיין השיב למתנגדיו הישראלים בהוראה, כי אמנם מדיניות זו עלולה ליצור קשיים לטווח קצר, אך ניבא כי תוכיח את עצמה כשיימצא פתרון מדיני לסכסוך בין ישראל וערב.

חשיבות ההתנחלות — מופרזת

ואולם, לאחר שסאדאת פתח בתהליך השלום, הצליח אש"ף לכפות את מדיניות הסירוב שלו על אוכלוסיית השטחים כולה. אף לא פלשתיני אחד לא העז לשבת ליד שולחן המו"מ. מדיניות ישראל לאחר מלחמת ששת־הימים עודדה המשך קשרים מסוימים בין תושבי הגדה המערבית לבין שליטיהם הירדניים לשעבר. כך, למשל, התירה ישראל לירדן לשלם משכורות לעורכי־דין, אשר שבתו במחאה על סיפוחה של מזרח־ירושלים לישראל בשנת 1967. המשטר הירדני אף הורשה לשלם למורים ולעובדים הממשלתיים, לכוון את העניינים המוניציפאליים בגדה המערבית, למנות עובדי ציבור ולהעניק רשיונות מסחריים ואחרים. אף לא אחת מן הזכויות הללו לא נועדה לאפשר לירדן למנוע את חדירת אש"ף לענייני הגדה המערבית.

לרוע המזל אילצה המדיניות הליבראלית את ישראל לבטל את הקו של אי־התערבות פוליטית בשטחים. היא אפשרה לזירה החברתית־פוליטית שלא להגיע להתמודדות סופית בין ירדן לבין אש"ף — התמודדות אשר בה ירדן, קרוב־לוודאי, היתה מפסידה. במלים אחרות, כשלון מדיניותה ומעשיה של ישראל הגביר את הסיכוי לניצחון של אש"ף.

לרוע המזל כוון מוקד ההתעניינות ברוב פקחות אל מדיניות ההתנחלות של ישראל בשטחים, המעוררת תכופות מחאות, ושהעולם רואה בה את הנקודה המכרעת של הבעיה הפלשתינית. תכופות הפריזו בחשיבותה של ההתנחלות הזאת, בפרט כאשר הוצגה כמקור הטרור הפלשתיני. הבעיה הפלשתינית איננה נעוצה באותם כ־30,000 מתנחלים ישראלים המפוזרים בין מיליון פלשתינים, אלא בעובדה הפשוטה של שלטון ישראלי על אותם פלשתינים.

עוד זמן רב בטרם הוקמו האוהלים הראשונים של ההתנחלויות הראשונות, שימשו כלי־רכב ואוטובוסים של מטיילים ישראלים מטרה נוחה לצעירים משליכי אבנים ורימונים, עד שהישראלים הפסיקו לבקר באזור מחשש לבטחונם האישי. באזורים מסוימים, בעלי חשיבות היסטורית או דתית ליהודים, סללה ישראל כבישים חדשים, כדי שאזרחיה לא יהיו אנוסים לעבור בכפרים ובערים ערביים, שנוטים לליבוי יצרים.

אין ספק, כי אילו בחרה ישראל בממשל בלתי־ליבראלי (אף־כי אופייני לגמרי לתנאי המזרח התיכון) לא היה אש"ף קם כאותו עוף־החול — לא במקום ולא בזירה הבינלאומית — וישראל לא היתה ניצבת בפני החיזיון המצער של עריכת תערוכה פומבית של עלונים, שקראו להשמדתה של מדינת ישראל ושל העם היהודי, ושל חוברות שהנחו את הסטודנטים בהכנת פצצות וברצח המוני, באוניברסיטת ביר־זית ב־1 במארס 1985.

(רשימה אחרונה)

מבחינה אידיאולוגית בזו רוב הפלשתינים לשלטון הירדני. למעשה, הם הפגינו נאמנות

צילום: רחמים ישראלי

בעריכת יעל לוטן

עורך משנה אילן שיינפלד

דפים לספרות

אילן שיינפלד

מסה קטנה על כיסופים, סתיו

מוקדש לזיוה בן־פורת

עודו ממתין למשקה שירתת, ישוב ליד תנורון החימר השרוף, כסבר־ציפייה של אמון ותמימות, חש הקולונל שבמעיו נולדות פטריות וחבצלות מרעילות.

זה היה באוקטובר, לפני צאתו ללוויה. הקולונל המוקין של גבריאל גארסיה מארקס, זה שאין לו מי שיכתוב אליו, חש בקרבו את הסתיו כלידת פטריות מרעילות. גידול כמעט ממאיר. אצלי, עכשיו, ליד שולחן הכתיבה ומול חלון בנווה־צדק, רק ספטמבר. אבל חבצלת הסתיו שבתוכי כבר נפקחת.

קל לחוש עונה זו כגידול ממאיר. אחרי ככלות הכל, סתיו הוא עונת הפרידות, הכמיהות, הגעגוע. עונת הרגש המתנמך, כדומיה עלי שלכת, עם או בלי קול גרמושקה. עם או בלי הרקוויאם של מוצארט. דו־שיח של זמר ומרת ממצולותיו של יגון אפל ועמוק במיוחד. קולות מצועפים שליווי המקהלה והמיתה של קרן היער רק הוסכים את המרחק ביניהם לסמיך ולמוחשי יותר.

ואחרי ככלות הכל, סתיו הוא עונת המיתות המשונות. כמו בציורו של גרשוני, בגלריה גבעון. רק אתה שמו. אייזן גדה אפלה של דם. חם ומוחש כקריש קרוע, בחזית. ומן המרכז עד לפינה השמאלית העליונה פעורה מצולת הבהל העמוק, ומתוכה בוקעת הצעקה, המשוחה באדום על פני המים, רק אתה.

צווחת מעמקים, אולי. או קולו של מי שקפץ מן ההווה המסוכסך, המהביל והרותח עדיין של זרמת הקיץ, אל לועו של הכחול האפלולי של הלא־ידוע, כאל עין הסערה, וגופו מנסר את האוויר.

כאותו מלח בשירו של המשורר ההולנדי, פול ואן אוסטיין, בשומעו את קולה של לורלי, בתולת־הים המפתה והרצחנית:

התאבדותו של המלח

המלח
שומע את קולה של לורלי
מביט משעונו
וקופץ למים.

ואולי לא קפיצה, לפחות לא מתוזמנת כל כך, באופן אירוני כמעט, כקפיצתו של המלח, אלא חריגה בעד לחיץ חדק, לעתים, של היומיום השגור של הנפש, אל מחוזות מרוחקים יותר, של בראשית. אל האות הראשונה, אל השקט שטרם בואה. כאותו אדם חסר דיוקן, הצירדרקון הצי־ליצן, שבציורו של יוסף הלוי, בגלריה מבט, המבקש לחרוג מן הכוך הירקרק־חיוור בו הוא סגור כל ימיו, אל מערה אחרת, בגוון כתום חיוור, גוון חולני של חול מדבר, בו מצויה אות של ראשית. דווה בסביבתה — פאלטת צבעים מונמכת, נטולת חיוניות — אך מקסימה במסתורין האפלולי אשר גלום בה.

אלוהים „מת", כך אפרים שמואלי בספרו על הפליאה. באותה שעה שהמטאפיסיקה שבקה חיים. אולי בסתיו היא נגשמת, המטאפיסיקה, ועמה נחית האל. אולי הוא נחלץ מן האור המשתפל, מן הכחל המעמיק, מן הגוונים היגעים של השלכת. שלכת, כזו שמצאתי כלואה מאחורי חומתו של בית גדל־מידות ונטוש, בפאתי נוה צדק, מעבר לגשר שלוש, אשר שימש זה מכבר כמועדון חיילים.

משה גרשוני, ח"י רקמות, מתוך תערוכתו בגלריה גבעון, ספטמבר 1986.

אולי מן השלכת. וראי נחיה הוא מן האהבה, הכמיהה, הכיסופים. הכיסופים הנתחשים כצימאון המטפס במעלה גרונך למול הערב. כעין געגועים שאין להם מוצא ואין להם תכלית. הכמיהה המתגלית כרטט חשוף, בנהייתה של אצבע אל גוף עירום המתקפד על המורן. האהבה השופעת ממך עוד, כתמיד, כוודאות היחידה שאין לה עוררין. נעצרת באחד, כורם עמוק, כשפעה שבמקורה טמון סופה — ובו קפולה ראשית אחרת.

האהבה, אומר שמואלי, האין היא כוונת החיים ומשמעותם. שאיפת אני אל מעבר לעצמו. האין היא, אני מוסיף, עשויה להתמצות בהיגד קנאתני אחד של דושנטה המלך, כמחזה ההודי העתיק, הפונה לדבורה המרחפת על שפתי אהובתו ולוחש כמעט בתרעומת —

את לוגמת לרויה
את משקה האהבה.

האין היא, בסופו של דבר, כוחו של המשורר, שרוד שולמן, בספרו על השירה ההודית, משווה אותו למעין המתגבר, שאינו תלוי באף אדם אחר אלא בדמיון הסגולי שלו עצמו.

ואם הסתיו הזה הוא עונת המשוררים והאהבה היא כוחם, מה לסתיו ולפרידה ומה פשר הצמד הספרותי הזה, המתקיים תדיר בכל שירות הסתיו. ולאן הולכים העלים אשר נושלים מעל לשיח, ולאן נעלמים הפרלודים שפצצנו תחת ידו המאומנת של המסנתרן. ולאן האהבה.

אל מקום אחר בעולם לשם נקווים כל בכיות הסתיו. שם מהדהד קולן של כל הפרידות כולן. אהבותיו הרחוקות של האדם הרי אינן אובדות. הן שבות אליו בעד אהבתו הבוגרת, זו, נאמר, של חורף, של ראשית אביב. או אז הוא מגלה, כי הן המכשול עליו צריך הוא לגבור, כדרך לאהבתו.

ובינתיים, פכחון הסתיו וערגותיו. ומה נותר מלכדך, מעט. שתי רקמות של גרשוני. אחת שבקרקרה מסתוללות כמיתות ערפיליות וכל גופה רוקד. שנייה הנתונה בזקפתה. תפוחה מחושק. היא תופחת כאיבר מין על סף פליטה, כותב איתמר לוי בקטלוג. וסביב שתיהן, סביב שתי הרקמות החושניות האלה של גרשוני, שהתיר לעצמו לצאת כך בפתאום אל העולם —

הסלח לכל עונכי
הרפא לכל תחלואיכי:
הגואל משחת חייכי
המעטרכי חסד ורחמים.

כך, בפחם שחור, בעצמת תחנון, מעוטר היצר המועט שעוד נותר לימי הסתיו, במלים של פיוס וסליחה. שהרי, כמו שכתב וולט ויטמן בשיר לעצמי —

שמעתי מה שמדברים המדברים, את דבור התחלה והסוף;
אבל אני איני מדבר על אודות התחלה או הסוף.

מעולם לא היתה תחליות כמו שיש כאן עכשו,
או יותר נערות או גיל משיש כאן עכשו,
ולעולם לא תהיה שלמות יותר משיש כאן עכשו,
או יותר גיהנום או גן־עדן משיש כאן עכשו.

יצר ויצר ויצר
תמיד יצר המוליד אשר לעולם.

יצר מוליד או יצר לא מוליד. הרי אף אם מתנמך חינו, עודו מועם בסתיו. לפיכך אפשר לצאת, בלבוש צהוב חלמוני, מעט דהוי, כעין הסתיו, למועדון הדיקורים, ושם, על ג'ין וטוניק, בין צעיפי ההבל של דיעה כמעט קיצית, לפגוש את בני העיר, מחוללים לקול נגינתה של להקת דיבור עקיף. שהרי, מה עוד תואם את אהבת הסתיו מאשר דיבור עקיף? כן. אולי אותו ציווי ששר שלמה ארצי בתקליטו החדש —

תעשו — ותחזר.

* מאנגלית: אילן שיינפלד.

יהודה אופן

שפלה

ראיתי אשה שאמרה לי שנאת ירושלים
ואני — איך אהבה עוד
השונאת לי צור חיי

הלכה האשה להיות שפלה
חוף אפקים זרים
מסגרת וקוקי־די־סרק
תרבות יקראו בפיה

וימי ירושלים הר קודש הסלע
לא ראתה לי

ובשערי העיר צלבוני יחף
בדרך יסורי אספלט לוהט
על שאהב אשה שפלה
ואיני מדיחה מראש ההר

ראיתי אשה חוטאת לי
נלוזת שפתים
כל שאין בירושלים חטא —
חטא בפיה
וכל שחטא בירושלים —
על כה תברך

ותקלל בפי

שאולי עתה יתמו לי
יסורי אשה שפלה בהר

ראיתי אשה רואה לי שחורות ירושלים
השחירה אמרה — להלבין פניה
לו הכה בה ברק
לא בכיתי לה

שאמרה לי שנאת ירושלים
שפלה כלבה וחוף אפקים זרים

על מה אהבתיה אשת שפלה
שונאת לי ירושלים
אמרה לי שנאת
צור חיי

גבבה

אחרי שברחו השנים
ומה שנשאר הוא כאב
חד בחזה

מה־שעם תנסה להפיג את
המועקה

וכי לאן היא תלך

הלא אצלך היא בבית
אפלו על מצע
קש וגבבה

אלכסנדר גוטרמן

האדמו"ר, יצחק טבנקין

מתתיהו מינץ, חבר ויריב: יצחק טבנקין במפלגת פועלי ציון 1905־1912, יד טבנקין, ת"א, תשמ"ו

דמותו הכאריזמטית של יצחק טבנקין, כמנהיגה, נושא דברה ומתווה דרכה של הציונות הסוציאליסטית זכתה לתיאור מאלף ולהארה בעלי חשיבות רבה בחיבורו של הפרופסור מתתיהו מינץ.

עשרים וחמש שנות חייו הראשונות (1887־1912) לא זכו עד כה להערכה הראויה להן. זאת, „כי טבנקין לא טרח לפרוש את ידיעת השנים ההן בחייו בצורה מקיפה ממצה ומפורטת, וכן לא נמצאו בקרב חסידיו — אנשים ששקדו לספר על חייו ופועלו באותה תקופה, באשר התקופה לפני עלותו ארצה לא נחשבה בעיני תלמידיו בתקופתו הפורמאטיבית, ועל כן לא ייחסו משמעות רבה, ואף לא בקשו לפענח את צפונותיה".

המגיד מוורשה

לאחר עיון בחיבור של מ. מינץ, בו נחשפו שרשיו המשפחתיים, סביבת גידולו, מקורות השראתו האידיאית ופועלו באביב ימיו, מתחזקת בקרבנו התחושה שדמותו הרוחנית עוצבה ונתחשלה עוד בילדותו. בנערותו ובבחרותו, בשנות המסה ומעש הראשונות בוורשה ובתהליך עלייתו ארצה, בעשותו שלוש שנים באירופה בלימודים „בכדי להיות דוקטור לציונות סוציאליסטית". ומתאימה ליחסו של טבנקין, לעניין עלייתו ארצה, אמירתו של ר' נחמן מברצלב: „לאן שאני נוסע, אני נוסע רק לארץ ישראל". טבנקין משחר ילדותו היה בדרך לארץ ישראל המוחשית, זו שהצטיירה בחזונו הציוני־סוציאליסטי. ואם טבנקין ובני דורו לא ייחסו חשיבות יתירה לראשית דרכו בחיים, יש לראות בכך אחד מסימניה של התקופה ושל אבות תנועת העבודה, שביקשו להצניע לכת ונזהרו שלא יידבק בהם רבב של התנשאות... ואשר למעריציו, ששתו בצמא את דבריו, יש להניח שבלהט העשייה החלוצית לא התפנו לגלות צפונות עברו של האיש.

עיקר כוחו של טבנקין בתורה שבע"פ. ודאי נשתמר בו ניצוץ של אותם האדמו"רים ומגידי המישרים, שבשפע אסוציאציות, רעיונות והשוואות, הצליחו להשפיע, להלהיב ולהצית לבבות. נוכח כשרונו כנואם מתגלית חולשתו להעלות את הגיגיו בכתב ואי־לכך מועטת יחסית תורתו הכתובה בידו. דבריו בתקופות חייו המאוחרות יותר זכו לרישום להקלטה ולתיעוד כלשהו, והופיעו לאחר מכן בדפוס, לא כך הגיגיו ומעשיו בתקופת חייו הראשונה — אלה חלפו והותירו אחריהם תיעוד מזערי. בהשקעת עמל רב, תוך צירוף פרט לפרט העלתה לפנינו דמותו של י. טבנקין בהתפתחותו: הובלטו תכונות אופיו הסוער והמהפכני, סקרנותו האינטלקטואלית שלא ידעה שבעה, ואעפ"כ לא נשתעבדה לעולם לאוטוריטה, לדוגמאות ולמוסכמות. דבריו הצטיינו במקוריות, שלא אחת לוקה בסתירות, אלא שלעולם אינם סוטים מאותם האמיתות הבסיסיות, שאותם נחל בבית אביו, בוורשה. שלאורן עוצבה דמותו. הציונות הסוציאליסטית זרמה בדמו כמורשתו של אביו; כתלמיד חכם שנתפקר, חבר בו־זמנית גם בחוג נוער לומד יהודי, מיסודם של הנארודניקים, והיה פעיל בקרב חובבי ציון. כאשר האיש לא שם חיץ בין מעורבות סוציאליסטית לבין התרפקות על רעיונות חיבת ציון" (עמ' 12). מאסרו האב כמהפכן, החולי אשר חלה בבית הסוהר ומותו הטראגי השאירו צלקת עמוקה בנפשו של יצחק בן השש.

מכאן איבתו לשררה. והוא אומר: „לא יכולתי שלא להיות באופוזיציה לממשלה — הרגו את אבא שלי" (עמ' 194). ואשר לאימו, היתה לה מסורת של בית רבולוציוני" (עמ' 194), היא הזדהתה עם בנה אהובה, יצחק, בהשקפת עולמו הציונית־סוציאליסטית ובפעי־לותו בהגנה העצמית. מקור פרנסתה לאחר מות בעלה היה בית אוכל פרטי, והיא חינכה את בנה ברוח של יהדות חילונית. בלחץ המשפחה שלחה את יצחק ללמוד בחדר בוורשה, ניסיון שלא עלה יפה, והילכך העבר הבן המתחמק מקפדנותו של המלמד, לבי"ס של הרי"צ לשם חינוך. בו למד עד גיל ארבע עשרה, מפי המורים אהרון ליבושיצקי והר' יוסף לוריא. משחר ילדותו נטמעו, אם כן, ביישותו יהדות, ידיעת עימה קיום מצוות, ואהבה לארץ ישראל ולשפה העברית.

ציפיות האם ומאמצה, שבנה ילמד בבי"ס תיכוני ויהיה לרופא עלו בתוהו, כאשר „ספסל הלימודים המשמר התובע כפיפות קפרנית" לא התאימו לרוחו הסוער. גם באוניברסיטאות של וינה, ברן וקראקוב, בו השתהה שלוש וחצי שנים, למד לא מה שהמוסדות רצו, אלא בוחר לו את הלימודים לקראת פיתוח אישיותו התנועתית.

שני מורים לטבנקין

ראשית פעילותו מצטיירת על רקע חייה המדיניים והחברתיים של וארשה היהודית. בשנים 1906־1907, אז שימשה וארשה זירה למאבקים אידיאים רעיוניים בין הזרמים, פלגים ומפלגות, שפעלו בקרב הציבור היהודי. בגיל ארבע עשרה, בשנים 1901־1902, התלכדה סביבו חבורת נערים ונערות (פרחי ציון). מאוחר יותר היה בין מייסדיו ומפעיליו של ארגון נוער „מתתיהו" (1903), והוא וחבריו החלו נוטלים חלק בהגנה עצמית. ביתו הפך למקום מפגש ולמוקד הפעילות של הקבוצה. לאחר הפרעות בקישינוב והקונגרס הציוני ב־1903, קמה בוורשה הסתדרות „התחיה", אשר נועדה להיות פורום לבירור בעיית הציונות והעם היהודי. טבנקין, חברו ב"צ ראסקין והמבוגרים שב„מתתיהו" השתייכו לפורום זה.

שני אישים הטביעו את חותמם על טבנקין בצעירותו: יצחק גרינבוים ויעקב לשצ'ינסקי. ההשפעה הדומיננטית עליו היתה זו של יעקב לשצ'ינסקי — המנהיג והאידיאולוג של „הפועלים הציוניים". בתקופת חייו זו מצא י. לשצ'ינסקי חיזוק לציונות הסוציאליסטית בה דגל, בתביעתו של אחד העם להכשרת הדור, לתחיית העם ותרבותו, מכאן גם קנאותו לדיבור עברי. לאחר שחזר לוורשה מהקונ־גרס ה־6, שינה לשצ'ינסקי את טעמו, והפך להיות למנהיגם של הטריטוריאליסטים (אוגאנדיסטים). הוא התכחש לתורתו של אחד העם והופיע „כלוחם נגד עברית", (עמ' 194־195), דבר אשר גרם לטבנקין אכזבה מרה.

בסערת הוויכוחים ב„התחיה" מסביב לאוגאנדה והמאבק על הקיום היהודי ברוסיה נוכח הפרעות והאנטישמיות ייצגו גרינבוים ולשצ'ינסקי עמדות מנוגדות וקוטביות. לפי גרינבוים ארץ ישראל היא עיקרון מקודש של הציונות, והוא שולל מעיקרו את תכנית אוגאנדה (טריטוריאליזם). אשר למאבק היהודי בהווה — לא היתה מקובלת עליו דעתם של אלה, התולים תקוות במפלגות הפועלים המהפכניות. הוא האמין באבולוציה ובדמוקראטיה ודוחה את הסוציאליזם והמרכסיזם. לעומתו, כפר לשצ'ינסקי באפשרות מימושה בארץ ישראל, ולפיכך טען, כי על היהודים למצוא טריטוריה מתאימה, בה יימצא פיתרון למצוקתם הכלכלית ולשאיפותיהם הלאומיות. עד אז, כל עוד לא התגשם החזון הטריטוריאליסטי, חייבים, לפיו, הפועלים היהודים להשתלב במאבק המהפכני הסוציאליסטי נגד המשטר הצארי.

טבנקין לא היה שותף פעיל במערכה האידאולוגית ב„התחיה", אולם לאורם של הוויכוחים הולכת ומתגבשת עמדתו העצמאית. הוא מאמץ לו מגרינבוים את הארצישראליות העקרונית ודוחה את תפיסת עולמו הבורגאנית־דימוקראטית. הוא מקבל מלשצ'ינ־סקי את השקפת עולמו הסוציאליסטית־מארכסיסטית, ודוחה בשאט נפש את הטריטוריאליזם שהוא היה דוברו. עמדתו הסינתטית של טבנקין, המצרפת רדיקאליזם סוציאליסטי עם דבקות בארץ ישראל, מצאה לה חסידים רבים, וזאת כאשר לשצ'ינסקי וההולכים אחריו נטשו את „התחיה" ו„הפועלים הציונים" נתפלגו: חלקם הגדול הלך עם לשצ'ינסקי למפלגה הציונית סוציאליסטית (ס"ס), אחרים הצטרפו למפלגת הפועלים היהודים הסוציאליסטים (י"ס — סיימיסטים), והנותרים, ציוני ציון הסוציאליסטים, התלכדו במרוצת הזמן מסביב ליצחק טבנקין ולב"צ ראסקין.

ההתמודדות בין הטריטוריאליסטים לבין ציוני ציון לקראת הקונגרס הציוני השביעי הביאה לוורשה את ב. בורוכוב, שגוייס על ידי מ. אוסישקין בכדי להתמודד עם הטריטוריאליסטים „בעזרת תבניות השאובות מתחום החשיבה המארכסיסטית". טבנקין היה נוכח באספות הסברה שקיים ובוויכוחים בהם ניצבו מול בורוכוב שמואל ניגר ויצחק גרינבוים.

טבנקין חלק על שלושת בעלי הפלוגתא. הוא לא קיבל את דרכו הלוגית של בורוכוב, המבוססת על נימוקים מעשיים, המחייבים שהציונות תתגשם דווקא בא"י („הפלשתיניזם הפראקטי"), ואף כי הודהה עם אהבת ארץ ישראל של גרינבוים (ה„פלשתיניזם הפרינציפיוני"), שלל את השקפת עולמו הבורגאנית. כן התנגד נמרצות ל־ש. ניגר, שהטיף לטריטוריאליזם בלבושו הסוציאליסטי ברוח מפלגת הס"ס.

עמדתו הנחרצת של גרינבוים נגד הסוציאליזם והמארכסיזם והוויכוחים הסוערים עימו הביאו לידי כך, שקבוצת ראסקין־טבנקין, כ־70 איש במספר, פרשו מ„התחיה" באפריל 1905 ונטלו לעצמם את השם „הארגון הסוציאל דימוקראטי פועלי ציון בוורשה". חיזוקה של צמרת והארגון בכוחות אינטלקטואליים (כ"נ.י. רפאלקס־ניר, דוד בלוך, מרדכי יאהרבלום ואחרים), הפעילות בוורשה והמסר האידאולוגי שהגיע מהבירה — הביאו לידי חיזוקם של ארגוני פוע"צ, שנתקיימו מזמן.

מחלוקת טבנקין־בורוכוב

בדצמבר 1905 נתכנסה בביתו של טבנקין בוורשה ועידת פוע"צ בפולין, בה השתתף גם דוד גרין (בן־גוריון). במרכז הדיונים האידיאולוגים בוועידה זו עמדו חילוקי הדיעות על רקע התפיסה של „הפלשתיניזם הפראקטי", כפי שנוסחה על ידי בורוכוב ב„לשאלת ציון וטריטוריה", ואשר חסידיה היו פוע"צ הרוסים, — לבין „הפלשתיניזם הפרינצפיוני", בו דגלו פוע"צ הפולנים. „שרשי הפלשתיניזם הפרינצפיוני" של י. טבנקין נעוצים באהבת א"י, ארץ התנ"ך, העבר ההיסטורי וכו'. המניעים האמוצי־נאליים־רומאנטיים של טבנקין זכו לביסוס מדעי, כביכול, המושתת על המאטריאליזם הדיאלקטי.

לוועידת היסוד של „מפלגת הפועלים היהודית ה־ס.ד. פועלי ציון" ברוסיה, שנתקיימה בפורים תרס"ו, הגיע מפולין רק נציג אחד, כאשר האקטיוויסטים של „פארבאנד" וביניהם גם טבנקין נמצאו אותה שעה במאסר.

האיש המרכזי בוועידה היה ב. בורוכוב, אשר בהרצאותיו, שפורסמו לאחר מכן בשם ה„פלטפורמה שלנו", ביסס את מצעה של המפלגה על עקרונות הדיאלקטיקה המארכסיסטית.

ביסוסו של האידיאולוג של מצע פוע"צ, ובעקבותיו החלטת ועידת היסוד, לא נתקבלו על דעתם של טבנקין ועל מרביתם של חברי „הפארבאנד" הפולני, אשר נאבקו במשך שנים על דיעותיהם ועל זכותם לאוטונומיה במפלגת פוע"צ הרוסית.

טבנקין ראה את עצמו כתלמידו של ב. בורוכוב, „אשר גדול היה ממנו בשנים ובידיעות גם בארגון של עבודה מרעית". אע"פ שהיו חלוקים בשאלות יסוד של הציונות והסוציאליזם, ובייחוד בפירושן המעשי, היו קיימים ביניהם יחסי חברות וכבוד הדדי. יריבות פוליטית עברה כחוט השני ביניהם ככל אשר באו במגע אישי בוורשה, בקראקוב ובווינה והתמשכה מחוץ לגבולות של מקום וזמן. מעבר לפערים האידיאולוגים נחשפים גם הבדלים, הטמונים באופיים השונה: מול בורוכוב, איש הדיסציפלינה המדעית, התורה הברורה הבנוייה נדבך על גבי נדבך, עומד טבנקין, הנישא על כנפי האינטואיציה והרגש, שדבריו חסרים אותו ביסוס דוקטריאנרי ושיטתי, אולם משופעים באמונה בצדקת הדרך בה בחר ואותה התווה לאחרים.

טבנקין שלל את ה„פלשתיניזם הפראקטי" מעיקרו, ועימם את שיטתו והנמקתו של ב. בורוכוב, לפיהן נועדה ארץ ישראל להתיישבות ולהגשמת הציונות מטעמים פראקטיים, כפי שפורט על ידו בלשאלת ציון וטריטוריה. לדבריו, „א"י נבחרה על ידי היהודים לא רק משום שהיא ארץ אגארית למחצה — שיוכלו להקים בה בתי מלון — אלא מפני שבהכרתם של היהודים היא מולדתם ההיסטורית... —" (עמ' 67, 201־202). נימוקיו של בורוכוב היו בעיניו „טריטוריאליזם ציוני", (עמ' 198) שממנו רק פסיעה ל„מעידה טריטוריאליסטית בעתיד" (עמ' 88).

ה„פלשתיניזם הפראקטי" של ב. בורוכוב היה מבוסס על העקרונות הבאים": א) נימוקים מעשיים מחייבים לבחור בא"י. ב) ההכרח בתנועה תרפבטית־וולונטארית שתכשיר את התנאים להגירה ולהתיישבות בארץ (עמ' 57). זמן קצר לאחר מכן המיר בורוכוב את ה„פלשתיניזם הפראקטי" ב„פלשתיניזם פרוגנוסטי", אשר אינו מתכחש לתקיפותו של העקרון הראשון, אלא זונח את העקרון השני, את ההכרח בתנועה תרפבטית־וולונטארית.

לפי גירסתו, כשם שהסוציאליזם המדעי מבוסס על פרוגנוזה של התפתחות, תהליך שיש בו משום כורח היסטורי המביא להגשמתו, כן הציונות. הגשמתה של הציונות היא תוצאה של „הדינאמיקה אמגנטית של המערכת הקפיטאליסטית היהודית; כלומר של בעלי ההון היהודים המבקשים, בלית־ברירה, בסיס איתן להשקיע הונם בארץ, יחד עם יסודות פרולטאריים הנגררים אחריהם, משום דבקותה של העבודה השכירה בהון המעסיק אותה, ולא פחות מכך משום חתירתם לשיפור בסיסם האיסטראטגי לצורך מימוש ריווח המאבק לאומי וסוציאלי" (עמ' 57).

הלקח המשתמע מתפיסתו הדטרמיניסטית של בורוכוב, בכל הכרוך למימושן של מטרות הציונות לגבי ציבור הפועלים, הוא — שב ואל תעשה; „התפקיד הבונה הוא בידי הבורגנות ואילו תפקידו של הפרולטאריון הוא שחרור" (עמ' 204). יצירת החיים בארץ — ההגירה, ההתיישבות, הם תוצאה של תהליך סטיכי, „פונקציה של היזמה הפרטית, המועלת לפי עקרונות קאפיטאליסטיים" (עמ' 114).

טבנקין מגדיר את הנחותיו של בורוכוב על התהליך ההיסטורי ועל הסטיכיה המובילה להגשמת הציונות — כתפיסה פאטאליסטית, שאינה משאירה מקום לעשייתו של מעמד הפועלים לציונות — עד שיבשילו התנאים. במקום הסגידה של בורוכוב וחסידיו לתהליך הסטיכי, מטיף טבנקין לאקטיביזם, להגשמה עצמית, להתנדבותם של היסודות החלוציים העוקרים הרים. מכוח הוולונטאריזם ולתנופה אינדווידואלית. בגישתו של טבנקין יש הד לעקרונות הנארודניקים, שסברו, כי יש בכוחם של יחידים בכדי לשנות את כיוונה של ההתפתחות ההיסטורית.

בניגוד לבורוכוב, שתורתו הושתתה בעיקר על המניעים הכלכליים המעמדיים, וייחסה חשיבות קטנה למניעים היסטוריים־רוחניים של התודעה הלאומית, לפי טבנקין „הלאומיות של מעמד הפועלים היהודי צריך שתהיה חלק אינטגראלי של תודעתו הלאומית, מאבקו לשחרור לאומי" (עמ' 69). מכאן גם נאמנותו להסתדרות הציונית, ולהחיאת המורשת התרבותית והשפה העברית. הפירוש המעשי למשנת טבנקין הוא אקטיביזם ציוני וסוציאליסטי כאחד, והקמת משטר שיתופי בארץ.

סיפרו של הפרופסור מ. מינץ הוא תרומה חשובה להבנת משנתו האידיאית, אישיותו ודרך חייו של יצחק טבנקין, כמורה דרך לדורו ולדורות הבאים לדבקות במסורה החלוצית.

א.ב. יפה

הגבול החשוף של אליין פיינשטיין

אליין פיינשטיין היא דמות בולטת בספרות האנגלית בת זמננו: משוררת, מספרת, מתרגמת, עורכת, מחברת תסריטי טלוויזיה. בעיקרו של דבר היא משוררת. ראשית דרכה בספרות היתה בתחום השירה, בהמשכה — הרחיבה את מעגלי יצירתה, ובעיקר זכתה בהצלחה בשורת הרומנים שכתבה, למן „המעגל" (1970), „יציאת אמברסטון" (1972), „ילדי השושנה" (1976), „האקסטאזה של ד"ר מרים גארדנר" (1976) — ולאחרונה „הגבול" (1984). ארבעת ספרי השירה מפרי עטה וכן כרך תרגומיה משירי המשוררת הרוסיה מרינה צווטאייבה, הקנו לה יוקרה רבה. המשורר טד יוז כתב כי „אליין פיינשטיין היא משוררת מצויינת. יש לה דרך משלה, איתנה, עקבית, חודרנית — להיכנס לתוך גרעינו של נושא ולחשוף את משמעותו הנסתרת".

אליין פיינשטיין נולדה בלנקאשייר והתחנכה בלסטר. לפי מוצאה המשפחתי היא שייכת ליהדות הרוסית־האוקראינית: סביה נטשו את רוסיה לאחר הפוגרומים בסוף המאה הי"ט והתיישבו באנגליה. אליין למדה ספרות אנגלית ומשפטים באוקספורד. שם ייסדה את כתב־העת „פרוספקט". הכירה את דונאלד דייווי, שהזמין אותה ללמד ספרות אמריקנית באוניברסיטת אסקס. בשנים שעשתה באסקס, החלה לתרגם בעזרתה של אנג'לה ליווינגסטון, המרצה לספרות רוסית, את שירי צווטאייבה. מדוע חשה קירבה מיוחדת דווקא למשוררת זו? משום שצווטאייבה היתה זרה בנוף הספרותי של רוסיה, תמיד הרגישה את עצמה כ„אאוטסיידר", וגם אליין פיינשטיין, למרות היותה מעורה בחיי הספרות האנגליים ולמרות הצלחתה הבלתי־מעורערת בכמה סוגות יצירה, מתחלקת עם המשוררת הרוסית באותה תחושה של „נכר", בעיקר כנראה בשל יהדותה.

הרומנים הראשונים שלה עסקו יותר בעולמה הפנימי של האשה, בגילוי תחושותיה הנסתרות והאינטימיות ביותר, ולאו דווקא בהבטים החברתיים של חייה. ב„המעגל" עומדת במרכז הרומן הסתגלותה של אשה לחיי נשואין, יחסה לבעלה, לילדים, חישוף הפגימות והחסרונות שבדרך חיים זו, עד שהיא מגיעה למסקנה כי האשה צריכה להיות מודעת ל„לבדיותה" ולשמור עליה, כשם שהיא חייבת להשלים גם עם ה„לבדיות" של בעלה. „יציאת אמברסטון" הוא סיפור על הריון ולידה, כשהיא מעמידה את הדגש בעיקר בחלומותיה של האשה, הדימויים האובססיוויים העוברים במוחה, על רקע יחסיה המשפחתיים עם הוריה ובעלה, תוך כדי חיפוש אחרי עצמיותה הרגשית. ואילו „גן הבדולח" הוא רומן שעלילתו מתרחשת בתוך מכון מחקר מדעי בשווייץ, כאשר מתיו וחבריו עומדים על סף תגלית חדשה (אגב, אליין נשואה לארנולד פיינשטיין, מדען בכיר, ביו־כימאי, באוניברסיטת קיימברידג'). בספר זה מנגחת המחברת את החיים האקדמיים, המסודרים והמתוכננים למופת שבתחום המעבדה, עם חיי הרגש של גיבוריה, המלאים תשוקות, חרדות ונקודות־שבירה. בהעמידה שני עולמות אלה זה מול זה, מיישמת אליין פיינשטיין בתחום הרומן את התיאוריה הנודעת של ס.פ. סנאו על „שתי תרבויות".

עלילת „הגבול" מתרחשת ברובה הגדול באירופה

בסוף שנות השלושים וראשית שנות הארבעים, על רקע התפשטות הנאצים בארצות רבות והמהפך שחל בחייהם של אנשי־רוח יהודים, בעיקר במרכז־אירופה. ההתרחשויות המרכזיות ממוקמות בווינה ב־1983, ולאחר מכן בפאריס ועל גבול צרפת־ספרד. האנס ונדלר, משורר דחוי ומתוסכל, חי חיי שאננות בווינה, שכבר הורגשה בה התקרבות סוף־העידן, ערב ה„אנשלוס". ונדלר היה אדיש למתרחש ופירנס את עצמו בתקווה עמומה כי תבוסתם של הנאצים לא תאחר לבוא. הוא סבר כי היטלר נקט בקו קיצוני מדי ועל כן העם לא ילך אחריו. לא עברו ימים רבים והאנס ונדלר עם אשתו אינגה, נאלצו לעזוב את ביתם ולצאת, עם גל האמיגראציה היהודית, לפאריס. כעבור זמן הגיעו הגרמנים לצרפת. ונדלר ואשתו יצאו לגבול צרפת־ספרד וקיוו שיותן להם לעבור לספרד, שם לא הופעלו עדיין החוקים האנטי־יהודיים בכל חומרתם. אך, בהגיעם לשם נקטו כבר אמצעים חמורים, ורק מועטים מן הפליטים הצליחו להסתנן לתוך ספרד. רובם הוחזרו לצרפת, ואין ספק כי גורלם הוכרע. האנס ונדלר מוצא את מותו שם, לאחר שהגיע למקום קורט, מי שהיה תלמידו, השתייך למפלגה הקומוניסטית. המחברת סתמה ולא פירשה אם האנס התאבד או נרצח בידי קורט, כנראה מתוך קנאה.

מלבד המישור החברתי־הפוליטי יש ברומן זה גם מישור אישי־ארוטי: התערערות חיי המשפחה כשהפער בין האנס לאינגה גדל והולך, פרשת האהבה בין האנס להילדה, קומוניסטית צעירה, הנענית לו וכעבור זמן נוטשת אותו ויוצאת לרוסיה. שם היא מקבלת עבודה במחלקה הגרמנית של הוצאת הספרים הממלכתית, ובסופו של דבר, במסגרת ה„טיהורים", אוסרים ומגלים אותה למחנה־עבודה.

היסוד המקורי ביותר ברומן זה היא נוכחותה הרוחנית־הערטילאית של דמות מציאותית — ולטר בנימין, ההוגה והסופר היהודי, בן דורו וחברו של גרשום שלום, שעבר בחיים אותו מסלול עצמו וכאשר לא ניתן לו לחצות את הגבול לספרד, התאבד. ולטר בנימין אינו מופיע פיזית בתוך הרומן, אך רוחו מרחפת על פני הספר כולו, הן באמצעות המובאות מדבריו המשמשים מוטו לפרקים שונים, והן בגלל העובדה שאליין פיינשטיין מייחסת להאנס ונדלר מקצת מקווי האופי ופרטי הביוגראפיה של ולטר בנימין. בולטת בעיקר הזהות בין הגורל שלהם: שניהם מקפחים את חייהם בנסיבות דומות ובתאריך זהה. גם דמותה של הילדה מבוססת בחלקה על דמות מציאותית, היא הקומוניסטית הצעירה אסיה לאטיס, שוולטר בנימין ניהל עמה פרשת־אהבים.

בראיון עם אליין פיינשטיין לרגל הופעת „הגבול" (בכתב־העת „פיקשן מאגאזין") הדגישה הסופרת את חשיבות התפקיד שממלא ולטר בנימין בספרה. „אני מעריצה גדולה של ולטר בנימין", אמרה. „משום שהוא היה גם מארקסיסט וגם מיסטיקן. בספר הוא דמות סמלית. ידוע כי הוא הוזמן לבוא לירושלים לשמש מרצה באוניברסיטה, וסירב. הוא דחה את היסוד המיסטי שבו, ודווקא גורם זה עשוי היה להציל את חייו. בעיני הוא מייצג את כשלון המטריאליזם. יומיים לאחר התאבדותו, נפתח הגבול שהוא ביקש לעברו ..."

אליין פיינשטיין עצמה מודה כי בשנים האחרונות היא התקרבה יותר אל היהדות, נעשתה יותר מודעת ליסוד היהודי שבנפשה וביצירתה. כך, למשל, בספרה „הניצולים" היא מראה את יתרון המשפחה על הפרט. היא אימצה את ההשקפה כי הישרדות הרוח חשובה יותר מהישרדות החומר, כי הספרים וההשכלה חשובים יותר מערכים חומריים. והרי זו מורשת ה„שטעטל" היהודי המזרח־אירופי, ששם ניתן הכבוד הגדול ל„עילוי". כמו כן, היא מודעת עכשיו יותר למעמדו של בן העם היהודי, שגורלו אינו בידיו והוא נקבע על פי מידת הכנסת־האורחים שנוהגת בו הארץ שבה הוא יושב.

אשר לערכו הספרותי של הרומן, יש להעיר כי זהו אחד הספרים החשופים ביותר של אליין פיינשטיין, כתוב בסגנון מפוכח ללא קישוטי־סגנון. אך ערכו הפיוטי מובלע בתוך הכתיבה המעורטלת כביכול, וגם בשירים המיוחסים לגיבור הרומן, לפי התכסיס שנקט בו פסטרנאק ב„דוקטור ז'יוואגו".

Elaine Feinstein: The Border.
Hutchinson, London.

יעל לוטן

ליבה של אפריקה

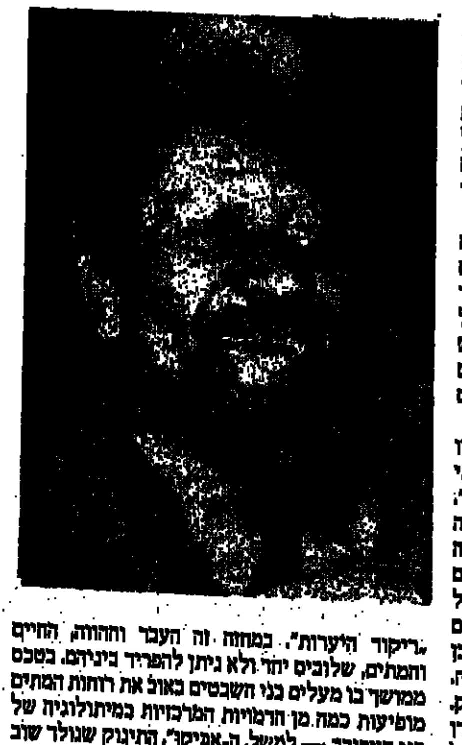

וולי סויינקה, הוא בן עם היורובה — שיחד עם האוסה והאיבו מהווים את אוכלוסיית ניגריה המודרנית — ותוצר של תרבות עתיקה המוכרת לנו בעיקר מפסלי בֶּנִין. זוהי תרבות ששמרה על צביונה האנימיסטי ושהמעבר שלה מן העולם הקדמון של היערות והביצות, של חיי השבט והכישוף, אל העולם המודרני, בו עליה להתחרות על אמצעי־ייצור וטכנולוגיה בינלאומית, הוא מעבר קשה וכאוב.

ייחודו של סויינקה כסופר הוא בכך שהצליח להעביר ללשון האנגלית ולמבנה דרמאטי אלמנטים הלקוחים היישר מן התרבות הקדומה הזו, ובכך לאפשר לאדם המערבי להציץ לתוך עולמה. השילוב של התיחכום הספרותי המודרני עם הקשר האורגני שיש לו עם תרבותו הניב יצירות שהרשימו את העולם המערבי, והן חלק מן הרפרטואר של תיאטרונים שונים ברחבי העולם.

סויינקה היום בין חמישים־ושתיים ומאחוריו כתריסר מחזות שנכתבו מאז שנות החמישים ושני רומנים — „המתורגמנים" ו„תקופה של אנומיה". מבחינות רבות הוא שייך לאותו דור ולאותה אסכולה תרבותית ששייכים לה גם בני ארצו עמוס טוטואולה וצ'ינואה אצ'בה, והמחזאי ג'ון פפר קלארק, שאף הם זכו להכרה והערכה רבה בעולם האנגלו־סכסי. אבל הגשר התרבותי המרהיב שבונים יוצרים אלה מעולם המורשת האפריקאית הקדומה אל תודעתו של בן המערב בשלהי המאה־העשרים איננו רק יצירה לשמה. אצל כולם מצטייר גם מסר חברתי רחוק ודוחק. עירנותם החברתית־פוליטית גרמה לכך שהיו סבורין כי יצירותיהם תשפיעו — ולו רק בעקיפין — על מלחמת האזרחים הארוכה והנוראה בניגריה בשנות השישים. אם ספרו של אצ'בה, „מנהיג עמו", תואר כנבואה פוליטית מדוייקת, יצירותיו של סויינקה הוחרמו ונאסרו לפרסום ולהצגה בניגריה בתקופות שונות. הוא עצמו בילה תקופה של שנתיים בבית הסוהר בשל התערבותו לסיום מלחמת ביאפרה.

מתוך סוד יצירתו של סויינקה אמרנו שהוא מעביר לשפה האנגלית ולמבנים הספרותיים המודרניים חומרים הלקוחים מן המורשת האפריקאית הקדומה. הדבר בא לידי ביטוי גם בנושאים עליהם הוא כותב וגם בלשון ובדימויים שהוא משתמש בהם. כך, למשל, במחזהו המפורסם ביותר — [illegible]

„ריקוד היערות". במחזה זה העבר וההווה, החיים והמתים, שלובים יחד ולא ניתן להפריד ביניהם. בטכס ממושך בו מעלים בני השבטים באוב את רוחות המתים מופיעות כמה מן הדמויות המרכזיות במיתולוגיה של בני היורובה — למשל, ה„אביקו", התינוק שנולד שוב ושוב ומת, שוב ושוב, וגורם יסורים ושכול אין־קץ לאמהות היולדות אותו: גורל מחריד זה ניתן לשבירה רק על ידי התערבות כוחות טמירים ומפחידים.

„במורד צידו של העולם
מן הסופה ועד ערבות הקרח,
אנו צבאות היקום, המובסים
למען הטוב אשר יבוא."

במחזה אחר של סויינקה, „הכביש", הדמות המרכזית היא של פרופסור, המנסה בדרכים שונות להבין את המוות, לזהות את מציאותו. הוא מנסה להתקרב אל המוות — ישן בבית־קברות, מתחבר לשודדי דרכים, ונהגי משאיות, מגרשו, הוא, ארם [illegible]

שנפגע בתאונת דרכים ונותר תלוי בין חיים ומוות. מולחן אוגון, האל האכזר של בני היורובה, אמור לתווך בין מחשבתו של הפרופסור לבין המציאות שבמוות. האם יתכן שהמקרה בלבד הוא שמעביר את החי אל המוות? בעולמם של אנשים אלה אין מקרה, כי אין עצמים דוממים. נהג המשאית חייב להימצא בקשר נפשי עם הרכב בו הוא נוהג וחוטב העצים מגלה לפרופסור שהרוח אשר בעץ ממשיכה להתקיים בו גם אחרי שהוא מנוסר ללוחות, ורק כאשר העץ כבר מעובד ובנוי בצורת רהיט כזה או אחר, הוא חדל מלהיאבק... בעולם שכזה לא יכול להיות מקרה, והמוות הוא אכן חלק מן החיים.

גם במחזה „יושבי הביצות" העולם הפיזי המקיף את האנשים מלא כוחות המעינים אותם, והם, בתמימותם, מנסים לרצות את הכוחות הללו בדרכים מסורתיות פולחניות. במחזה הזה נחשף העולם הקדום, האנימיסטי, לביקורת ותבונה של אחד הגיבורים, איגווה, המטיל ספק בכוחו הכל־יכול של „הנחש הגדול", שיושבי הביצות מעלים לו קרבנות בלי הרף, והוא מורד במסורת. אגב כך, הוא חושף את פרצופו האמיתי של הכוהן המשמש בפולחן הנחש ובסופו של דבר הוא בורח מן הביצות. „רק הילדים והזקנים עוד נותרו כאן..." הוא אומר. „רק התמימים ורפי־השכל."

ובכך סויינקה משתמש בחומרים הלקוחים מן המסורת ומן המורשת התרבותית, מבלי לייחס להם ערכים מקודשים או יקרים במיוחד. בלעדיהם אין להבין את העולם האפריקאי המשתנה, אבל גם אין לקבל אותם כמות שהם, לא מתוך שמרנות ולא מתוך סנטימנטליות. בסופו של דבר, יש נימה אופטימית מקויימת בתהליך שהוא מתווה. בסוף המחזה „יושבי הביצות" אומר הקבצן העיוור שאיגווה סירב לקחת אותו עימו בדרכו מן הביצות:

„ובכן, אשאר כאן ואמסור את אשר יקרה... הסנוניות ימצאו את קיניהן כאשר ישובו. גם העטלפים עוזבים את חוריהם אשר בעצים ומפריחים עלים רטובים בכנפי־העור שלהם. היו כנפים, כנפים בכל מקום כאשר באתי וניגבתי את כפות רגלי על מפתנך, שמעתי את הצרצר מתגרד מתוות לבית שחיו..."

העיוור נשאר, אבל הוא איננו חסר אונים, כי הוא קשוב לעולם, וזה אולי המסר של וולי סויינקה.

אנדד אלדן

✧

לא רז. לזר
הזר: מזכיר לי כעקיצות חרודיו

את הקוצים החדים שראשי טלטל
זרמי זהמה לזרעי מחיה
כך להפך לילה מפחד.
לחוש חשמל בזרועותיו
חיש שתיל ראשך השחרחר
באדמה האדמה
ונדמה לך ברוש או אלון
רק נדמה?
עליו אתה מכה
שרשים? כפות רגליך
צמרת לו לא הוא לך אל
אתה בשבילו אלה
פורשת ענפיה ומכניסה בכנפיה
את כל הגוזלים שטפחה כתקוות
אמך הצגה לאבא אמא להיות
אבא אמא קשה שחורת חוות אמא
עדין אימה
מהלכת עליך
ופתע צעקות חתן וכלה
קול חתן וקול כלה
ועד שטנסן קול ששון
וקול שמחה הכל כלה

מתוך ספר שירים „זורם וזהיר קור" בהוצאת הקיבוץ המאוחד, שיופיע בקרוב.

ח. יים

הערך הנומינאלי של המלים

לזכרו של בנקו אדר, במלאת שלושים למותו

האיש שאמר: „מה שהיה הוא שיהיה" היה אופטימיסט ללא תקנה, שורק סתם כך דיבורים כדי לעשות רושם.

מה שהיה הוא שיהיה?

באמת?!

מה שהיה היה, עבר חלף, וזכרונו לקללה או זכרונו לברכה.

הכל רשום ב„ספר החיים" בסעיף חובה.

היה ולא יחזור יותר, כולו הפסד.

מה שיהיה שייך לחוזאים של עולם אינם קולעים למטרה. או אולי, לפוליטיקאים שאוהבים את השיר „עתיד ימה מזהיר לנו מן השחור יאיר".

האיש שהפטיר באותו מקום: „מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש", לא אמר דבר. הוא שכח לציין, ואולי לא ציין זאת בכוונה, כי יש יתרון לאדם שאינו עמל. העמלים, כידוע, מתים צעירים.

זה לא נכון, ש„כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא" ו„אל מקום שהנחלים הולכים, שם הם שבים ללכת".

פשוט לא.

יש נהרות ונחלים שהולכים לים והים נוגס ביבשה ויש נהרות ונחלים שהולכים למדבר, נבלעים בו ומתים.

גם „מה שנעשה הוא שיעשה ואין חדש תחת השמש", אינו נכון, סתם בולשיט, חול בעיניים.

מה שנעשה, נעשה, מה שיעשה תמיד יהיה שונה, ויש חדש תחת השמש. כל יום יש חדש, שהשמש של אתמול איננה השמש של היום, ולא תדמה לשמש של מחר.

טובה רז

על קלות־דעת וגזענות

ג'ון סווינדלס, „קציר מאוחר" הוצאת כרם, 1986 – מאנגלית: חיים פרץ.

הספר „קציר מאוחר" חסר את התיחכום האומייני לפרוזה המודרנית, ואף על פי כן אינו רדוד. הוא עוסק במגוון נושאים, שהחשוב בהם הוא — הדילמות המוסריות המתעוררות במשטר הגזעני.

עולם צר

העלילה מביאה סאגה משפחתית, המתפרשת על פני תקופה של שלושים שנה, משנות השלושים ועד שנות השישים של המאה. הציר המרכזי עליו סובבת העלילה הוא מערכת יחסים רבת תהפוכות בין בני הזוג אנה וסיימון סמיט, שביניהם חוצץ קורט, פליט יהודי מגרמניה. רק לאחר שסיימון מתגייס למלחמה, ב־1940, כתגובת זעם נגד אנה, מתעוררת בה חרטה על התמסרותה למאהבה. בזמן המלחמה עשתה אנה הון באספקת מזון לצבא יחד עם קורט, אשר בנוסף להיותו מאהבה היה גם לשותפה. אולם, ככל שחלף הזמן נתעלתה רמותו של סיימון בדימיונה ותתמעטה זו של קורט. כאשר קרבה המלחמה לסיומה נתפרסמו מעשי גבורתו של סיימון ברבים, ואז כבר נתחוור לה שלא אהבה אלא אותו. למרבה האירוניה, דווקא הרכוש שצברה אנה עמד לשטן לזוג האוהבים. בשום אופן לא היה סיימון מוכן ליהנות מרכושה של אנה, שבניגוד לעבר היה כל רצונה לחלקו עימו. הבעייה אינה נפתרת עד התרוששותה של אנה, ועד להתממשות אהבתה.

אנה הגיעה לחוות מודרנפונטיין הנידחת והעזובה, חוותו של סיימון, לאחר שנטשה את בית אביה העשיר, בעודה בחודשי הריונה הראשונים. גורלה היה נתון אז במידה מרובה בידי סיימון, כלפיו חשה תלות. גם הוא הרגיש אחראי למצב העגום, ועם זאת נהג בה בקשיחות, כיאה לגבר אמיתי כביכול. היה איזון מסוים ביניהם בתקופה הראשונה, אך במהרה החלו הדברים להשתנות: ככל שמצב החווה השתפר, תחת ניהולה רב־התושייה של אנה, כן גדל ביטחונה העצמי ועימו — הזילזול ביכולתו של בעלה. בה במידה גברו תיסכוליו ורגשי הנחיתות שלו.

עולמם של אנה וסיימון בחווה הנידחת הוא עולם צר, אך רוחש חיים ותנועה. זהו מקום בו חשים את דופק החיים, את ההשתנות ואת ההתהוות המתמדת. גם יחסיהם הנפתלים של אנה וסיימון הינם חלק טבעי מן התהליך הזה. אולם, במחצית השנייה של הרומאן מאבד הקונפליקט הרבה מן האותנטיות שלו וגם מאמינותו. בסיימון שלאחר המלחמה אין שמץ מפראותו בעבר, עד שקשה לזהות בו את הצעיר שביצע מעשה אונס בתחילת הספר: הקונפליקט, אם כן, ממשיך להוות את חוט השידרה של העלילה, אך בהיעדרו בתוך נוף אנושי וסיפורי רחב ניטלת ממנו חיוניותו.

אדיפוס באפריקה

בחלק השני של הרומאן אנו פוגשים את משפחת סמיט בפנטטייבלה, הא תווילתה המפוארת של הורי אנה. סיגנון החיים אף הוא שונה: חיי מותרות, המסמנים תהליך מעבר של כלל החברה האפריקנרית שלאחר המלחמה, מחברה חקלאית ושמרנית ברובה לחברה קפיטאליסטית ומתועשת: האמונה הדתית ותריצות הבטיים שוב אינן מהוות ערכים חשובים כבעבר, הכסף הוא המזכה את בעליו במעמד חברתי, והתעשיה הגדולה ממוטטת את התעשיה הזעירה.

כאן גם מסתעפת העלילה לסיפורי מישנה רבים סביב קורותיהם של קטי ואקר סמיט (הדור השני) המשתלבים בסאגה המשפחתית. הסיפורים נקראים בהנאה, לפחות אחד מהם מגיע לרמה אומנותית גבוהה: סיפור על אדם, המנסה לשווא להימלט מגורלו, ברוח הטרגדיה הקלאסית. זהו אוטו, ידידו של סיימון ואביה של מרגרט (אשתו לעתיד של אקר), שהינו צוללן הסובל מקלאסטרופוביה (פחד מעמקים) ובכל זאת הוא צולל במשך חודשים ארוכים על מנת לחלץ מטען יקר ערך מאוניה שטבעה בקירבת החוף. כמו המלך אדיפוס, שניסה לברוח מן הגורל שניבא לו האורקל בדלפי, כך מנסה אוטו להיחלץ מנבואת הלב כי בים ימצא את מותו, והגאווה הגברית והנסיבות (פרנסה למשפחה) סוגרות עליו ללא מוצא.

בסיפור אחר חווה הקורא משהו מזוועות השואה באמצעותה של מרלין, אשתו של קורט, אותה מצא במחנה עקורים בגרמניה, ובאמצעות ילד חירש־אילם שאספה מרלין אליה. הילד סול נרפא מן החירשות ומשתלב אף הוא במשפחת סמיט, אך נכותו הנפשית הולכת ומתגברת בכל שחולפות השנים.

מוקד העלילה כאן הוא אימוץ התינוקת בת התערובת על ידי אנה והמשפט הסנסציוני שנערך בקשר לכך כעבור שמונה עשרה שנה: אנה ילדה את בנה אקר בעת היותו של בעלה בציד לוויתנים. זמן מה לפני כן ילדה סופי בת התערובת תינוקת, פרי האונס של סיימון לפני נישואיו לאנה. סופי השאירה אחריה את התינוקת המדולדלת והחולה בהיעדרה של אנה. מתוך תקווה שהילדה תקבל מזון וטיפול רפואי כראוי. אכן, אנה היניקה את הילדה והתקשרה אליה, וכאשר הופיעה סופי, כעבור חודשים מספר, נאמר לה שהתינוקת נפטרה. את שני התינוקות גידלה אנה כתאומים שנולדו לה, כביכול. כעבור שנים רבות, כאשר הודיעה על כוונתה להיבחר למועצה המקומית, נתבהלו החוואים העשירים בשל דיעותיה הליבראליות. כאשר פשפשו בעברה, על מנת למצוא משהו כדי להכפיש את שמה, עלו על פרשת התינוקת של סופי. במשפט, המלווה בפירסום רב, הואשמה אנה, בכך שהניחה לתינוקת למות ללא טיפול. אנה העלימה את האמת מחשש לפגוע בקטי, אבל יאן, המשרת הנאמן גילה את הסוד, כאשר הבין את הסכנה הנשקפת לגבירתו. גילוי האמת עורר גל אהדה לאנה והיא הורשתה לאמץ את קטי באופן חוקי, אבל קטי נעלמה ועקבותיה לא נודעו להוריה אלא בסיום הספר.

המשפט, והפירסום העיתונאי הרב שבעקבותיו, עורר את הציבור לנקוט בעמדות ערכיות. בנסיבות אלה ניתן לקורא לעמוד על בעיות המוסר והמצפון הספציפיות לחיים במשטר אפרטהייד: הציבור נרעש מאכזריותה של אנה, כביכול, אך מקבל בהבנה את איסור האימוץ של בת התערובת. משמע — שמירת החיים הוא מעניינו של הציבור, אבל לא טיב חיים אלה. הקורא מוחה על הצביעות הזאת, אך ככל שמעמיקים להתבונן מתברר, שגם מצבם של הלבנים מצב אומלל הוא. משום שאין הם חופשיים לנהוג על־פי מצפונם, מבלי שיעמוד לנגד עיניהם האיום על קיומם הפיזי, מצד הרוב השחור.

הכרעה אומללה

הנה, אנה פעלה רבות למען החינוך ושיפור תנאי התעסוקה לילדי הצבעונים. ועל כן מוכיח אותה יוברט, תואי עשיר וידיד משפחה: „מה טעם בחינוך והשכלה כאשר הפועלים אינם יכולים לממש את שאיפותיהם?" — הוא אומר. משמע — אסור להיטיב את מצבם מחשש השד הדראמוגראפי הכלוא, כביכול, בתוך האפרטהייד, ואם ירופפו מעט את הפקק תאבד השליטה עליו, (כפי שאמנם קורה היום). אך אנה אינה רוצה לשמוע על פוליטיקה. היא עוסקת בסבל אנושי ולא בפוליטיקה, לטענתה. האם איננה מודעת למצב הפוליטי? קשה להניח זאת לגבי אישה כמותה. אולם גם התרחקה וההתעלמות הינן דרך להתמודדות עם בעיות כאשר פיתרון ממשי אינו בנמצא.

עם סיום התקופה הקולוניאלית — מספר יוברט לאנה — עמדו בפני האפריקנרים שתי ברירות: מיזוג מלא עם האוכלוסיה השחורה, או הפרדה גמורה באמצעות האפרטהייד. לאחר שנפלה ההכרעה על האפשרות השנייה, שוב אין עומדות לרשותם ברירות, אלא במחיר אובדנה של האוכלוסיה הלבנה.

הדבר מעורר תהיות. כיצד לא נתנו נציגי האומה את דעתם על הדורות הבאים, וכי לא ידעו שהאפרטהייד אינו פיתרון לאורך זמן, וכי במוקדם או במאוחר ייפרץ סכר זה?

מן הסתם היתה זו הברירה הקלה, הנוחה והפופולארית שלהם, וכך המירו את עתיד הדורות הבאים בחיי השעה. לו בחרו במיזוג מלא, אפשר שהיו מגיעים לגיבוש אומה דרום־אפריקאית אחת, כדוגמת בראזיל של היום או אומות דרום־אמריקניות אחרות.

מה שקורה כיום בדרום־אפריקה הוא תוצאה של אותה הכרעה אומללה אז. לנו, הישראלים, צריך להיות הדבר בבחינת לקח ותורה. מצבנו טוב לאין ערוך, משום שהכרעות עדיין בידינו, אם כי הן מצטמצמות והולכות, ויש אומרים, שהן כמעט ואינן קיימות עוד, בשל הבנייה המאסיבית בשטחים הכבושים בעשור האחרון.

הופיע!

הַצ'ק והנצח

קובץ סיפורים

מאת

חֲנָן אֵילְתִי

15 סיפורים על רקע חיים היהודיים בפאריז, ניו־יורק, מקסיקו־סיטי, ירושלים העתיקה, בבל, טראטאנגאי, פולין ועוד.

224 עמודים — המחיר: 18 שקלים

הוצאת „עקד", תל־אביב.

שלמה שפירא

פיסול הלב

דוד אייל (סייג): „שלווה מדומה" הוצאת אלף, 1986.

קריאה בספרו השני של דוד אייל מעוררת שתי שאלות: מיהו קהל הקוראים של הספר? האם ספרי שירה באיכות זו — וישנם רבים היום — עשויים להיות מעורבים בעיצוב תרבותנו?

אכן דווקא תרבות זו של שירה קלה לקריאה ולהבנה, הדגה ברעיונות שאינם מורכבים במיוחד, שסגנונה קליל לעתים עם מטבעות־לשון ידועים, לעתים עם בתי־לשון מונמכים פה ושם, לעתים עם נוסטלגיה ואיזכור מורשת, היא עממית ונקנית בחוגים שונים באוכלוסיה, ביחוד כאשר הכותבים עצמם שותפים פעילים בהפצתה. לא מזמן נתבקשתי לכתוב על ספר־שירה מסויים. כותבו בקשני להסתייע בדברי ביקורת שצרף, ששה עשרה במספר. רובם המכריע היו ביקורות של אנשי־ציבור, ביניהם גם ידועים מאוד, כך שקשרים והשתייכויות ופעילות ציבורית בהחלט יכולים לעזור בהפצתה של תרבות זו, והיא עלולה להיות מבוקרת ומוערכת הרבה מעל לרמתה הנכונה, כך שמבקר ספרותי חייב להיזהר ולתת את דעתו על כך. הספר שלפנינו הוא בחירתי שלי, הוא לדעתי אחד הספרים הטובים מן הסוג הזה.

דוד אייל מתבטא במשפטים בהירים קצרים ומתומצתים ככל האפשר, הנושאים בהם הוא עוסק הם נושאים קונקרטיים מן החיים. או שאולים מן התנ"ך בלבוש מודרני, יש לו מקצב שירי מיוחד והוא איננו מצטיין בחשיבה פילוסופית עמוקה. לקורא הממוצע, שירים אלה נעימים, מעניינים ומדברים אל ליבו, כי הם דנים בדברים המטרידים אותו ויכולים להיות קשורים אליו. דוד אייל אינו מתיימר להיות משורר מן השורה הראשונה, או משורר לאומי שאש בוערת בעצמותיו, והוא מטיף לדעותיו ועקרונותיו בשירתו. כוונתו ליצור תקשורת עם אנשים כמותו, אזרחים מהשורה, כדי למצוא אצלם אוזן קשבת, כדי לשחרר, בראש וראשונה, את הלחצים הפנימיים שבתוכו. „... וכל זה למהר כי לא רציתי להתערב בחייהם של האחרים" (עמ' 5): „לא ראיתי... ראיתי רק... לא שאלתי שאלות יותר..." (עמ' 7): „אני פוסע לאטי ורואה אחד הרודף שניים, שניים הרודפים שלושה, שלושה הרודפים ארבעה, ארבעה הרודפים... אני עובר לאטי ורואה... אבל אני מסרב להציע..." (עמ' 59). הוא כותב את שיריו בדרך כלל בגוף ראשון — „שיר ועוד שיר אלה שירים המדברים בי ואני המדבר בשירי..." (עמ' 61). בדרך כלל מורגשת כאן ההיצמדות לאנו שלו. הוא אומר את מה שהוא מרגיש, אבל לא בהרחקה לכת ולמעשה, זאת בעצם מעין תראפיה, והדבר מתבטא אצלו גם בעיסוקו האחר — הפיסול.

הוא נחוש בדעתו לעמוד בכוחות עצמו, להביע את עצמו „ורק אני אקבע... רק אני אערוך... אני רק צריך להיות בטוח" (עמ' 4). כך הוא חושב להגיע אל השקט — כי אצלו „שיר ועוד שיר זה רק צעקה שלא נצעקה". דרך השירים הוא מרוקן כל „עומס שנות" מלחמותיו (מלחמת הקיום) והוא שר שירים שהם „רעידות ותנודות הלב שלעולם לא ישיגו הכל...". המשורר מביע את עצמו „מכל הלב" בחמימות, בצורה אישית, ואין ספק שדבריו כנים „ועדיין אין בי האומץ לחלחל לתוך דמי..." (עמ' 46). יש כאן, למחות, אומץ להודות שאין אומץ.

באופן כללי מורגשים בכתיבתו מוטיבים קבועים: האחד — למרות שהוא מעורה בארץ ובן הארץ, הוא מתקשה לקבל את קצב החיים המודרניים והוא בהחלט משקף את הרגשתו הכללית של האדם בימינו שאינו מדביק את קצב תקופתו. זוהי שלווה מדומה — „בודדים אנחנו, בודדים, בודדים בעיר סואנת... סבוכים זה בתוך זה... קרעים קרעים נשלפים זכרונותי, חולפים כאדני מסילה בהירות קרון האץ לתחנות חרבות שעל קירותיהן חקוקה בדידות" (עמ' 42).

המוטיב השני הוא החזרה לזהות ולשורשים, כי בתם עדיין טמונה אמונה רבה: „מכל אמונות ילדותי נותרו בי פסוקים, תלמודי נשכח ממני ובצרה גדולה הנני..." „על האדם להלך בעירו... ולרשום שמו ותוארו שלא ילכו לאיבוד בתוך עירו. אל יהלך אדם בלילה אלא אם חרט במוחו את שמו ואת זהותו, אם אינו רוצה לאבוד" (עמ' 57).

לירושלמים מבינינו יהיה אולי בשירים אלה כדי לבטא את תחושתם במקום בו גדלו ובאווירה של הימים ההם (המשורר, כנראה, גדל בירושלים). השיר „כארז בלבנון" (עמ' 16), אשר נכתב עקב מלחמת לבנון, גם מבלי לנקוט עמדה פוליטית אומר את שלו — „כי במלחמת ארזים נפלה והיא עוקדת בן מדי יום..."

אך ביסודו של דבר, המשורר איננו פסימי, והוא יכול בהחלט לצמוח כ„צמח מטפס על הקיר", על אף טענתו „אני לא שייך לכם, אולי בטעות אני כמאה הזו," ואם הוא „מחכה לפריחה ואולי לעלה־כותרת" (עמ' 54). אכן הם יבואו לו.

חלון ראווה

החיים ביפו

מנחם תלמי: „פעמיים תורכיז'" ציורים: שמואל כץ. ספריית מעריב, 1986

העיתונאי מנחם תלמי ממשיך לתאר ברפורטז'ות, בסיפורים קצרים וברשימות הומוריסטיות טיפוסים עממיים, בדרך־כלל בני עדות־המזרח — תחילה בעיתון ואחר־כך גם בספר. גיבוריו הם אנשים מהשוק ומהרחוב, היושבים בבתי־קפה, במועדון־לילה או הולכים ברחובות יפו, מסיחים עם אחרים ועם עצמם ומגלים את טעם־החיים ואת בעגה משלהם, בלשון דיבור שהיא תערובת של עברית, ערבית ומי יודע מה עוד.

„פעמיים תורכיז'" הוא ספר חדש, שבו כינס תלמי רשימות מסוג זה חדש, אך לא ראשון — קדמו לו כמה ספרים אחרים, המתפרסמים כמו ב„המשכים".

בספר שלפנינו נפגשים כל מיודעיו של המספר, פראיירים ואלה המכריזים בקולי־קולות שאינם פראיירים, אוהבי־חיים ובעלי־כבוד, אוהבי־תענוגות ואלה המאמינים ששטות היא לקום מוקדם בבוקר לעבודה, או אם מנסחים זאת אחרת — שהחכמה היא לא לעשות דבר: „בעוד שני רגעים יהיה הקפה שלך מוכן. תשב טוב חביבי. תשים את הגב על הקיר. תסתלבט. תפתח כפתור בחולצה. תיקח סיגריה. תתן לשכל שלך לעבוד: מה אתה רץ, מה ? בשביל מי אתה מתאמץ?"

כך עוברים כאן לנגד עינינו אלברט, המציל את משפחתו משיעמום עלידי ריצה לים בימי־הקיץ החמים, אדון אלפנדרי המתגעגע לימי המנדט הבריטי בארץ, דוד דמבורי בעל הדם הכי קר ביפו, הנעלם לחמש שנים מהבית ובשובו נצמד אל הטלוויזיה כדי לצפות במשחק כאילו לא נעדר מהבית כלל, צוצו המשוחרר מכלא וחושב כבר על ביצוע פשע חדש, חיימון המספר על צרותיו בבית־המעצר באבו־כביר, לשם הגיע בגלל בעילת קטינה, יעקב מוריס בוקובזה, שהכל קוראים לו „מוריס הארנק", והוא הולך לעולמו בגיל תשעים — לא לפני שהספיק להסתבך עם החוק פעמים רבות... כמו ספרים קודמים של מנחם תלמי, גם ייחודו של „פעמיים תורכיז'" נקבע במידה רבה בזכות הציורים הקריקטוריים המקסימים של שמואל כץ.

אמריקאים בנכר

ארנסט המינגוויי: „זרחה השמש", תירגמה מאנגלית: ו. ישראלית, הוצאת עם עובד

עברו שנים הרבה מאז הופיעה המהדורה העברית הראשונה של ספר זה של ארנסט המינגוויי, שהוא הרומאן הראשון שלו אשר פורסם בחיות המחבר בן 28 בלבד. עתה מוגשת לנו מהדורה חדשה של אותו תרגום עברי, אשר ודאי תגיע גם לידיהם של קוראים צעירים, שזו להם היכרות ראשונה עם היצירה.

המינגווי ביקש לתת כאן ביטוי לעולמם של אמריקאים צעירים אשר כמוהו ישבו אחרי מלחמת־העולם הראשונה בפאריס, משועממים ואובדי־דרך. גיבורי „זרחה השמש" הוגים שטויות, מרבים שטויות ועושים שטויות לרוב. אמרתי „עושים", אך אין הכוונה למעשים של ממש: הם נודדים ממסבאה למסבאה, נוסעים מצרפת לספרד, עוברים ממקום־מפגש אחד לשני, הולכים מבית־המלון לזירת הקורידה כדי לחזות במלחמת פרים — וחוזר חלילה. בין „מעשה" ל„מעשה" הם בולעים נהרות של ויסקי ויין. יש משהו נאטורליסטי בהווייתם של בני החבורה כפי שהמינגוויי מתארם. דיבורם מקוטע כלשהו, כזריקת מלים לתוך חלל ריק. פעמים רבות הם חוזרים על אותם דברים עצמם ועל אותן פעולות — וחזרה מיגעת וטורדנית זו כמו באה לשקף את מצבם הנפשי, את אווירת־חייהם והרושם הוא שהגיבורים סובבים במעגל־קסמים. המחבר עומד מן הצד ומציגם במעין קרירות־של־אוביקטיביות ויותר מפעם אחת במהלך הרומאן אנו שואלים את עצמנו האם המחבר אדיש לגורלם של הליידי האנגליה, השוקעת בהסתאבות, לעיתונאי והסופר האמריקני, שאבד לו כוח־הגברא במלחמה, לפושט־הרגל הסקוטי, ליהודי האמריקני בעל־התסביכים, שהיה מתאגרף וסופר, ולכל השאר.

אוטופיה גרמנית

ברנרד קלרמן: „המנהרה", מגרמנית צבי ארד, הוצאת זמורה־ביתן, 1986

ברנרד קלרמן היה אחד המספרים הגרמנים המפורסמים ביותר לפני מלחמת־העולם הראשונה ואחריה והרומאן האוטופי, „המנהרה", שנכתב בשנת 1918, זכה בשבחים רבים. ההצלחה כבר האירה לו פנים עם הופעת ספרו הראשון, „אינגבורג". קלרמן היה לא רק מספר, אלא גם עתונאי, צייר, מחזאי, מחברם של ספרי מסעות ביפאן ובפרס. הוא גם החליף סגנונות־כתיבה. כתב סיפורים ליריים, אימפרסיוניסטיים, סמליים. הוא מת כמה שנים לאחר מלחמת־העולם השנייה, במזרח גרמניה.

ב„המנהרה" ביקש קלרמן להתמודד עם עולם העתיד עם פלאי הטכנולוגיה, שבזמן כתיבת הרומאן היו קיימים רק בדמיונו של הסופר. אך הספר מתמודד גם עם הבעיות החברתיות של ניצול האינטלקטים בחברה הרכושנית במערב. גיבור הרומאן, המהנדס מק אלן, הוא איש חזון, תכנן מנהרה מתחת לאוקיאנוס לקשר בין אירופה ואמריקה. בכוח אישיותו החזקה הוא גם מצליח לרסן את הפועלים המתמרדים כדי להוציא אל הפועל את רעיונו.

„המנהרה" תורגם לראשונה לעברית בידי י. סמקין בשנת תרפ"ט. גם כמה ספרים אחרים של ברנרד קלרמן, ביניהם „אינגבורג" ו„האוויל" זכו בזמנו לתרגום עברי.

מ. אבי־שלמה

קולנוע

סצנות מחיי נישואים

דני ורט

„צביטה בלב" בקולנוע אורלי תל אביב

טוענים שבמאי הקולנוע והתיאטרון, מייק ניקולס, מתמחה בבעיותיה המיניות של החברה האמריקנית. ולראייה מביאים את סרטיו „מי מפחד מוירג'יניה וולף", „הבוגר", ו„ידע הבשרים". ב„צביטה בלב" (במקור „צרבת", ניסיון מאוד לא מוצלח לנסות לתרגם את הדו־משמעות שבמלה האנגלית) הצטברו גורמים רבים שעשויים היו להבטיח את הצלחת הסרט מראש. ראשית, מדובר בעיבוד של רומן רב־מכר של נורה אפרון. ספרה של אפרון, כפי שהכל יודעים, מבוסס על סיפור נישואיה לעתונאי „וושינגטון פוסט" קרל ברנסטין (זה שדאסטין הופמן גילם את דמותו ב„כל אנשי הנשיא"). השמות שונו, אבל מי שרצה יכול היה לזהות או לנחש באותה פרשיית נישואין כושלת פרטים עסיסיים על אישים מפורסמים שלקחו בה חלק. הציבור האמריקני ידע פרטים על חייהם של אותם שני כוכבי תקשורת, בעלת הטור המפורסמת עם עתונאי ה„וושינגטון פוסט", שיחד עם בוב וודוורד חשף את פרשת ווטרגייט. אותו ציבור עקב גם אחר ההתכתשות המשפטית שבין אפרון וברנסטין שבעקבות פרסום הספר שהתבסס על נישואיהם וגירושיהם של בני הזוג, לאחר שאפרון חשפה את בגידותיו של ברנסטין.

אותה נורה אפרון, שכתבה קודם את התסריט לסרטו הקודם של ניקולס, „סילקווד", שאף הוא התבסס על סיפור מציאותי סנסציוני, כתבה גם את התסריט על־פי ספרה. גם מהבחינה הטכנית והאמנותית עמדו לצד ניקולס מיטב הכוחות ובראש וראשונה מי שנחשב היום לאחד מגדולי צלמי הקולנוע, נסטור אלמנדרוס. כסממן העיקרי שהבטיח הצלחה הם צמד הכוכבים בתפקידים הראשיים, מריל סטריפ (שהשתתפה קודם אצל ניקולס ב„סילקווד") וג'ק ניקולסון (שהופיע לפני כן בשני סרטים של ניקולס, „ידע הבשרים" ו„שני גברים על נדוניה אחת"). לראשונה יחדיו, שלא לדבר על מספר גדול של שחקני מישנה מעולים, ביניהם ג'ף דניאלס („שושנת קהיר הסגולה"), מורין סטפלטון, סטוקארד צ'אנינג, ריצ'רד מאסור, סטיבן היל והפתעת הסרט, הבמאי הצ'כי מילוש פורמן כשחקן קולנוע, כדימיטרי, מהגר יוגוסלבי ידידם של גיבורי הסרט.

ג'ק ניקולסון – מניירות קבועות

עד כמה שנשמע הדבר מוזר, משהו בכל זאת השתבש וכל הפרטים הללו לא הצטרפו לכדי סרט מרתק אפילו מבחינת הפיקנטריה שבו. מריל סטריפ מגלמת את דמותה של ריצ'ל סאמסאט, בעלת טור לענייני תזונה ובישול, ג'ק ניקולסון עושה את מרק פורמן, עתונאי מפורסם בעתון וושינגטוני. השמות שונו, כמובן. שניהם ניסו בעבר את מוסד הנישואין והתאכזבו, התגרשו בינתיים. הוא נודע גם בפרשיות האהבים הרבות שלו.

כמו גיבורי „הכבוד של פריצי" (אף הוא בכיכוב ניקולסון) השניים נפגשים במהלך טקס נישואין. הפגישה החטופה מסתיימת במיטתה של רייצ'ל. היא טוענת שהיא אינה מאמינה בנישואין, הוא מסכים לדבריה. לפנות בוקר היא מביאה לו קדירת ספגטי למיטה והוא מהלל את כשרון הבישול שלה. בסצנה הבאה, כצפוי, בני הזוג נישאים. נישואיהם משעממים למדי. אנו עדים לכניסתם לדירתם ולתהליך השיפוצים שהתעכב, לשתי הלידות בניתוח קיסרי, למשבר הגדול עם גילוי בגידתו של מרק עם איזושהי אשת חברה ובריחתה לבית אביה בניו־יורק, לפגישות רבות עם ידידי המשפחה ובעיקר הרבה בישולים והרבה לעיסה בצוותא. זאת על מנת להצדיק את שם הסרט על כפל המשמעות. יש סצנות סנטימנטליות כמו זו שבה ניקולסון מגיע לניו־יורק להודות בטעותו ולנסות להשיב את רעייתו הביתה. יש סצנות שאמורות להיות משעשעות, כמו זו שבה ניקולסון מזמר שירי מחזמר לרעייתו לפנות בוקר (ואחר מתוך המחזמר „קארוסל", שאת התסריט לגירסתו הקולנועית כתבו התסריטאים הנרי ופאובי אפרון, הורי נורה אפרון). כל אלה אינם מוסיפים עניין רב לסרט המתנהל ביגיעה רבה. בעייה חמורה אחרת הן סצנות חריגות שכמו נכפו על הסרט. בין אלה ניתן למצוא אחת שבה פרחח, העוקב אחר ריצ'ל בצאתה מהרכבת התחתית, שודד את המשתתפים בקבוצה התרפית שבה היא משתתפת, או קטעי ההזיה המשונים שבהם נורה מרמה קריין טלוויזיה (כמה שאמור להיות פרודיה על אליסטייר קוק) המשוחח על בעיות נישואיהם.

פרשייה כזו אמורה להיות המקבילה המודרנית לקומדיות או מלודרמות נישואין של הוליווד בשנותיה הטובות, כאלה בכיכובם של ספנסר טרייסי וקתרין הפבורן, או קרי גרנט עם איירין דאן, או פרטנריות אחרות. צרופם של ניקולסון וסטריפ אמור היה לספק כנראה את האיכויות הכוכביות הללו. ניקולסון וסטריפ אכן מגייסים לצורך העניין את כישוריהם. היא בהופעה מאוד לא זוהרת, שיער כהה ולא מסודר כשחלק מהזמן בטנה תפוחה, הוא מעווה תדיר את פרצופו, מעלה מין חיוכים ערמומיים, כל אותם שטיקים בהם התמחה כבר היטב. אבל שני הכוכבים, למרות המניירות הקבועות ולמרות ההשתדלות, אינם מצליחים לעורר את הסרט התפל.

אין בידי פרטים על מידת הצלחתו המסחרית של הסרט מעבר לים. הקהל התל־אביבי שגודש את בית הקולנוע מוכיח אולי ששיטת הכוכבים עדיין עובדת היטב, למרות כל המחדלים.

תערוכות

אמנות פושטת יד

דורית קדר

שיחה עם מנהל מוזיאון ישראל, ד"ר מרטין וויל

מוזיאון ישראל זכה באחרונה להציג תערוכה ארכיאולוגית במוזיאון המטרופוליטן בניו־יורק, בו מוצגות תערוכות על בסיס לאומי. לרגל אירוע זה שוחחנו עם מנהל מוזיאון ישראל, ד"ר מרטין וויל, על הפרובלמטיקה של האמנות בארץ: היעדר תשתית ומימון וטעם הקהל הגורר לבינוניות — אורות אדומים שלפי שעה מהבהבים בלי שיראום ויקלטום.

— היה איזה שהוא ניסיון להרחיב את התערוכה ולכלול בתוכה אמנים ישראלים על־פי בחירתו של מרי אורנגליסטה. מה קרה לבסוף?

המטרופוליטן הצטמצם במימד הארכיאולוגי, וגם כאן הקריטריון התבסס על ערכים אסתטיים בעיקר. הפריטים התפרשו מהפרהיסטוריה ועד התקופה הביזנטית, אך, כאמור, ללא דגשים על יהדות, כרונולוגיה או כל ממד אחר פרט לאסתטיקה צרופה. מובן שהיו נקודות שונות שעוררו עניין, כגון ההקשרים של האמנות המודרנית לאמנות עתיקה ופריטים ביזנטיים דומים המשוייכים לתרבות הנוצרית ולתרבות היהודית, כמו פסיפס המקשט בית־כנסת ופסיפס המקשט כנסיה. ההשוואות עצמן מעוררות עניין וחשיבה. בהקשר לאורנגליסטה ורצונה להציג אומנים ישראלים עכשוויים, יש כאן בעיה קשה. אמנות ישראל אינה מוכרת ואינה מסחרית בחו"ל. למשרד החוץ אין שלוחות העשויות לטפל בנושא זה. אורנגליסטה ניסתה, לפחות, וגם אם האמנים הוצגו בגלריות בלא יוקרתיות במיוחד, יצירותיהם בסופו של דבר נראו וזכו לביקורות.

— פרט לבעיות המעשיות, כגון היעדר מוסד מסחרי ופרסומי, האם אתה מבחין שאמנות ישראלית עכשווית עשויה להיות מוקד משיכה בגין איכויותיה?

האמנים עדים למתרחש בעולם. זה ברור. אבל התכנים הארצישראליים שונים בעקבות הנסיבות הפוליטיות, הגיאופוליטיות והגיאופוליטיות, המעניקות צביון יהודי. הבעיה העיקרית אינה נובעת מאיכויות, אלא מהעובדה שהאמנות הישראלית קשה לקליטה. על מנת להבינה יש להכיר תחילה את הרקע. אין זו פסיקה חד־משמעית, אבל כיוון חשיבה. ניתן לומר שכל אמנות תובן טוב יותר אם מכירים אפריורי את הרקע. מעגל זה עשוי להיפתר באמצעות סוחרים, אנשים העוסקים בנושא ומפיצים את האמנות. בדרך כלל סוחרים אלה לא מגיעים ארצה. קיים כיום מסלול אמנות הכולל את ניו־יורק־לונדון־פאריס ומשולשים דיסלדורף־מילנו־אמסטרדם. לצערנו, איננו ממוקמים על המסלול. כאשר בכל זאת הגיעו אל המימסד — היו הצלחות והצגנו אמנים. ישנו ממד נוסף לבעיה: אם מנסים להתבסס על צביון לאומי, כמו שעשה מוזיאון גוגנהיים בהציגו אמנים ספרדים עכשוויים, עלולים לנחול — כפי שאכן קרה — כשלון חרוץ.

— מה עושה המוזיאון בארץ כדי לשמור על פלורליזם?

קיימת תחלופה תמידית של אוצרים. נוסף לכך יש לכל אגף אוצר משלו.

— ובכל זאת, יש תופעה שאמנים מצויינים אינם חודרים לכתלי המוזיאונים, וזאת עקב טעם אישי מסויים.

ישנם אמנים שאין עוררין על איכותם כמו אריה ארוך, אנה טיכו, גוטמן, בני אפרת, גרשוני, נוישטיין, קדישמן. אני בהחלט מודע לכך שהמוזיאון עלול לגרום עוול למספר אמנים מצויינים ואני תמיד פתוח להצעות. אוצרינו ילכו ויבדקו כל מקרה לגופו.

— מה קורה כיום באמנות ישראלית. מה הם האיסורים, החסרונות. האם אתה רואה הקבלות או אי־הקבלות לבין הנעשה במוזיאון ישראל לנעשה, לדוגמה, במוזיאון תל־אביב?

אין מספיק אינטלקטואליזם ואין פוסט־מודרניזם בארץ, וזאת פרט לאמנים באריבא ותומרקין. לגבי השאלה השנייה — אמנם כן, יש קו שונה למוזיאונים. מוזיאון תל־אביב, לדוגמה הציג את דני קרוון ואגם. אנחנו — לא, לעומתם הצגנו את גרשוני והם — לא. יש לנוע בין בחירה עלית מצד אחד ולא להצטמצם יתר על המידה מאידך גיסא.

— מה הוא המוזיאון האידיאלי?

מוזיאון אידיאלי הוא יצירתי. הוא יכול לכלול פריטים נפלאים ולהיוותר מת, והיפוכו של דבר. מוזיאון חייב להיות פעיל, התערוכות צריכות להתחלף תדירות, לעורר את הקהל, האמנות הפעילות שבו חייבות להיות חלק מהחיים עצמם ולשקף את התקופה הן בעיצוב והן בצילום. מוזיאון טוב מעצב בעצם את טעם הקהל, כי הוא עורך לו את הסינון. במוזיאון ישראל כ־950 אלף מבקרים בשנה, כאשר חלק ניכר הם תיירים. המוזיאון מהווה גם לכל הברי החברה והו מציחה ממגינה צמאה. מבחינה זו אני מבין את העתונות. העתונות מקדישה 2 דפים שלמים לספורט, אבל בו בזמן לא קיים כתב־עת לאמנות. אצלנו שלא כמו במדינות אחרות, אין מכון המקדיש עצמו לאמנות ועריכה. אין, לדוגמה, מוסד מקביל ל־„British Council" או „Centre Culturel Français", יתר על כן, האמנים נמצאים במצב עלוב. המוזיאונים עושים כל אשר בידם, אך מבחינה תרבותית ופוליטית אין לובי. אין לנו תשתית ראויה ולכן גם אין תרבות מספקת דיה. אמן זקוק לסביבה אמנותית. הווה אומר למבקרים בעלי גלריות, אספנים. אין אצלנו חוגים לאספנים. רציתי בזמנו להקים מועדון המיועד לאספנים, אבל אין אפשרויות, אין השקעות. בעתיד, אמנר שלו עושה במשרד־החינוך את המקסימום, אך הוא איש אחד ובודד.

ישנו מעין ריק תרבותי נורא, המשתקף בחוסר של תוכניות חזותיות, בהעדר הדרכה כיצד מסתכלים על תמונה, אין עתון נוער לחינוך לאמנות. אני מסתובב בחו"ל כל העת עם הכובע ביד כדי להמשיך ולהישרד מתרומות. אנשי המפתח מתרוצצים כדי לקיים את המוזיאונים במקום לעסוק במקצועם. אנו חייבים להקים לובי אמנותי שיפעיל לחץ פוליטי תרבותי. משהו כמו הלובי הדתי. התמיכה במוזיאונים ירדה ל־10 אחוזים. לדתיים מקציבים 100 אחוז, ולנו, כאמור, 10 אחוזים. מערכת מוזיאונים התלויה בנדיבות של תורמים איננה דבר בריא כשלעצמו. אנו מתהלכים על חוט דק מאוד ואיננו חופשיים בשיקול דעתנו. מאלצים אותנו לפנות אל האדם הממוצע והקהל המופלה לרעה הוא קהל האינטלקטואלים. לכן כאשר יבוא לכאן אמן ובחיקו סרט אוונגרדי, אין לו סיכוי להצליח.

צוותא לתרבות מתקדמת

תיאטרון

„קידוש" – במוצ"ש 25.10, א' 26.10 – בשעה 20.30
„גוני שב משדה הקרב" – ב' 27.10 – בשעה 21.00
„רק שלום וללכת" – ג' 28.10 – בשעה 21.00
„מיטה־מטבח – מיטה־מטבח" – ד' 28.10 – ב־20.30
„ספיליה, כריסטינה, קורנליה וכל השאר" ביום ה' 30.10 – בשעה 21.00

בידור

יהודית רבניץ – „הערב" 24.10 – ב־21.30 ובחצות
יונתן גפן – „על הפטנים" – שישי 31.10 בשעה 21.30 וב־23.45

קונצרטים

„ארט נובה" המקהלה מדנמרק עם גנגנ גאז, היום 24.10, בשעה 15.00
„שחרית" 11.11 – מיצירות מוצארט עם לולי ויגאל טונה, יונתן זק, זאב שטיינברג ואלכסנדר סגנובסקי

עיון

ישראל רינג על „מעמד האשה בהיסטוריה" (א) ביום ג' 28.10, בשעה 16.30

* בצוותא מוצגת תערוכתה של מרים ביטמן

בבתי־הקולנוע

תל־אביב

אסתר
הפיראטים
יום ו' 11.00 בבוקר – 10 בלילה
מוצ"ש: 9.40 – 7.15
חול: 9.40 – 7.30 – 5.00
יו א' 11.00 בבוקר

אורלי
צביטה בלב
יום ו' – 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 7.15 – 5.00

בית לסין
כל מה שרצית לדעת על המין
יום ו' – 23.15 ,14.30
שבת: 23.15 חמישי: 23.15
ישנוני יום א: 23.15
בננות יום ב': 23.15
מלחמה ואהבה יום ג': 23.15
הרומן שלי עם אנני ד': 23.15

בן־יהודה
אהבה בשחקים
יום ו' – 11.00 בבוקר
12.00 9.45 בערב
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 7.15 – 5.00

גת
הצבע ארגמן
יום ו' – 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 6.30
חול: – 9.15 – 6.15

גורדון
שתי אנגליות
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 7.00

צוותא לתרבות מתקדמת

"צוותא" קרית־חיים
ליל שבת, 24.10.86, שעה 20.00 לפעילי "צוותא" – "אושפיז בסוכה של קיבוץ יסעור".
ליל שבת, 31.10.86, שעה 21.30 השחקן גדעון שמר בתכניתו – "טוביה החולב".

"צוותא" הוד־השרון
מוצאי שבת, 1.11.86, שעה 21.00 מפגש תיאטרוני עם השחקן יענקלה יעקובסון – "שחקנים כבני אדם".

"צוותא" אשדוד
שבת, 1.11.86, שעה 11.00 בבוקר, הצגה לילדים – "מזובוב עד פיל".

"צוותא" כפר־סבא
ליל שבת, 31.10.86, שעה 21.00, "צמד הפרברים".

"צוותא" ראשון־לציון
ליל שבת, 24.10.86, שעה 22.00, הגיטריסט מיגל – "ברקיע השישי". מיגל הרשטיין מנגן על גיטרה ועל בנג'ו.
מוצאי שבת, 25.10.86, שעה 21.00, חנוך רוזן בתכניתו – "אל תתפוס אותי במילה".
ליל שבת, 31.10.86, שעה 22.00, גלי עטרי בתכניתה – "אמצע ספטמבר".
שבת, 1.11.86, שעה 11.00, בבוקר תיאטרון בובות לילדים. מגישים – עדה מירסקי ויצחק פקר. (לילדים מגיל 3).

"צוותא" רמת־השרון
מוצאי שבת, 25.10.86, שעה 21.30, ערב עם דני סנדרסון – "חדש וגם ישן".

"צוותא" ירושלים
ליל שבת, 24.10.86, שעה 22.00, הזמר והמלחין הצעיר רונן ידידיה עם צאת תקליטו "השירה עוברת".
שבת, 25.10.86, בבוקר קונצרט בוקר עם: יגי מלכה – צ'לו, איתן גלוברזון – פסנתר. בתכנית – שומן, באך, ליסט, סקריאבין, שופן, פרנק.
מוצאי שבת, 25.10.86, שעה 21.00, יוקרן הסרט – "הקוסם מארץ עוץ" עם: ג'ודי גרלנד, פרנק מורגן, ברט לאהר, ג'ק היילי.
יום שני, 27.10.86, שעה 20.30, "הציונות – תמורה או המשך ליהדות" עם: הרב מנחם פרומן, ד"ר מאיר פעיל, דברי פתיחה – המשפטן נחום סולק.
יום רביעי, 29.10.86, שעה 20.30, "שותפים לדירה" באנגלית.
ליל שבת, 31.10.86, שעה 22.00, המוסיקאי – שם־טוב לוי בתכניתו – "טוש הזהב", שם־טוב לוי מנגן בפסנתר, חליל, חליליות, סינטסייזר. מלווה בגיטרה – עמוס גר־אור.

"צוותא" מגדל העמק
שבת, 1.11.86, לפעילי "צוותא" טיול לצפון; מפגש עם תל־דן, בניאס ועוד.

דקל
צרות גדולות בצ'יינה טאון
יום ו' – 10.00
מוצ"ש וחול: 9.30 – 7.15

דרייב אין
הטוב הרע והלא נורא
9.45 – 7.45 – 5.45
סרט סקס – חצות

הוד
נסיעה נעימה
יום ו': 12.00 – 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 7.15 – 5.00
חתיך חתיך + גונב הלבבות
יום ו': 11.00 בבוקר

לימור חדש
נילס הולגרסן
שבת: 11.00 בבוקר
ירח דבש מכושף
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 7.15

פאר
שתי אצבעות מצידון
יום ו' – 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.30
חול: 9.30 – 7.30 – 5.00

מוזיאון תל־אביב
שואה

סינמה 1
תעלול קטלני
יום ו' – 12.00 ,10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 7.15 – 5.00

סינמה 2
הג'יגולו האמריקאי
יום ו': 12.00 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 7.15 – 5.00

פאריס
עוברת אורח
יום ו': 24.00 ,22.00 ,12.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 ,7.15 ,4 ,2 ,12

שישי:
גיבור מקומי 14.30
לני 16.30
שבת:
מלך ליום אחד 11.00
נוצת הסוס, האחים מרקס 13.00
אישה בחולות 15.00
מופע הקולנוע של רוקי 17.00
יופי דן 23.30

חן 1
שובו של הנוסע השמיני
יום ו' – 12.20 9.45
מוצ"ש: 9.50 – 7.40
חול: 9.45 – 7.00 – 4.25
בעקבות החרב הקסומה
שבת – 11.00 בבוקר
יום ו': 12.30 – 10.30
יום א': 2.30 ,12.30 ,10.30

חן 2
ג'ושוע אתמול והיום
יום ו' – 12.05 ,9.50
מוצ"ש: 9.45 – 7.30
חול: 9.45 – 7.25 – 5.00
מהדובים באהבה
שבת – 11.00 בבוקר
יום א': 2.30 ,12.30 ,10.30
יום ו': 12.30 ,10.30

חן 3
הרומן של אתמול בלילה
יום ו' – 12.15 ,10.00
מוצ"ש: 9.45 – 7.30
חול: 9.55 – 7.40 – 5.00
יום א: 5.25
דמבו הפיל המעופף
שבת: 11.00 בבוקר
יום א': 4.00 ,2.30 ,12.30 ,10.30

חן 4
דונה פלור נשואה לשניים
יום ו' – 12.05 ,9.50
מוצ"ש: 9.45 – 7.30
חול: 9.50 ,7.40 ,5.00 ,2.00 ,11.00
יום א': 9.50 ,7.40 ,5.35
היפהפיה והיחפן
שבת – 11.00 בבוקר
יום ו': 12.30 ,10.30
יום א': 4.00 ,2.25 ,12.30 ,10.30

חן 5
היחפן מבוורלי הילס
יום ו' – 12.05 ,10.00
מוצ"ש: 9.50 – 7.40
חול: 9.50 ,7.40 ,2.00 ,11.00
יום א': 9.50 ,7.40
בעקבות החרב הקסומה
חול: 5.00
נאטי גאן
יום ו': 12.30 ,10.30
שבת: 11.00 בבוקר
חול: 12.30 – 10.30

שחף
אותלו
יום ו' – 12.00 ,9.45
מוצ"ש: 9.30 – 7.00
חול: 9.30 – 7.00 – 4.30

תל־אביב
הטוב הרע והלא נורא
יום ו' – 11.00 בבוקר
12.00 ,10.00 בערב
שבת – 11.00 בבוקר
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 ,7.15 ,5.00
(כולל יום ו')
יום א' – 11.00 בבוקר

תכלת
החברים של אלכס
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 7.15 – 4.30

ירושלים

אדיסון
אהבה בשחקים
מוצ"ש: 9.15 – 7.00
חול: 9.15 – 7.00 – 4.30
קוברה
10.30 בבוקר

אורגיל
ג'ושוע אתמול והיום
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.15 – 7.00 ,4.30
טרון וקדירת הקסמים
ביום ו': 10.30
ביום א': 4.30 – 12.30 – 10.30

אוריון
אור 1
צרות גדולות בצ'יינה טאון
מוצ"ש: 9.30 – 7.30
חול: 9.00 – 7.00 – 4.30
ביום א' (26.10) – 10.30
אור 3
ארבעת המקצוענים
בשליחות הקוברה
מוצ"ש: 9.30 – 7.30
חול: 9.00 – 7.00 – 4.30
קומנדו – ביום א' 10.30 בבוקר

אורנע
כולם נפלו על הראש
מוצ"ש: 9.15 – 7.00
חול: 9.15 – 7.00 – 4.30

בנייני האומה
אותלו
מוצ"ש: וחול: 9.15 – 7.00

מיטשל
זכרונות אהבה מפירנצה
מוצ"ש וחול: 9.15 – 7.00
חתיך חתיך
יום ו': 10.30 בבוקר

סמדר
נשיקת אשת העכביש
מוצ"ש: 9.30 – 7.00
חול: 9.30 – 7.00

כפיר
צביטה בלב
מוצ"ש: 9.15 – 7.00
חול: 9.15 – 7.00 – 4.30
נפגש בסיבוב
יום ו': 10.30 בבוקר

הבירה
שתי אצבעות מצידון
מוצ"ש: 9.30 – 7.30
חול: 9.15 – 7.15 – 4.30

עדן
הטוב, הרע והלא נורא
מוצ"ש: 9.00 – 7.00
חול: 9.00 – 7.00 – 4.30

בית אגרון
שישי:
חדרדסים 10.00

גבעתיים

הדר
צביטה־בלב
ביום ו': 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 7.15 – 5.00

באר־שבע

חן
נסיעה נעימה
יום ו' – 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.30
חול: 9.30 – 7.30 – 4.30

עפולה

מופתרון
פסיכו 3
מוצ"ש וחול: 8.30
הסיפור שאינו נגמר
חול: 5.00

רעננה

אורות
שכרון חושים
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 7.15
הסיפור שאינו נגמר
חול: 4.30

חיפה

אורה
זכרונות אהבה מפירנצה
יום ו' – 10.00
מוצ"ש: 9.15 – 7.00
חול: 9.15 – 7.00 – 4.30

חן
הפיראטים
מוצ"ש: 9.15 ,6.45
חול: 9.15 ,6.45 ,4.30

עצמון
אהבה בשחקים
יום ו' – 10.00
מוצ"ש: 9.15 – 7.00
תקלה מופלאה
חול: 4.30

עצמון
מונה ליזה
ביום ו' 10.15
מוצ"ש: 9.30 ,7.15
חול: 9.30 ,7.15 ,4.45

פאר
צרות גדולות בצ'יינה טאון
ביום ו': 10.00
מוצ"ש: 9.15 – 7.00
חול: 9.15 ,7.00 ,4.30

ארמון
שובו של הנוסע השמיני
מוצ"ש: 9.15 ,6.30
חול: 9.00 ,6.30 ,4

קרן אור המחודש
שואה חלק א'
מוצ"ש וחול: 6.00
טרזון
שבת, 25.10 שעה 23.30
אשה משחתת
יום חמישי, 30.10 שעה 23.30

רון
צביטה בלב
מוצ"ש: 9.15 – 7.00
חול: 9.00 – 6.45 – 4.30

אמפי
הטוב הרע והלא נורא
ביום ו': 10.00
מוצ"ש: 9.15 ,7.00
חול – 9.15 ,7.00 ,4.30

אורלי
אותלו
מוצ"ש וחול: 9.15 ,6.45
מרי פופינס
ביום ו': 11.00 בבוקר
ביום א': 11.00 + 4.30

נתניה

שרון
מונה ליזה
מוצ"ש וחול: 9.15 – 7.00
מהדובים באהבה
בימים ב'–ה': 5.00
ביום א': 17.00 ,11.00

סטודיו
מסע העסקים של אבא
מוצ"ש וחול: 9.30 – 7.00
ביום א': 17.00 ,11.00
ב'–ה': בשעה 17.00
הגדת הדרקון באגם האש

רמת־גן

אואזיס
שובו של הנוסע השמיני
יום ו' – 10.00
מוצ"ש: 9.45 – 7.00
חול: 9.30 – 6.40 – 4.00

ארמון
צרות גדולות בצ'יינה טאון
יום ו' – 10.00
מוצ"ש: 9.45 – 7.30
חול: 9.45 – 7.30 – 5.00

לילי
מלכת הכיתה
9.30 – 7.15

רב גן 1
היחפן מבוורלי הילס
יום ו': 10.00
מוצ"ש: 9.50 – 7.40
חול: 9.50 – 7.30
בעקבות החרב הקסומה
שבת – 11.00 בבוקר, 12.40
א': 4.40 – 2.25 – 12.30 – 10.30
ביום ו': 12.30 ,10.30, חול: 5.00

רב גן 2
הרומן של אתמול בלילה
יום ו' – 10.00
מוצ"ש: 9.40 – 7.20
חול: 9.40 – 7.20 ,5.00
זאב צעיר
ביום ו': 12.30 ,10.30 בבוקר
שבת: 12.30 ,10.00 בבוקר
א' – 2.30 ,12.30 ,10.30

רב גן 3
כחום הגוף
יום ו' – 10.00
מוצ"ש: 9.40 – 7.30
חול: 9.40 – 7.20
טרון וקדירת הקסמים
ביום ו': 12.30 ,10.30
ביום א': 2.30 ,12.30 ,10.30
שבת: 12.35 ,11.00 בבוקר

רב גן 4
הצבע ארגמן
יום ו' – 10.00
מוצ"ש: 9.00 – 6.00
חול: 9.15 – 6.15
מהדובים באהבה
ביום ו' 12.30 ,10.30
שבת: 12.40 ,11.00 בבוקר
א': 4.35 – 2.30 – 12.30 – 10.30

פתח־תקוה

היכל 1
צביטה בלב
יום ו' – 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 9.15 – 5.00

היכל 2
אהבה בשחקים
יום ו' – 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 7.15 – 5.00

היכל 3
הטוב הרע והלא נורא
יום ו' – 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.00
חול: 9.30 – 7.15 – 4.30

חולון

ארמון
שתי אצבעות מצידון
ביום ו' בשעה 10.00
מוצ"ש + א': 9.30 – 7.45
חול: 9.30 ,7.30
תקלה מופלאה
מוצ"ש: 6.00
א' – 6 ,4 ,11
ב'–ה' בשעה 4.30
שבלול
מוצ"ש. 25.10 23.30
אני אוהב אותך
חמישי. 30.10 23.30

סבוי
אהבה בשחקים
יום ו' – 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 7.15 – 5.00

מגדל
הצבע ארגמן
יום ו' – 10.00
מוצ"ש: וחול: 9.00 – 6.00

מתנ"ס קרית שרת
סינמטק
רק בין חברים
מוצ"ש וחול: 9.30 – 7.15

מועדון קולנוע לנוער
האינדיאני האמיץ
חול: 4.30
בילבי 11.30
מרגלים שכאלה 14.00
תשע וחצי שבועות 16.00
מוצ"ש:
ציטי ציטי בנג בנג 17.30
מרגלים שכאלה 19.30
התפוז המכני 21.30
השוטר מבוורלי הילס 24.00

בת־ים

עצמאות
הטוב הרע והלא נורא
יום ו': 11.00 בבוקר
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 7.15 – 5.00

הרצליה

היכל
צביטה בלב
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 7.15 – 5.00

מלון דניאל
שישי:
"מפגש עם יפה ירקוני" 10.30
שבת:
יומנו של צב 7.15 ,9.30

הבימה
התיאטרון הלאומי
מחר מוצ"ש, 25.10
ג'ק למון במחזה
מסע ארוך אל תוך הלילה
הדוד וניה: 20.30
החווה – בבימרתף: 21.00

שרותים ● עזרה ● התבורה

תורנות בתי־מרקחת

שישי
בת־ים: עצמאות — בלפור 75.
חולון: ד"ר חורי — סוקולוב 70.
ירושלים: הר הזיתים — הר הזיתים.
נתניה: קופ"ח לאומית — סמילנסקי 9.
פתח־תקוה: קופ"ח כללית — חיים עוזר.
רמת־גן: רמת יצחק — שד' ירושלים 96.
תל־אביב: שרה רב — האוזנר 1.
שחר (ברנדס) — מנקס 27.
חיפה: הנשיא — שד' הנשיא 33.

שבת
בת־ים: מור — חנינה רייק 20.
קופ"ח עין יהב, חולון.
חולון: ד"ר חורי — סוקולוב 50.
ירושלים: קופ"ח — מרפאת רוממה, רח' המ"ג 28 (שבת); מוריה — דרך בית לחם 82 (מוצ"ש).
נתניה: תרופה — הרצל 2.
פתח־תקוה: קופ"ח כללית — חיים עוזר.
רמת־גן: רמה — ז'בוטינסקי 65.
תל־אביב: אחוה — דיזנגוף 165
בבלי — עוזיאל 1.
חיפה: נורדאו — נורדאו 13.

משטרה
ירושלים, תל־אביב, חיפה, רמת־גן, בני־ברק, חולון, פתח־תקוה — טל' 100. באר־שבע, נהריה, נתניה, נצרת — 100. צפת — 244. חדרה — 22444.

תורנות בתי־חולים

תל־אביב והמרכז
● בית החולים ע"ש שיבא תל־השומר – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים בילינסון, פתח־תקוה – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים ע"ש רוקח, תל־אביב – בימים ב', ד', ו' – כירורגיה ופנימית. ילדים – כל השבוע.
● בית החולים איכילוב, תל־אביב – בימים א', ג', ה' שבת – כירורגיה ופנימית.
● בית החולים וולפסון, חולון – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים אסף הרופא – כל המחלקות – כל השבוע.

נתניה
● בי"ח לניאדו נמצא בתורנות למקרים דחופים – כל השבוע, כולל שבת.

ירושלים
שישי
הדסה ע"כ – ילדים, פנימית.
ביקור חולים – א.א.ג.
הדסה הר"צ – נשים.
שערי־צדק – כירורגית, אורטופדית, עיניים.
שבת
שערי צדק – ילדים, נשים, כירורגית, אורטופדית, עיניים.
ביקור חולים – א.א.ג., פנימית.
יד ביד – ארגון קשבת במצוקה לילד ולנוער – קו לנוער במצוקה ת"א – 226027 (24 שעות)
חיפה – 04"229488 (11.00–20.00)
נהריה – 04"920014 (11.00–20.00)
קו פתוח להורים במצוקה בימי ב' רביעי – טל. 292782.
"קו פתוח" – ארגון קשבת לילדים ובני נוער 03"221680 (24 שעות)

עזרה ראשונה

עזרה ראשונה לשינויים שלך!
התחנות לרפואת שיניים בישראל
תל־אביב — בימים א'–ה' בין השעות 21.00–23.00, בלילות שבת וערבי חג בין השעות 18.00–24.00, בשבתות והחגים בין השעות 15.00–21.00.
הכתובת: רח' בר־כוכבא 49, טל' 284649.
בחיפה: רחוב הנמל 26, קומה ג', טלפון 523566 פתוחה מדי יום ביומו, כולל ערבי שבתות, שבתות וחגים מ־20.00 עד 23.00 בערב.
מרפאת שיניים לעזרה ראשונה
המרפאה פתוחה כל יום כולל שבתות וחגים בין השעות 24.00–9.00. אחרי חצות בתשלום כלכלה.
ריינגולד סנטר שער 3 (ליד המשביר) קומה א, טל' 03"285822, 294869.
מרכז מידע לקורבנות אונס
לפגיעה ואיזור השרון, טל' 052"52432 בימים א'–ה' בשעות 17.00–21.00.
עזרה ראשונה נפשית
ער"ן ירושלים — טל' 02"227171
ער"ן תל־אביב — טל' 03"261111
ער"ן חיפה — טל' 04"672222
ער"ן באר־שבע — טל' 057"41111
ער"ן נתניה — טל' 053"35316
מילוק מינוריות
מוקד עת"א למקרים דחופים — טל' 106.

מד"א
ירושלים, ת"א, חיפה — טל' 101; רמת־גן, בני־ברק, גבעתיים — טל' 5783333; רמלה – טל' 054"21022; קרית־גת 051"81111; עפולה – טל' 065"23333; אשדוד 055"74767; באר־שבע – טל' 057"78333.

מכבי תל־אביב, בהרכב מלא, פייבוריטית מחר בדרבי התל־אביבי הגדול

האלופה חייבת להפסיק לגמגם

מכבי חיפה תמשיך להוליך בטבלה לאחר מאבק־תקצוות בנתניה * קרב־צמרת מסקרן: כפר־סבא – נתניה * בית"ר ת"א נגד בית"ר ירושלים ב... רמת־גן * פתיחת המחזור כבר היום בלוד: בני־יהודה – הפועל לוד

● לאומית

מוקד משחקי המחזור ה־5 בליגה הלאומית בכדורגל יהיה מחר ב־3 באיצטדיון בלומפילד. דרבי תל־אביבי: הפועל נגד מכבי. משחק מסקרן ומרתק שיאפיל על שאר ההתמודדויות. בשבת במפגש נוסף בבלומפילד יתמודדו קבוצות שמשון ת"א ומכבי יבנה.

המוליכה, מכבי חיפה, תצא למפתח־קצוות בנתניה נגד האחרונה, בית"ר נתניה. מאבק־צמרת בכפר־סבא, הפועל כפר־סבא נגד מכבי נתניה. הקבוצה המפתיעה של בני־יהודה ת"א (מקום שני) תיפגש כבר היום עם הפועל לוד.

דרבי גם בין קבוצות בית"ר: תל־אביב תארח את ירושלים ב... רמת גן. הפועל באר־שבע תבקש להתאושש על חשבון הפועל פ"ת. מכבי יפו תנסה לעצור את דהירת מכבי פ"ת.

● רומה שמצבה של קבוצת הפועל ת"א ערב הדרבי מחר בבלומפילד לא היה גרוע שנים רבות כמו הפעם. לעומת הרכב מלא, מעוטר יעיל, מכבי ת"א תחסר האלופה לפחות שניים מכוכביה ומורוקאים: מוריס דאנו ואלי כהן. אין ספק, יתרון משמעותי למכבי ת"א, שגילתה יכולת עדיפה העונה לעומת חניכיו של המאמן דוד שוייצר, שטרם הצליחו לנצח. מכבי ת"א תעלה לכר־הדשא כפייבוריטית. הפועל ת"א תצטרך ללחום קשה. שלושה משחקים לא הבקיעה שער (0:0), ואם הבצורת תימשך עלולה האלופה להיקלע למצב מביך ואולי גם לרדת אל מתחת לקו־האדום... מי שטוען שלדרבי חוקים משלו יצטרך "להחזיק אצבעות" להפועל ת"א, שכן "על הנייר" מכבי ת"א מועמדת לנצחון. ישפוט: אריה פרוסט.

ההרכבים בדרבי
● הפועל ת"א: אלטר, שוקרון, זאנה, אקחויז, מוסטרל, עמר, סיני, חרמה, ברנס, בן־שיטרית; לנדאו.
● מכבי ת"א: גינצבורג, מיקי כהן (קרמר), אבי כהן, מנשה, שמעוני, דוד אזולאי, אלון כהן, גולדברג, גריאני, טבק, עודד מכנס, דריקס.

● במשחק מוקדם בבלומפילד יתמודדו קבוצות שמשון ת"א ומכבי יבנה. מטרת שמשון ברורה: להשיג נצחון ראשון העונה. יבנה אינה אגוז קל לפיצוח. קבוצה עקשנית עם שחקנים לוחמים, שגם במשחק־חוץ אינם נוהגים להניף דגל־לבן ללא מאבק. רק יכולת טובה של שמשון תוכל להכניע את שוערה בעונה שעברה וכיום שוער יבנה, פרדי לסר. ישפוט: יצחק רוונברג.

● האיצטדיון החדש בכפר־סבא (3) יארח קבוצות צמרת. הפועל כפר־סבא ומכבי נתניה, שהוכיחו העונה יכולת נאה. שתי קבוצות שאפתניות, בשורותיהן, כדורגלנים צעירים ונמרצים. נתניה טרם נוצחה העונה. היא לא תוותר גם במשחק־החוץ מול יריב שינסה לנצל את ביתיותו. ישפוט: חיים ליפקוביץ'.

● קבוצות בית"ר ת"א ובית"ר ירושלים יתמודדו ב־3 באיצטדיון וינטר ברמת־גן. הירושלמים מאוכזבים מהפתיחה המאופקת שלהם, על־אף שטרם נוצחו העונה. הם יתקלו בקבוצה תל־אביבית עקשנית. שחקני בית"ר ת"א, שפתחו עם שני נצחונות, הפסידו בשני משחקיהם האחרונים. מאבק שקול עם עדיפות ירושלמית, במיוחד מבחינת תלכיד. ישפוט: משה אשכנזי.

● קבוצת הפועל באר־שבע תשוב לאיצטדיונה, שלא האיר לה פנים בפתיחת העונה ועל כר הדשא שלו נוצחה פעמיים, כדי לארח את הפועל פ"ת (3). מחר תינתן לה הזדמנות טובה לנתק שרשרת אי־הצלחות. הפועל פ"ת לא תוותר ומסוגלת לחלץ נקודה, ואולי יותר. ישפוט: רחמים דינאצ'י.

● מכבי פ"ת תבוא מחר ב־3 לאיצטדיון גאון ביפו בוטחת בכוחה, במטרה להמשיך בהסתערותה גם מול מכבי יפו המאורות. הפתח־תקואים, עם שני נצחונות רצופים, תקעו יתד בצמרת. הפעם יתקשו לשמור על מקומם ה־5. מכבי יפו מסוכנת במגרשה. ישפוט: בני כהן.

● מכבי חיפה תצליח, קרוב לוודאי, לשמור על הפיסגה הלאומית כשתשחק בנתניה (3) עם סוגרת הטבלה, בית"ר נתניה. אותה יאמן שמואל פרלמן, אחרי התפטרותם של שייע פייגנבוים ואלון שרייר (שלושה מאמנים בארבעה מחזורים...) צריך להיות "בעל דמיון פרוע" כדי להאמין בנצחון נתנייתי, או אפילו בתיקו, במשחק נגד קבוצה טובה כמכבי חיפה. אם, אכן, זה יקרה — זו תהיה סנסציה. ישפוט: יהושע לויה.

● המשחק הראשון של המחזור ה־5 ייערך כבר היום ב־2.30 בלוד, בין קבוצות הפועל לוד ובני־יהודה ת"א. האורחים משכונת־התקוה במקום ה־2. המארחים מלוד — מתחת לקו־האדום (15). על־אף עובדה זו לא יהיה הקרב חד־צדדי. לוד תשתדל לנצל את מגרשה מול קבוצה נמרצת, תוססת ובעלת יכולת טובה ומאוזנת כבני־יהודה ת"א. לא תהיה ההפתעה אם לוד תחלץ נקודה, או אפילו תנצח. ישפוט: יעקב שיינר.

הטבלה הלאומית
(אחרי ארבעה מחזורים)

1.	מכבי חיפה	5:6	9
2.	בני־יהודה ת"א	5:8	8
3.	מכבי נתניה	2:4	8
4.	מכבי ת"א	4:9	7
5.	מכבי פ"ת	3:7	7
6.	הפועל פ"ת	2:5	7
7.	הפועל כפר־סבא	4:5	7
8.	בית"ר ירושלים	4:5	6
9.	בית"ר ת"א	7:6	6
10.	מכבי יבנה	2:2	5
11.	מכבי יפו	6:4	5
12.	הפועל ת"א	3:2	3
–.	שמשון ת"א	3:2	3
14.	הפו. באר־שבע	8:2	2
15.	הפועל לוד	5:2	1
16.	בית"ר נתניה	12:2	0

* * *

משחקי השבת
● שמשון ת"א — מכבי יבנה
● בית"ר ת"א — בית"ר י־ם
● בית"ר נתניה — מכבי חיפה
● מכבי יפו — מכבי פ"ת
● הפ. באר־שבע — הפועל פ"ת
● הפ. כפר־סבא — מכבי נתניה
● הפועל ת"א — מכבי ת"א
● הפועל לוד — בני־יהודה (היום)

● כדורעף

שלושה משחקים בליגה לנשים

שלושה משחקים יערכו בסוף השבוע במחזור ה־3 בליגה הלאומית בכדורעף.

המשחקים: הפועל עמק־יזרעאל — הפועל רמת־אביב (שישי 6); הפועל בת־ים א' — הפועל קרית־חיים (שישי, 7); הפועל כפר־סבא — אס"א באר־שבע (שבת, 7). המשחק בין הפועל עין־החורש ואליצור יבנה, יהיה ביום רביעי, 5 בנובמבר.

"קריעת מפרץ־אילת"

המשחה המסורתי "קריעת מפרץ־אילת", תחרותי ועממי, למרחק 3.5 ק"מ, יהיה מחר. הזינוק ב־8.30 בבוקר ממול מלון המלך שלמה באילת.

ראשל"צ ניצחה בפ"ת 77:87

● כדורסל

משחקי המחזור ה־4 בליגה הארצית בכדורסל נערכו אמש. במשחק צמרת בפ"ת גברה מכבי ראשל"צ על מכבי פ"ת — 77:87. קירקי נלסון קלע 33 נקודות לראשל"צ.

יתר התוצאות בדרום. מכבי ירושלים — בית"ר ירושלים 69:114 (מושקוביץ קלע 30 נקודות למנצחים); אליצור נוה־דוד רמלה — מכבי דרום ת"א 72:86 (ויליאמס קלע 28 נקודות לרמלה וקטף 31 כדורים חוזרים); אליצור קרית־אונו — אליצור ת"א 70:85; הפועל קרית־גת — הפועל גבעתיים 83:86 (בהארכה); אס"א ת"א / רמת־השרון — הפועל נען 72:82.

בדרום צועדות בראש אליצור נוה־דוד רמלה ומכבי ראשל"צ, שטרם נוצחו.

בצפון, מכבי נתניה — הפועל גן־שמואל 79:102 (קרטר קלע 27 נקודות לנתניה); מכבי קרית־מוצקין — מכבי בת־גלים 73:79 (אלי הבר קלע 38 נקודות לבת־גלים); הפועל עמק־הירדן — הפועל בקעת בית־שאן 81:82 (עומר גמר, בנו של כדורסלן העבר המצטיין, אמנון גמר, קלע סל־נצחון בשנייה האחרונה); מכבי כרמיאל — הפועל בית־אלפא 82:100; מכבי חדרה — הפועל עין־דור / תבור 59:83.

בצפון עדיין לא נוצחו הפועל נהריה ומכבי נתניה.

● כדורסל: המשחק המסורתי לזכרו של יניב שקמה ייערך מחר ב־8 בעין־דור בפעם השישית, בין הפועל עין־דור והפועל גבע.

● נבחרת ישראל בכדורסל חזרה אמש מאיטליה, שם נוצחה שלשום במשחק בין־ארצי ע"י נבחרת איטליה — 92.85.

● אופניים. הקפה עממית ותחרותית של הכנרת במסלול צמח — טבריה — גשר אריק — עין־גב — צמח, תיערך בשבת ב־8 בבוקר ע"י הפועל וגלגליה"ע, לזכרו של משה ירדן, חבר קיבוץ מורע, חלוץ מקימי קבוצות האופניים בתנועה הקיבוצית.

● קבוצת הכדורגל הארגנטינית ריבר־פלייט בואנוס־איירס ניצחה בקאלי, קולומביה, את הקבוצה המארחת, אמריקה — 1:2 (0:2), במשחק הראשון בגמר גביע דרום אמריקה.

מחלוקת בהתאחדות לכדורגל בקשר לביטול "שירים ושערים"

מאת אשר גולדשלגר

ההתאחדות לכדורגל עלולה להחליט היום שלא לאשר מחר את שידור התוכנית "שירים ושערים", על־אף ההסכם הקיים של 14 ימי־ההמתנה עד לסמיכת הוועדה באשר לגובה התשלום שיינתן לכל קבוצה.

יו"ר הנהלת ההתאחדות לכדורגל, שאול סוויד, אמר אמש כי בעקבות הודעת הטלוויזיה שגם השבת לא יצולם המשחק המרכזי תתקיים הבוקר התייעצות של ראשי ההתאחדות לכדורגל אם לבטל מחר את שידור התוכנית "שירים ושערים".

לדעת חלק מראשי ההתאחדות לכדורגל, אי־צילום "משחק השבת בטלוויזיה מהווה הפרה של ההסכם, הכולל גם את שידור התוכנית "שירים ושערים".

● כדורגל

נוער: גרמניה — ישראל 1:3

נבחרת הנוער של ישראל בכדורגל נוצחה אמש באורנבל ע"י נבחרת מערב־גרמניה 3:1.

הגרמנים הוליכו כבר 0:3 כשאיתי מורדכי ממכבי חיפה צימק.

במשחק הראשון סיימו שתי הנבחרות 0:0.

הנבחרת תחזור לארץ היום.

נערים: ישראל — שוויץ 2:2

נבחרות הנערים של ישראל ושוויץ (עד גיל 16) בכדורגל סיימו אתמול את משחקן בשוויץ בתיקו 2:2.

השוויצים הוליכו 0:2 במחצית אולם של כבין מהפועל חיפה ורן בן־שמעון ממכבי פ"ת השוו.

היה זה המשחק האחרון של הישראלים במסעם בשוויץ. הנבחרת תחזור ארצה ביום ראשון.

חולון תנסה להוריד היום את יהוד מהפיסגה הארצית

● ארצית

מאבק צמרת במחזור ה־5 בליגה הארצית בכדורגל: קבוצת הפועל חולון תנסה להוריד היום ב־2.30 את הפועל יהוד מהפיסגה, ולהנחיל לה הפסד ראשון העונה. נצחון חולוני יגרום לחילופי מיקום בין שתי הקבוצות מאחר שרק שתי נקודות מפרידות ביניהן.

● השנייה בטבלה, קבוצת הפועל טבריה, תוכל לנצל את מגרשה כדי לגבור על הפועל מרמורק, שתבוא לעיר הכנרת שופעת בטחון לאחר נצחונה בשבת בדרבי ברחובות על מכבי שעריים (3).

● השלישית, הפועל חדרה, שהוליכה את הטבלה בשלושת המחזורים הראשונים, תעשה מאמץ, וסיכוייה לכך טובים, לחזור לפיסגה לאחר משחקה הביתי עם העולה החדשה, הפועל בית־שאן (3).

● קרב תחתית ייערך במגרש ימק"א בירושלים (3), בין שתי קבוצות הנאנקות מתחת לקו־האדום: הפועל ירושלים ומכבי רמת־עמידר. היורדת מהלאומית, הפועל ירושלים, תעשה מאמץ עליון לזכות בנצחון ראשון על מכבי עמידר, לשורותיה חזרו כמה מכוכביה.

● קבוצות הפועל חיפה והכח רמת־גן כבר התמודדו בעבר בלאומית. מחר, בקרית־חיים (3), תארח הפועל חיפה, הממוקמת בצמרת, את יריבתה מהכח, הסוגרת את הטבלה עם ארבעה הפסדים רצופים. הפועל חיפה — פייבוריטית.

● הפועל רמת־גן משלימה את כשלון קבוצות עיר־הגנים בפתיחת הליגה. גם היא, כמו מכבי רמת־עמידר והכח רמת־גן, עדיין ללא נצחון. מחר תשתדל לגבור בביתה (3) על העולה לארצית, בית"ר נהריה, משימה לא קלה.

● כדורגלני מכבי שעריים, המבקשים לחזור ללאומית, מאוכזבים ממעידתם בשבת בדרבי נגד מרמורק (2:1). יבקשו לנצל את ביתיותם ולגבור על העולה החדשה, הפועל דימונה, היחידה בליגת הכבירות שעדיין לא כבשה שער (3).

● קבוצת הצמרת של הפועל עכו, שגילתה יציבות ושאפתנות בארבעת המחזורים הראשונים, תתמודד כבר היום ב־2.30 במגרשה עם בית"ר רמלה. למארחים, שטרם נוצחו, סיכויים עדיפים.

הטבלה הארצית
(אחרי ארבעה מחזורים)

1.	הפועל יהוד	8:9	10
2.	הפועל טבריה	4:10	9
3.	הפועל חדרה	6:11	9
4.	הפועל עכו	4:8	8
5.	הפועל חיפה	4:7	8
6.	הפועל חולון	0:3	8
7.	מכבי שעריים	3:6	7
8.	הפועל בית־שאן	2:3	6
9.	בית"ר רמלה	7:4	5
10.	בית"ר נהריה	2:1	4
11.	הפועל מרמורק	6:4	4
12.	הפועל דימונה	2:0	3
13.	הפועל רמת־גן	5:1	2
14.	הפועל ירושלים	9:3	1
15.	מכבי עמידר	9:2	1
16.	הכח רמת־גן	8:2	0

● ליגה א'

קרב צמרת בקרית־אונו

קבוצות הצמרת של הפועל קרית־אונו (2) והפועל ראשל"צ (4) יתמודדו מחר בקרית־אונו, במחזור ה־5 בליגה א', דרום, בכדורגל.

המוליכה, הפועל בית־שמש, תצא למשחק־חוץ נגד הפועל קרית־מלאכי.

שאר המשחקים בדרום: מכבי קרית־גת — בית"ר באר־שבע; הפועל רמלה — לזרוס חולון; הפועל אזור — הפועל ירוחם; הפועל רמת־השרון — הפועל אור־יהודה; הפועל בת־ים — הפועל אשקלון.

הראשונה בצפון, בית"ר חיפה, תתמודד בחוץ עם קבוצת־הצמרת של הפועל טירה (5).

שאר המשחקים בצפון: הפועל קרית־שמונה — מכבי עפולה; מכבי טמרה — הפועל עליה כפר־סבא; מכבי אור־עקיבא — הפועל רעננה; הפועל קרית־אתא — מכבי אח"י נצרת; הפועל טירת־הכרמל — מכבי חדרה; הפועל טייבה — הפועל בני־טמרה.

ריצ'ארדסון עם חמו בנמל־התעופה בן־גוריון בלוד (תצלום: ישראל־סאן)

ריצ'ארדסון הגיע והתאמן בהפועל רמת־גן

הושעה מהאן.בי.איי. בגלל סמים – מוכן להרצות על הסכנה שבסמים

מאת יצחק ויסהוף

"כיום אני נקי לגמרי מסמים; עברתי בדיקות שבועיות בחודשים האחרונים, שלא גילו מאומה. אני מנסה להסתכל על העתיד, ולא על העבר. הופעתי בהפועל רמת־גן תהווה לגבי נקודת־זינוק חזרה לליגת האן.בי.איי." – כך אמר אתמול אחה"צ מייקל ריי ריצ'ארדסון, כדורסל האן.בי.איי. לשעבר, שהגיע במטרה להצטרף להפועל רמת־גן. ריצ'ארדסון הושעה, לדבריו, מהאן.בי.איי. מפברואר 1986 עד 1988.

ריצ'ארדסון, בן ה־31 (1.95 מ'), הוסיף בשיחה לכלי־התקשורת כי בנוסף לכדורסל הוא מוכן להרצות בפני בני־נוער על הסכנה בשימוש בסמים.

לריצ'ארדסון יהיה זה הביקור השלישי בישראל. ב־1981 וב־1984 הופיע עם שחקני האן.בי.איי. בארץ במשחקי־ראווה.

בפגישה עם עתונאים השתתפו גם קיט בנט ובירון ג'ונס, שחקני הפועל רמת־גן. בנט אמר: "עד שלא ראיתי את ריצ'ארדסון במו־עיני לא רציתי להגיב. עכשיו אני יכול לומר כי בשורות הפועל רמת־גן יופיע השחקן הטוב ביותר ששיחק אי־פעם בליגה הישראלית. סיכויינו להישאר בליגה עלו מאוד".

מייד לאחר שעזב את העתונאים ערך ריצ'ארדסון אימון ביהוד, בהדרכת מאמן הפועל רמת־גן אברהם חמו.

שכרו של ריצ'ארדסון יהיה 60 אלף דולאר, שישולמו על־ידי גורם פרטי.

הפועל רמת־גן שברשותה נמצאים כל האישורים להרשמתו בליגה תעשה זאת עד יום שני ובאותו ערב עשוי לשחק במדי קבוצתו נגד מכבי חיפה.

בגמר מרתק שהוכרע בשובר־שוויון

מנסדורף קטע זכייה עשירית של גליקשטיין

● טניס

מאת יצחק אשל

אלוף חדש לטניס הישראלי. בתום 128 דקות של מאבק זכה אתמול בירושלים עמוס מנסדורף, בן ה־21, באליפות ישראל כשגבר על אלוף תשע השנים האחרונות, שלמה גליקשטיין — 5:7, 6:4, 7:6.

אולם אין ספק ש"מלך" הטניס הישראלי היה ונשאר שלמה גליקשטיין.

1200 הצופים שחזו בכל שלביו. גליקשטיין שיחק כשהוא פצוע וסבל משריר פגוע בבטנו. לאחר המשחק אמר גליקשטיין כי הפציעה הפריעה לו במשחק, ובעיקר במכות־הפתיחה שרבות מהן לא היו חזקות די, ואף גרמו לאובדן נקודות.

במערכה הראשונה הוליך גליקשטיין — 1:2. מנסדורף נטל יוזמה — ר"4:3. גליקשטיין השווה ל־4:4 ו־5:5, אך נוצח 7:5.

לאחר שוויון 2:2 ר"3:3 במערכה השנייה עלה גליקשטיין ליתרון 3:5, תוך שהציג משחק שובה־עין. המערכה הסתיימה — 4:6 לזכות גליקשטיין.

כמצב של 4:4 במערכה השלישית הצליח גליקשטיין לזכות בנצחון חשוב ולהוליך 4:5. דווקא אז, כשמכות־הפתיחה היו שלו והיה זקוק למשחקון אחד כדי לזכות, נקלע הטניסאי המנוסה לחולשת־רגע ומנסדורף השווה ל־5:5. גליקשטיין השווה ל־6:6. כשובר־השוויון הירכה גליקשטיין לשגות, ולאחר 2:2 ניצח מנסדורף 2:7, וזכה במערכה — 6:7 ובכתר האליפות.

באליפות ישראל לזוגות גברים זכו מנשה צור ורביב וידנפלד, שגברו בגמר על עמית נאור וגיא בייטל — 3:6, 6:7. בזוגות נשים ניצחו אילנה ברגר ודנה כרמי בגמר את סופי רפאל וחגית אוחיון — 6:11, 5:7, 3:6.

נשיא המדינה, חיים הרצוג ויו"ר הכנסת, שלמה הלל, חילקו את הפרסים למנצחים, כן בירכו טדי קולק, ראש עיריית ירושלים ויו"ר איגוד הטניס, דוד הרניק.

שתי מילגות־טניס על סך 500 דולאר כל־אחת על־שם הילד אורון ירדן ז"ל, נמסרו ע"י הוריה, פנינה ועמוס ירדן, זו השנה ה־5 ברציפות, לענת ורון ולכוכב מרנשטיין.

נשיא המדינה העניק עיטור מיוחד לשחקני גביע־דייוויס של ישראל.

וידנפלד וקוריאט – אלופי הנוער

רביב וידנפלד זכה אתמול ברמת־השרון באליפות ישראל לנוער בטניס, גילאי 18, כשניצח בגמר את בועז מרנשטיין — 7:6, 1:6, 1:6.

בגילאי 16 זכה אוהד ויגברג, שגבר על יובל קרוצ'י — 4:6, 4:6.

דליה קוריאט זכתה בבנות 18 כשניצחה בגמר את סופי רפאל — 5:7, 3:6. ובגילאיות 16 נטלה את התואר הגית גלאון, שגברה על ענת ורון — 5:7, 1:6.

היום יסתיימו משחקי הגילאים הצעירים יותר ומחר יהיה גמר האליפות הבין־לאומית לותיקים במגרשי מכבי הצפון והפועל ת"א.

21 חוליגנים הולנדים נעצרו בגרמניה

71 אוהדים של קבוצת הכדורגל ההולנדית פיינורד רוטרדאם נעצרו שלשום לאחר שניזקו מכוניות, נפצו חלונות ונהרסו משקאות באחת ההתקלויות. ההמונים ביותר של אליפות אוהדי כדורגל במערב־גרמניה – מסרה משטרת מנשנגלדבך.

חלק מהחוליגנים נעצרו אחרי התקריות במהלך המשחק ולאחריו, כאשר ההולנדים שפכו את זעמם על תבוסת קבוצתם בתוצאה [illegible].

צרפת השיגה אשראי לדמשק ומתכוונת למכור לה נשק רב

לפי „ליברסיון" תקבל סוריה מלווה אירופי של מיליארד דולר ■ צרפת תספק לסוריה תותחים, טילים, שריון, וציוד לראיית לילה

מאת ארנון יפה
כתב „על המשמר" בצרפת

פאריס. — צרפת נושאת ונותנת עם סוריה על עיסקת נשק, והשיגה בשבילה מילווה אירופי של מיליארד דולר — מסר אתמול „ליברסיון", בהסתמכו על חוגים בתעשיה הצבאית.

העיסקה כוללת תותחים וטילי קרקע־קרקע, ציוד לראיית לילה ושידיון. משערים כי זהו חלק מהסכם להפסקת סחטנות הטרור. צרפת כבר סיפקה לסוריה מסוקי־תקיפה „גאזל" חמושים בטילים נגד טנקים „הוט".

הצורך להציל את משטרו של הנשיא אסד מוצג כאמתלה מוסרית לעיסקה עם דמשק, אך חוששים לקשיים עם ישראל וידידיה בשלטון הימין.

למרות שהמשטר הסורי נחשב למפעיל הטרור, מציגים פקידים בכירים, כתדריכים לעיתונאים, את מצבו של אסאר כחמור ומעלים נימוק לצורך להצילו מהתמוטטות: סכנת השתלטות סובייטית על דמשק באמצעות גנראלים נאמנים למסקווה, כראש שירותי המודיעין, גנראל מוחמר אל קהולי. אסד מוצג גם כסכר בפני התפשטות המהפכה האיסלמית.

הצרפתים מתריעים על קנוניה סובייטית להפלת אסאד כדי להמליך במקומו את ראש שירותי המודיעין. אל קהולי, הידוע כנאמן של אסאר, מתואר בפאריס כרשע, ששיגר את מטמיני הפצצות לפאריס.

לפי „ליברסיון" החששות לגורל אסאר מסתמכים על מידע שהגיע לאסאר משירות ביון ערבי. המידע מייחס לקוהלי את ביצוע ההתנקשויות הרצחניות בפאריס, כדי לסכל סיוע צרפתי לאסאר.

עיראק מודאגת

כל הסימנים מעידים, כי ראש הממשלה שיראק השיג בפאריס, בבון ובהולנד מיליארד דולר אשראי לדמשק, גרמניה, מוכנה להעניק 650 מיליון דולר, הולנד 200 מיליון והשאר מצרפת.

דובר ראש הממשלה מסר הכחשה בדבר „המו"מ לאספקת נשק חדש לסוריה". שיראק צוטט כמהסס עדיין לאשר את העיסקה, מחשש שמא יועברו כלי־הנשק לאיראן. שר־החוץ הביע התנגדות למתן אשראי למימון העיסקה, כי סוריה לא כיבדה מועדי פרעון קודמים.

הפלירט הזה מראיג את בגדאד. שר־החוץ העיראקי, טארק עזיז, הופיע בפאריס במפתיע ונועד עם עמיתו הצרפתי ריימון כדי לברר מה קורה. הלה הבטיח לו, כי שיפור היחסים עם איראן לא יפגע בקשרים עם עיראק.

30 שנה לפרץ־החרות הקצר בהונגריה

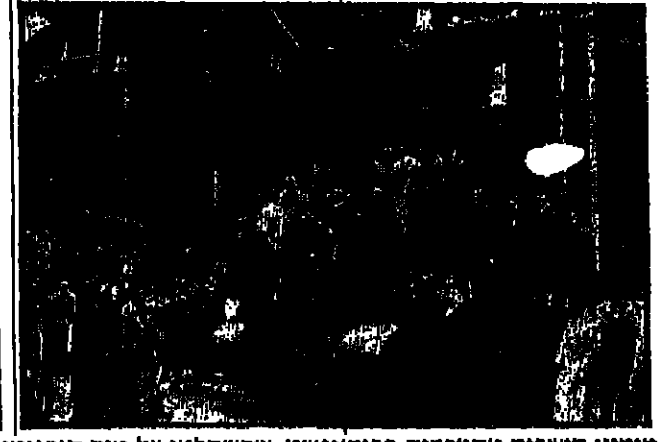

מימין: תושבים מתמרדים בבודאפשט, שהשתלטו על טנק סובייטי בכיכר המרכזית ליד הפרלמנט ההונגרי והניפו את דגלם, בטרם דוכאו ללא רחם על־ידי הצבא הסובייטי. משמאל: טנקים מהכוחות שדיכאו את המרידה שבה ביקשו ההונגרים יותר מדי: פרישה מבריה וארשה, חרות ודמוקרטיה.

שמות של 17 פושעים נאצים בבריטניה ימסרו לתאצ'ר

לוס־אנג'לס. — מרכז ויזנטל בלוס־אנג'לס העביר ביום ו' לשלטונות בריטניה רשימה של 17 פושעי מלחמה נאצים החיים בבריטניה. רשימה זו, שלא פורסמה, והכוללת את כתובותיהם הנוכחיות של אחרים מ־17 הפושעים, נמסרה לקונסול הכללי של בריטניה בלוס־אנג'לס, והלה עומד להעבירה לראש הממשלה, מארגרט תאצ'ר. (ע"צ)

● הממשלה הישראלית החדשה, בראשות יצחק שמיר, גיבשה תוכנית שנועדה לחסל את הנהגת אש"ף, ובמיוחד את מנהיגי ארגון זה באירופה — מסר אתמול העתון „אל איתיחאד", המופיע באבו־דאבי.

הקיסר בוקאסה שב לארצו — אולי היישר לעמוד התלייה

באנגי. — הקיסר־לשעבר של הרפובליקה המרכז אפריקנית, דאן בדל בוקאסה, נעצר אתמול בשובו באורח בלתי־צפוי מגלות בצרפת, יחד עם אשתו ו־18 ילדיו — מסרו מקורות ממשלתיים. השלטונות הודיעו כי אפשר שיופעלו את גזר דין המוות התלוי ועומד נגדו.

בוקאסה, חייל לשעבר בצבא הצרפתי, בן 65, נעצר על־ידי כוחות בטחון בהגיעו בטיסה של חברת התעופה „אייר אפריק" מרומא. הוא נלקח לכלא נגאראגבה, שם עינה למוות רבים ממתנגדיו ב־13 שנות שלטונו.

הקיסר הודח על־ידי כוחות צרפתיים ב־1979, שנתיים לאחר שהכתיר עצמו לקיסר בטקס ראוותני, ותחילה התיישב בחוף־השנהב. בדצמבר 1983 גורש על־ידי נשיא חוף־השנהב, פליקס הופואה־בואני, לאחר שניסה לחזור לארצו.

בוקאסה נידון בארצו למוות שלא בפניו, ודרש מספר פעמים מממשלת צרפת לאפשר לו לחזור לבאנגי בירתו. במכתב שהתקבל אתמול במערכות עתונים בצרפת, הודיע על שובו מצרפת לארצו.

דודנו, דוד דאקו, אותו הדיח בוקאסה עצמו ב־1965, עלה לשלטון במקומו. מאוחר יותר פרש דאקו ובמקומו עלה לשלטון גנראל אנדריי קולינגבה.

מפאריס נמסר כי אשתו וחמישה מילדיו לא הורשו להכנס לבאנגי ונאלצו לעזוב מיד את המדינה. (עיד, ע"צ)

● מערב־ברלין. — „הקומאנדו לשחרור רודולף הס" קיבל עליו את האחריות לפיצוץ שהיה אתמול לפנות בוקר ליד כלא שפנדאו במערב־ברלין, שבו כלוא הפושע הנאצי רודולף הס, שהיה סגנו של היטלר. (ע"צ, עיד)

● קייפטאון. — הכנסיה הרפורמית ההולנדית, שבה חברים כ־58 אחוז מבני המיעוט הלבן בדרום־אפריקה, גינתה אתמול את מדיניות ההפרדה הגזעית וקבעה, כי היא נוגדת את כתבי־הקודש. (ע"צ)

זכו בפיס־ברפרס

בהגרלת רב־פרס מצטבר של מפעל הפיס מס. 43/86 שהתקיימה ביום 23.10.86 זכו הכרטיסים הבאים:

בסך ־.180,000.00 ש"ח זכה המספר: 877406. הפרס המצטבר בסך 200,000.00 ש"חים עובר לשבוע הבא. מקסימום פרס ראשון בשבוע הבא יהיה 480,000.00 ש"חים (כולל צבירה).

בסך ־.12,000.00 ש"ח זכה המספר: 337007.

בסך ־.6,000.00 ש"ח זכו המספרים: 160389, 355174.

בסך ־.300.00 ש"ח זכו המספרים: 028227, 050214, 078834, 081684, 097004, 130887, 152881, 162808, 169664, 214153, 228758, 261476, 275514, 282958, 287498, 448306, 485538, 515818, 532092, 549496, 578016, 609994, 614091, 622576, 630522, 700452, 703379, 768979, 797642, 802811, 863748, 871306.

בסך ־.150.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 0022, 1998.

בסך ־.25.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 499, 566.

בסך ־.16.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 587, 681, 989.

כל הכרטיסים שמספריהם מסתיימים בספרה 7 זכו בסך של ־.2.50 ש"ח.

בסך ־.5.00 ש"ח זכו המספרים התלת־ספרתיים: 004, 092, 133, 158, 226, 334, 337, 339, 381, 386, 446, 508, 548, 583, 595, 597, 616, 682, 690, 727, 789, 866, 885, 900, 978, 987.

בסך ־.2.50 ש"ח זכו המספרים הדו־ספרתיים: 06, 07, 10, 18, 22, 23, 25, 27, 30, 34, 37, 38, 40, 43, 55, 63, 67, 68, 76, 85, 86, 88, 89, 91, 93, 95.

רק הרשימה הכוללת של תוצאות ההגרלה מחייבת את מפעל הפיס.

שערי מטבע־חוץ בנק הפועלים — 23.10.86

	היחידה	בנקנוטים		העברות והמחאות		שערים
		קניה	מכירה	קניה	מכירה	יציגים
סל מטבעות	1	-	-	1.4848	1.5033	1.4953
דולר אמריקני	1	1.44	1.51	1.4738	1.4922	1.4845
מרק גרמני	1	0.73	0.76	0.7421	0.7514	0.7468
לירה שטרלינג	1	2.07	2.17	2.1093	2.1356	2.1251
פרנק צרפתי	1	0.22	0.23	0.2261	0.2289	0.2280
ין יפאני	100	0.92	0.97	0.9411	0.9529	0.9476
גילדן הולנדי	1	0.64	0.67	0.6547	0.6629	0.6607
פרנק שווייצרי	1	0.89	0.93	0.9019	0.9131	0.9067
כתר שבדי	1	0.21	0.22	0.2152	0.2178	0.2166
כתר נורווגי	1	0.20	0.21	0.2016	0.2041	0.2030
כתר דני	1	0.19	0.20	0.1964	0.1988	0.1982
מרק פיני	1	0.29	0.31	0.3027	0.3065	0.3048
דולר קנדי	1	1.04	1.09	1.0609	1.0741	1.0684
דולר אוסטרלי	1	0.91	0.98	0.9474	0.9592	0.9551
ראנד דרום אפריקני	1	0.39	0.66	0.6563	0.6645	0.6610
פרנק בלגי	10	0.35	0.37	0.3571	0.3616	0.3596
שילינג אוסטרי	10	1.03	1.08	1.0535	1.0666	1.0611
לירה איטלקית	1,000	1.05	1.12	1.0719	1.0853	1.0789

משטרת יוון

יתכן שהבכיר באש"ף נהרג מפצצה שהוא הוביל למכוניתו

מאת ז'אן כהן, כתב „על המשמר" ביוון

אתונה. — המשטרה החשאית ביוון מסרה אתמול, כי עדיין לא נקבע סופית אם מותו של אבו־גאזאלה, ממנהיגי אש"ף, הוא תוצאה של התנקשות בחייו או תאונה, למרות העובדה שהארגון הפלשתיני, המכנה עצמו „ארגון הנקם הפלשתיני" — יחידת ד"ר יאסין", נטל על עצמו את האחריות לפיצוץ, שהיה במכוניתו של אבו־גאזאלה.

בינתיים הודיעה אשה אלמונית לסוכנות ידיעות בקפריסין, כי ארגון־נקם פלשתיני, שמרכזו בניקוסיה, משוכנע, כי סוריה היא שיזמה ותכננה את ההתנקשות, וכרעת ארגונה לנקום את דמו של אבו־גאזאלה.

משרד אש"ף באתונה מאשים את ישראל במעשה.

המשטרה מסרה, כי הפצצה נמצאה בתוך המכונית, מתחת למושב הנוסע שלצד הנהג. עובדה זו העלתה את ההשערה, שאבו־גאזאלה עצמו הכניס את הפצצה למכונית, בדרכו לפעולת טרור, וזו התפוצצה בטרם עת.

מקור משטרתי אמר: „היו לנו ידיעות־ביון, כי צפויה פעולת טרור נגד מטרה ישראלית או יהודית באתונה. נודע לנו גם, שקבוצת טרור, כפי הנראה פלשתינית, הבריחה ליוון חומרי־נפץ חבויים בצעצועים, בעיקר בבובות קטנות. חומר־נפץ כזה היה עשוי לשמש להרכבת הפצצה שהתפוצצה במכוניתו של אבו־גאזאלה וגרמה למותו."

הפרלמנט האוסטרלי דוחה השוואת הציונות לגזענות

קאנבארה. — הפרלמנט האוסטרלי אישר אתמול פה אחד הצעה של ראש הממשלה, בוב הוק, לדחות את החלטת האו"ם, שהשוותה את הציונות עם הגזענות.

הוק הציע, כי אוסטרליה תתמוך במאמצים לבטל את החלטת האו"ם 3379, בציינו, כי ממשלות אוסטרליות הכריזו בזו אחר זו, ש„אין לקבל החלטה זו, שגרמה נזק ממשי מאד ליחסים בין מדינות, ופגעה באמינות האו"ם ובשמו הטוב".

מנהיג האופוזיציה, ג'ון הווארד, אמר, כי החלטת הפרלמנט נהנית מתמיכה מוחלטת של האופוזיציה. „אנו גורסים כי אנטישמיות בוטה היתה כרוכה בהחלטה של האו"ם" — אמר.

הפדרציה הציונית של אוסטרליה קידמה בברכה את ההצבעה, כתרומה משמעותית למערכה הבין־לאומית המתנהלת זה זמן רב כדי לבטל את החלטת האו"ם. (ע"צ, עיד)

השגריר הסובייטי באיסלנד הוחזר — גורבאצ'וב לא שבע נחת מקבלת הפנים

ריקיאוויק. — השגריר הסובייטי באיסלנד הוחזר למוסקווה, ונראה כי סר חינו בעיני הקרמלין — אמרו אתמול מקורות דיפלומטיים.

נראה, כי השלטונות הסובייטיים לא היו מרוצים מהסידורים שעשה השגריר, יבגני קוסארב, בן 67, בקשר עם ביקורו של מיכאיל גורבאצ'וב. דיפלומטים העלו את ההשערה, כי במוסקווה מטילים על קוסארב את האחריות לעיתוי הגרוע של בואו של גורבאצ'וב לאיסלנד, ב־10 באוקטובר.

שעה שרונלד רייגן נתקבל באיסלנד ע"י הנשיא וראש הממשלה, הופיע בשדה־התעופה רק שר החוץ כדי לקדם את פניו של גורבאצ'וב. הסיבה לכך: הנשיא וראש הממשלה היו עסוקים בפתיחה הרישמית של בית־הנבחרים האיסלנדי.

עוד אמרו משקיפים, כי במהלך הביקור התעלמה ראיסה גורבאצ'וב במתכוון מרעייתו של השגריר, וזה עורר את זעמה של רעיית ראש ממשלת איסלנד. בסעודה רישמית, שנערכה לכבוד גב' גורבאצ'וב, אמרה אשת ראש ממשלת איסלנד לואלנטינה קוסארב, כי היא מצטערת על העדרה מן הטקסים, והזמינה אותה להשתתף בתוכנית כאורחתה האישית. (עיד)

מזכ"ל ההסתדרות, ישראל קיסר, בפגישתו ביום ד' עם נשיא ונצואלה בקאראקאס. קיסר בא לוונצואלה לביקור של 3 ימים, כדי לחתום על הסכם לשיתוף פעולה כלכלי ותרבותי עם הקונפדרציות של האיגודים המקצועיים בארץ זו. (צילום איי.פי.)

● ראבאט. — מאמציו של היהודי היחיד, המכהן כחבר בית־הנבחרים במארוקו, להיבחר לתפקיד פרלמנטרי בכיר, גרמו להפסקת עבודת הבית למשך שבוע — מסר היומון הסוציאליסטי „אל איתיחאד אל אישתיראקי". הסוציאליסטים התנגדו למועמדותו של אוחנה, משום שלדעתם, לא יהיה זה הולם שיהודי יכהן כיו"ר הבית כאשר היו"ר נעדר — אמרו מקורות מרינים. לבסוף לא נבחר אוחנה לתפקיד סגן יו"ר, ובמקום זאת קיבל תפקיד זוטר. (עיד)

● לונדון. — ריפעת אסאד הכחיש את השמועות שנפוצו על פגישתו עם סאיב סאלם, ותיאר כ„בלתי אחראיים" את הדיבורים שצוטטו מפיו, כי ימיו של אחיו בנשיאות סוריה ספורים וכי הוא מועמד לרשת אותו. (ע"מ)

הרוצח יצחק קיש שנמלט נתפס בתחפושת אברך

מאת זהבה מוזס, כתבת „על המשמר"

אסיר עולם יצחק קיש, שנמלט מכלא שאטה בסוף חודש אוגוסט השנה, נתפש אתמול ברמת־גן בתחפושת של אברך־ישיבה. עימו נעצרו תושב יפו בן 35, החשוד בסיוע לבורח, ותושבת רמת־גן בת 44 שהעמידה לרשותם את דירתה.

יצחק קיש בן 39 מנוריה הורשע בשני מעשי רצח: רצח עבריין בצפון הארץ ורצח העבריין יפת נגר בעת שהותו בכלא. קיש ידוע כאסיר אלים המפגין התנהגות שקטה ומתוחכמת והשתתף בבריחתם הנועזת של שמונה אסירים מכלא רמלה לפני שבע שנים.

בסוף חודש אוגוסט קיבל קיש חופשה מיוחדת ולא חזר לכלא. לאחר חקירה ממושכת ומאומצת אותר העבריין בדירה ברחוב המתמיד ברמת־גן.

אתמול סמוך לשעה 2 בצהריים יצא יצחק קיש מהדירה כשהוא לבוש כבגדי אברך ונעצר על־ידי מארב משטרה ברחוב ארלוזורוב ברמת־גן. ברכושו נמצאו תעודת זהות מזוייפת, 2200 ש"ח ושלושה זוגות משקפיים.

יחד עימו נעצרו, כאמור, תושב יפו, החשוד שסייע בידי קיש להימלט, ותושבת רמת־גן שהעמידה את דירתה לרשותם.

המשטרה חושדת, כי בתקופת שהותו מחוץ לכלא ביצע האסיר פשעים שונים.

אסיר ציון שסירב להצטרף ל„משטרה הפנימית" הופקר להתעללות פושעים מסוכנים

מאת יוסף גלילי, כתב „על המשמר"

„בעלי ספג מכות אכזריות והוא כולו כחול. שפתו העליונה קרועה, הוא אינו מקבל עזרה רפואית והפצעים מזדהמים" — סיפרה נטליה הטר־מגאריק, רעייתו של אסיר ציון אלכסיי מגאריק, בשיחה טלפונית ממוסקבה.

השיחה התנהלה בין פעיל המועצה הציבורית למען יהודי ברית־המועצות לבין נטליה, שחזרה מביקור אצל בעלה במחנה העבודה הידוע לשימצה באומסק.

הוא סיפרה, כי הסיבה להתעללות בו היא סירובו של אלכסיי להיות חבר במשטרה הפנימית של המחנה. בעונש, סיפרה נטליה, הוא הועבר על־ידי מפקד המחנה לקבוצה מספר 16, שבה כלולים אסירים פליליים המסוכנים ביותר לדבריה. סגן מנהל המחנה תיאר אותו בפניהם כ„אנטי־סובייטי, שאביו ואשתו בישראל והם חופשיים לעשות בו כרצונם".

מרוב צער חלתה נטליה בשובה למוסקבה והיא פנתה בתלונות לוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית, לפרקליטות באומסק ולמשרד־הפנים במוסקבה.

אלכסיי נשפט לפני שנה לשלוש שנות שהייה במחנה עבודה, בעוון החזקת סמים כביכול.

חיים טסלר, מזכ"ל המועצה הציבורית למען יהודי ברית־המועצות, ציין בשיחה עם כתב „על המשמר" כי ההחמרה במצב אסירי ציון חלה דווקא בתקופת שלטונו של מיכאיל גורבאצ'וב. בתקופה זו, אמר, התחילו להכות את אסירי ציון בצורה ברוטלית, וידועים המקרים של יולי אדלשטיין, ולאדימיר ליפשיץ ואחרים.

המועצה תפנה לכל הגורמים בעולם במטרה לעצור את היחס המשפיל והברוטלי כלפי אסירי ציון בברית־המועצות.

שופטת פסלה את חוק העזר האוסר הקרנת סרטים בשבת

שופטת קבעה אתמול, כי חוק העזר העירוני בדבר איסור הפעלת בתי־קולנוע בליל שבת אינו תקף והוא למעשה חריגה מסמכות.

ההחלטה ניתנה על־ידי שופטת בית־המשפט העירוני בתל־אביב, חיה חפץ, במשפטם של קולנוע „דקל" בשיכון בבלי בתל־אביב ומנהלו אברהם גוטקין, שהואשמו בהפרת חוק העזר הזה. השופטת זיכתה אותם מאשמה זו ובעקבות זאת יוכל הקולנוע להקרין סרטים בלילות שבת ככל שירצה, ללא הפרעה מצד פקחי עיריית תל־אביב.

עיריית תל־אביב באמצעות אחד מיועציה המשפטיים, עו"ד אריה שבתאי, הגישה תיק פלילי נגד בית־הקולנוע ומנהלו, והאשימה אותם בהפעלת הקולנוע בערבי שבת החל מ־21 ביוני השנה. התביעה התבססה על תלונות של אנשים שומרי מסורת, שהפעלת הקולנוע בלילות שבת היא לצנינים בעיניהם.

סניגורם של הנאשמים, עו"ד רב פרי, העלה כעד הגנה את ראש עיריית תל־אביב, שלמה להט. ראש העיריה אמר בין היתר, כי החוק בעניין איסור הפעלת בתי־קולנוע בלילות שבת בתל־אביב הוא חוק קואליציוני, ואילו הוא, ראש עיריית תל־אביב, בעד הפעלת בתי־קולנוע בשבת. בתשובה לשאלות הסניגור הוסיף ראש העיריה, כי בתל־אביב פועלים בלילות שבת כ־30 בתי קולנוע, והוא תומך גם בהפעלת „שבתרבות" בקאמרי, שהוא מוסד עירוני.

בהחלטתה קבעה השופטת בין היתר, כי עצם העובדה שכמעט כל בתי־הקולנוע בתל־אביב פתוחים בלילות שבת והעיריה אינה עושה דבר לסגירתם — מעיד על הפליה ברורה. לפיכך לא ייתכן שיועמד לדין בית־קולנוע אחד, בעוד האחרים פועלים ללא הפרעה. כמו־כן קבעה, שחוק־העזר העירוני, לאור עדות ראש העיריה, אינו תקף. (עתי"ם)

צעירה נמצאה ללא רוח חיים בדירתה בתל־אביב

מאת זהבה מוזס
כתבת „על המשמר"

נדין לוסטיג בת 20 נמצאה אתמול ללא רוח חיים בדירתה ברחוב מינסקר בתל־אביב.

הצעירה נתגלתה על־ידי מכר שנשלח לברר מדוע לא הגיעה הבחורה לטיפול אצל רופא שיניים, שם עמדה להיפגש עם אמה שלושם בערב.

המכר גילה כי הדלת היתה פתוחה, נכנס פנימה ומצא את הבחורה ללא רוח חיים בחדרה. למקום הוזעקה המשטרה ותחילה היה חשש כי מדובר ברצח. אולם הרופא המשפטי קבע בבדיקה ראשונית שאין סימני אלימות על הגופה.

בדיקה נוספת העלתה שמנעול הדלת מקולקל מזה זמן מה וזו הסיבה שהדלת היתה פתוחה.

הגופה הועברה למכון לרפואה משפטית באבו־כביר כדי לברר את סיבות המוות.

המנוחה היתה זבנית בבוטיק ברחוב דיזנגוף ולמדה בבית־הספר לאופנה „ווג", אביה הוא הכדורסלן לשעבר ארז לוסטיג.

מניות חברות הביטוח עלו ב־80 אחוז מתחילת השנה

מאת אלחנן הורוביץ

ערך השוק של המניות החופשיות ירד אתמול ב־0.81% ולעומת זה עלה בסיכום השבועי ב־0.86%. מניות הדולר ירדו בממוצע ב־0.18% אתמול וב־0.95% בסיכום השבועי. העלייה הגדולה ביותר — 1.60% — נרשמה אתמול במדד השערים של חברות ביטוח, שעלה בסיכום השבועי ב־6.18% ומתחילת 1986 עלה ב־80.70%. הירידה הגדולה ביותר — 1.68% — נרשמה אתמול במדד המניות של חברות להשקעה, שירד בסיכום השבועי ב־1.27%, בעוד שעלה מתחילת '86 ב־50.63%. בשוק איגרות החוב ירד אתמול ערך השוק של הצמודות למדד ב־0.09%, בעוד שערך השוק של הצמודות לדולר עלה ב־0.06%.

בנק ישראל הציע אתמול לציבור שתי סדרות נוספות של איגרות חוב צמודות למדד בערך נקוב כולל של 45 מיליון ש"ח. במיכרז מהן קנה הציבור 24.6 מיליון ש"ח מתוך 35 מיליון ש"ח ע"נ מסוג „שגאי" ל־6 שנים מתוך 10 מיליון ש"ח מסוג „גליל" ל־10 שנים במחיר מינימום של 82.5%.

סל המטבעות עלה אתמול ב־0.22 אג' ל־1.4953 ש"ח ושער הדולר היציג עלה ב־0.49 אג' ל־1.4845 ש"ח. אחרי שנתקבלו פרטים נוספים על ההסכם שהושג בועידת אופ"ק בז'נבה, נפסקה מגמת עלייה ונרשמו ירידות קלות יחסית במחירי הנפט. חבית נפט מסוג „ברנט" ירדו ב־75 סנט ל־14.20 דולר ומסוג „דובאי" ירדה בחצי דולר ל־13.70 דולר.

בשוק המניות ירדו אתמול 140 שערים, לעומת 131 שעלו ו־11 שנשארו בלי שינוי. מהם ירדו 18 ב־5% ויותר ו־17 עלו ב־5% ויותר.

טלקס

● **הוצת בית־ספר ביפו**

דליקה פרצה אמש בבית־הספר „נוה שאנן" שברחוב מאור עיניים ביפו. השריפה כילתה ארבע כיתות לימוד וציוד המשמש כאולם ספורט. חוקר מכבי־אש קבע כי מדובר בהצתה והמשטרה פתחה בחקירה.
זהבה מוזס

● **מנהל כלא באר־שבע הועבר לעזה**

סגן־גונדר מרצל לבל, מי שהיה עד לא מכבר מנהל כלא באר־שבע, מונה השבוע לתפקיד מנהל כלא עזה.

לבל שרת בבאר־שבע תקופה קצרה בלבד, שבמהלכה אירעו בו אירועים אלימים אחדים, כולל תקיפת סוהר ופציעה המונית של 111 אסירים, שפצעו את עצמם במחאה על שלילת זכויות מהם.

מנציבות שירות בתי־הסוהר נמסר, שלבל לא הושעה מתפקידו בבאר־שבע וכי הפרסומים על כך עשו לו עוול.
(עתי"ם)

● **אושרו חברי המועצה לשידורי כבלים**

הממשלה אישרה את הצעתו של שר־התקשורת אמנון רובינשטיין למנות את חברי המועצה לשידורי כבלים.

לפי הצעתו של השר רובינשטיין תמנה המועצה 11 חברים. היו"ר הנבחר הוא עו"ד אברהם פורז — נציג שר־התקשורת, עו"ד מנחם אחלי — נציג שר־התקשורת, ישראל כהן — נציג שר־החינוך־והתרבות, רן חקלאי — נציג שר־האוצר ולפי שעה לא מונה נציג מטעם שר־המשפטים.

כמו־כן מונו 6 נציגי ציבור: דב תבורי — ראש עיריית פתח־תקווה, יואל גריפל — מלא מקום ראש עיריית ת"א, רועי רביב, יעקב לרר, נחום נסה והסופר חנוך בר־טוב.
(שע"ה)

● **כנס לציון 30 שנה למיבצע סיני**

מדינאים וחוקרים מישראל, בריטניה וצרפת ישתתפו בשבוע הבא בכינוס מיוחד לציון מלאות 30 שנה למיבצע סיני. הכנס יתקיים באוניברסיטת בן־גוריון בנגב.

בין המשתתפים בכנס — נשיא המדינה חיים הרצוג, שר־החוץ שמעון פרס, שר־הביטחון יצחק רבין, הרמטכ"ל משה לוי, האלופים במיל. מאיר עמית ורחבעם זאבי ואחרים. מצרפת מגיע שר־ההגנה בתקופת מיבצע קדש, מוריס בורז'ה מונורי, וכן השגריר אלפרד אטרטון.

מארגן הכנס, ד"ר משה שמש, כי פניות לחוקרים ומדינאים מצריים להשתתף בכנס לא נענו. רשת הטלוויזיה הבריטית, הבי.בי.סי. תסקר את שלושת ימי הכנס לצורך תוכנית טלוויזיה מיוחדת שתשודר בבריטניה.
שלי יחימוביץ'

● **ביקוש מוגבר ללימונים משראל**

סערות וגשמים בספרד מונעים מהפרדסנים שם לעמוד בהתחייבויותיהם ולספק לשוק האירופי לימונים מפרדסיהם. כתוצאה מכך סובל השוק ממחסור וגובר הביקוש ללימונים ישראליים.

מהנהלת המועצה לשיווק פרי הדר נמסר, שנערכים לקראת האפשרות ליצוא מוגבר של לימונים מישראל לקהילה האירופית.
יוסף גלילי

● **מפת חניוני תל־אביב**

מפה הכוללת 134 חניונים באיזור מרכז תל־אביב תופץ החל מהיום בעיר, על כך מסר אתמול דובר עיריית תל־אביב.

המפה, שהוצאה לאור על־ידי חברת „נתיבי איילון", כוללת 134 חניונים המכילים כ־30 אלף מקומות חניה, באיזור שבין הירקון בצפון, דרך־יפו בדרום, דרך־פתח־תקוות במזרח והים במערב. כ־40 מבין החניונים הם של חברת „נתיבי איילון" והשאר חניונים פרטיים.

המחיר הממוצע לשעת חנייה בחניוני תל־אביב הוא 80 אגורות.
ירון אליוסף

בפלילים

מנהל „סונול" בצפון לשעבר חשוד בגניבה

מאת יואב אביב, כתב „על המשמר"

החקירה בפרשת ההונאות בחברת „סונול" בצפון הארץ מסתעפת ואתמול ביקשה המשטרה מבית־משפט השלום בחיפה להאריך את מעצרו של מנהל „סונול" במחוז הצפון לשעבר, אורי אביחי. אולם השופט הורה לשחררו בערבות.

באי־כוח המשטרה, רב־פקד תרווה וולפוביץ, טענה בבית־המשפט, כי אביחי חשוד בגניבת כספים מהחברה ועריכת רישומים כוזבים במסמכיה בהיותו מנהל מחוז הצפון בחברת „סונול" בשנים 1983/84.

עו"ד וולפוביץ אמרה עוד, כי מדובר בסכומי כסף גדולים שהחשוד שלשל לכיסו והמשטרה מייחסת לו חשדות של גניבה ממעביד, גניבה בידי מנהל, קבלת דבר במרמה וזיוף מסמכים והפצתם.

השופט סלים ג'ובראן הורה לשחררו בערבות של 10 אלפים ש"ח, לאחר שהמשטרה ציינה כי חקירתו הסתיימה, והוציא נגדו צו עיכוב יציאה מהארץ.

הוארך מעצר החשוד ברצח בגבעת־ברנר

מאת זהבה מוזס, כתבת „על המשמר"

מעצרו של בועז אבני בן ה־25 מגבעת־ברנר, החשוד ברצח חברו לקיבוץ אברהם גוריון, הוארך אתמול ב־13 יום בבית־משפט השלום ברחובות.

הסניגור, עו"ד דרור מקרין, אמר, כי אינו מתנגד להארכת המעצר אך הוא מסתייג מדברי באי־כוח המשטרה, אשר אמר ששולחו „הודה ברצח". לדבריו, הודה החשוד רק בגרימת מותו של הקורבן, אך בשאלה האם היה זה רצח או לא ידון בית־המשפט.

כאמור, הורה השופט ישעיה נסים לעצור את החשוד ל־13 יום נוספים בתנאי מעצר או אישפוז. מאחר ונוכח עיצומי האחיות ייתכן ואי־אפשר יהיה להחזיקו בבית־חולים לחולי נפש להמשך הסתכלות.

נעצר חשוד במעורבות ברצח בבאר־שבע

רפי ברביבאי בן 26 מבאר־שבע, החשוד בקשר לרצח שאירע בעיר, הובא אתמול לבית־משפט השלום באשקלון, ולפי בקשת המשטרה הוארך מעצרו ב־15 יום.

בדיון בפני השופט צבי גריב טען באי־כוח משטרת באר־שבע, שהחשוד היה קשור למעשה הרצח של אלי אטרג'י, שנרצח בירייה אקרה בשכונה ד' צפון בבאר־שבע בצומת רחוב הסנהדרין. בהמשך טען באי־כוח המשטרה, שבשלב זה איננו מוכן לגלות את כל הראיות נגד החשוד, מחשש שהדבר יפריע להמשך החקירה, אך הוא הניח על שולחן השופט חומר חסוי.

החשוד טען שאין לו כל קשר לרצח. „הנרצח היה ידיד שלי ואני עמדתי 6 מטרים ממקום הרצח, אבל לא יכולתי לזהות את הרוצח".

השופט עיין בחומר החסוי וקבע שיש חשד סביר למעורבותו של החשוד במקרה. (עתי"ם)

למשפחה ולקיבוץ שער־העמקים
אתכם באבלכם הכבד במותה של
רדיטל
קיבוץ מרחביה

ביום השנה לפטירתו של חברנו היקר
היינריך מרצל (שוצה)
העליה לקבר ביום ראשון, 26.10.86, בשעה 3.30
מוקירי זכרו מוזמנים
המשפחה וקיבוץ זיקים

למתתיהו דיולה ומשפחת שור
משתתפים באבלכם במות האח
צבי
ההלוויה תתקיים היום, יום שישי, בשעה 11.00
בבית הקברות החדש בבאר־שבע
קיבוץ כפר מנחם

ליהודית, להב ובני משפחתה
איתכם באבלכם על מות
האב
קיבוץ אדמית